

MIKKO SALASUO, KATI LEHTONEN & KAI TARVAINEN (TOIM.)

NUORUUDEN POHJOISIN ULOTTUVUUS

Tutkimus Pohjois-Lapin seutukunnan ja saamelaiseen yhteisöön
identifioituvien lasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta

MIKKO SALASUO, KATI LEHTONEN & KAI TARVAINEN (TOIM.)

NUORUUDEN POHJOISIN ULOTTUVUUS

Tutkimus Pohjois-Lapin seutukunnan ja saamelaiseen yhteisöön
identifioituvien lasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta

Nuorisotutkimusverkoston julkaisut

Tiede

Teosten sisältö ja tyyli ovat akateemisten kriteerien mukaisia.

Kenttä

Erilaiset raportit ja selvitykset.

Liike

Ajankohtaiset yhteiskunnalliset puheenvuorot.

Mikko Salasuo, Kati Lehtonen & Kai Tarvainen (toim.)

Nuoruuden pohjoisin ulottuvuus. Tutkimus Pohjois-Lapin seutukunnan ja saamelaiseen yhteisöön identifioituvien lasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Valtion nuorisoneuvosto

Valtion liikuntaneuvosto

Nuorisotutkimusverkosto

Ulkoasun suunnittelu: Sole Lätti

Kartta sivulla 8: Sole Lätti

Kannen kuva: Iidamarja Labba

Kustannustoimitus: Vappu Helmisaari

Taitto: Meri-Tuulia Mäkelä

Tiivistelmän käännökset ruotsiksi ja englanniksi: Apropos lingua Oy

Tiivistelmän käännös inarinsaameksi: Petter Morottaja

Tiivistelmän käännös koltansaameksi: Tauno Ljetoff

Tiivistelmän käännös pohjoissaameksi: Unna-Maari Pulska, Giellamohkki

© Opetus- ja kulttuuriministeriö, valtion nuorisoneuvosto, valtion liikuntaneuvosto,
Nuorisotutkimusseura ja tekijät

2023

ISBN 978-952-372-051-0

ISBN 978-952-372-052-7 (PDF)

Valtion nuorisoneuvoston julkaisu, ISSN 2489-9461 (painettu), nro 75

Valtion nuorisoneuvoston julkaisu ISSN 2489-947X (verkkojulkaisu), nro 75

Julkaisu (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9219, nro 245, *Kenttä*

Verkkojulkaisu (Nuorisotutkimusseura) ISSN 1799-9227, nro 182, *Kenttä*

Valtion liikuntaneuvoston julkaisu 2023:16.

ISSN 2242-4571 (verkkojulkaisu), ISSN 1799-0343 (painettu)

Paino: Hansaprint, 2023

SISÄLLYSLUETTELO

Esipuhe	5
Kartta pohjoisimmasta Suomesta ja saamelaisalueista	8
Nuoruuden pohjoisin ulottuvuus	
Tutkimus Pohjois-Lapin seutukunnan ja saamelaiseen yhteisöön identifioituvien lasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta	
<i>Mikko Salasuo, Kati Lehtonen & Kai Tarvainen</i>	9
Johdanto	9
Instrumentti keskiarvojen ”reunoilla” elävien lasten ja nuorten tavoittamiseen	10
Tutkittavien tavoittamisen haasteet	11
Tutkimusongelma mukailee perusotosta ja mahdollistaa vertailun	13
Kyselytutkimuksen ja haastattelututkimuksen eroista nuorisotutkimuksessa	16
Huomioita niin sanotusta ”saamelaisnäkökulmasta”	17
Pohjoisimman Suomen lasten ja nuorten vapaa-ajan määrä	19
Tutkimustulokset	19
Lasten ja nuorten harrastaminen	22
Lasten ja nuorten harrastamattomuus pohjoisimmassa Suomessa	25
Mieluisa ja eniten aikaa vievä harrastus	28
Kuka on eniten vaikuttanut siihen, että aloitit juuri tämän harrastuksen?	32
Harrastuksiin kulkeminen pohjoisimmassa Suomessa	32
Pohjoisimman Suomen lasten ja nuorten kokemus sopivasta ”ruutuajasta”	34
Pohjoisimman Suomen lasten ja nuorten netin käyttö	37
Lasten ja nuorten vapaa-ajan aktiviteetit pohjoisimmassa Suomessa	40
Mikä harrastus kiinnostaisi?	43
Lopetettu mieluisa ohjattu harrastus	46
Lasten ja nuorten harrastuksissa kokema epäasiallinen kohtelu	52
Jatkokysymyksiä harrastamisesta	56
Pohjoisimman Suomen lasten ja nuorten tyytyväisyys elämän eri osa-alueilla	60
Tyytyväisyys vapaa-aikaan ja ihmissuhteisiin	60
Tyytyväisyys terveydentilaan ja fyysiseen kuntoon	63
Move!-tulokset kuvaamassa lasten ja nuorten fyysistä toimintakykyä	64
Tyytyväisyys elämään	67
Lopuksi	69
Lähteet	71

Näkökulma-artikkeli

Pohjoisimmassa Suomessa asuvien lasten ja nuorten luonnossa virkistäytyminen ja luontoyhteys

<i>Riikka Puhakka, Marjo Neuvonen, Ann Ojala & Seija Tuulentie</i>	79
Luonnossa virkistäytyminen	81
Vapaa-ajan liikkumisen, oleskelun ja ulkoilun ympäristöt	83
Lopuksi	86
Lähteet	89

Liite 1:

Kyselylomake	93
Koijâdâllâmluámáttâh	109
Köjldöslomakk	123
Jearahallanskovvi	139
Kirjoittajat	155
Tiivistelmä	157
Översikt	161
Summary	165
Čuákánkiäsu	169
Vuänös	173
Čoahkkáigeassu	177

Tämän tutkimuksen juuret versovat kolmesta paikasta. Pohjoisin juuri lähtee Saamelaiskäräjien nuorisoneuvostosta ja sen vuosien 2020–2023 politiikkaohjelman tavoitekirjauksesta, jonka mukaan ”edistetään (saamentutkimuksen) eettisten ohjeiden mukaista tutkimusta, jonka tarkoituksena on kerätä saamelaisnuoriin liittyviä tausta- ja terveystietoja”.

Tutkimuksen toinen juuri lähtee opetus- ja kulttuuriministeriöstä ja tarkemmin valtion nuorisoneuvostosta sekä valtion liikuntaneuvostosta. Neuvostojen valveutuneet virkahenkilöt näkivät tutkimuksen yhteiskunnallisen merkityksen ja lähtivät rahoittamaan kokeilevaa tutkimushanketta.

Kolmas juuri johtaa tutkijoihin. Kati Lehtonen tunnisti 2010-luvulla saamelaisiin lapsiin ja nuoriin liittyviä suuria aukkoja suomalaisessa liikuntatutkimuksessa. Hänen havaintonsa ja dialogi aiheesta Mikko Salasuon kanssa versoivat suunnitelmaksi toteuttaa tutkimus saamelaisalueen lasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta.

Tutkimuksen kolme juurta kohtasivat vuonna 2021, kun tutkijat ehdottivat valtion nuorisoneuvostolle ja valtion liikuntaneuvostolle Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen yhteydessä tehtävää erillistutkimusta saamelaisalueen lasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta. Neuvostojen näyttämän vihreän valon jälkeen otettiin yhteyttä saamelaiskäräjien nuorisoneuvostoon, jonka toivottiin hyväksyvän tutkimusajatuksen ja lähtevän mukaan yhteistyötahoksi. Eri tahojen intressit kohtasivat ja siitä käynnistyi

”kolmikannan” lämmin, dialoginen ja tuottelias yhteistyö.

Nimenomaan yhteistyö on sävyttänyt poikkeuksellisella tavalla tämän tutkimuksen toteutusta. Saamelaiskäräjien nuorisosihteeri Elli-Marja Hetta, Anssi Pirttijärvi valtion nuorisoneuvostosta, Minttu Korsberg valtion liikuntaneuvostosta, neuvostojen muut virkahenkilöt ja tutkijat ovat yhdessä, innostuneesti, sensitiivisesti ja asiantuntevasti vieneet tutkimusta eteenpäin. Tämä tutkimus onkin ollut kollektiivinen ponnistus, jota on tehty erinomaisen hyvässä ja rakentavassa yhteishengessä.

Tutkijat haluavat kiittää Saamelaiskäräjien nuorisoneuvostoa ja nuorisosihteeriä lämpimästä yhteistyöstä. Iso, iso kiitos valtion nuorisoneuvostolle ja valtion liikuntaneuvostolle tutkimuksen rahoittamisesta ja vahvasta luottamuksesta tutkijoiden osaamiseen ja näkemyksiin. Nuorisotutkimusseura tarjosi hyvän infrastruktuurin tutkimusjulkaisulle ja erityisesti Vappu Helmisaaren huikea ammattitaito auttoi tutkimuksen julkaisukuntoon saattamisessa. Ilman pohjoisimman Suomen kuntien apua ei tätä tutkimusta olisi tehty: Kiitos Sodankylä, Inari ja Utsjoki! Riitta Hanifille lämmin kiitos tutkimuksen arvioinnista ja terävänäköisistä huomioista. Hatunnosto ja ”korkea vitonen” myös Tomi Kiilakoskelle, joka seurasi prosessia Nuorisotutkimusseuran edustajana.

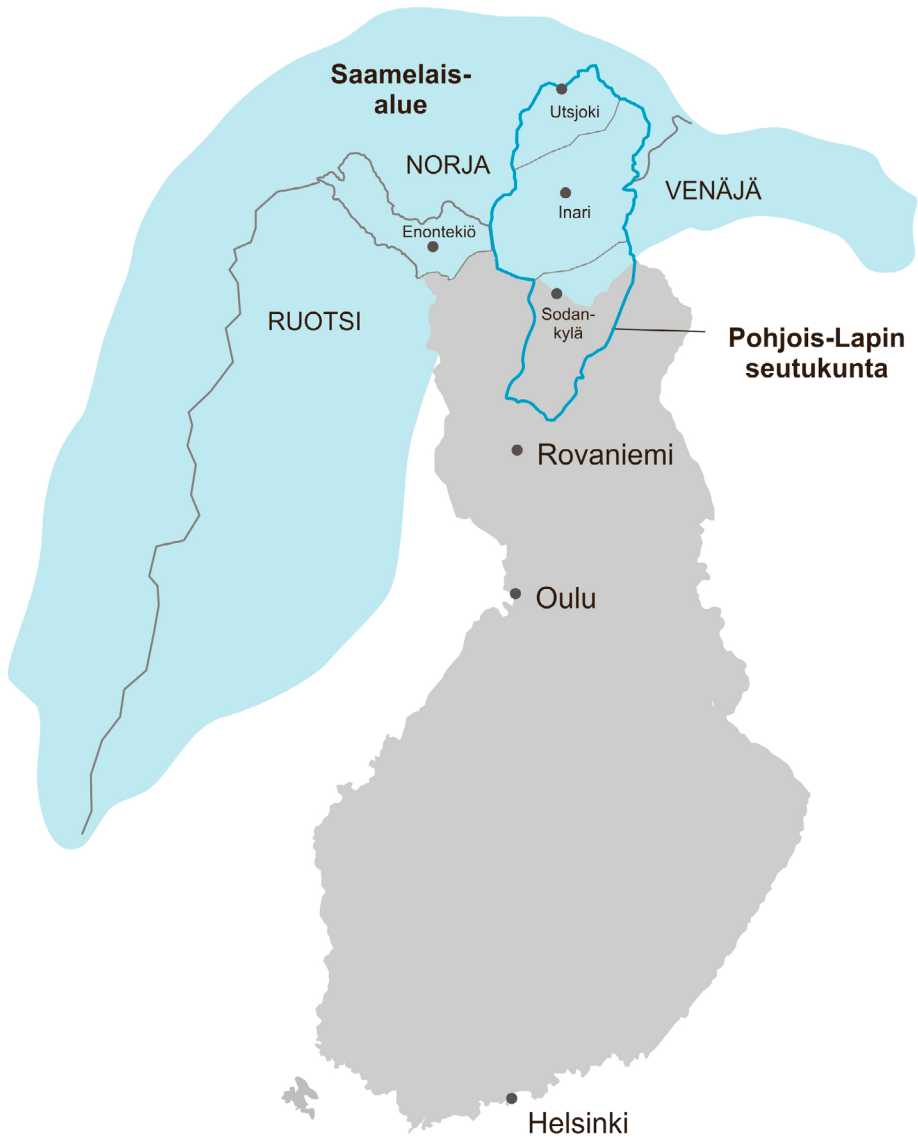
Helsingissä 1.8.2023,

Mikko Salasuo, Kati Lehtonen & Kai Tarvainen

Mikko Salasuo, Kati Lehtonen & Kai Tarvainen

NUORUUDEN POHJOISIN ULOTTUVUUS

Tutkimus Pohjois-Lapin seutukunnan ja saamelaiseen yhteisöön
identifioituvien lasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta

Kartta pohjoisimmasta Suomesta ja saamelaisalueista

Lasten ja nuorten vapaa-ajanvietto ei päällisin puolin eroa Etelä-Suomesta. Toki moottorikelkkatikki nuorisomuodissa viestii pohjoisen erilaisista luonnonoloista, mutta muuten voisin yhtä hyvin olla Kontulan nuorisotalossa. Erot ovatkin muualla kuin silmin nähtävissä. Ne konkretisoituvat esimerkiksi bussille kiirehtivän tytön lausahduksessa: täältä on kotiin vielä yli 40 kilometriä. (Salasuo, kenttäpäiväkirja 2022.)

Noin viikon mittainen kenttäjakso Sodankylässä, Vuotsossa, Ivalossa, Inarissa ja Utsjoella oli lyhyt, mutta sitäkin avartavampi kokemus. Hypoteesi, jonka mukaan pohjoisimman Suomen lasten ja nuorten vapaa-aikaa käsittelevän kyselytutkimuksen vastaukset vaativat rinnalleen ymmärrystä sosiaalisesta ja kulttuurisesta kontekstista, osoittautui sekä oikeaksi että tämän tutkimuksen kannalta välttämättömäksi. Kenttäjaksolla kohtaamamme lapset ja nuoret sekä heidän kanssaan työskentelevät aikuiset sanoittivat lasten ja nuorten vapaa-aikaa ja nuorisokulttuuria tavoilla, jotka eivät tartu kyselytutkimuksen vastauksiin. Näimme ja kuulumme asioita ja erityispiirteitä, jotka vaikuttavat olennaisesti tutkimusalueen lasten ja nuorten vapaa-aikaan ja harrastamiseen. Koimme myös omakohtaisesti, mitä pitkät välimatkat ja rajallinen palvelutarjonta tarkoittavat ja miten ne vaikuttavat ajankäyttöön. Etnografian perinnettä mukaillut (ks. Huhta ym. 2021) kenttäjakso palveli hyvin tämän tutkimuksen ja tutkijoiden tiedonintressiä.

Rohkenemme väittää, että kenttäjakson onnistuminen vaikutti myönteisesti tämän tutkimuksen perustana olevan kyselyn vastausaktiivisuuteen. Toukokuun puoliväliin 2022 mennessä oli kouluissa toteutettuun kyselyyn vastannut

noin 160 oppilasta ikäryhmästä 10–19-vuotiaat. Kenttäjakson jälkeen vastausaktiivisuus kasvoi selvästi. Vastausten lopullinen määrä olikin 329. Koulun luokkaretkellä tapaamamme opettaja kertoi, ettei yleensä pyydä oppilaita vastaamaan ”kasvottomiin” kyselyihin. Tällä kertaa hän tekisi poikkeuksen, sillä tapaamisemme antoi tutkimukselle kasvot ja inspiroi opettajaa kannustamaan oppilaita vastaamaan kyselyyn. Opettaja totesi, että ”kerrankin etelän tutkijat vaivautuvat paikan päälle näyttäytymään ja kohtaamaan meidät ihmisinä” (Salasuo, kenttäpäiväkirja 2022).

Kasvokkaisen kohtaamisen myönteinen vaikutus nousi esiin myös muiden lasten ja nuorten kanssa työskentelevien aikuisten tapaamisissa. Tapasimme nuorisotyöntekijöitä, opettajia ja muita lasten ja nuorten vapaa-ajan ja harrastamisen parissa työskenteleviä henkilöitä, ja tietysti myös lapsia ja nuoria. Tapaamiset olivat lämminhenkisiä, aitoja, syvällisiä ja informatiivisia. Kenttäpäiväkirjamme täyttyivät nopeaa tahtia, kun niihin päivän päätteeksi dokumentoitiin rikkaita ja runsaita keskusteluja Sodankylän, Vuotsan, Ivalon, Inarin ja Utsjoen lasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta.

Meille oli erityisen tärkeää, että pääsimme paikan päälle kertomaan itsestämme ja tutkimuksemme lähtökohdista. Emme halunneet tutkimuksesta syntyvän vaikutelmaa, että kasvottomat tutkijat vain ”kalastelevat” tietoa, vaan halusimme läsnäololla viestiä, että olemme aidosti kiinnostuneita aiheesta ja yritämme ymmärtää elämää pohjoisimmassa Suomessa. Mikko Salasuo kirjoitti kenttäpäiväkirjaan (2022) eräästä tapaamisesta: ”Vau, olipas huikeat kaksi tuntia. Lämmin, lämmin kohtaaminen, jonka aikana käydyistä keskustelusta opin enemmän tämän alueen lasten ja nuorten kulttuurista kuin mistään lukemastani tekstistä.”

Instrumentti keskiarvojen ”reunoilla” elävien lasten ja nuorten tavoittamiseen

Kenttäjaksoimme oli osa Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen erillisnäytteen aineiston keruuta. Tämä oli toinen kerta, kun tutkijat keräsivät Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen perusotoksen (esim. Salasuo ym. 2021; Tarvainen ym. 2023) rinnalla niin kutsutun erillisnäytteen. Edellinen erillisnäyte kerättiin vuonna 2018. Siinä selvitettiin toimintarajoitteisten lasten ja nuorten vapaa-aikaa ja harrastamista (ks. Hakanen ym. 2019b). Kuten vuoden 2018 erillisnäytteessä, oli myös vuoden 2022 erillistutkimuksen taustalla tieto ja huoli siitä, ettei perusotos tavoita poikkeavissa asemissa olevia tai vähemmistöihin kuuluvia lapsia ja nuoria. Keskiarvojen ”reunoilla” elävien lasten ja nuorten vapaa-aika, harrastaminen ja nuorisokulttuuri jäävät määrällisessä nuorisotutkimuksessa lähes tyystin näkymättömiin, mikä aiheuttaa haasteita

vähemmistöjä koskevien nuorisopoliittisten toimien suunnitteluun ja kohdentamiseen. (Esim. Salasuo & Lehtonen 2022.)

Vuoden 2022 erillisnäytteen alkuperäisenä tarkoituksena oli tutkia ja saada tietoa saamelaisien lasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta. Saamelaiset lapset ja nuoret ovat yksi niistä vähemmistöistä, jotka ovat jääneet karveeseen suomalaisessa nuoriso- ja liikuntatutkimuksessa (mm. Salasuo & Lehtonen 2022). Kati Lehtonen oli 2010-luvun lopulla kirjoittajana pohjoismaista liikuntakulttuuria käsittelevässä teoksessa (Green, Sigurjónsson & Skille 2019), jolloin hän törmäsi saamelaisia koskevan tutkimustiedon niukkuuteen ja aiheen erityishaasteisiin (Lehtonen & Laine 2021; Skille, Lehtonen & Fahlen 2021). Mikko Salasuo oli tunnistanut saman marginaaleja koskevan haasteen tehdesään erillistutkimusta (ks. Hakanen ym. 2019b) toimintarajoitteisten lasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta (ks. myös Häkkinen & Salasuo 2015). Muun muassa nämä tutkijoiden havainnot olivat pohjana suunnitelmassa toteuttaa tutkimus saamelaisien lasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta.

”Äitienpäivän ilta. Juna on lähdössä pohjoiseen. On hieman kiire ja mietin, tiedänpö mitä pitäisi tietää alueesta ja sen erityispiirteistä. Oli myös vaikea ymmärtää, että kolme–neljä vuotta sitten heitetty ehdotus vapaa-aikatutkimukseen liitettävästä erillisteemasta oli toteutumassa.” (Lehtonen, kenttäpäiväkirja 2022.)

Tutkijoiden ideoima kyselytutkimus saamelaislasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta otettiin innostuneesti vastaan Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen tilaajien taholla. Vähemmistöjä koskevan tutkitun tiedon puute ja tarve oli tunnistettu myös *Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimusta* rahoittavissa valtion nuorisoneuvostossa ja valtion liikuntaneuvostossa. Erillisnäytteen ja -tutkimuksen käynnistyminen oli, kuten useasti aiemmin, jouhevaa yhteistyötä tutkijoiden ja neuvostojen virkahenkilöiden kesken. Erillistutkimuksen tavoitteeksi asetettiin Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen perinnettä mukaillen nuorisolain (2016) ja liikuntalain (2015) tavoitteiden ja ”hengen” toteutumisen tutkiminen saamelaisten lasten ja nuorten keskuudessa (ks. myös Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a & b; Salasuo 2021a). Lakien tavoitteissa korostetaan muun muassa osallisuutta, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja monikulttuurisuutta, jotka ovat usein nimenomaan vähemmistöihin kuuluvia lapsia ja nuoria koskettavia kysymyksiä.

Myös saamelaisyhteisössä oli kiinnostusta lapsia ja nuoria koskevalle tutkimukselle. Saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston nuorisopoliittiseen toiminta- ja kehittämisohjelmaan 2020–2023 (2020) oli kirjattu tavoitteeksi sellaisen tutkimuksen edistäminen, joka tuottaa tausta- ja terveystietoja saamelaisnuorista. Kirjauksen mukaan saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto edistää ”saamelaisnuorten osallisuutta tutkimuksissa, kyselyissä ja haastatteluissa”. Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto olikin luonteva ja mieluinen yhteistyötaho suunniteltaessa tutkimusta, jonka aiheena oli saamelaisten lasten ja nuorten vapaa-aika ja harrastaminen.

Yhteistyö ja dialogi tutkijoiden ja saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston välillä käynnistyi heti, kun rahoittajatahot olivat hyväksyneet tutkijoiden ehdotuksen erillisnäytteen kohderyhmästä ja toteutuksesta. Tämä dialogi oli sekä hedelmällinen ja lämminhenkinen että tarpeellinen, sillä saamelaisten lasten ja nuorten tutkiminen ilman saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston asiantuntijalautakunnan lupaa ei olisi ollut mahdollista eikä eettistä. Ylipäättään saamelaisen yhteisön osallistuminen tutkimukseen oli tärkeä osa tutkimuksen toteutusta ja onnistumista. Saamelaisia tutkittaessa heidän äänensä pitää kuulua ja näkyä tutkimuksen kaikissa vaiheissa.

Aiempaa määrällistä tutkimusta saamelaisten lasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta ei ollut tämän tutkimuksen käynnistyessä saatavilla lainkaan. Lapsiasiavaltuutettu (Weckström, Kekkonen & Kekkonen 2023) julkaisi tematiikkaa sivuavan selvityksen tuloksia alkuvuonna 2023. Ne perustuivat kyselyyn, johon vastasi 83 iältään 11–17-vuotiasta saamelaisnuorta. Eräs tutkimuksen keskeinen havainto oli, että pitkät etäisyydet ovat saamelaislasten ja -nuorten harrastamisen este. Kaikkiaan harrastamista käsiteltiin raportissa varsin vähän.

Tutkittavien tavoittamisen haasteet

Varsin nopeasti tutkimushankkeen käynnistyttyä kävi ilmi, ettei saamelaisten lasten ja nuorten tavoittaminen tutkimuskyselyyn ole aivan yksinkertaista. Rekistereissä ei ole merkintää lasten ja nuorten kulttuurisesta taustasta. Millään taholla tai toimijalla ei ole listaa tai rekisteriä saamelaisista lapsista ja nuorista. Rekisteritiedon puuttuminen vaikutti sekä tutkimuksen kohderyhmän

valintaan ja rajaukseen että tutkimusmenetelmään. Kohdennettua postikyselyä tai puhelinhaastattelua ei ollut mahdollista toteuttaa, sillä ei tiedetty kenelle tai minne lähettää kyselylomake. Tutkijoiden piti miettiä vaihtoehtoinen keino, jokin välillinen menetelmä kohderyhmän tavoittamiseksi.

Huolellisen harkinnan, rahoittajan ja Saamelaiskäräjien kanssa käydyn keskustelun sekä Opetushallituksesta saadun konsultaation jälkeen päädyttiin siihen, että nuoriso- ja liikuntapoliittinen tiedontarve sekä tutkimuksen yhteiskunnallinen merkitys olivat peruste tutkimuksen aineistonkeruun toteuttamiseen saamelaisalueen kouluissa. Tutkimuksen yhteiskunnallinen merkitys katsottiin niin painavaksi, että se legitimoi koulutyön ”häiritsemisen” kyselyn toteuttamisen muodossa (ks. Salasuo & Lehtonen 2022). Saamelaisalueen kouluissa tehtävä kysely olisi tapa tavoittaa saamelaiset lapset ja nuoret. Tämäkin menetelmä sisälsi pulmia. Saamelaisalueen, Inarin, Utsjoen ja Enontekiön ja Lapin paliskunnan alueen Sodankylässä, kouluissa opiskelee myös muita kuin saamelaisia lapsia ja nuoria. Miten identifoida oppilaista vain saamelaiset lapset ja nuoret? Olisiko tällainen eritely edes tarpeen?

Ajatus siitä, että opettaja tai jokin muu taho valikoisi kyselyyn lapsia kulttuurisen taustan mukaan oli epärealistinen ja eettisesti arveluttava. Tutkijat ratkaisivat ongelman siten, että tutkimuksen kohderyhmä laajennettiin käsittämään kaikki saamelaisalueella kouluja käyvät lapset ja nuoret. Itse kyselyyn tehtiin kysymys kulttuurisesta kuulumisen kokemuksesta, joka mahdollisti saamelaiseen yhteisöön itsensä identifioivien lasten ja nuorten tunnistamisen

vastauksista. Kyselyssä jokaiselta vastaajalta kysyttiin: ”Kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi saamelaiseen yhteisöön?” Näin tutkimukseen tuli taustamuuttuja, joka mahdollisti saamelaiseen kulttuurin identifioituvien lasten ja nuorten vastausten erittelemisen ja erillisen analyysin.

Menetelmälliset ratkaisut ja rajaukset määrittivät myös sitä, minkä ikäisiä vastaajia kysely tavoitti. Aiempien vapaa-aikatutkimusten kokemusten perusteella tiedettiin, että Webropol-kyselyyn voivat ja osaavat vastata lapset noin 10. ikävuodesta ylöspäin, ei sitä nuoremmat. Kyselyn yläikäraja puolestaan tuli siitä, että koulujen kautta tavoittaa vastaajia aina noin 19. ikävuoteen saakka. Nämä menetelmästä johduneet reunaehdot määrittivät sen, että tutkimuksen kohderyhmäksi tulivat 10–19-vuotiaat lapset ja nuoret. Kyselyyn vastasi myös neljä yli 20-vuotiaasta ammattioppilaitoksessa opiskelevaa nuorta. Vastaaminen oli vapaaehtoista.

Kohderyhmän täsmentymisen jälkeen tutkijoille jäi vielä ratkaistavaksi kaksi kysymystä. Ensimmäinen niistä liittyi kohteen rajaamiseen. Sodankylän kunnasta saamelaisalueeseen kuuluu vain sen pohjoisosassa sijaitseva Lapin paliskunnan alue, jossa sijaitsee Vuotsen kylä. Piti siis päättää, pidetäänkö tiukasti kiinni rajauksesta toteuttaa kysely vain saamelaisalueen kouluissa vai tehdäänkö kysely kaikissa Sodankylän kunnan kouluissa. Saamelaisia lapsia ja nuoria asuu ja käy koulua Sodankylän alueella myös muualla kuin Vuotsossa, joten tutkijat päätyivät jälkimäiseen. Kysely toteutettiin kaikissa Sodankylän kunnan kouluissa. Toinen kysymys, joka sekin vaikutti tutkimuskohteen rajaukseen, oli Enontekiön kunnan jääminen tai jättäytyminen tutkimuksen ulkopuolelle. Vielä syksyllä 2021

kunnasta kerrottiin osallistumisesta tutkimukseen, mutta sen jälkeen tutkijoiden yhteys kuntaan katkesi. Tutkijat eivät lukuisista yrityksistä huolimatta saaneet yhteyttä kunnan vastaaviin virkahenkilöihin. Lopulta keväällä 2022 yrityksistä luovuttiin ja tutkimuksen rajausta mietittiin vielä kerran uudelleen.

Monien käännteiden ja tarkennusten jälkeen, mikä oli tuttua jo ensimmäisen erillisytyksen toteutuksesta (ks. Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019b) ja ylipäättään haastavien aiheiden tutkimisesta (Häkkinen & Salasuo 2015), tutkimuksen tavoitteeksi tuli tutkia Pohjois-Lapin seutukunnan kouluissa opiskelevien lasten ja nuorten vapaa-aikaa ja harrastamista. Pohjois-Lapin seutukunta käsittää Sodankylän, Inarin ja Utsjoen kunnat. Kysymällä vastaajilta saamelaiseen yhteisöön kuulumisen kokemuksesta saatiin alkuperäisen tavoitteen mukaisesti mukaan myös saamelaisten lasten ja nuorten näkökulma – tässä tutkimuksessa saamelaisnäkökulma. Tätä prosessista ja asetelmasta juontaa tutkimuksen hieman koukeroinen alaotsikko: *Tutkimus Pohjois-Lapin seutukunnan ja saamelaiseen yhteisöön identifioiduvien lasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta*.

Kohderyhmän tavoittamiseksi tehtyjen rajausten ja menetelmällisten ratkaisujen myötä osasta alkuperäisiä tavoitteita jouduttiin tinkimään, mutta samalla näkökulma laajeni palvelemaan valtion nuoriso- ja liikuntapolitiikan sekä Saamelaiskäräjien lisäksi myös Pohjois-Lapin seutukunnan kuntia. Tutkijat luopuivat ajatuksesta tutkia yksinomaan saamelaisten lasten ja nuorten vapaa-aikaa ja harrastamista mutta pääsivät uusien rajausten myötä tarkastelemaan laajemmin lasten ja nuorten vapaa-aikaa ja

harrastamista siinä kulttuurissa ja elämismaailmassa, johon myös saamelaisten lasten ja nuorten kokemukset lomittuvat. Lasten ja nuorten kulttuuri, harrastaminen ja vapaa-aika ”pohjoisimmassa ulottuvuudessa” on tutkimuksellisesti erittäin kiinnostava aihe ja vastaa poliittiseen tiedontarpeeseen.

Jälkiviisaana voi ajatella, että saamelaisnäkökulman ottaminen mukaan lasten ja nuorten itse määrittelemänä identifioidumisenä ja kulttuurisen kuulumisen kokemuksena oli kulttuurisensitiivinen ja eettinen lähestymistapa. Tässä tutkimuksessa kokemus saamelaiseen yhteisöön kuulumisesta onkin vastaajien itsensä määrittelemä, ei ulkoapäin tehty rajausta tai määritelmää.

Tänään kävi hyvin selväksi, ettei nuoriso-tiloissa ja harrastuksissa lasten kulttuurisella taustalla ole juuri merkitystä. Rintarinnan ja samojen askareiden parissa siellä touhusivat kaikki: lapset, nuoret ja aikuiset. Tulee olemaan kiinnostavaa nähdä, onko saamelaiseksi itsensä identifioivien ja muiden alueella kouluja käyvien lasten vastauksissa eroja. Voi olla, että kyselytutkimus on tällaiseen erotteluun liian karkea työkalu. Löydämmekö vain samanlaisuutta? Sekin olisi kiinnostava tulos, jos eroja ei löydy ja vapaa-aika näyttää yhdenmukaiselta.

(Salasuo, kenttäpäiväkirja 2022.)

Tutkimusongelma mukailee perusotosta ja mahdollistaa vertailun

Tässä tutkimuksessa ei ole yhtä tutkimusongelmaa vaan useita lasten ja nuorten vapaa-

aikaa ja harrastamista käsitteleviä teemoja. Tutkimuksen löyhänä viitekehiksenä on lasten ja nuorten harrastaminen ja vapaa-aika. Kysymyksenasettelu noudattelee pitkälti vuoden 2022 Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen perusotoksen vastaavaa (Tarvainen ym. 2023). Sen teemat nousevat nuoriso- ja liikuntapoliittisesta tiedontarpeesta, tutkijoiden tunnistamista ajankohtaisista kysymyksistä ja nuorisotutkimuksellisista lähtökohdista. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen tärkeänä tehtävänä on selvittää nuoriso- ja liikuntalakien tavoitteiden ja ”hengen” toteutumista (ks. Salasuo 2021a).

Perusotoksen ja erillisnäytteen kysymyksenasettelujen samanlaisuus mahdollistaa tulosten vertailun. Vertailun avulla erillisnäytteen tulokset kertovat sekä tutkimusalueen lasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta, mutta myös alueen lasten ja nuorten harrastamisen erityispiirteistä. Perusotoksen ja erillisnäytteen tulosten esittäminen rinnakkain avaa näkymiä siihen, miten nuoruuden ”pohjoisin ulottuvuus” eroaa kansallisista keskiarvoista. Vai eroaako se lainkaan?

Sekä perusotoksen että erillisnäytteen kyselyssä oli mukana sekä aiemmissa Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksissa tuttuja kysymyksiä että uusia avauksia. Uutena avauksena selvitettiin erikseen lasten ja nuorten mieluisia ja eniten aikaa vieviä harrastuksia. Näistä erikseen kysyminen avaa kiinnostavia näkökulmia lasten ja nuorten ajankäytön ja omien mieltymysten väliseen suhteeseen ja tietysti myös siihen, käyttävätkö lapset ja nuoret vapaa-aikaansa itselleen mieluisaan vai johonkin muuhun harrastamiseen. Vastaukset herättävät kysymään useita lisäkysymyksiä.

Harrastamisesta kysyttiin aiempaa laajemmin avokysymyksillä, joten vastaajat saivat itse sanoittaa ”harrastamistaan”. Avokysymyksiin pohjaava tapa kysyä harrastamisesta on ajan-kohtainen, sillä lasten ja nuorten harrastaminen on murroksessa. Esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön koululaiskyselyssä (2020; 2022) lapset toivovat koulupäivän yhteyteen parkouria, ruuanlaittoa, eläinkerhoa, tanssia ja mopokerhoa. Nämä eniten toivotut harrastukset eivät mahdu perinteisiin luokitteluihin harrastuksista, joiden pääkategorioita ovat tyypillisesti olleet liikunta ja urheilu, taide ja kulttuuri sekä median käyttö (esim. Myllyniemi & Berg 2013; Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016). Harrastusten kysyminen avokysymyksin onkin tapa tavoittaa lasten ja nuorten omia ajatuksia, merkityksiä, toiveita ja kokemuksia harrastuksista sen sijaan, että tutkijat ja aikuiset sanoittavat harrastamisen kyselylomakkeissa lasten ja nuorten puolesta.

Myös uusi avaus oli kysyä lasten ja nuorten luontosuhteesta ja ylipäättään luonnosta. Aloite tähän teemaan tuli ympäristöministeriöstä. Helsingin yliopiston apulaisprofessori Riikka Puhakka ja Luonnonvarakeskuksen tutkijat osallistuivat tätä aihetta koskevien kysymysten laatimiseen. He myös kirjoittivat tähän julkaisuun analyysin vastauksista. Luontosuhde ja luonto ovat teemoja, jotka ovat läsnä erillisnäytteen tutkimusalueen lasten elämässä eri tavalla kuin esimerkiksi suurissa kaupungeissa asuvilla lapsilla. Aihetta koskevilla kysymyksillä ja tulosten vertailulla saadaan tietoa siitä, millainen on ”pohjoisimman ulottuvuuden” lasten ja nuorten suhde luontoon ja miten se eroaa kansallisesta keskiarvosta.

Tutkimuksessa on mukana useita aiemmista

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksista tuttuja teemoja. Näitä ovat esimerkiksi harrastuksiin kulkeminen ja harrastuksissa koettu epäasiallinen kohtelu, samoin kysymykset harrastamisen motiiveista ja ylipäättään harrastuskokemuksista. Tuttuja teemoja ovat myös harrastamisen yleisyys ja lopettaminen sekä tyytyväisyys elämän eri osa-alueisiin. Valtion liikuntaneuvoston aloitteesta tähän raporttiin tehtiin alaluku Pohjois-Lapin seutukunnan lasten MOVE!-tuloksista (ks. <https://www.oph.fi/fi/move>). Alueen lasten fyysinen toimintakyky on kiinnostava lisä lomakekyselyn tulosten rinnalle. Näkyviin tulee sekä pohjoisimman Suomen lasten ja nuorten kokemus omasta fyysisestä kunnosta että mitattu fyysinen toimintakyky.

Erillisnäytteen aineisto kerättiin lähes rinnakkain Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen perusotoksen kanssa keväällä 2022. Perusotoksen aineisto kerättiin puhelinhaastatteluin helmi–maaliskuussa 2022, erillisnäytteen aineisto puolestaan Webropol-kyselynä Sodankylän, Inarin ja Utsjoen kuntien kouluissa maaliskuu–kesäkuussa 2022. Erillisnäytteen kyselylomake (Liite 1) pohjasi pitkälti perusotoksen vastaavaan, mutta siihen oli Saamelaiskäräjien avustamana tehty pieniä muutoksia. Tiettyjen kysymysten vastausvaihtoehtoihin oli lisätty muun muassa kysymykset poronhoidosta ja saamelaiskäsitöiden tekemisestä.

Aiemmistä lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimusten aineiston keruusta tiedettiin, että alle 10-vuotiaiden voi olla haastavaa vastata yksin lomakekyselyyn (esim. Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016; Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a). Näin ollen saatekirjeessä kouluja ja opettajia ohjeistettiin, että kyselyyn toivotaan

vastaavan oppilaiden kolmannelta luokasta eteenpäin. Tämä tekninen rajausta tarkoitti käytännössä sitä, että alle 10-vuotiaat lapset jäivät kyselyn ulkopuolelle. Anonymiteetin varmistamiseksi kyselyssä ei pyydetty vastaajia kertomaan tarkkaa ikäänsä, vaan kertomaan, kuuluvatko he ikäryhmään 10–14-vuotiaat vai 15–19-vuotiaat. Muutenkin kysely toteutettiin siten, ettei edes tutkijoiden ole mahdollista tunnistaa vastaajia. Kysymysten abstraktiotaso pidettiin riittävän yleisenä, eikä esimerkiksi asuinkunnasta kysytty tarkemmin.

Tutkimuksessa mukana olleet kunnat saivat toivoa sopivaa ajankohtaa kyselyn toteuttamiseen. Ensimmäisenä kysely toteutettiin Sodankylän kunnan kouluissa. Tutkijat lähettivät maaliskuussa 2022 kunnan yhteyshenkilölle linkin Webropol-kyselyyn, joka jaettiin kouluihin. Itse kyselyn toteuttaminen, eli missä, miten ja milloin oppilaat vastaavat, jäi koulujen ja opettajien päätettäväksi. Tutkijoilla ei ollut mahdollisuuksia tai resursseja osallistua aineistonkeruuseen kouluissa. Huhtikuun puoleenväliin mennessä vastauksia Sodankylän kunnan kouluista oli tullut yli 150. Inarin ja Utsjoen kuntien kouluihin Webropol-linkki lähetettiin huhtikuun lopussa 2022. Vastauksia tuli aluksi niukasti, mutta kesäkuun alussa – kenttäjakson jälkeen – vastausaktiivisuus kasvoi selvästi. Lopullinen aineisto, harkinnanvarainen erillisnäyte, käsittää 329 lapsen ja nuoren vastaukset. Kyselyn vastauskieliä oli viisi: suomi, ruotsi, pohjoissaame, inarinsaame ja koltansaame. Valtaosin kyselyyn vastattiin suomeksi (n=321). Pohjoissaameksi kyselyyn vastasi kuusi henkilöä ja ruotsiksi kaksi.

Kyselyyn vastasi ikäryhmästä 10–14-vuotiaat 194 lasta ja ikäryhmästä 15–19-vuotiaat 131

nuorta. Lisäksi kyselyyn vastasi 4 yli 20-vuotiaasta nuorta. Tilastokeskuksen kuntien avainlukujen (2023) mukaan Pohjois-Lapin seutukunnan alueella asui vuonna 2021 kaikkiaan 1436 10–19-vuotiaiden ikäryhmään kuuluvaa lasta ja nuorta, joten karkean arvion mukaan kysely tavoitti noin neljänneksen alueen 10–19-vuotiaista. Kerättyä aineistoa nimitetään otoksen sijaan näytteeksi, sillä se ei perustu satunnaisuuteen eikä aineisto tilastollisen todennäköisyyden merkityksessä ole edustava suhteessa perusjoukkoon (esim. Gretschel & Myllyniemi 2020). Erillistiedonkeruun tarkoituksena on täydentää Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen perusotoksessa saatuja tuloksia, tuottaa uusia avauksia ja koeponnistaa menetelmiä vähemmistöjen tutkimiseksi (ks. Salasuo & Lehtonen 2022).

Kyselytutkimuksen ja haastattelututkimuksen eroista nuorisotutkimuksessa

Tämä tutkimus on edellisen erillinäytteen (Hakanen ym. 2019b) tavoin kokeilevaa nuoriso- ja liikuntatutkimusta. Sen menetelmällisenä tarkoituksena on löytää tapoja tutkia vähemmistöihin kuuluvien lasten ja nuorten kokemuksia (ks. Salasuo & Lehtonen 2022). Tutkimuksen kohderyhmästä erityisesti saamelaiset lapset ja nuoret ovat niin sanottu ”vaikeasti kyselyin tavoitettava populaatio” (ks. Tourangeau ym. 2014). Kun tutkittavan populaation rakennetta ei ennalta riittävästi tunneta, siitä ei ole tilastotietoa eikä rekisteriä, täytyy kysely toteuttaa harkinnanvaraisena näytteenä ja hyödyntäen välillisiä aineistonkeruun menetelmiä. Harkinnanvaraisen näytteen tieteellinen todistusvoima on

rajallinen, mutta tulokset antavat vihjeitä ja signaaleja kohderyhmän kokemuksista ja näkemyksistä. Itsessään jo se, että ”keskiarvojen reunoilla” elävien lasten ja nuorten ääni pyritään saamaan kuuluviin, on signaali nuoriso- ja liikuntapoliittisista pyrkimyksistä.

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus tehdään perinteisesti puhelinhaastatteluin. Vuoden 2018 tutkimuksessa testattiin nettipaneelin sopivuutta tutkimusmenetelmäksi (ks. Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a). Se aiheutti kuitenkin haasteita, eikä kokeilua ole toteutettu enää uudelleen. Kokeilun yhteydessä todettiin, että puhelinhaastatteluissa vastaajajoukko on erilainen kuin nettipaneelissa. Puhelinhaastatteluissa vastaajat antavat sosiaalisesti myönteisempiä vastauksia kuin muissa kyselyissä. Nämä havainnot pätevät myös tämän tutkimuksen kyselyaineistoon. Erot perusotoksen ja erillinäytteen välillä saattavat osin selittyä erilaisilla menetelmillä (ks. myös Kallio-Peltoniemi 2016).

Tulosten analyysin yhteydessä kävi ilmi, että ”ei osaa sanoa” -vastausten osuus on erillinäytteessä perusotosta suurempi. Tutkijoiden hypoteesina on, että tämä johtuu ennen kaikkea menetelmästä. EOS on helpompi valita, kun vastaaminen tapahtuu omatoimisesti. Tämän tutkimuksen haastattelulomake oli hieman perusotoksen lomaketta pidempi, mikä sekin voi osaltaan selittää eroa ja EOS-vastausten suurempaa osuutta. Useimmin EOS-vaihtoehtoon valitsivat 10–14-vuotiaat vastaajat. On myös mahdollista, että EOS-vastausten suurempaa osuutta selittää vastaajapopulaatio. Tutkimuskyselyyn ovat mahdollisesti vastanneet sellaiset lapset ja nuoret, jotka jättävät vastaamatta puhelinhaastatteluihin. Kyselyyn vastaaminen tapahtui

pääosin koulupäivän aikana, joten vapaaehtoisuudesta huolimatta sosiaalinen paine on saatanut edistää sellaisten vastaajien osallistumista, jotka eivät osallistuisi puhelinhaastatteluihin.

Tässä raportissa ei pohdita yksityiskohtaisesti aineiston rakennetta, sillä kyse on harkinnanvaraisesta näytteestä ja perusotoksen kohdennetusta ”laajennuksesta”. Raportissa ei myöskään esitetä erikseen Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa käytettyjä taustamuuttujia, vaikka perusotos onkin tärkeä referenssi tämän kyselyn tuloksille. Aiheesta voi lukea tarkemmin vuosien 2020 ja 2022 Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksista (Salasuo, Tarvainen & Myllyniemi 2021, 33–35; Tarvainen ym. 2023). Vapaa-ajasta, sen tutkimisesta ja ymmärtämisestä kiinnostuneet voivat perehtyä tarkemmin aihepiiriin esimerkiksi teoksen *Mitä kuuluu vapaa-aikaan? Tutkimus, tieto ja tulkinnat* kautta (Hanifi, Haaramo & Saarenmaa 2021).

Huomioita niin sanotusta ”saamelaisnäkökulmasta”

Alkuperäinen ajatus saamelaisten lasten ja nuorten vapaa-ajan ja harrastamisen tutkimisesta muuttui menetelmällisistä syistä saamelaisnäkökulmaksi. Tutkimuskyselyssä lapsia ja nuoria pyydettiin kertomaan kuulumisen kokemuk-

sesta saamelaiseen yhteisöön. Vastaajilta kysyttiin: ”Kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi saamelaiseen yhteisöön?” (ks. taulukko 1).

Kuten taulukosta 1 on nähtävissä, kokee 113 vastaajaa kuuluvansa vähintään melko löyhästi osaksi saamelaisyhteisöä. Heidän osuutensa kaikista vastaajista on noin kolmannes. Tämä on se joukko tutkimukseen vastanneita lapsia ja nuoria, joihin tulosten raportoinnin yhteydessä viitataan saamelaisyhteisöön identifioituvina lapsina ja nuorina.

Kyselyssä selvitettiin myös lasten ja nuorten kotona käyttämää kieltä. Vastausvaihtoehdoissa oli suomen ja ruotsin kielen lisäksi kaikki kolme saamen kieltä. Kaikkiaan 34 vastaajaa kertoi puhuvansa kotonaan saamea. Myös näiden lasten ja nuorten vapaa-aikaa ja harrastamista koskeissa vastauksissa on erityispiirteitä, joihin syvennyttään tarkemmin analyysissa. Tutkimuksen alkuperäisen idean mukaisesti analyysissa etsitään heikkoja ja vahvoja signaaleja saamelaiseen yhteisöön identifioituvien ja saamen kieltä kotona puhuvien lasten ja nuorten vapaa-ajan ja harrastamisen erityispiirteistä.

Vähemmistöihin kuuluvien lasten ja nuorten kokemusten tutkiminen on aina kaksiteräinen miekka. On erittäin tärkeää, että ”keskiarvojen reunoilla” elävien lasten ja nuorten ääni tulee kuulluksi, mutta miten tehdä se sensitiivisesti ja

Taulukko 1. ”Kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi saamelaiseen yhteisöön? (n=329)		
	(n)	%
Erittäin kiinteästi	15	5
Melko kiinteästi	38	12
Ei kiinteästi eikä löyhästi	37	11
Melko löyhästi	23	7
Erittäin löyhästi tai ei ollenkaan	128	39
eos	88	27

ketään loukkaamatta? Tämän tutkimuksen eri vaiheissa pohdittiin hyvin tarkkaan sekä tutkimuseettisiä että tietosuojaan liittyviä kysymyksiä. Koska tutkimuksen toteutus oli menetelmällisesti monimutkainen ja -polvinen prosessi, palattiin tutkimuseettisiä kysymyksiä tarkistamaan useaan otteeseen. Tätä reflektointia tehtiin myös yhdessä saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston kanssa, jotta saamelaisuuden erityiskysymykset tulevat huomioiduiksi.

Tällainen erityinen tutkimuseettinen herkkyys kulki mukana prosessin kaikissa vaiheissa aina tutkimuskysymysten sanoittamisesta vanhemmille lähetettyihin Wilma-viesteihin, aineiston käsittelyyn ja tutkimusraportin luetuttamiseen saamelaiskäräjien edustajalla.

Tutkimuseettiset lähtökohdat selittävät myös sen, miksi analyysin tulokset raportoidaan ikäryhmittäin: 10–14-vuotiaat ja 15–19-vuotiaat. Kyselyssä ei tiedusteltu vastaajien ikää, vaan lapsia ja nuoria pyydettiin ainoastaan kertomaan, mihin ikäryhmään he kuuluvat. Koko tutkimuskysely olikin rakennettu siten, että tutkijoiden tietoon tutkittavista tuli ainoastaan numeraalista ja täysin anonymia tietoa – ei tietoa koulusta, asuinkunnasta, sisaruksista, perhekoosta tai muista tunnistamisen mahdollistavista seikoista.

Tutkimuseettisiä lähtökohtia kommentoivat myös Nuorisotutkimuksen tutkimuseettisen toimikunnan sihteeri, valtion nuorisoneuvosto ja valtion liikuntaneuvosto sekä Opetushallituksen juristi. Tässä myös tutkijoiden omalla kokemuksella oli tärkeä rooli (esim. Häkkinen & Salasuo 2015; Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019b). Tutkimuksessa noudatetaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (<https://tenk.fi/fi>) eettisiä periaatteita ja ohjeistuksia.

Aiheen sensitiivisyyden johdosta on erikseen syytä alleviivata, että nyt käsillä oleva tutkimus lähtee ennen kaikkea yhteiskuntatieteiden, nuoriso- ja liikuntatutkimuksen perinteistä, ei saamen- tai alkuperäiskansatutkimuksen traditiosta. Tutkimuksessa on mukana niin sanottu saamelaisnäkökulma, joka viittaa tässä yhteydessä valtionhallinnon ja saamelaiskäräjien tiedonintressiin sekä empiirisesti saamelaisyhteisöön itsensä kokeviksi kuuluvien lasten ja nuorten vapaa-aikaa ja harrastamista koskevien vastausten raportointiin.

Pohjoisimman Suomen lasten ja nuorten vapaa-ajan määrä

Ensimmäisenä vapaa-aikaa ja harrastuksia koskevana kysymyksenä kaikilta vastaajilta kysyttiin vapaa-ajan määrästä. Vastaajia pyydettiin miettimään sitä aikaa, kun he eivät ole koulussa tai tekemässä läksyjä tai kotitöitä. Lisäksi vastaajia ohjeistettiin, että vapaa-aikaan kuuluvat muun muassa harrastukset ja välitunnit.

Hieman yli viidennes vastaajista kokee vapaa-aikansa liian vähäiseksi (21 %). Perusotoksessa vapaa-aikansa liian vähäiseksi kokevien osuus on selvästi pienempi (8 %) (ks. Tarvainen ym. 2023). Vähäisen vapaa-ajan kokemusta tutkimusalueen lasten ja nuorten keskuudessa voivat selittää esimerkiksi pitkät etäisyydet. Pohjoisimmassa Lapissa koulu- ja harrastusmatkat voivat viedä useamman tunnin päivästä, eikä niitä koeta vapaa-ajaksi. Tämä tuli esiin myös tutkijoiden kenttäjaksolla, kun lapset ja nuoret kertoivat päivittäin liikkumistaan etäisyyksistä. Osa lapsista ja nuorista kulki päivän aikana pitkälti toistasataa kilometriä autolla tai bussilla.

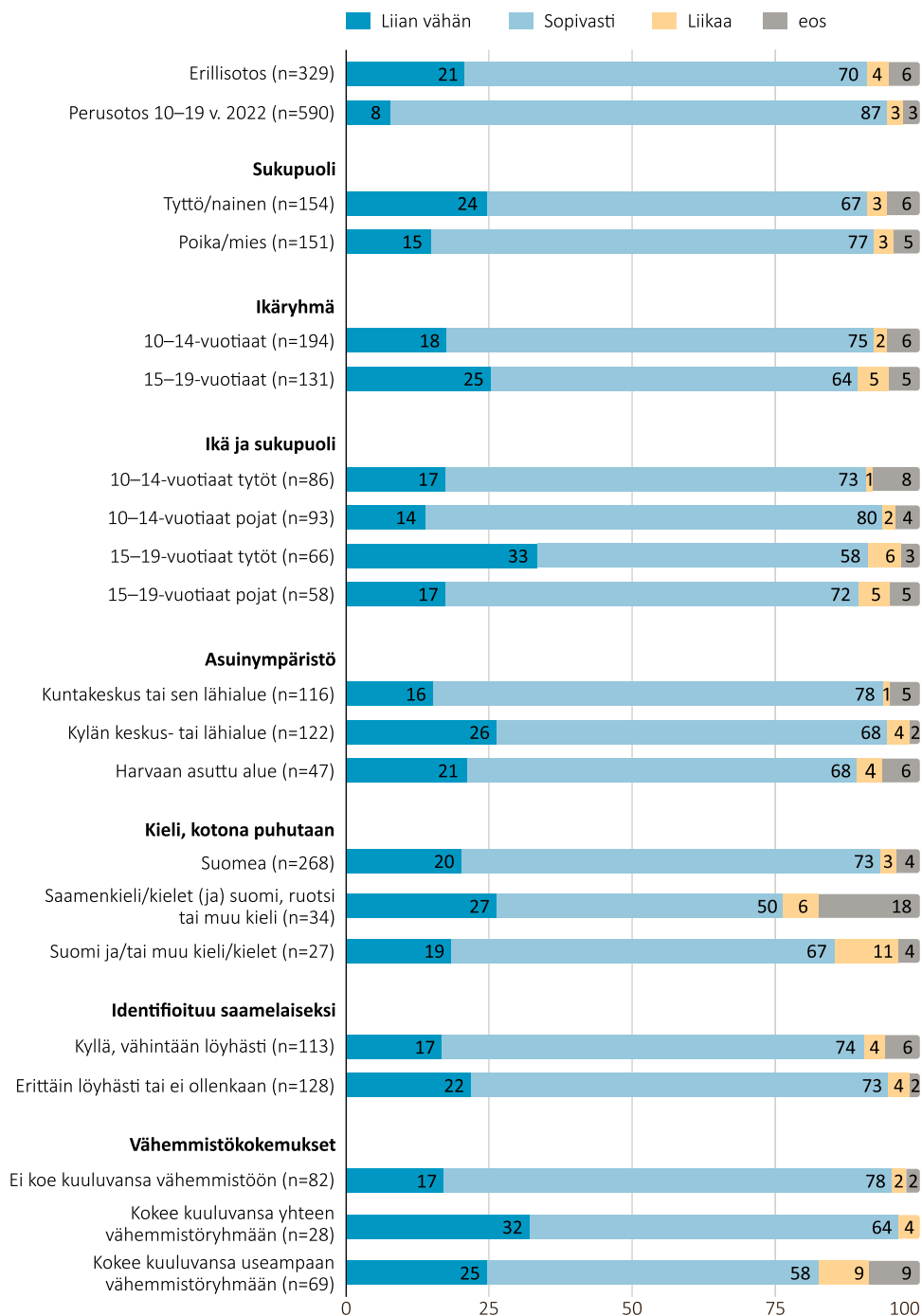
Vastaavasti kokemus liiasta vapaa-ajan määrästä on harvinaista. Tuloksissa ei juuri ole eroa erillisnäytteen ja perusotoksen välillä. Ainoastaan neljä prosenttia tämän tutkimuksen vastaajista kokee vapaa-aikansa määrän liian suureksi. Seitsemän kymmenestä vastaajasta kertoo vapaa-aikansa määrän olevan sopiva.

Kuten aikaisemmissa Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksissa ja perusotoksessa, myös

erillisnäytteen tuloksista on vapaa-ajan kokemisessa selkeä ero sukupuolen ja iän mukaan (ks. Salasuo, Tarvainen & Myllyniemi 2021; Tarvainen ym. 2023). Tytöt kokevat poikia useammin vapaa-aikansa liian vähäiseksi. Samoin tytöt kokevat poikia harvemmin vapaa-aikansa määrän sopivaksi. Iän myötä niiden nuorten osuus kasvaa, jotka kokevat vapaa-aikaa olevan liian vähän. Tässä tutkimuksessa useimmin liian vähäisestä vapaa-ajasta kertoivat 15–19-vuotiaat tytöt. Heistä noin kolmannes (33 %) kertoo vapaa-aikaa olevan liian vähän. Saman ikäryhmän pojista näin vastaa 17 prosenttia.

Asuinympäristön mukaan tarkasteltuna vapaa-aikaansa tyytyväisiä, sen sopivaksi kokevia, on eniten kuntakeskuksessa ja sen lähi-alueella asuvien joukossa. Kokemus vapaa-ajan vähäisyydestä yleistyy kuntakeskuksesta etäämmällä. Tämänkin tuloksen voi ajatella liittyvän pitkiin etäisyyksiin ja välimatkoihin, sillä esimerkiksi organisoituja harrastuksia on tyypillisesti paremmin tarjolla tiheämmin asutuilla alueilla. Tulos viittaa siihen, että monipuolisilla vapaa-ajan mahdollisuuksilla olisi positiivinen yhteys kokemukseen vapaa-ajan määrästä.

Pitkät välimatkat ovat pohjoisimmassa Lapissa luonnollinen osa koulupäivää ja harrastuksiin kulkemista. Kuntaliiton (Sjöström, Lahtinen & Svartsjö 2022) mukaan kaikista Suomen perusopetuksessa olevista lapsista ja nuorista noin joka viides on kuljetusoppilaita. Osuus on suunnilleen sama Lapin maakunnassa. Maakuntakohtainen tarkastelu

Kuvio 1. ”Kuinka paljon vapaa-aikaa sinulla on?” (%)

kuljetusoppilaista ei kuitenkaan kerro etäisyyksistä ja eri kulkuvälineissä kulutetusta ajasta. Rovaniemen, Sodankylän ja Ivalon taajamissa asuvat oppilaat muodostavat todennäköisesti suuren osan maakunnan lasten ja nuorten kokonaismäärästä, mutta muualla asuvat lapset saattavat liikkua päivän aikana hyvinkin pitkiä matkoja kouluun ja harrastuksiin. Esimerkiksi saamelaisalueella sijaitsevasta Vuotson kylästä on matkaa Sodankylän kuntakeskukseen noin 90 kilometriä.

Syrjäseutujen nuoruutta käsittelevien tutkimusten mukaan (esim. Tuuva-Hongisto, Pöysä & Armila 2016) koulu ja kouluun kulkeminen ovat monille syrjäkylissä asuville lapsille ja nuorille tärkeä elämää jäsentävä raami. Peruskouluvaiheessa kaikille taataan asuinpaikasta riippumatta koulukyyti ja kouluun tullaan hyvinkin pitkien välimatkojen takaa. Tuttu koulu on tärkeä, joillekin ehkä ainoa paikka tavata kavereita ja viettää aikaa ikätoverien kanssa. Koulun viitekehyksessä myös etäämmällä asuville lapsille ja nuorille tarjoutuu mahdollisuus tutustua esimerkiksi alueen kulttuuritarjontaan ja hyödynittää kunnassa tarjolla olevia harrastuspaikkoja. Kouluajan ulkopuolella palveluiden tavoitettavuus on hankalampaa. Mitä etäämmällä palvelut ovat, sitä hankalampaa niitä on saavuttaa.

Etäisyydet olivat vahvasti läsnä tutkijoiden kenttäjaksolla eri tahojen kanssa käymissä keskusteluissa. Tilannetta havainnollistaa seuraava kommentti: ”Mikäli esimerkiksi lapsi tai nuori haluaa harrastaa jääkiekkoa, tarkoittaa se yli 160 kilometrin edestakaista matkaa Sodankylään ja takaisin.” (Lehtonen, kenttäpäiväkirja 2022.) Nuorten vapaa-ajan toiminnan kehittämiseksi esimerkiksi Sodankylässä etäisyyksiin liittyviä

haasteita oli ratkaistu vuokraamalla Aseman Lapset ry:ltä Wauto-bussi liikkuvaksi nuorisotilaksi. Kevällä 2022 ”Wauto” oli toiminnassa seurakunnan ja kunnan nuorisotoimen yhteisprojektina. Nuorisotyöntekijät kokivat Walkersbussin tärkeäksi osaksi etäällä asuvien nuorten osallisuuden edistämistä (Salasuo 2022, kenttäpäiväkirja). Toiminta jatkuu myös tulevaisuudessa, sillä Walkers-auto jatkaa toimintaansa kunnan ja seurakunnan yhteisenä liikkuvana nuorisotilana (Aseman Lapset ry 2023).

Jos kokemusta vapaa-ajasta tarkastellaan kotona puhutun kielen mukaan, on tuloksissa hie-man eroja. Suomea kotonaan puhuvista vastaajista noin joka viides kokee vapaa-ajan määrän liian vähäiseksi, kun vastaava osuus on saamenkielisten keskuudessa 27 prosenttia. Huomioitavaa kuitenkin on, että EOS-vastausten määrä on tässä ryhmässä muita ryhmiä suurempi. Sen sijaan saamelaiseen yhteisöön identifioituvien lasten ja nuorten kokemukset vapaa-ajan riittävyydestä ovat varsin yhdenmukaisia koko aineiston vastausten kanssa. Saamelaiseen yhteisöön identifioituvista vastaajista 17 prosenttia kertoo vapaa-aikaa olevan liian vähän. Sopivaksi vapaa-ajan määrän kokee 74 prosenttia kyselyyn vastanneista saamelaiseen yhteisöön identifioituvista lapsista ja nuorista. Kuten kaikkien erilisnäytteen vastaajien keskuudessa, kokee 4 prosenttia saamelaiseen yhteisöön identifioituvista vastaajista vapaa-aikaa olevan liikaa.

Lasten ja nuorten harrastaminen

”Tenojoen kalastuskielto on heikentänyt alueen nuorten elämää. Moni on kalastanut ja viettänyt aikaa joella. Valtakunnan muu politiikka [kuin nuorisopolitiikka] heijastuu myös lasten ja nuorten vapaa-aikaan.” (Lehtonen, kenttäpäiväkirja 2022.)

Kenttäpäiväkirjamerkinnän muistiinpano tuo esiin lasten ja nuorten elämään vaikuttavat moninaiset hallinnolliset ja poliittiset kysymykset, jotka ovat varsin kaukana heidän omista arjen valinnoistaan. Yhtä lailla kysymys harrastamisesta on monitulkintainen.

Tässä tutkimuksessa vastaajille esitettiin kysymys: ”Onko sinulla jokin harrastus, aivan mikä tahansa?” Kysymyksen yhteydessä oli myös tarkennus: ”harrastuksella ei tarkoiteta vain ohjattua toimintaa vaan mitä tahansa sellaista, mitä pitää itse harrastuksenaan, vaikka sitä tekisi yksin kotona. Eli esimerkiksi lukeminen, musiikin kuuntelu tai omatoiminen liikunta ovat myös harrastuksia.”

Erillisnäytteeseen vastanneista lapsista ja nuorista 87 prosenttia ja perusotokseen vastanneista 90 prosenttia kertoo, että heillä on jokin harrastus. Erillisnäytteen vastaajista pojat kertovat hieman tyttöjä useammin harrastamisesta (89 % / 86 %). Tytöistä useampi ei osaa vastata kysymykseen. Kaikkiaan noin 5 prosenttia vastaajista ei osaa sanoa onko heillä jokin harrastus. Perusotoksessa näin vastaa ainoastaan kolme vastaajaa, joten näiltä osin tulos voi heijastella eroja vastaamisessa puhelinhaastatteluun ja lomakekyselyyn (ks. Johdanto).

Kuten perusotoksessa, myös erillisnäytteessä nuorimmat vastaajat kertovat useammin jostain harrastuksesta. Tyypillisesti harrastaminen vähenee iän myötä ja on tämänkin tutkimuksen

aineistossa hieman vähäisempää 15–19-vuotiaiden keskuudessa. Asuinympäristön mukaan tarkasteltuna tuloksissa ei ole merkittäviä eroja. Ainoastaan kylän keskus- tai lähialueella asuvat raportoivat hieman useammin siitä, että heillä ei ole mitään harrastusta. Kylän keskus- tai lähialueella asuvista lapsista ja nuorista 12 prosenttia kertoo, ettei heillä ole mitään harrastusta, kun vastaava osuus on muualla asuvien keskuudessa 6 prosenttia. Harrastamisen yleisyys poikkeaa hieman, kun tarkastellaan vastauksia kotona pääasiassa puhuttavan kielen mukaan. Suomea kotona puhuvista lapsista ja nuorista 88 prosenttia kertoo, että heillä on jokin harrastus. Sen sijaan vastaajista, joiden perheissä puhutaan saamea, ruotsia tai jotain muuta kieltä, noin 82 prosenttia kertoo harrastavansa jotain.

Liikuntaan liittyvissä tiedonkeruissa saamelaisalueen lapset ja nuoret ovat toivoneet nykyistä enemmän saamenkielistä harrastustoimintaa (Lapin Liikunta 2020). Erillisnäytteen havainnot tukevat näitä tuloksia sikäli, että saamen kielellä tarjolla olevien harrastusten vähäisyys voi näkyä harrastamista koskeissa vastauksissa ja hieman alhaisemmassa harrastamisesta raportoinnissa. Kovin vahvoja johtopäätöksiä ei tulosten perusteella voi tehdä kotona puhutun kielen ja harrastusaktiivisuuden välillä.

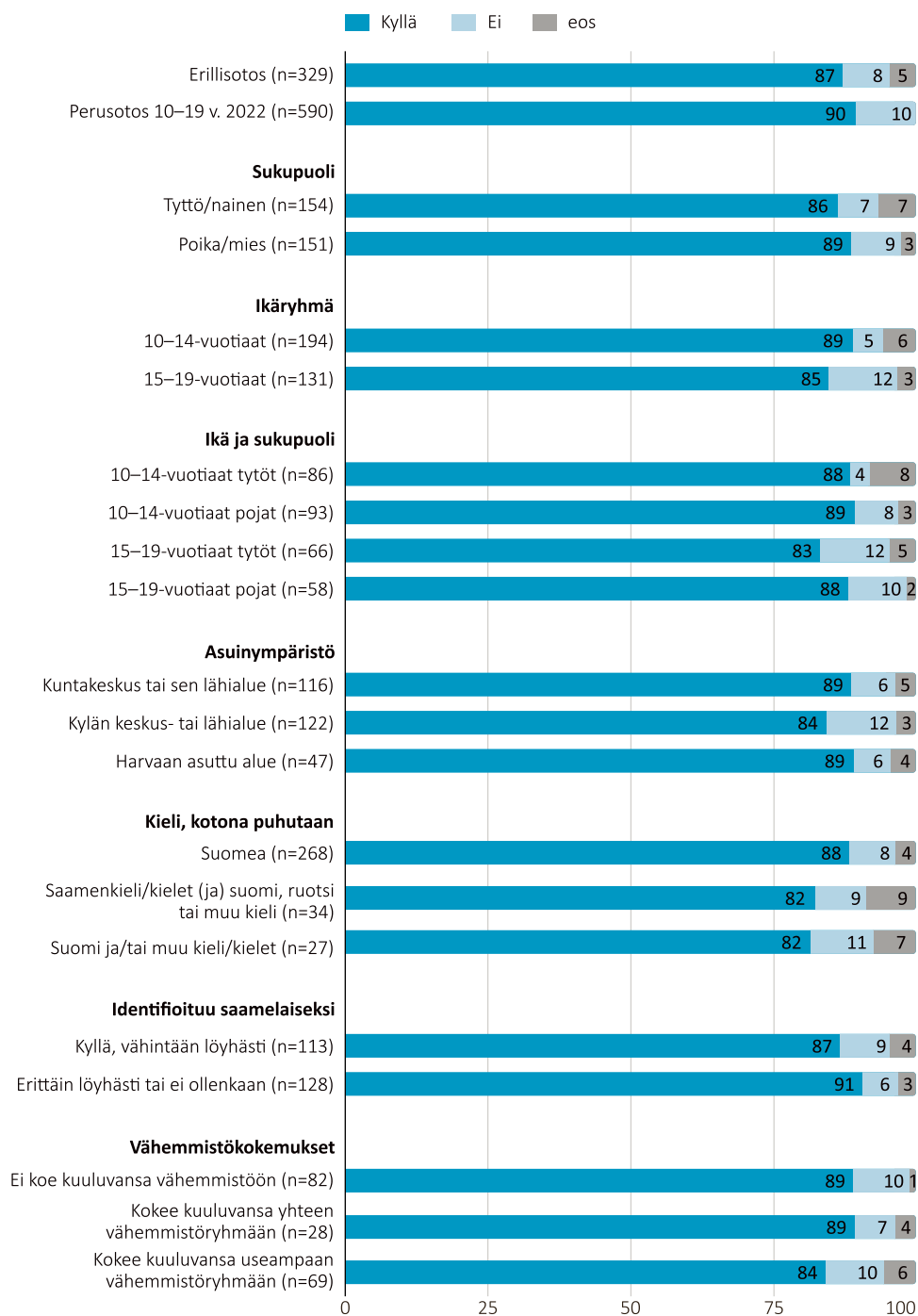
Kun tarkastellaan saamelaiseen yhteisöön identifioituvien lasten ja nuorten vastauksia harrastamisesta, eivät tulokset juuri eroa muista

vastaajista. Kuten koko aineistossa, myös saamelaiseen yhteisöön identifioituvista lapsista ja nuorista 87 prosenttia kertoo, että heillä on jokin harrastus.

Ennakko-oletus siitä, että pohjoisimmassa Lapissa esimerkiksi urheiluseurojen vähäinen määrä tai pitkät välimatkat olisivat yleinen este harrastamiselle ei saa suoraa tukea tutkimuksen tuloksista. Toisaalta kysymys koskee ”mitä tahansa harrastusta”, joten se ei yksin tavoita harrastamisen luonnetta tai laatua. Se ei myöskään sulje pois sitä, etteivätkö lapset ja nuoret haluaisi harrastaa jotain muuta, mitä heille ei ole omassa elinpiirissä tarjolla. Kuten Mikko Salasuo (2021b) kirjoittaa vuoden 2020 Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen tausta-artikkelissa, ei mitä tahansa harrastusta, kenen tahansa järjestämänä, millaisin tavoittein tahansa ja kenen ohjaamana hyvänsä voi pitää itseisarvoisesti myönteisenä asiana lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen kannalta.

Tilastot osoittavat, että esimerkiksi liikunnan järjestötoiminnan näkökulmasta pohjoisimman Lapin alueen urheiluseurojen lukumäärä suhteutuu asukaslukuun ja tarjonta on ainakin määrällisestä näkökulmasta tietyissä harrastusmuodoissa ”riittävällä tasolla”. Jyväskylän ammattikorkeakoulun ylläpitämän seuratietokannan (Seurantatietokanta 2022) mukaan Lapin maakunnan alueella on 296 urheiluseuraa, joista pohjoisimman Lapin kunnissa on 36. Tutkimusalueen kunnissa urheiluseuroja on 32 kappaletta, joista Sodankylässä toimii 17, Inarissa 14 ja Utsjoella 1. Pohjoisimman Lapin 36 urheiluseuraa ovat 0,5 prosenttia kaikista seuratietokantaan listatusta Suomen urheiluseuroista ja 12 prosenttia Lapin maakunnan urheiluseuroista.

Liikuntaa koskevien selvitysten ja tutkimushavaintojen perusteella tiedetään, että valtioiden rajat ylittävä harrastustoiminta ja yhteistyö Ruotsin ja Norjan puolella asuvien ihmisten ja yhdistysten kanssa pohjoisimmassa Lapissa asuvalle väestölle on tyypillistä (ks. esim. Lehtonen 2022; Lehtonen & Laine 2021). Esimerkiksi saamelaisten oma liikunta- ja urheilutoiminta ei rajoitu vain Suomen alueelle, vaan harrastus- ja urheilutapahtumissa käydään koko Saamenmaan alueella. Rajat ylittävä harrastustoiminta mahdollistaa kokoontumisen samaa kieltä puhuvien ja samaan kulttuuriseen viiteryhmään kuuluvien ihmisten kanssa. (Skille ym. 2021.)

Kuvio 2. ”Onko sinulla jokin harrastus, aivan mikä tahansa?” (%)

Lasten ja nuorten harrastamattomuus pohjoisimmassa Suomessa

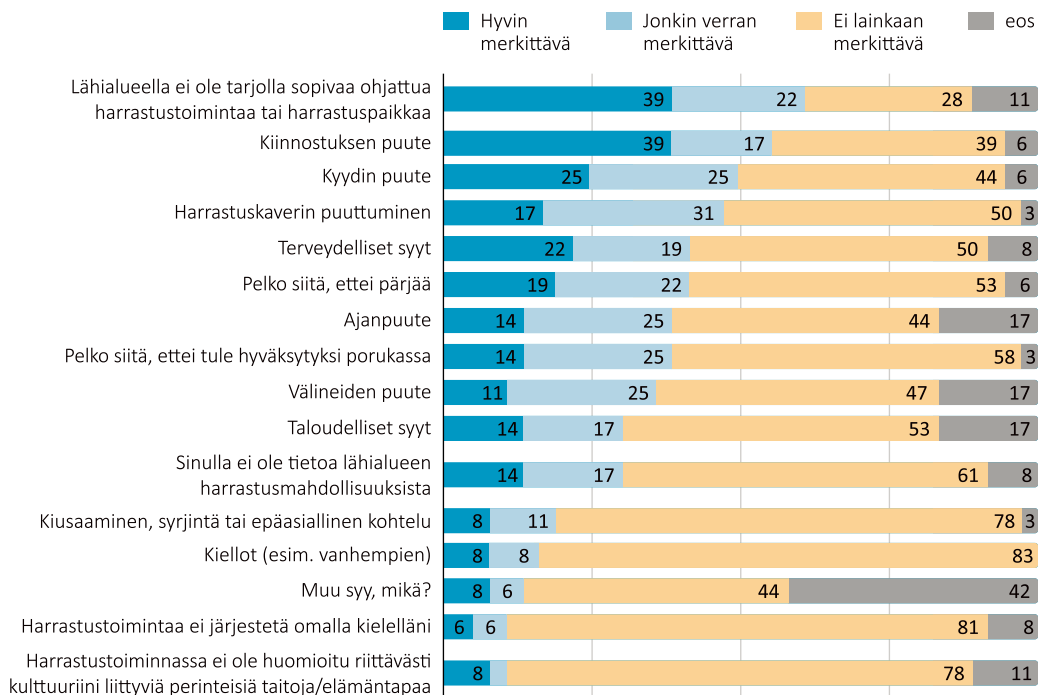
Kaikilta niiltä lapsilta ja nuorilta, jotka eivät kertomansa mukaan harrasta mitään (n=42), kysyttiin heidän halustaan harrastaa. Vastauksissa osuudet halusta harrastaa jakautuivat melko tasaisesti vaihtoehtojen ”Kyllä”, ”Ei” ja ”En osaa sanoa” välillä. Hieman alle kolmannes kyselyyn vastanneista harrastamattomista lapsista ja nuorista haluaa harrastaa jotain, kun taas edellistä hieman useampi kertoo, ettei halua harrastaa. Yli kolmannes puolestaan ei osaa sanoa haluaako harrastaa jotain.

Sukupuolittain tarkasteltuna tulokset osoittavat, että harrastamattomista lapsista ja nuorista tytöt haluavat harrastaa poikia selvästi useammin. Myös ikäryhmittäin tarkasteltuna vastauksissa on eroja. Harrastamattomista lapsista ja nuorista 10–14-vuotiaat haluavat harrastaa jotain 15–19-vuotiaita useammin.

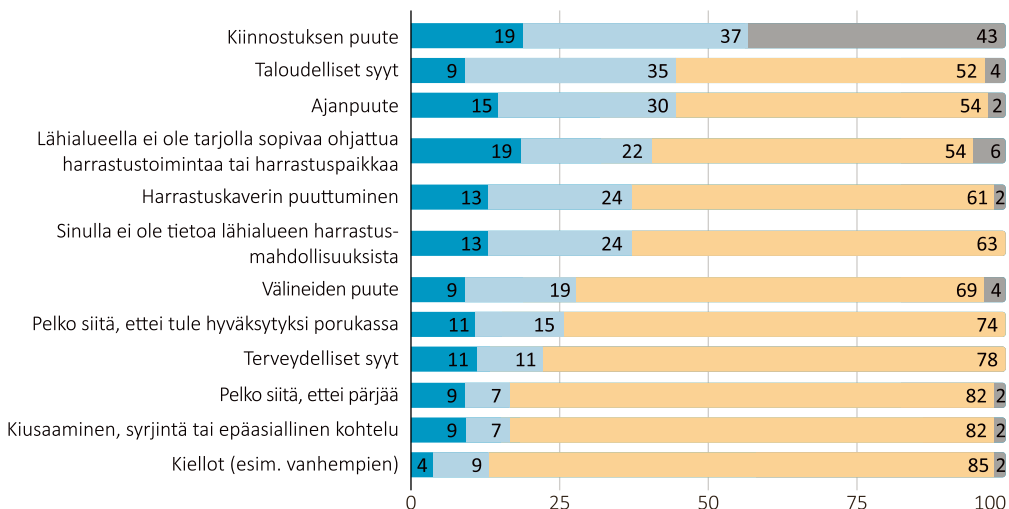
Niiltä vastaajilta, jotka eivät harrasta mitään, mutta haluaisivat harrastaa (n=28), kysyttiin, mitä he haluavat harrastaa. Näiden lasten ja nuorten vastauksissa mainitaan 19 erilaista harrastusta, joista suurin osa on liikunnallisia (esimerkiksi jääkiekko, nyrkkeily, ratsastus). Vain kolme mainittua harrastusta on muita kuin liikunnallisia. Pääosin vastaajat kertoivat haluavansa harrastaa jotain tiettyä harrastusta, mutta useat vastaajat kertovat kiinnostuksesta kahta tai useampaa harrastusta kohtaan.

Harrastamattomuuden syitä selvitettiin niiltä lapsilta ja nuorilta, joilla ei ole harrastusta sekä niiltä, jotka olivat valinneet ”ei osaa sanoa” vaihtoehdon kysymykseen harrastamisesta. Tarkastelun ulkopuolelle kuitenkin rajattiin sellaiset

vastaukset, joissa vastaaja oli läpi kysymyssarjan vastannut EOS (n=6). Kysymykset olivat lähes samoja kuin perusotoksessa. Erillisnäytteen vastausvaihtoehtoihin lisättiin väittämät: ”kyydin puute” ja ”harrastustoimintaa ei järjestetä omalla kielelläni” sekä ”harrastustoiminnassa ei ole huomioitu riittävästi kulttuuriini liittyviä perinteitä”. Ensin mainitun oletettiin olevan mahdollinen harrastamattomuuden syy alueella, jossa etäisyydet ja välimatkat ovat pitkiä. Jälkimmäiset vaihtoehdot lisättiin aiemman saamelaisia lapsia ja nuoria koskevan tutkimustiedon perusteella, sillä niissä kieli ja kulttuuristen perinteiden huomioimattomuus on nostettu erääksi harrastamisen haasteeksi (Lapin Liikunta 2020).

Kuvio 3. ”Kuinka merkittäviä syitä olla harrastamatta seuraavat asiat ovat sinulle?” (N=36) (%).

Kuvio 4. Perusotos, ”Kuinka merkittäviä syitä olla harrastamatta seuraavat asiat ovat sinulle?” (N=54) (%)

Tulosten mukaan merkittävin syy harrastamattomuudelle Pohjois-Lapin seutukunnan ja saamelaiseen yhteisöön identifioituvien lasten ja nuorten keskuudessa on sopivan ohjatun harrastustoiminnan tai -paikan puuttuminen lähialueelta. Kolme viidestä harrastamattomasta vastaajasta (61 %) on sitä mieltä, että tämä on vähintään jonkin verran merkittävä syy harrastamattomuudelle. Muita usein mainittuja harrastamattomuuden syitä ovat kiinnostuksen (56 %) ja kyydin (50 %) puute.

Neljä vastaajaa (11 %) kertoo, että harrastamattomuuden syy on se, ettei harrastusta järjestetä omalla kielellä. Heistä kolme kertoo kotona puhuttavan suomea ja yksi saamea. Suurin osa kaikista vastanneista tulee kodeista, joissa puhutaan vain suomea (78 %) ja neljä kertoo kotona puhuttavan saamea (11 %). Toisin sanoen saamea kotonaan puhuvista vastaajista yksi neljästä kertoo harrastamattomuuden syyksi kielen. Lisäksi neljä vastaajaa kertoo harrastamattomuuden syyksi sen, ettei harrastustoiminnassa ole riittävästi huomioitu vastaajan kulttuuriin liittyviä perinteisiä taitoja taikka elämäntapaa. Heistä kaksi kokee identifioituvansa saamelaiseen yhteisöön. Tulokset eivät aivan vastaa etukäteisoletusta ja aiempien selvitysten havaintoja (Lapin Liikunta 2020). Erillisnäytteen tuloksia voi selittää se, että suurimman osan vastaajista kotona puhutaan vain valtakieltä. Toisaalta kielijä ja kulttuurivähemmistöjen kohdalla yksittäisetkin vastaukset saattavat kertoa siitä, että omalla äidinkielellä järjestettävä harrastaminen on tärkeää.

Kun erillisnäytteen harrastamattomuuden syitä verrataan perusotoksen vastaaviin, on tuloksissa havaittavissa eroja. Perusotoksessa

yleisin syy harrastamattomuuteen on kiinnostuksen puute (56 %). Muita vähintään jonkin verran merkittäviä syitä ovat taloudelliset syyt (45 %), ajanpuute (44 %) ja sopivan harrastustoiminnan puuttuminen lähialueelta (41 %). Erityisesti taloudelliset syyt näyttäytyvät tutkimusten aineistoissa erilaisina. Erillisnäytteessä taloudelliset syyt ovat harrastamisen este vain 31 prosentille harrastamattomista lapsista ja nuorista.

Kuten aiemmissakin Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksissa (esim. Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a), on kiinnostuksen puute harrastamattomuuden yleinen syy myös erillisnäytteessä (56 %). Aineiston perusteella ei tiedetä, miten näin vastaavat lapset ja nuoret mieltävät käsitteen harrastaminen. On mahdollista, että kiinnostuksen puutteesta kertovat vastaajat mieltävät harrastamisen yksinomaan ohjatuksi toiminnaksi ja mahdollisesti perinteisten harrastamisen kategorioiden mukaan esimerkiksi urheiluseuratoiminnaksi, taiteen perusopinnoiksi tai partiossa käymiseksi. Tällaisen hypoteesin mukaan harrastamattomillakin lapsilla ja nuorilla on mahdollisesti omaehtoisia harrastuksia, mutta niitä ei mielletä harrastamiseksi.

Lähialueella olevien harrastusmahdollisuuksien puute nousee esiin sekä erillisnäytteessä että perusotoksessa. Useampi erillisnäytteen (61 %) kuin perusotoksen (41 %) vastaaja kertoo tästä esteestä. Samansuuntaisia havaintoja tehtiin Lapin Liikunnan (2020) julkaisemassa selvityksessä. Selvityksen mukaan ohjatut harrastusmahdollisuudet keskittyvät saamelaisalueella kuntakeskuksiin, ja harrastusmatkat ovat tämän vuoksi usein pitkiä. Selvityksessä myös todetaan,

että harrastusmahdollisuuksissa on alueellista vaihtelua. (Mt.)

Harrastamisessa lapsille ja nuorille tärkeitä ovat sosiaaliset suhteet, vertaisryhmään kuuluminen ja osallisuuden kokeminen (esim. Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016; Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a). Tätä tematiikkaa lähestyttiin harrastamattomuuden osalta kysymällä harrastuskaverin puuttumisesta. Vastausten mukaan harrastuskaverin puuttuminen harrastamattomuuden syynä nousee perusotosta useammin esiin erillisnäytteessä. Erillisnäytteen harrastamattomista vastaajista 47 prosenttia kertoo, että kaverin puuttuminen on vähintään jonkin verran merkittävä syy harrastamattomuuteen. Perusotoksessa vastaava osuus on 37 prosenttia.

Myös sosiaaliset haasteet nousevat tuloksissa esiin harrastamattomuuden syynä. Harrastamattomuuden taustalla olevasta pelosta, ettei tule kaveriporukassa hyväksytyksi, kertoo erillisnäytteessä noin kaksi viidestä (39 %) vastaajasta. Vastaava osuus on perusotoksessa noin neljännes (26 %). Erillisnäytteeseen vastanneissa on suurempi osuus (42 %) kuin perusotokseen vastanneista (16 %) niitä, joiden harrastamattomuuteen vaikuttaa pelko siitä, ettei pärjää harrastuksessa. Tulosten mukaan sosiaaliset seikat, kuten kaverien puuttuminen ja sosiaaliset pelot, ovat yleisiä syitä harrastamattomuuteen lasten ja nuorten keskuudessa. Erillisnäytteeseen vastanneet harrastamattomat lapset ja nuoret kertovat perusotokseen vastanneita useammin sosiaalisista syistä harrastamattomuuden taustalla.

Kiusaamisesta, syrjinnästä ja epäasiallisesta kohtelusta harrastamattomuuden syynä kerrotaan erillisnäytteessä hieman perusotosta

useammin (19 % / 16 %). Hieman harvempi vastaa vanhempien kieltojen olevan syynä harrastamattomuuteen molemmissa aineistoissa (17 % / 13 %). Näitä merkittävämmäksi syyksi nousee molempien tutkimusten aineistossa harrastusvälineiden puute (36 % / 28 %).

Harrastamattomuudesta kertoneilta kysyttiin myös avokysymyksellä, onko harrastamattomuuteen jokin muu syy. Kysymykseen vastasi kaikkiaan viisi harrastamatonta vastaajaa. Vastauksissa kerrotaan harrastamattomuuden syyksi oman ikäisten harrastuskaverien puute ja jokin henkilökohtainen syy.

Juttelin harrastamisesta 16-vuotiaan nuoren naisen kanssa. Hän kertoi, että lapsena pohjoisin Lappi oli ihana elinympäristö ja tekemistä oli runsaasti. Luonto tarjosi puitteet leikkimiselle ja omatoimiselle tekemiselle. Harrastaminen kuitenkin loppui, kun ikää tuli lisää. Tytön mukaan paikkakunnalla ei ollut mitään tekemistä teineille. Jäljelle jäi moottorikelkka ja tupakanpoltto. (Salasuo, kenttäpäiväkirja 2022.)

Mieluisa ja eniten aikaa vievä harrastus

Uutena avauksena vuoden 2022 Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa kysyttiin erikseen eniten aikaa vievästä ja mieluisimmasta harrastuksesta (Tarvainen ym. 2023). Sama kysymys esitettiin myös erillisnäytteen kysymyslomakkeessa. Jostain harrastuksesta vastauksessaan kertoneet lapset ja nuoret (N=287) nimesivät avovastauksin sekä mieluisimman ja eniten aikaa vievän harrastuksen. Mikäli nämä olivat yksi ja

sama harrastus, koskivat strukturoidut jatkokysymykset ainoastaan kyseistä harrastusta. Mikäli taas vastaajat kertoivat eri harrastuksesta, koskivat jatkokysymykset erikseen eniten aikaa vievää ja mieluisinta harrastusta.

Kysymällä erikseen eniten aikaa vievästä ja mieluisimmasta harrastuksesta halutaan selvittää syvemmin muun muassa sitä, miten lasten ja nuorten harrastaminen vastaa heidän omia mieltymyksiään ja kiinnostuksen kohteitaan: harrastavatko lapset ja nuoret sitä, mitä he itse haluavat harrastaa vai tapahtuuko harrastaminen muista syistä? Kysymyksen taustalla on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ”henki”, jossa lähtökohtana on lapsen äänen ja tahdon kuuleminen. Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen (2020, 32) kirjoittaa: ”Lapsilla on oikeus aikaan, jonka käyttöä aikuiset eivät päättä tai valvo, sekä aikaan, jolloin heihin ei kohdistu mitään vaatimuksia ja he voivat periaatteessa olla tekemättä mitään, jos he niin haluavat.”

Viimeaikaiset kyselyt (mm. OKM 2020; 2022) viittaavat siihen, että lasten ja nuorten harrastusmieltymyksissä olisi tapahtumassa muutoksia. Muun muassa opetus- ja kulttuuriministeriön tekemissä koululaiskyselyissä (mt.) on viitteitä siitä, että nykylasten ja -nuorten harrastustoiveet poikkeavat aiempien sukupolvien suosimista harrastuksista, ennen kaikkea niistä ennako-oletuksista, joita vanhemmat ajattelevat lasten haluavan harrastaa. Esimerkiksi Koululaiskyselyissä (mt.) eniten koulupäivän jälkeiseksi harrastukseksi toivotut parkour, kuvataide, elokuva ja ruoan valmistaminen ovat kaikki sellaisia harrastuksia, joita aikuiset ja vanhemmat eivät välttämättä osaa ajatella tai miellä lasten ja nuorten kiinnostuksen kohteiksi ja suosikeiksi.

Kysymällä erikseen mieluisimmasta ja eniten aikaa vievästä harrastuksesta pyritään jäljitämään mahdollisia ristiriitoja lasten ja nuorten mieltymysten ja toteutuvan harrastamisen välillä. Kiinnostuksen kohteena on myös se, mikä on vanhempien rooli ja merkitys sellaisessa harrastuksessa, joka vie lapselta paljon vapaa-aikaa ja lisää mahdollisesti kiireen tuntua elämään mutta ei vastaa lapsen omia mieltymyksiä ja toiveita.

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen perusotoksessa (Tarvainen ym. 2023) on viitteitä siitä, että vanhemmat valitsevat lapsen harrastuksen ”perinteisten” oletusten ja normien mukaan mutta eivät välttämättä tunnista lasten ja nuorten harrastusmieltymyksissä tapahtunutta muutosta – yhteiskunnallisen muutoksen myötä rakentuneita lasten ja nuorten uusia kiinnostuksen kohteita ja intressejä. Kyseisen tutkimuksen tulosten mukaan kolme kymmenestä vastaajasta kertoo eri harrastuksista, kun heiltä kysytään mieluisimmasta ja eniten aikaa vievästä harrastuksesta. Ero on suurin 7–9-vuotiaiden kohdalla, ikäryhmässä, joka ei ole johdannossa kerrotuista rajauksista johtuen mukana erillisnäytteen aineistossa.

Perusotoksen tilastoraportissa (Tarvainen ym. 2023) todetaan, ettei lasten ja nuorten vastauksissa näkyviä eroja mieluisimman ja eniten aikaa vievän harrastuksen välillä voi selittää vain funktionaalisilla syillä, kuten terveydellä tai fyysisellä kunnolla. Tutkimuksen pohdinnan mukaan on oletettavaa, että erot kahden nuorimman ikäryhmän kohdalla selittyvät kulttuurisilla ja esimerkiksi sosiaaliin luokkiin liittyvillä tekijöillä, joiden tiedetään ohjaavan vanhempien lapsilleen tekemiä harrastusvalintoja (ks. myös Berg & Salasuo 2019).

Pohjois-Lapin seutukunnan lasten ja nuorten vastauksissa suurin osa vastaajista kertoo mieluisimman ja eniten aikaa vievän harrastuksen olevan yksi ja sama harrastus. Yhteneväisyys on selvästi suurempi kuin perusotoksessa. Erillisnäytteessä peräti yhdeksän kymmenestä (92 %) vastaajasta kertoo samasta harrastuksesta. Pojista 96 prosenttia kertoo samasta harrastuksesta, kun taas tytöistä näin vastaa 90 prosenttia. Kahden nuorimman ikäryhmän vastauksissa ei ole eroja. Saamelaiseen yhteisöön identifioituvista vastaajista 88 prosenttia kertoo mieluisimman ja eniten aikaa vievän harrastuksen olevan sama. Tuloksia voi tulkita siten, että pohjoisimman Suomen lapset ja nuoret käyttävät eniten aikaa niissä harrastuksissa, jotka ovat heille mieluisia.

Taulukko 2. Yleisimmät mieluisimmat harrastukset, sama kuin eniten aikaa vievä harrastus. (n=238) (%)			
Sijoitus	Laji	(n)	%
1.	Jääkiekko	25	11
2.	Musiikki	21	9
3.	Kuntosali	20	8
4.	Jalkapallo	18	8
5.	Tietokone/konsoli- ja kännykkäpelit	16	7
6.	Ratsastus	14	6
7.	Kuvataide	11	5
8.	Salibandy	9	4
	Lentopallo	9	4
9.	Pyöräily	8	3
10.	Ulkoilu/kävely	7	3
	Hiihto	7	3
	Laskettelu	7	3
	Moottoriurheilu/autojen/mopojen tuunaus ja korjailu	7	3

Erillisnäytteen vastaajat kertovat useimmin jääkiekon (11 %), musiikin (9 %) ja kuntosalin (8 %) eniten aikaa vieväksi ja mieluisimmaksi harrastukseksi (taulukko 2). Jalkapallosta eniten aikaa vievänä ja mieluisimpana harrastuksena kertoo kahdeksan prosenttia, pelaamisesta seitsemän prosenttia ja ratsastuksesta kuusi prosenttia vastaajista. Muiden harrastusten osuus jää alle viiden prosentin. Kuusi erillisnäytteessä useimmin mainittua eniten aikaa vievää ja mieluisinta harrastusta ovat samoja harrastuksia kuin kuusi useimmin mainittua harrastusta perusotoksessa, mutta eri järjestyksessä. Perusotoksen vastaavassa ikäryhmässä suosituimmat eniten aikaa vievät ja mieluisimmat harrastukset ovat kuntosali (12 %), jalkapallo (9 %) ja pelaaminen (7 %).

Taulukko 3. Perusotos, mieluisin ja eniten aikaa vievä sama harrastus 10–19 v. (n=353) (%)			
Sijoitus	Laji	(n)	%
1.	Kuntosali	43	12
2.	Jalkapallo	31	9
3.	Tietokone/konsoli- ja kännykkäpelit	23	7
4.	Musiikki	21	6
5.	Ratsastus	18	5
6.	Jääkiekko	17	5
	Kuvataide	17	5
7.	Moottoriurheilu/autojen/mopojen tuunaus ja korjailu	14	4
8.	Tanssi	12	3
	Koripallo	12	3
9.	Kamppailulajit	8	2
	Laskettelu	8	2
	Lentopallo	8	2
10.	Juoksu/lenkkeily	7	2
	Salibandy	7	2
	Yleisurheilu	7	2
	Partio	7	2
	Voimistelu	7	2

Kymmenen eniten mainintoja saaneen, eniten aikaa vievän ja mieluisimman harrastuksen osalta erillisläynte ja perusotos eroavat siten, että siinä missä pohjoisimman Suomen lapset ja nuoret kertoivat pyöräilystä (3 %), ulkoilusta (3 %), hiihdosta (3 %) ja laskettelusta (3 %), raportoivat perusotoksen vastaajat mopojen tuunauksesta (4 %), koripallosta (3 %), tanssimisesta (3 %) ja kamppailulajeista (2 %). Kaikkiaan eniten aikaa vievän ja mieluisimman harrastamisen peruskuvaa on molemmissa aineistoissa samankaltainen, vaikka harrastusten yleisyydessä ja suosiossa onkin joitain eroja.

Erillisläynte tuloksissa huomio kiinnittyy jääkiekon suureen osuuteen eniten aikaa vievänä ja mieluisimpana harrastuksena. Jääkiekosta kertovat erityisesti pojat, sillä siitä mieluisimpana ja eniten aikaa vievänä harrastuksena kertoo vain yksi tyttö. Menetelmällisistä eroista johtuen tuloksesta ei voida tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä, mutta se tarjoaa aineksia pohdintaan. Tulosta voi selittää esimerkiksi kulttuurisilla seikoilla, kuten luonnonoloilla ja pitkällä ulkojätkäkaudella. Pohjois-Lapin seutukunnan alueella on myös hyvät jääkiekon harrastusmahdollisuudet, sillä niin Sodankylässä kuin Ivalossakin on jäähalli. Tulos voi kieliä myös aktiivisesta seuratoiminnasta, joka miellyttää mukana olevia lapsia ja nuoria. Pohjois-Lapin seutukunnan alueella toimii ainakin kaksi jääkiekkoseuraa, joista SoPa Sodankylässä ja Tunturiekikko Ivalossa. SoPa:n jääkiekkojaoston puheenjohtaja Petri Ylitalo (2023) kertoi puhelinhaastattelussa positiivisesta vireestä seuratoiminnassa ja nosti myönteisesti lajikokemukseen vaikuttavana seikkana esiin kunnan tuen, jonka ansiosta alle 18-vuotiailta ei peritä jääkiekon harrastamisesta jäämaksuja.

Vastaajilta tiedusteltiin myös sitä, miksi juuri kyseinen harrastus on mieluisin. Lapsille ja nuorille esitettiin harrastukseen liittyviä väittämiä. Vastausten mukaan tärkein ominaisuus mieluisalle harrastukselle on se, että harrastuksessa on kivaa. Näin vastaa 89 prosenttia 10–14-vuotiaista ja 96 prosenttia 15–19-vuotiaista. Tärkeää mieluisassa harrastuksessa on myös onnistuminen ja mahdollisuus kehittyä. Myös mahdollisuutta omaehtoisuuteen pidetään tärkeänä osana mieluisaa harrastusta. Kahdeksan kymmenestä 10–14-vuotiaasta pitää tärkeänä, että mieluisasta harrastuksesta saa uusi kavereita. Yli puolet vastaajista (53 %) kokee, että suorituspainee eivät ole myönteinen osa mieluisaa harrastusta.

Tuloksia Pohjois-Lapin seutukunnan alueen lasten ja nuorten harrastamisesta voi tulkita monin tavoin myönteisesti. Tärkein huomio lielee, että suurin osa tutkimukseen vastanneista lapsista ja nuorista käyttää eniten aikaansa itselleen mieluisimman harrastuksen parissa. Yhdeksällä kymmenestä lapsesta ja nuoresta on mieluisa harrastus, mikä on tavoitteena Suomen hallitusohjelmassa (Marin 2019). Tähän mieluisaan harrastukseen käytetään myös eniten aikaa.

Laajemmassa viitekehyksessä tulos on linjassa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 31 artiklan kanssa: ”sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin”, eli sellaiseen harrastamiseen ja aikaan, josta lapset ja nuoret saavat itse päättää (Pekkarinen 2020).

Kuka on eniten vaikuttanut siihen, että aloitit juuri tämän harrastuksen?

Ensimmäisenä jatkokysymyksenä eniten aikaa vievästä ja mieluisimmasta harrastuksesta tiedusteltiin sitä, kuka on vaikuttanut eniten harrastuksen aloittamiseen (ks. taulukko 4). Koska yhdeksän kymmenestä vastaajasta kertoo yhdestä ja samasta harrastuksesta, esitetään ensimmäisen jatkokysymyksen tulokset vain yhdessä taulukossa niin mieluisimman kuin eniten aikaa vievän harrastuksenkin osalta.

Useampi kuin neljä kymmenestä (45 %) erillisnäytteen vastaajasta kertoo harrastuksen olleen oma valinta. Hieman useampi kuin joka viides lapsi ja nuori kertoo vanhemman tai vanhempien vaikuttaneen harrastuksen aloittamiseen (22 %). Myös kaverien merkitys näkyy vastauksissa, sillä yksi viidestä (20 %) vastaajasta kertoo kaverien olleen tärkein tekijä harrastuksen aloittamisessa. Tulosten mukaan merkitykselliset toiset ovat tärkeä viiteryhmä harrastamisen aloittamisessa. Näihin kuuluvat vanhempien ja kaverien lisäksi sisarukset (4 %) ja ainakin jossain määrin opettajat (1 %) sekä avovastauksissa mainitut sukulaiset.

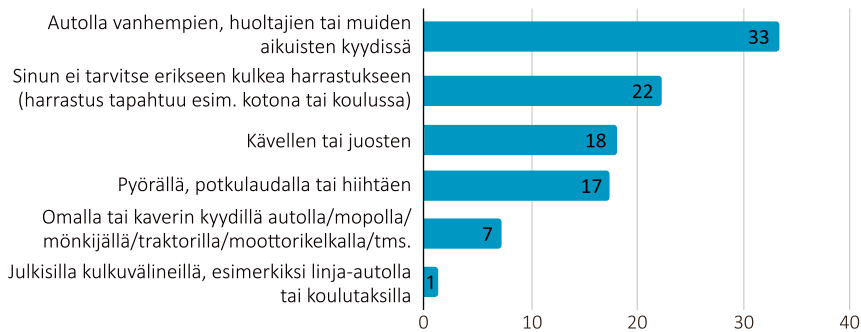
Taulukko 4. Kuka on vaikuttanut eniten harrastuksen aloittamiseen? (%)	
	%
Sinä itse	45
Vanhempi tai vanhemmat	22
Kaverit	20
Joku muu, kuka?	8
Sisarukset	4
Koulu tai opettajat	1

Harrastuksiin kulkeminen pohjoisimmassa Suomessa

Mieluisimman ja eniten aikaa vievän harrastuksen osalta kysyttiin myös harrastuksiin kulkemisesta. Kolmasosa vastaajista (33 %) kertoo kulkevansa harrastukseen aikuisen kyydillä. Tulos on odotettu, sillä tutkimusalueella etäisyydet ovat pitkiä ja vastaajat ovat pääosin alaikäisiä lapsia ja nuoria. (Kuvio 5.)

Tuloksista käy ilmi, että tyttöjä kuljetetaan harrastuksiin poikia useammin. Kyselyyn vastanneista tytöistä 42 prosenttia kertoo kulkevansa harrastukseen aikuisen kyydillä, kun pojista näin kertoo 28 prosenttia. Ikäryhmittäin tarkasteltuna vastauksissa ei ole suuria eroja. 10–14-vuotiaat (35 %) raportoivat hieman 15–19-vuotiaita (32 %) useammin kulkevansa harrastukseen aikuisen kyydillä. Pitkät etäisyydet ja rajallinen julkisen liikenteen tarjonta on sama ikäryhmään katsomatta, mikä selittää ainakin osin tulosta. Omalla tai kaverin kyydillä harrastukseen kulkeminen on odotetusti yleisempää 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä (9 %) kuin nuoremmassa ikäryhmässä (6 %).

Sukupuolittain tarkasteltuna vastauksissa on eroja. Kaksi viidestä 10–14-vuotiaasta tytöstä kertoo kulkevansa aikuisen kyydillä harrastukseen (41 %). Vastaava osuus 15–19-vuotiaista tytöistä on 46 prosenttia. Nuoremmassa, 10–14-vuotiaiden, poikien ikäryhmässä aikuisen kyydillä harrastuksiin kulkee noin kolmannes vastaajista (34 %). 15–19-vuotiaista pojista vanhempien kyydillä harrastuksiin kulkee viidennes vastaajista (20 %).

Kuvio 5. ”Miten yleensä kuljet harrastukseesi?” Mieluisin ja eniten aikaa vievä harrastus. (n=287) (%)

Joka kymmenes 10–14-vuotias poika kulkee harrastuksiin omalla tai kaverin kyydillä. Osuus on suunnilleen sama 15–19-vuotiailla pojilla. 10–14-vuotiailla tytöillä harrastukseen kulkeminen omalla tai kaverin kyydillä on harvinaista (3 %). Tytöillä omalla tai kaverin kyydillä kulkeminen yleistyy selvästi 15–19-vuoden iässä. Tämän ikäisistä tytöistä omalla tai kaverin kyydillä kulkee harrastuksiin poikien tavoin joka kymmenes. Kyselyn perusteella ei pystytä tarkemmin sanomaan esimerkiksi moottorikelkalla harrastuksiin kulkevien osuutta. Moottorikelkan käyttö kulkemiseen näyttäytyi tutkijoille kenttäjaksolla eräänä pohjoisimman Suomen erityispiirteenä.

Asuinalueen mukaiset erot ovat harrastukseen kulkemisessa vähäisiä. Harrastuksiin kulkeminen pyörällä, potkulaudalla tai hiihtäen on yleisintä kuntakeskuksissa ja sen lähialueella. Kylän keskus- tai lähialueella asuvat kertovat puolestaan kulkevänsä muita useammin harrastuksiin kävellen tai juosten. Harvaan asutulla alueella asuvat vastaajat kertovat muita useammin harrastavansa joko kotona tai koulussa (29 % / 20 %). Kuntakeskusten ulkopuolella

ollaan luonnollisesti useammin riippuvaisia aikuisten kyydityksestä. Hieman useampi kuin kaksi viidestä harvaan asutun alueen vastaajasta kertoo kulkevänsä harrastukseen aikuisen kyydillä, kun muilla alueilla asuvista näin kertoo keskimäärin kolme kymmenestä. Harrastuksiin liikutaan harvaan asutulla alueella selvästi vähemmän kävellen tai juosten kuin muualla (7 % / 21 %).

Liikuntaharrastuksiin kuljetaan vastausten perusteella muita harrastuksia useammin aikuisen kyydillä. Tämä näkyy erityisesti joukkueurheilua harrastavien lasten ja nuorten vastauksissa, sillä heistä lähes joka toinen (47 %) kulkee harrastukseen vanhemman tai aikuisen kyydillä. Vastaava osuus on muiden liikuntaa harrastavien kohdalla noin kolmannes (36 %). Tätä selittää oletettavasti liikuntapaikkarakentamisen keskittyminen taajamiin. Esimerkiksi tässä kyselyssä yleisimmin mainitun jääkiekon harrastaminen tapahtuu pääosin kuntakeskusten jäähalleissa. Jääkiekon kohdalla haasteena voi myös olla varusteiden kuljettaminen, joka on hankalaa julkisissa kulkuvälineissä. Muuta liikuntaa kuin joukkueurheilua harrastavat lapset ja nuoret

kertovat useammin kulkevänsa harrastukseen kävellen ja juosten (20 %) tai pyörällä, potkulaudalla ja hiihtäen (25 %).

Osa lasten ja nuorten harrastuksista on sellaisia, ettei niihin tarvitse erikseen kulkea. Kaikkiaan noin viidennes vastaajista kertoo harrastuksen tapahtuvan esimerkiksi kotona tai koulussa. Useimmiten tästä kertovat kulttuuria tai taidetta (58 %) sekä pelaamista harrastavat vastaajat (65 %).

Julkisten kulkuneuvojen käyttäminen harrastuksiin kulkemisessa on vastausten perusteella Pohjois-Lapin seutukunnan alueella harvinaista (2 %). Perusotokseen vastanneista lapsista ja nuorista harrastuksiin julkisilla kulkuvälineillä kulkee hieman useampi 10–19-vuotias (7 %). Pohjoisimman Suomen lasten ja nuorten harrastuksiin pyörällä, potku- tai rullalaudalla tai muulla vastaavalla kulkeminen on tyypillisempää kuin Suomessa keskimäärin (17 % / 9 %). Perusotokseen vastanneet 10–19-vuotiaat kulkevat erillisnäytteeseen vastanneita useammin harrastuksiin aikuisen kyydillä (38 % / 33 %).

Saamelaiseen yhteisöön identifioituvat lapset ja nuoret kertovat kulkevänsa harrastuksiin hieman muita vastaajia useammin pyörällä, potkulaudalla ja hiihtämällä (20 % / 13 %). Autolla harrastukseen kulkevien osuus on tässä ryhmässä jokseenkin sama kuin muilla vastaajilla (36 % / 31 %). Niiden osuus, joiden ei tarvitse erikseen kulkea harrastukseen, on saamelaiseen yhteisöön identifioituvien lasten ja nuorten keskuudessa pienempi kuin muiden vastaajien keskuudessa (19 % / 28 %).

Pohjoisimman Suomen lasten ja nuorten kokemus sopivasta ”ruutuajasta”

Kuvaruutu on immanentti osa nykyajan ihmisen elämää. Kyse ei kuitenkaan ole yksinomaan passiivisesta tuijottelusta, vaan kuvaruutujen kautta aukeaa väylä sosiaaliseen kanssakäymiseen, oppimiseen, luomiseen ja viihtymiseen. Nuoret katsovat ja tekevät kaveriporukassa videoklippejä, keskustelevat niistä ja jakavat niitä. Kuvaruutujen välityksellä pelataan yksin ja yhdessä. Kuvaruudut mahdollistavat ennennäkemättömän pääsyn tietoon, taiteeseen ja kulttuuriin.

Tilastokeskuksen toteuttaman Ajankäytötutkimuksen (2023) mukaan väestötasolla ruutu-aika on kasvanut erityisen voimakkaasti vuosikymmenen takaiseen tilanteeseen 15–24-vuotiaiden ja 65 vuotta täyttäneiden ikäryhmissä. 15–24-vuotiaiden ikäryhmässä päivittäinen ruutu-aika on kymmenessä vuodessa kasvanut lähes 40 minuuttia. Kaiken kaikkiaan ruutu-aika on 10 vuotta täyttäneessä väestössä lähes kaksinkertaistunut 1980-luvun lopusta.

Jo edellisessä *Lasten ja nuorten vapaa-aikatuksessa* kommentoitiin ruutuajan hankalaa käsitettä (ks. Salasuo, Tarvainen & Mälyniemi 2021). Sitä on kritisoitu epäsovinnaksi käsitteeksi aikana, jolloin erilaisiin ruutuihin tuijottaminen täyttää suuren osan monen lapsen ja nuoren valvellaoloajasta. Lasten ja nuorten vapaa-aikaa tutkittaessa on kuitenkin mielekäästä hahmottaa, miten lapset ja nuoret kokevat oman ajankäyttönsä. Ruutu-aika onkin sopiva ja ymmärrettävä käsite, kun kiinnostuksen kohteena on kokemus erilaisten ruutujen ääressä käytetyn ajan sopivuudesta (Salasuo, Tarvainen

& Myllyniemi 2021, 91). Näin käytettynä ruutuajan käsitettä ei käytetä yritettäessä ”mitata” ruudun ääressä vietettyä aikaa, vaan lasten ja nuorten kokemusta heidän ajankäytöstään ja ylipäättään vapaa-ajasta.

Kokemusta ruutujen ääressä vietetystä ajasta selvitettiin ensimmäisen kerran vuoden 2020 Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa (Salasuo, Tarvainen & Myllyniemi 2021, 91). Aiemmin tutkimussarjassa selvitettiin kokonaisruutuaikaa ja erilaisten laitteiden päivittäistä käyttöä (ks. Myllyniemi & Berg 2013; Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a/b). Monipuolisten ja -käyttöisten älylaitteiden yleistymisen myötä aiemmista tavoista kysyä ruutuajasta ja laitteista tuli vanhentuneita (mm. Salasuo, Merikivi & Myllyniemi 2019).

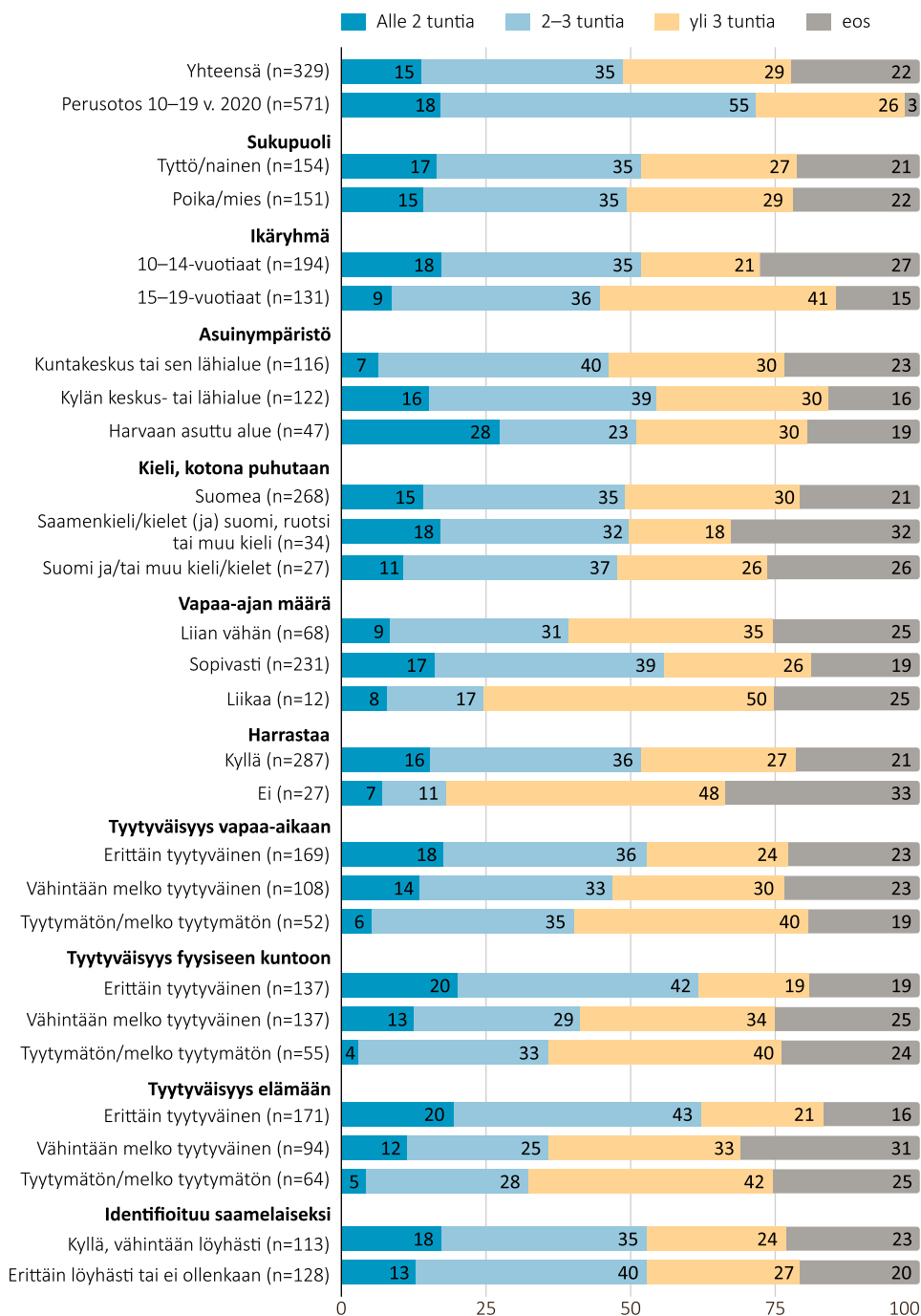
Pohjois-Lapin seutukunnan alueen lapset ja nuoret kokevat 2–3 tunnin olevan sopiva päivittäinen aika ruudun ääressä. Näin kertoo hie-
man yli kolmannes (35 %) kaikista vastaajista. Yli kolmen tunnin päivittäistä ruutuaikaa sopi-
vana pitää 29 prosenttia, ja alle kahden tunnin
ruutuajan sopivaksi kertoo 15 prosenttia vastaa-
jista. Hieman useampi kuin joka viides ei osaa
arvioida sopivaa päivittäistä ruutuaikaa (22 %).

EOS-vastausten suuresta osuudesta johtuen erillisnäytteen tulosten vertailu perusotokseen on vaikeaa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutki-
muksen perusotoksessa vain 3 prosenttia vas-
taajista ei osannut sanoa sopivaa ruutuaikaa. Jonkinlaista vertailua voi tehdä, jos EOS-vasta-
ukset jätetään pois tuloksista. Näin tarkasteltuna erillisnäytteen vastaukset jakautuvat siten, että
alle kahden tunnin ruutuaikaa pitää sopivana
19 prosenttia vastaajista. Lähes puolet, 45 pro-
senttia vastaajista kokee 2–3 tunnin ruutuajan

sopivaksi. Yli kolmen tunnin ruutuaikaa sopi-
vana pitää 37 prosenttia vastaajista. Perusotok-
sessa vastaavat osuudet ovat 18 prosenttia, 56
prosenttia ja 26 prosenttia.

Sopivaksi koetussa ruutuajassa ei ole eroa
tyttöjen ja poikien välillä. Sen sijaan ikäryhmit-
tään tarkasteltuna sopivan ruutuajan kokemi-
sessa on eroja. Nuoremman, 10–14-vuotiaiden
ikäryhmän vastaajat kokevat alle kahden tunnin
ruutuajan selvästi 15–19-vuotiaita useammin
sopivaksi (19 % / 9 %). Nuoremmat vastaajat
kokevat myös vanhempia harvemmin yli kol-
men tunnin ruutuajan sopivaksi, sillä heistä
näin vastaa vain joka viides (21 %). 15–19-vuo-
tiaista vastaajista 41 prosenttia kokee yli kolmen
tunnin ruutuajan sopivana. Tämä ikäryhmän
mukainen ero näkyy myös perusotoksessa, missä
vastaavat osuudet ovat 33 ja 41 prosenttia.

Tämän tutkimuksen perusteella sopivan
ruutuajan kokemisessa on eroja asuinympäristön
mukaan. Kuntakeskuksissa tai sen lähialueella
asuvista lapsista ja nuorista 7 prosenttia pitää
alle kahden tunnin ruutuaikaa sopivana. Selvästi
useampi esimerkiksi kylän keskus- tai lähialueel-
la (16 %) tai harvaan asutulla alueella (28 %) asu-
va vastaaja kokee sen sopivaksi. Sen sijaan
asuinympäristöstä riippumatta kolme kymme-
nestä kokee yli kolmen tunnin ruutuajan sopi-
vaksi (30 %). Kotona puhutun kielen mukaan
tarkasteltuna erot koetussa ruutuajan määrässä
ovat vähäisempiä. Ne, joiden kotona puhutaan
saamea, kokevat muita useammin alle kahden
tunnin ruutuajan sopivaksi ja muita harvemmin
yli kolmen tunnin ruutuajan sopivaksi.

Kuvio 6. ”Minusta sopiva aika vapaa-ajalla ruudun parissa päivän aikana on... (%)”.

Koetulla vapaa-ajan määrällä ja harrastamisella on tulosten mukaan yhteys kokemukseen sopivasta ruutuajasta. Vastaajat, jotka kertovat vapaa-aikaa olevan liian vähän tai liikaa, kokevat muita useammin yli kolmen tunnin ruutuajan sopivaksi. He myös kokevat muita harvemmin alle kahden tunnin ruutuajan olevan sopiva. Vapaa-ajan määrän liian suureksi kokevat vastaajat kertovat selvästi muita useammin kokevansa kolmen tunnin ruutuajan sopivaksi (50 %).

Sopivaksi koetulla ruutuajalla on kiinnostava yhteys harrastamiseen. Yli puolet (52 %) lapsista ja nuorista, jotka kertoivat harrastavansa jotain, pitävät enintään kolmen tunnin päivittäistä ruutu-aikaa sopivana. Vastaava osuus harrastamattomista vastaajista on vain 19 prosenttia. Tulosten perusteella voidaan tulkita, että yhtäältä ruudun ääressä vietetty aika aiheuttaa joillekin kiireen tuntua vapaa-aikaan ja toisaalta ruutu on osalle lapsista ja nuorista tapa kuluttaa vapaa-aikaa.

Myös tyytyväisyydellä eri elämänalueisiin on tulosten mukaan yhteys sopivana pidettyyn ruutu-aikaan. Erittäin tyytyväiset lapset ja nuoret kokevat selvästi muita useammin kahden tunnin ruutuajan sopivaksi. He myös kokevat selvästi muita harvemmin yli kolmen tunnin ruutuajan sopivaksi. Tyytymättömät ja melko tyytymättömät vastaajat erottuvat selvästi omana joukkonaan. Heistä alle kahden tunnin ruutu-aikaa pitää sopivana vain harva, ja suurin osa pitää yli kolmen tunnin ruutu-aikaa sopivana.

Edellä esitetyt tulokset ovat monelta osin kiinnostavia, mutta yhä medioituneempi ja digitalisoituneempi vapaa-aika (Salasuo, Tervainen & Myllyniemi 2021) haastaa kuitenkin kysymään, onko kysymyksenasettelu ylipäätään relevantti. Lasten ja nuorten voi olla vaikea arvioida

sopivaksi koettua ruutu-aikaa, kun koko elämä on yhä enemmän medioitunut. Ruutuajan käsitettä on syystäkin haastettu. Ruudun parissa vietettyä aikaa on tärkeää selvittää ja tarkastella eri näkökulmista, jotta tiedetään mistä ruutu-aika ylipäätään koostuu. Samoin on tärkeää tietää, missä medioissa aikaa vietetään ja mitä ruudun äärellä tehdään.

Pohjoisimman Suomen lasten ja nuorten netin käyttö

Lasten ja nuorten netin käytöstä kysyttiin edellisen kerran vuoden 2020 tutkimuksessa (Salasuo, Tervainen & Myllyniemi 2021). Nuorten netin käytön tiedetään muuttuvan välillä hyvinkin nopeasti ja muutosta siivittää usein teknologinen edistys. Viimeisin suuri ”käännös” tapahtui vuoden 2015 korvilla, jolloin älypuhelimet levisivät ja yleistyivät lasten ja nuorten käyttöön. (Esim. Salasuo, Merikivi & Myllyniemi 2019.)

Tässä tutkimuksessa netin käytöstä kysyttiin hieman eri tavoin ikäryhmän mukaan. Nuorimman ikäryhmän, 10–14-vuotiaiden, kysymyksissä oli vastausvaihtoehtoina ”kyllä”, ”ei” tai ”ei osaa sanoa” (kuviot 7). Sen sijaan 15-vuotiailta ja sitä vanhemmilta vastaajilta tiedusteltiin, kuinka usein he tekevät kysymysten mukaisia asioita netissä (kuviot 8). Kysymystapa on sama kuin vuoden 2020 tutkimuksessa.

Pohjois-Lapin seutukunnan alueen 10–14-vuotiaat kertovat käyttävänsä nettiä yleisimmin muiden tuottamien sisältöjen lukemiseen ja katselamiseen (89 %). Yleistä on myös tiedonhaku (87 %) ja pelaaminen (83 %), joista viimeksi mainittu oli jo edellisessä tutkimuksessa noussut lasten ja nuorten suosituimmaksi harrastukseksi

(Salasuo, Tarvainen & Myllyniemi 2021). Netin käytön osalta tulokset ovat linjassa niin perusotoksen tulosten kuin myös edellisen Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen kanssa (Salasuo, Tarvainen & Myllyniemi 2021). Lasten ja nuorten netin käyttö on kaikkialla Suomessa jokseenkin samanlaista.

Lasten ja nuorten netin käyttö ei ole ainoastaan passiivista muiden sisältöjen lukemista tai katselemista. Moni 10–14-vuotias vastaaja kertoo osallistuvansa yksityisiin keskusteluihin (74 %), jakavansa yksityisesti itse ottamiaan kuvia tai videoita (72 %) sekä tykkäävänsä tai kommentoivansa muiden käyttäjien tuottamaa sisältöä (69 %). Ajankohtaisten asioiden ja uutisten seuraamisesta kertoo noin puolet vastaajista (53 %). Toisin sanoen Pohjois-Lapin seutukunnan 10–14-vuotiaiden netin käyttö on varsin monipuolista. Se on tiedonhaluista, viihdeellistä, vuorovaikutuksellista ja osallistuvaa.

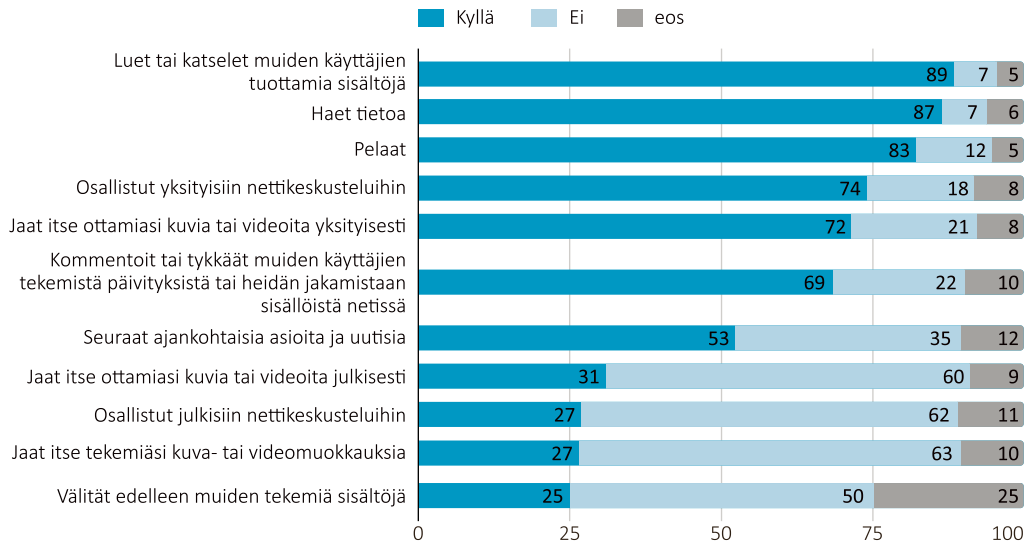
Nuorimman ikäryhmän vastaajat eivät ota aktiivisesti osaa netissä käytävään julkiseen keskusteluun. Ylipäättään heidän netin käyttönsä on harvemmin julkisesti vuorovaikutuksellista ja osallistuvaa. Noin kolme kymmenestä kertoo jakavansa julkisesti itse ottamiaan kuvia tai videoita (31 %) ja noin joka neljäs (27 %) nuori kertoo osallistuvansa julkisiin keskusteluihin.

Tutkimusaineiston perusteella 10–14-vuotiaiden netin käytössä on sukupuolen mukaisia eroja. Pojat pelaavat paljon. Pojista peräti 91 prosenttia kertoo pelaamisesta, kun vastaava osuus tytöistä on 72 prosenttia. Pojat myös välittävät tyttöjä aktiivisemmin muiden tekemää sisältöä (32 % / 21 %) sekä jakavat useammin itse tekemiään kuva- ja videomuokkauksia (33 % / 21 %). Sukupuolen mukainen ero

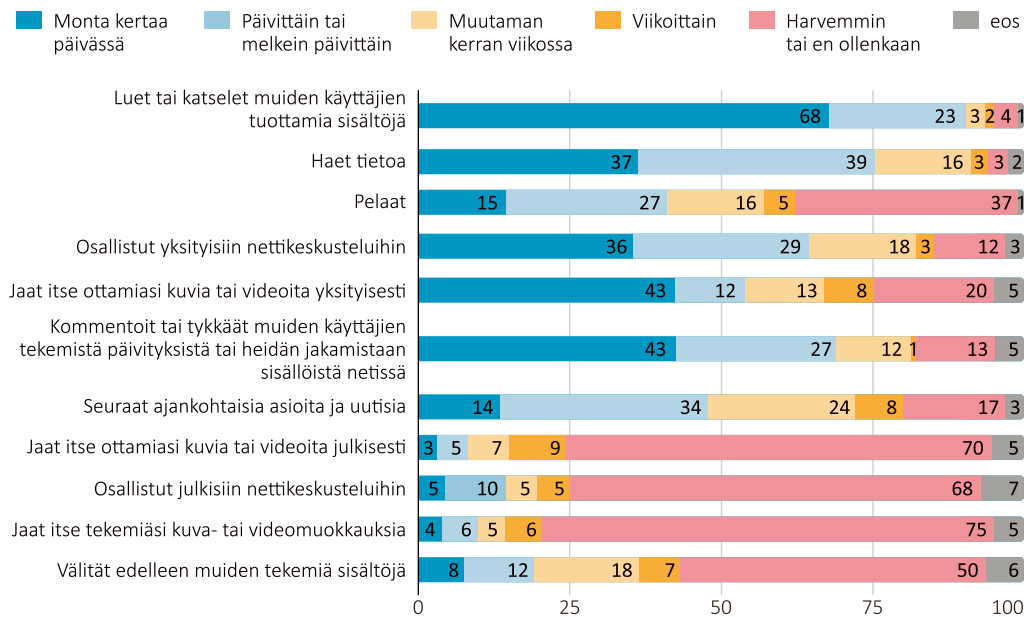
näkyvät myös julkiseen keskusteluun osallistumisessa, josta kertoo noin joka kolmas (34 %) poika ja joka viides tyttö (20 %). Sen sijaan kuvien jakaminen on yleisempää tyttöjen keskuudessa. Lähes yhdeksän kymmenestä (86 %) tytöstä jakaa netissä itse ottamiaan kuvia ja videoita, kun vastaava osuus pojista on noin kuusi kymmenestä (59 %).

Myös 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä nettiä käytetään yleisimmin muiden käyttäjien tekemän sisällön lukemiseen tai katselemiseen. Lähes seitsemän kymmenestä (68 %) vastaajasta kertoo useasti päivän aikana tapahtuvasta muiden tekemien sisältöjen lukemisesta tai katselemisesta. Useampi kuin joka viides vastaaja lukee tai katselee muiden tekemää sisältöä päivittäin tai melkein päivittäin (23 %). Ikäryhmien välillä on eroa siinä, että 15–19-vuotiaat kommentoivat 10–14-vuotiaita useammin muiden käyttäjien tekemiä päivityksiä tai tykkäävät niistä (82 % / 69 %). Useat 15–19-vuotiaat kertovat kommentoivansa useasti päivässä muiden tekemää sisältöä tai tykkäävänsä siitä.

Kolme neljästä (76 %) tutkimukseen vastanneesta 15–19-vuotiaasta kertoo käyttävänsä nettiä lähes päivittäin tiedon hakuun. Suosittua ja yleistä on myös yksityisiin keskusteluihin osallistuminen (65 %), itse otettujen kuvien tai videoiden jakaminen (54 %) sekä ajankohtaisten asioiden ja uutisten seuraaminen (48 %). Viimeksi mainitun osalta erillisnäytteen tulos poikkeaa selvästi perusotoksen vastaavasta. Perusotokseen haastatelluista 15–19-vuotiaista noin kolme neljästä kertoi seuraavansa ajankohtaisia asioita tai uutisia lähes päivittäin.

Kuvio 7. ”Teetkö joskus seuraavia asioita netissä?” 10–14-vuotiaat (%).

Kuvio 8. ”Teetkö joskus seuraavia asioita netissä?” 15–19-vuotiaat (%).

Edellä mainittujen erojen lisäksi erillisnäytteen vastaajat osallistuvat hieman muualla asuvia ikätovereitaan harvemmin julkisiin nettikeskusteluihin, jakavat omia kuvia tai videoita julkisesti sekä jakavat omia kuva- tai videomuokkauksiin. Lasten ja nuorten suosituin harrastus, pelaaminen, on yleisintä 10–14-vuotiaiden keskuudessa (82 %). 15–19-vuotiaista vastaajista 63 prosenttia kertoo pelaavansa netissä. Pelaaminen on vahvasti sukupuolittunutta.

Pojista vain 16 prosenttia kertoo, että pelaa harvemmin tai ei lainkaan. Näin vastaa tyttöistä yli puolet (56 %). Pelaaminen vähenee iän myötä myös pojilla mutta selvästi vähemmän kuin tytöillä. Tähän tutkimukseen vastanneista 15–19-vuotiaista pojista netissä pelaamisesta kertoo 83 prosenttia, kun vastaava osuus tytöistä on 44 prosenttia. Monta kertaa päivässä kertoo netissä pelaavansa pojista 22 prosenttia ja tyttöistä 5 prosenttia.

Erillisnäytteessä 15–19-vuotiaat tytöt kertovat poikia useammin kommentoivansa muiden käyttäjien päivityksiä tai tykkäävänsä niistä (82 % / 57 %). Tytöt kertovat myös useammin osallistuvansa yksityisiin nettikeskusteluihin (74 % / 55 %) ja jakavansa itse ottamiaan kuvia tai videoita yksityisesti (73 % / 35 %).

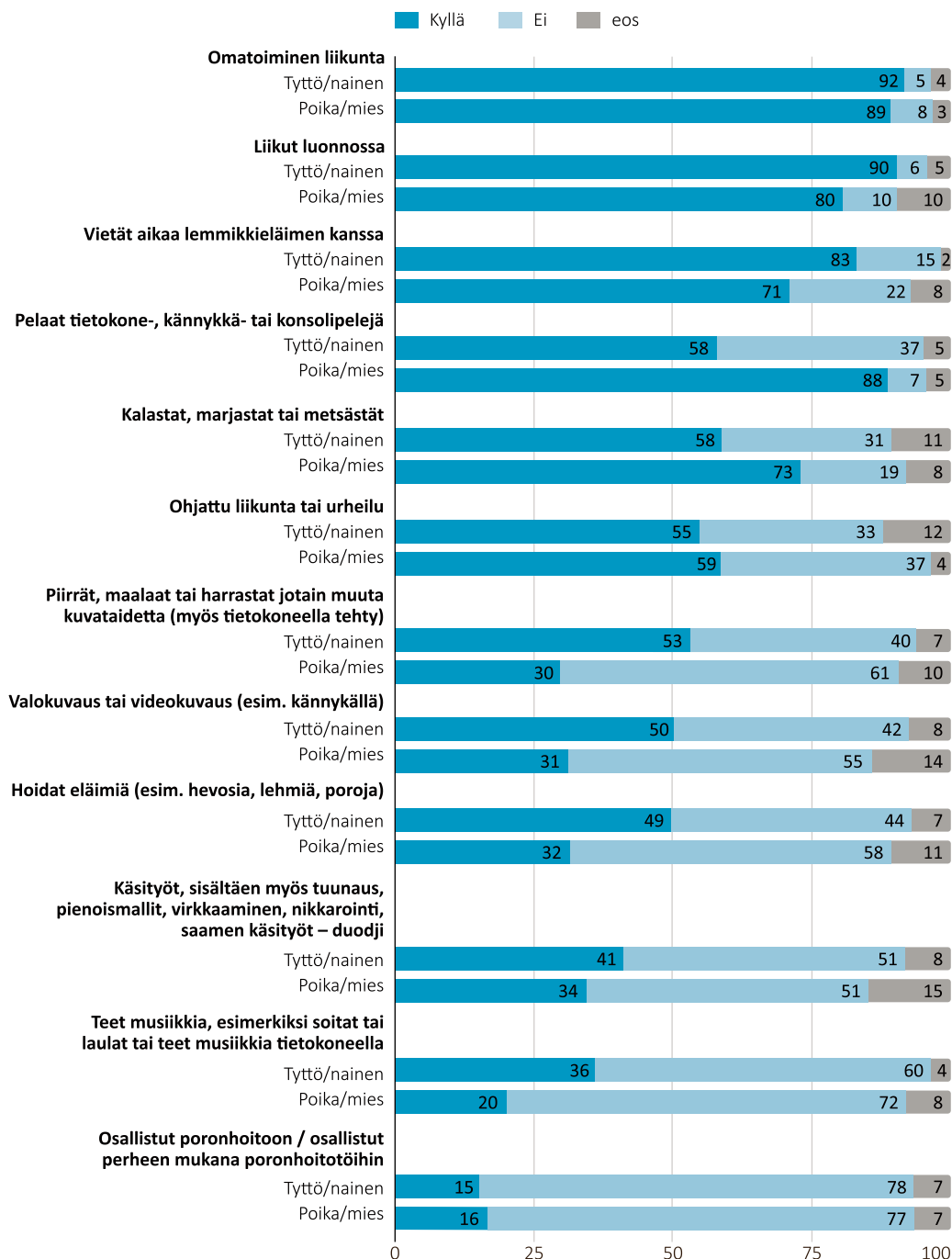
Lasten ja nuorten vapaa-ajan aktiviteetit pohjoisimmassa Suomessa

Lasten ja nuorten vapaa-ajan aktiviteetteja koskevat kysymykset ovat tässä tutkimussarjassa hieman vaihdelleet vuosien varrella. Erillisnäytteessä kysytyt aktiviteetit ovat kolmea Pohjois-Suomi-spesifiä vaihtoehtoa lukuun ottamatta mukana myös perusotoksessa. Nämä kolme

Pohjois-Suomi-spesifiä kysymystä laadittiin yhdessä saamelaiskäräjien kanssa ja muutenkin siten, että pyrittiin huomioimaan pohjoisimman Suomen erityispiirteitä. Nämä kolme kysymystä koskevat eläinten hoitamista, poronhoitoon osallistumista sekä kalastusta, marjastusta tai metsästystä. Pieni muokkaus tehtiin myös kyselylomakkeen käsitöitä koskevaan osaan, johon lisättiin maininta ”saamen käsitöistä”. Ylipäänsä tutkijoiden konstruoima listaus on karkea lista mahdollisista vapaa-ajan aktiviteeteista. Se ei tavoita kaikkia mahdollisia lasten ja nuorten vapaa-ajan tekemisiä ja toimia.

Tässä tutkimuksessa kysytyistä aktiviteeteista lapset ja nuoret kertovat useimmin omatoimisesta liikunnasta ja liikkumisesta (90 %). Pohjois-Lapin seutukunnan nuoret myös liikkuvat luonnossa (85 %) ja viettävät aikaa lemmikkieläinten kanssa (77 %). Videopelien pelaamisesta kertoo seitsemän vastaajaa kymmenestä (72 %), kun taas kalastuksesta, marjastuksesta tai metsästyksestä kertoo useampi kuin kuusi vastaajaa kymmenestä (65 %). Tuloksessa elinympäristöllä on varmasti paljon merkitystä (ks. tarkemmin luontosuhteesta Puhakka ym. tässä teoksessa).

Omatoiminen liikunta on sekä tyttöjen että poikien suosiossa, mutta tytöt kertovat luonnossa liikkumisesta poikia useammin (90 % / 80 %). Samoin tytöt raportoivat selvästi poikia useammin viettävänsä vapaa-aikaa lemmikkieläinten kanssa (83 % / 71 %). Pojat puolestaan pelaavat (88 % / 58 %) ja kalastavat, marjastavat tai metsästävät (73 % / 58 %) selvästi tyttöjä yleisemmin.

Kuvio 9. ”Teetkö jotain seuraavista asioista?” (%).

Ohjattua liikuntaa tai urheilua kertoo harrastavansa 57 prosenttia Pohjois-Lapin seutukunnan alueella kouluja käyvistä lapsista ja nuorista. Näin vastaavien osuus laskee iän myötä. Kun 10–14-vuotiaista vastaajista 61 prosenttia kertoo harrastavansa ohjattua liikuntaa tai urheilua, on vastaava osuus 15–19-vuotiaista enää 49 prosenttia. Tämä iänmukainen ero näkyy myös luovien aktiviteettien kohdalla, joskaan ei aivan yhtä suurena. 10–14-vuotiaat harrastavat selvästi 15–19-vuotiaita useammin pelaamista (80 % / 64 %), kuvataiteita (50 % / 32 %), valokuvausta (48 % / 30 %), käsitöitä (42 % / 29 %) ja musiikin tekemistä (33 % / 24 %).

Saamelaiseen yhteisöön identifioituvat lapset ja nuoret kertovat muita useammin luonnossa olemisesta. Samoin he kertovat hieman useammin kalastuksesta, marjastuksesta tai metsästyksestä. Tähän tutkimukseen vastanneista lapsista ja nuorista 41 prosenttia hoitaa eläimiä, esimerkiksi hevosia, lemmiä tai poroja. Eläinten hoidosta kertoo useampi tyttö kuin poika (49 % / 32 %). Eläinten- ja poronhoitoon osallistuminen on yleisempää nuoremassa ikäryhmässä. Poronhoitoon osallistuu 16 prosenttia tähän tutkimukseen vastanneista lapsista ja nuorista. Osuus on varsin suuri. Sitä selittää se, että saamelaiseen yhteisöön identifioituvista lapsista ja nuorista näin vastaa 29 prosenttia, kun taas muista vastaajista 9 prosenttia. Poronhoito on osa usean saamelaiseen yhteisöön identifioituvan lapsen ja nuoren vapaa-aikaa. Tytöt ja pojat osallistuvat poronhoitoon yhtä usein.

”Kyselin 12-vuotiaalta tytöltä porojen merkityksestä hänen elämässään. Tyttöä nauratti, kun en osannut sanallistaa asiaa järkevästi. Hän kertoi porojen olleen osa lapsuuden leikkejä,

harrastuksia, työtä, perhettä, vapaa-aikaa ja arkea aina.” (Salasuo 2022, kenttäpäiväkirja.)

Tutkimuskyselyssä lapsilla ja nuorilla oli mahdollisuus kertoa avovastauksessa, mitä muuta kuin kysymysvaihtoehtojen mukaisia asioita he tekevät vapaa-ajallaan. Noin joka seitsemäs vastaaja kertoo tekevänsä myös muita asioita (14 %), mutta moni heistä ei täsmentänyt vastausta. Vastauksissa suurin osa ”muusta” tekemisestä on sellaista, joka on päällekkäistä valmiiden vastausvaihtoehtojen kanssa. Tällaisia vapaa-ajanvieron muotoja ovat esimerkiksi lenkkeily, pyöräily tai ulkoilu lemmikkieläimen kanssa. Samoin avovastauksissa kerrotaan ajan viettämisestä kavereiden kanssa ja ruoanlaitosta.

Harrastamisen monipuolisuutta on tässä tutkimuksessa arvioitu vastauksista muodostetulla karkealla summamuuttujalla. Tulosten mukaan erillisnäytteeseen vastanneet lapset ja nuoret harrastavat vapaa-ajallaan varsin monipuolisesti. Yleisimmin Pohjois-Lapin seutukunnan vastaajat kertovat harrastavansa tai tekevänsä kuutta kysytyistä aktiviteeteista (17 %). Yli puolet vastaajista kertoo tekevänsä seitsemää tai useampaa luetelluista aktiviteeteista (54 %). Noin kolme kymmenestä kertoo harrastavansa enintään viittä listattua aktiviteettiä (29 %). Ainoastaan kaksi prosenttia vastaajista kertoo harrastavansa enintään kahta kysytyistä aktiviteeteista.

Harrastamisen monipuolisuudessa on eroja sukupuolen, ikäryhmän ja asuinympäristön mukaan. Tytöistä 78 prosenttia kertoo kuudesta tai useammasta aktiviteetistä, kun näin monipuolisesta vapaa-ajan harrastamisen aktiivisuudesta kertoo 65 prosenttia pojista. Vastaavalla tavalla tarkasteltuna harrastavat tulosten mukaan 10–14-vuotiaat lapset monipuolisemmin kuin

15–19-vuotiaat nuoret (81 % / 59 %). Joitakin eroja vapaa-ajan harrastamisen monipuolisuudessa näkyy, kun vastauksia tarkastellaan asuinpaikan mukaan. Kahdeksan kymmenestä kuntakeskuksen ulkopuolella asuvasta vastaajasta kertoo kuudesta tai useammasta aktiviteetista, kun näin vastaa hieman alle kolme viidestä kuntakeskuksessa asuvasta vastaajasta (59 %).

Perusotoksen ja erillisnäytteen tulokset harrastamisen monipuolisuudesta ovat samansuuntaisia. Manner-Suomessa asuvista 10–19-vuotiaista lapsista ja nuorista omatoimista liikuntaa harrastaa 91 prosenttia, kun erillisnäytteessä vastaava osuus on 89 prosenttia. Hieman yllättävänä voi pitää tulosta, jonka mukaan perusotoksen vastaajat kertovat erillisnäytteen vastaajia useammin luonnossa liikkumisesta (90 % / 85 %). Tulosta voi selittää esimerkiksi se, miten luonto eri puolella Suomea käsitetään ja merkityksellistetään. On hyvin todennäköistä, että

pohjoisimmassa Lapissa asuvat lapset ja nuoret ymmärtävät luonnon eri tavoin kuin ikätoverinsa suurissa kaupungeissa.

Perusotoksen vastaajat kertovat hieman erillisnäytteen vastaajia useammin pelaamisesta (79 % / 74 %). Ero on kuitenkin vähäinen, ja tuloksen perusteella voitaneen sanoa, että lapset ja nuoret pelaavat pohjoisimmassa Lapissa siinä missä ikätoverinsa muualla Suomessa. Sen sijaan lemmikkieläimen kanssa aikaa viettää selvästi useampi erillisnäytteen kuin perusotoksen vastaaja (77 % / 60 %). Tulosten mukaan myös ohjattua liikuntaa tai urheilua harrastetaan Pohjois-Lapin seutukunnan alueen lasten ja nuorten keskuudessa yleisemmin kuin Manner-Suomessa keskimäärin (56 % / 45 %). Luovien harrastusten osalta tilanne on päinvastainen, sillä perusotokseen vastanneet lapset ja nuoret kertovat erillisnäytteen vastaajia useammin luovista harrastuksista, kuten käsitöistä ja valokuvaamisesta.

Vauhti oli kova ja tekeminen näytti ainakin pojilla kiertävän kehää, jonka osia ovat pelaaminen, liikuntasalissa touhuaminen, hetken huili pöydän ääressä keskustellen tai korttia pelaten. Siitä taas oman vuoron tullessa Playstationin ääreen. Nuorisotilan monipuolisuus palveli oivallisesti näiden lasten ja nuorten intressejä ja tarpeita. Ilmankos lapsia ja nuoria oli paikalla paljon. (Salasuo, kenttäpäiväkirja 2022.)

Mikä harrastus kiinnostaisi?

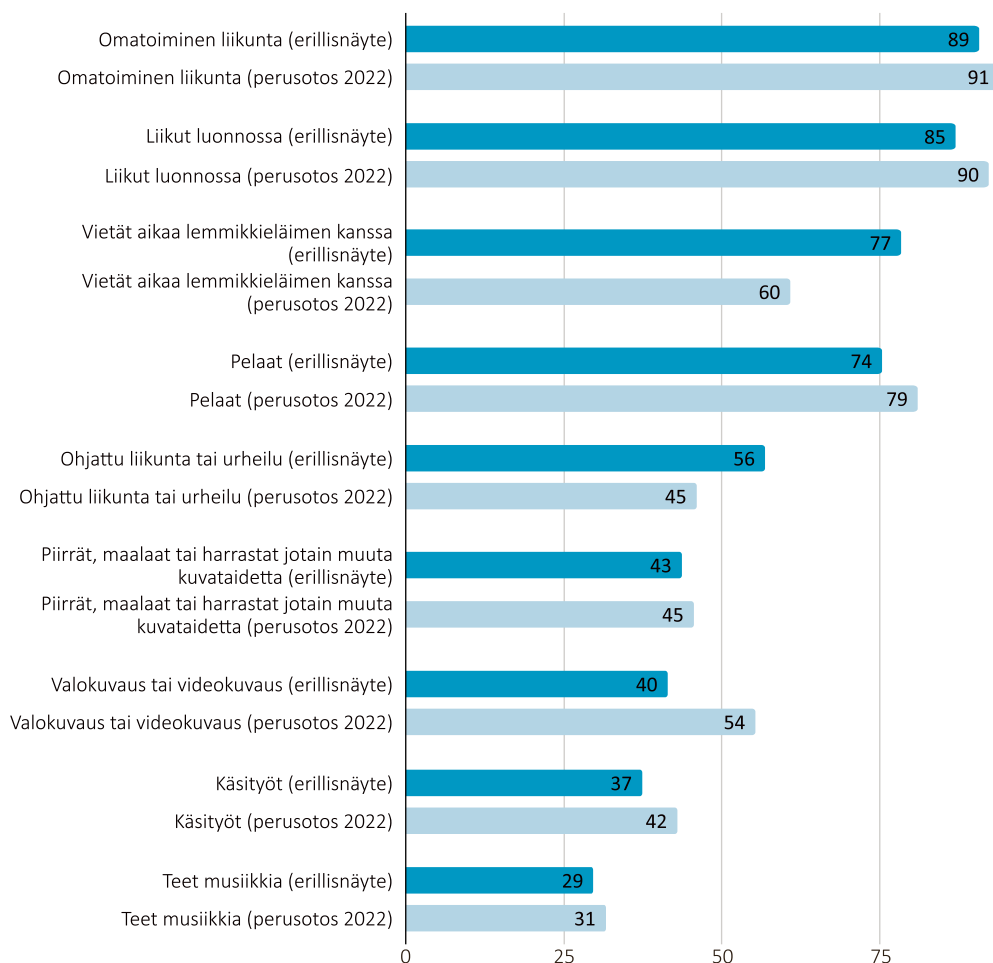
Juttelin opettajan kanssa. Hän sanoi, että heille harrastaminen olisi sitä, että ”pääsisi joskus oikealle jalkapallokentälle”. Jäin miettimään keskustelua ja päädyin ristiriitaan: valtavirtapolitiikka laajentaa esimerkiksi liikuntaa ja liikkumista pois formaalista, rakennetusta tilasta ja korostaa ulkoilun, arkiliikunnan yms. tärkeyttä. Esimerkiksi saamelaisalueella luonto on osa ihmistä ja toisaalta tilojen puuttuessa ”ei ole muuta kuin luontoa, jossa liikkua” kuten opettaja jatkoi. Kuka saa siis määritellä, mikä on hyvää harrastamista ja kenen tai minkä asian näkökulmasta esimerkiksi (liikunta)politiikan tavoitteet määritellään? (Lehtonen, kenttäpäiväkirja 2022.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) Koululaiskyselyissä (2020; 2022) on kerätty laajat aineistot siitä, mitä lapset ja nuoret haluaisivat harrastaa koulupäivän jälkeen omassa koulussa tai sen lähialueella. Tämä olennaisesti Harrastamisen Suomen malliin (<https://harrastamisensuomenmalli.fi/>) ja harrastuskulttuurin muutokseen liittyvä kysymys on niin tärkeä ja ajankohtainen, että sitä selvitettiin myös tässä tutkimuksessa. Toisin kuin OKM:n koululaiskyselyssä (2019; 2020; 2022), esitettiin kysymys toivotusta harrastuksesta tässä tutkimuksessa avokysymyksenä. Tavoitteena oli saada vastaus yhdestä, mistä tahansa, kiinnostavasta harrastuksesta.

Taulukko 5. Yleisimmät toiveharrastukset	
Toiveharrastus	(n)
Koripallo	21
Jalkapallo	10
Liikunta- tai urheilukerho	9
Jääkiekko	8
Käsityökerho	7
Parkour	7
Ratsastus	7
Airsoft	6
Kamppalulaji	6
Laskettelu	6
Musiikkiharrastus	6
Salibandy	6
Kokki-/leivontakerho	5
Nyrkkeily	5
Kiipeily	4
Moottoriurheilu/tuunaus	4
Pesäpallo	4
Tanssi	4
Tennis	4

Ehkä juuri kysymystavasta johtuen EOS-vastausten määrä on varsin suuri ($f=130$). Suurin osa vastaajista kuitenkin nimesi jonkin toiveharrastuksen. Kun kaikki vastauksissa mainitut harrastukset huomioitiin, kertyi mainintoja eri harrastuksista yli 80 kappaletta. Tätä voi pitää jo itsessään kiinnostavana tuloksena, vaikka laaja-alainen kiinnostus erilaisia harrastuksia kohtaan on tullut esiin myös OKM:n Koululaiskyselyissä (2019; 2020; 2022). Jo vuoden 2019 Koululaiskyselyn tuloksista ilmeni esimerkiksi parkourin suuri suosio (OKM, Koululaiskysely 2019) ja vuoden 2020 tuloksista esimerkiksi ruoanlaiton ja kiipeilyn suosio (OKM Koululaiskysely, 2020). Molemmat, erillisnäytteen ja Koululaiskyselyjen (2019; 2020; 2022) tulokset puhuvat vahvasti sen puolesta, että lasten ja nuorten harrastuskiinnostukset ovat muutoksessa. Harrastamista onkin hyvä tarkastella tuorein silmin ja laaja-alaisesti, lasten ja nuorten itsensä sanoittama. Tuijottaminen yksinomaan vanhaan ja perinteiseen ei enää yksiselitteisesti vastaa lasten ja nuorten toiveita ja kiinnostuksen aiheita.

Kuten taulukko 5 osoittaa, ovat perinteiset harrastukset saaneet lasten ja nuorten listauksessa vain yksittäisiä mainintoja. Kiinnostavaa on havaita, ettei Pohjois-Lapin seutukunnan alueen lasten ja nuorten toiveissa ole tiettyä selvästi suosituinta harrastusta. Lasten ja nuorten toiveet ovat moninaisia. Liikunta- ja urheiluharrastukset ovat suosittuja, sillä neljä yleisintä toivetta on liikunta- ja urheiluharrastuksia. Suosituimpana niistä on koripallo ($f=21$) ja seuraavana jalkapallo ($f=10$). Myös käsityöharrastus, parkour ja ratsastus ovat yleisiä toiveharrastuksia.

Kuvio 10. ”Teetkö jotain seuraavista asioista?” Vertailu 2022 perusotokseen. 10–19-vuotiaat, ”kyllä” vastanneiden %-osuudet.

Nuorisotilassa porukka kulki edestakaisin videopelien, sulkapalloilun ja leikkien, biljardin, läksyjen ja eväiden syönnin välillä. Kysyin ohjaajalta, kuinka paljon paikalla oli niitä, joilla oli joku tavoitteellinen liikunta- tai musiikkiharrastus. Ei kuulemma juuri kenelläkään. Havainto puoltaa ajatusta, että harrastaminen on eriytynyttä. Ehkei heillä, joilla on useita kertoja viikossa muuta tekemistä, ole aikaa tulla nuorisotiloihin. Toisaalta esimerkiksi liikuntaa tuli tiloissa erityisesti heille, jotka eivät välttämättä olleet mukana missään säännöllisessä liikuntaharrastuksessa. Nuorisopolitiikalla tehdään siis myös liikuntapolitiikkaa ja kenties myös toisinpäin. (Lehtonen, kenttäpäiväkirja 2022.)

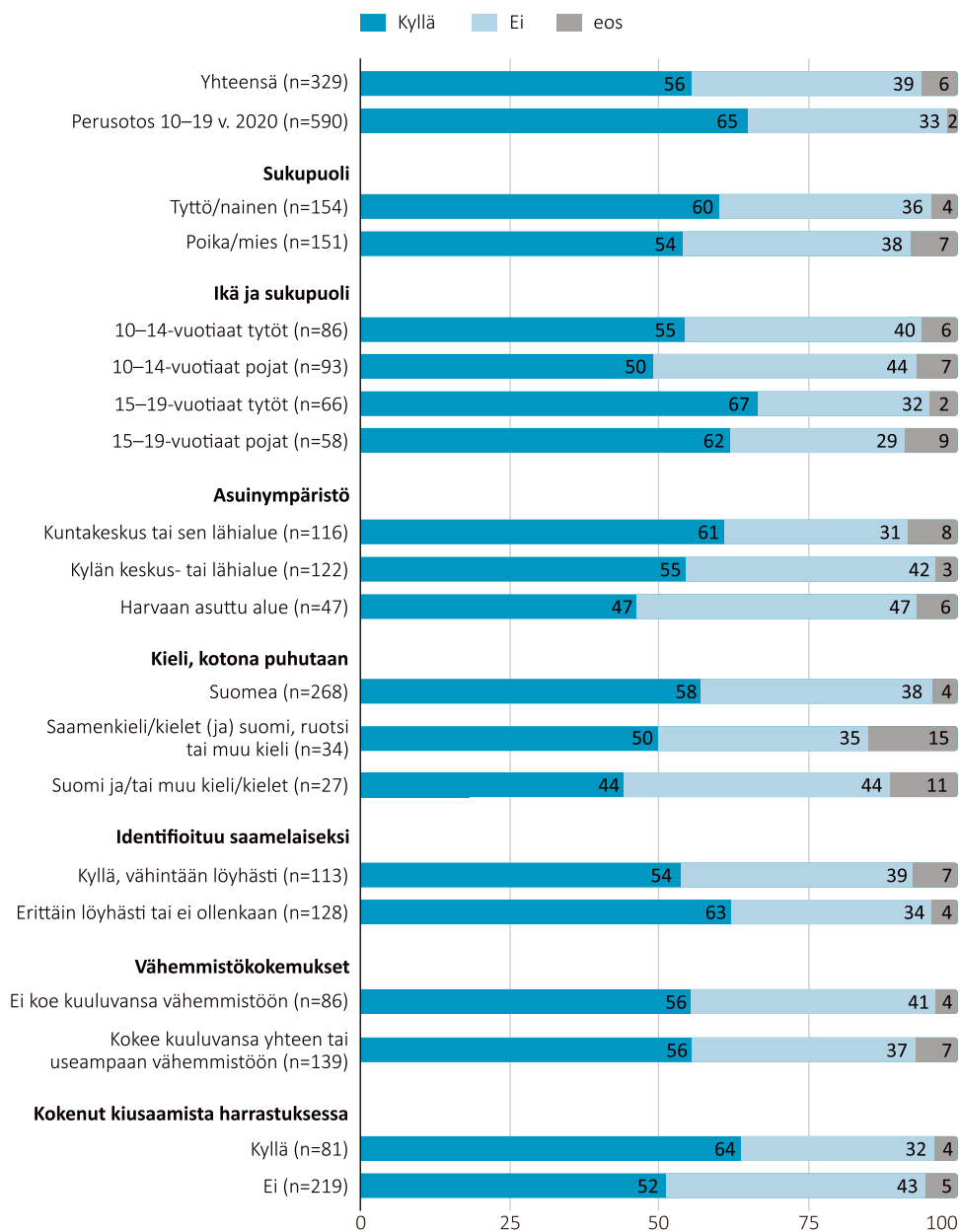
Lopetettu mieluisa ohjattu harrastus

Kaikilta kyselyyn vastanneilta lapsilta ja nuorilta tiedusteltiin heille mieluisan ohjatun harrastuksen lopettamisesta. Useampi kuin puolet (56 %) vastaajista kertoo osallistuneensa aiemmin johonkin ohjattuun harrastukseen, jonka he ovat lopettaneet. Tulosten mukaan harrastuksen lopettaminen on Pohjois-Lapin seutukunnan alueen lasten ja nuorten keskuudessa hieman vähäisempää kuin muualla Manner-Suomessa. Tulos on kiinnostava, ja siihen palataan myöhemmissä tutkimuksissa.

Tähän tutkimukseen vastanneista lapsista ja nuorista tytöt kertovat hieman poikia useammin (60 % / 54 %) ohjatun harrastuksen lopettamisesta. Sama havainto tehtiin myös perusotoksen tutkimusraportissa (Tärväinen ym. 2023). Ohjatun harrastuksen lopettamisesta kertovat useimmin vanhemman ikäryhmän vastaajat eli 15–19-vuotiaat. Heistä useampi kuin kolme viidestä (63 %) kertoo harrastamisen lopettamisesta. Nuoremassa ikäryhmässä näin vastaa noin joka toinen (51 %). Tulosta varmasti selittää se, että 15–19-vuotiaat ovat ikänsä puolesta ehtineet olla pidempään mukana harrastustoiminnaissa, mutta myös se, että viimeistään noin 15. ikävuoden kohdalla ohjattuun harrastukseen osallistuminen on tyypillisesti vähäisempää (esim. Helanko 1953; Blomqvist ym. 2019; Salasuo, Tärväinen & Myllyniemi 2021). Ohjatun harrastuksen lopettamisesta raportoitiin muita asuinympäristöjä useammin kuntakeskuksessa tai sen lähialueella, myös sukupuolittain ja ikäryhmittäin tarkasteltuna.

Perusotoksessa ohjatun harrastuksen lopettaminen on 10–14-vuotiailla hieman yleisempää kuin 15–19-vuotiailla. Erityisen yleistä se on 10–14-vuotiailla tytöillä, joista hieman useampi kuin seitsemän kymmenestä kertoo mieluisan ohjatun harrastuksen lopettamisesta. Samanikäisistä pojista perusotoksessa näin vastaa hieman useampi kuin kolme viidestä. Tulosten perusteella näyttää siis siltä, että pohjoisimmassa Suomessa ohjatuissa harrastuksissa pysytään pidempään ja lopettaminen tapahtuu hieman myöhempään kuin Suomessa keskimäärin (ks. Tärväinen ym. 2023). Saamelaiseen yhteisöön identifioituvat lapset ja nuoret kertoivat muita hieman harvemmin ohjatun harrastuksen lopettamisesta.

Ne vastaajat, jotka kokevat kuuluvansa johonkin vähemmistöön, kertovat muita vastaajia harvemmin ohjatun harrastuksen lopettamisesta. Vähemmistöön kuuluminen ei siis ainakaan tämän tutkimuksen perusteella lisää ohjatun harrastuksen lopettamista pohjoisimman Lapin alueella. Sen sijaan kiusaamista kokeneiden lasten ja nuorten joukossa ohjatun harrastuksen lopettaminen on yleisempää. Useampi kuin kolme viidestä vapaa-ajan harrastuksessa kiusaamista kokeneesta vastaajasta kertoo lopettaneensa mieluisan ohjatun harrastuksen (64 %). Näin vastaa noin puolet niistä, jotka eivät ole kokeneet kiusaamista.

Kuvio 11. ”Onko sinulla aiemmin ollut jokin mieluinen ohjattu harrastus, jonka olet lopettanut?” (%).

Kaikilta mieluisan ohjatun harrastuksen lopettamisesta kertoneilta kysyttiin, mikä oli kyseinen lopetettu harrastus. Taulukossa 6 on listattu lasten ja nuorten kertomat lopetetut ohjatut harrastukset vastaajan sukupuolen mukaan. Osa vastaajista kertoo useammasta lopetetusta harrastuksesta, mutta tässä tarkastelussa on huomioitu vain ensin mainittu harrastus. Tulokset ovat tyttöjen ja poikien osalta hyvin erilaiset. Yhdistävänä tekijänä on se, että nimenomaan ohjattu liikunta- ja urheiluharrastus on jouduttu lopettamaan. Poikien vastauksissa on paljon joukkuelajeja, kun tytöillä puolestaan korostuvat yksilölajit.

Yleisin tyttöjen lopettama ohjattu harrastus on tanssi (19 %). Useissa tyttöjen vastauksissa mainittiin vain yleisesti tanssi, mutta monet vastaajat myös nimesivät tarkemmin jonkin tanssityylin, kuten baletin, kansantanssin tai modernin tanssin. Toinen usein mainittu lopetettu ohjattu harrastus tytöillä on lentopallo (18 %). Lentopallo onkin selvästi yleisin sekä tyttöjen harrastama että lopettama joukkuelaji Pohjois-Lapin seutukunnan alueella. Lentopallon

mieluisimmaksi harrastukseksi kertonesta kaikki ovat tyttöjä (ks. myös taulukko 2). Kolmanneksi eniten mainintoja lopetetuista harrastuksista saa ratsastus. Perusotoksessa yleisimmät 10–19-vuotiaiden tyttöjen lopettamat ohjatut harrastukset ovat järjestyksessä tanssi (21 %), jalkapallo (10 %), voimistelu (9 %), musiikki (8 %) ja salibandy (7 %).

Erillisnäytteessä kolme yleisintä poikien lopettamaa mieluisaa ohjattua harrastusta ovat kaikki joukkuelajeja. Niistä yleisin on salibandy, jonka lopettamisesta kertoo joka neljäs poika (25 %). Toiseksi useimmin lopetetuksi ohjatuksi harrastukseksi nimetään jalkapallo (18 %). Jääkiekkoharrastuksen lopettamisesta kertoo noin joka seitsemäs vastaaja (14 %). Miltei yhtä moni vastaaja kertoo jonkin kamppailulajin lopettamisesta (13 %). Kamppailulajeista lopettamisen yhteydessä mainitaan judo, karate, jujutsu ja paini. Pohjois-Lapin seutukunnan 10–19-vuotiaat pojat kertovat tyttöjä selvästi useammin samoista lopetetuista ohjatuista harrastuksista kuin ikätoverinsa Manner-Suomessa.

Taulukko 6. Lopetettu ohjattu harrastus.					
Työt (n=89)			Pojat (n=77)		
Harrastus	(n)	%	Harrastus	(n)	%
Tanssi	17	19	Salibandy	19	25
Lentopallo	16	18	Jalkapallo	14	18
Ratsastus	8	9	Jääkiekko	11	14
Partio	7	8	Kamppailulaji	10	13
Musiikki	6	7	Lentopallo	4	5
Jääkiekko	5	6	Ammunta	4	5
Kamppailulaji	5	6	Partio	3	4
Voimistelu	4	4			
Jalkapallo	3	3			
Sirkus	3	3			

Erillisnäytteessä mainitut lopetetut liikuntaharrastukset ovat sekä poikien että tyttöjen kohdalla kamppailulajeja lukuun ottamatta yleisimmin Suomessa harrastettuja liikuntalajeja (Blomqvist ym. 2023). Perusotoksen tavoin myös erillisnäytteen tuloksista voidaan huomata poikien olevan useammin kiinnostuneita yksittäisistä harrastuksista, kun taas tytöillä harrastaminen on monipuolisempaa. Tytöistä 46 prosenttia kertoi lopettaneensa jonkin kolmesta yleisimmästä harrastuksesta ja pojista 57 prosenttia.

Lopetetun ohjatun harrastuksen jälkeen vastaajia pyydettiin arvioimaan listattujen tekijöiden vaikutusta harrastuksen lopettamiseen. Havaintojen vähäisyyden vuoksi eri syiden vaikutuksia ei ollut mielekästä vertailla harrastustyypeittäin taikka pääluokittain. Tulkinnessa on syytä pitää mielessä se, että suurin osa vastauksista liittyy liikunta- ja urheiluharrastuksiin. Useampi kuin neljä viidestä vastaajasta kertoo jonkin ohjatun urheilu- tai liikuntaharrastuksen lopettamisesta (86 %).

Selvästi yleisin lopettamisen syy on se, että harrastus vie liikaa aikaa. Miltei puolet vastaajista kokee liian ajan viemisen vaikuttaneen harrastuksen lopettamiseen (48 %). Moni lapsi ja nuori kertoo lopettamiseen vaikuttaneeksi syyksi sen, ettei koe olevansa riittävän hyvä (36 %). Myös kaverisuhteiden merkitys näkyy vastauksissa. Useat lapset ja nuoret kertovat kavereiden vaikuttaneen harrastuksen aloittamiseen ja motivoineen harrastamaan, mutta myös vaikuttaneen harrastuksen lopettamiseen (kuvio 12). Miltei kolmannes kyselyyn vastanneista lapsista ja nuorista kertoo kavereiden lopettamisen vaikuttaneen omaan harrastuksen lopettamiseen, ja sama osuus kertoo lopettaneensa liiallisen

tavoitteellisuuden vuoksi.

Perusotoksessa hieman yli puolet vastaajista (54 %) kokee, että harrastus vie liikaa aikaa. Liiallisesta tavoitteellisuudesta sen sijaan raportoi perusotoksessa selvästi useampi vastaaja kuin erillisnäytteessä (41 % / 28 %). Kokemus omien taitojen riittämättömyydestä oli suunnilleen sama molemmissa aineistoissa (34 % / 36 %).

Etenkin urheiluseuraharrastamiseen on peräänkuulutettu jo pitkään monipuolisuutta (mm. Harkimo & Paajanen 2013). Liikunta- ja urheiluseuroissa harrastaminen tähtää hyvin usein ensisijaisesti tai yksinomaan kilpaurheiluun ja urheilijan uraan (ks. Nipuli 2011). Liikuntalaki (2015) ja esimerkiksi nuorisolaki (2016) kuitenkin painottavat harrastamisessa hyvin toisenlaisia teemoja, kuten osallisuutta, tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja yhteisöllisyyden kehittymistä. Liikuntalain (2015) mukaan liikunnan kansalaistoiminnan tehtävänä olisi huippu-urheilun ohella edistää eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua ja harrastaa liikuntaa. Tämänkin tutkimuksen tulosten perusteella lasten ja nuorten harrastamisen todellisuus näyttää kovasti ristiriitaiselta lainsäädännön ideaalien kanssa. Lapset ja nuoret toivovat yhä edelleen ja enemmän liikuntaharrastuksia, joissa ei vaadita urheilijataustaa tai kilpailu ei ole toiminnan ensisijainen tavoite (Järvenpää 2022).

Moni lapsi ja nuori kertoo harrastamisen lopettamiseen vaikuttaneen sen, ettei pitänyt ohjaajasta tai valmentajasta (erillisnäyte 27 %, perusotos 18 %). Tässä palataan jo aiemmin viitattuun harrastamisen ”hyvän kertomukseen” siitä, että ainakin julkisessa keskustelussa lähes mikä tahansa harrastaminen, kenen tahansa ohjaamana ja millaisin tavoittein hyvänsä esitetään

itseisarvoisesti myönteisenä asiana – rokotteen nuoruutta ja murrosikää vastaan (ks. Salasuo 2021a; myös Hoikkala 1993). Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että ohjaajalla tai valmentajalla on vaikutusta myös harrastusten lopettamiseen.

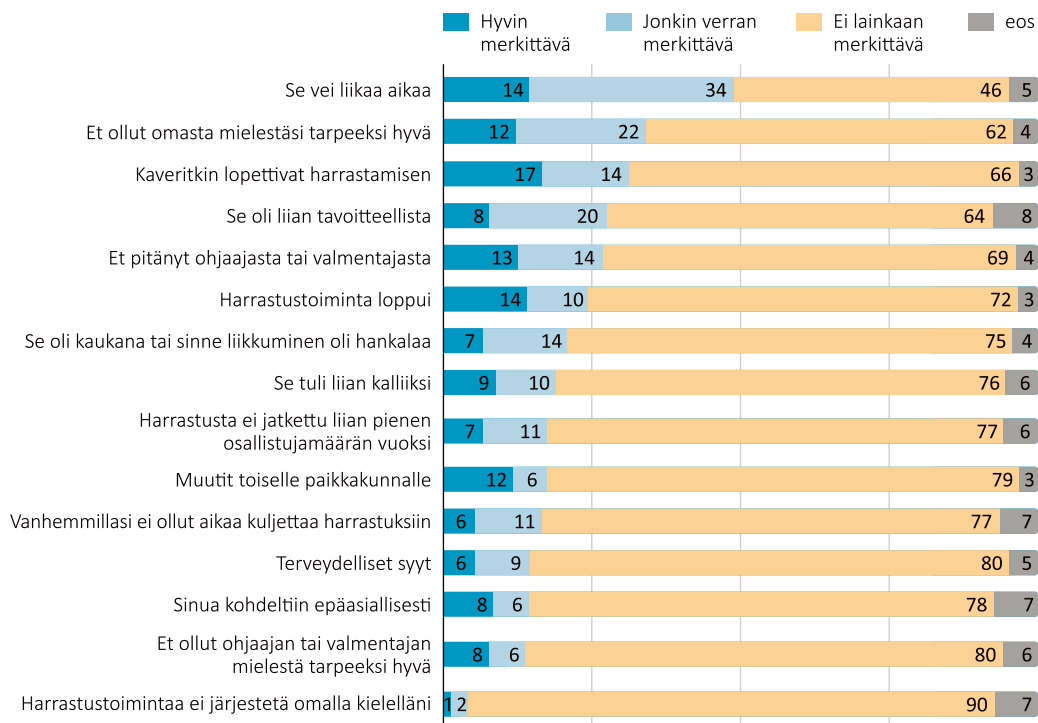
Useissa lasten ja nuorten vastauksissa kerrotaan harrastustoiminnan loppumisen vaikuttaneen harrastamisen lopettamiseen. Harrastustoiminnan loppumisesta kertoo miltei neljännes vastaajista (24 %). 18 prosenttia vastaajista kertoo harrastustoiminnan loppuneen liian vähäisen osallistujamäärän vuoksi. Korkeat kustannukset lopettamisen syyksi mainitsee joka viides vastaaja (19 %). Osuus on perusotoksessa lähes sama (18 %). Ennako-oletuksista poiketen perusotokseen vastanneilla harrastuksiin kulkemisen vaikeus tai harrastusmatkan pituus on este useammalle (30 %) kuin erillisnäytteeseen vastanneille (21 %). Tulosta voivat selittää elinolojen lähtökohtainen erilaisuus ja opittu tapa elää harvaan asutulla alueella mutta myös esimerkiksi harrastuspaikkojen sijoittaminen kaupunkialueilla heikkojen kulkuyhteyksien varrelle.

Harrastuksen ohjaaja kertoi, että lapsille ei hänen mukaansa ole mitään väliä kulttuurisella taustalla. Ohjaaja ei itse edes muista tai huomaa eroa, ellei siitä erikseen kysytä. Hänen kokemuksensa mukaan ainakin alakouluikäiset lapset viipottavat sulassa sovussa ja ilman kulttuurisia rajoja. Toki ohjaaja myös totesi, että pohjoisimman Suomen populaatio on erilainen kuin esimerkiksi suurissa kaupungeissa. Maahanmuuttajien osuus on hyvin vähäinen ja muualta tulleet ovat pääosin eurooppalaisten yrittäjäperheiden lapsia. (Salasuo, kenttäpäiväkirja 2022.)

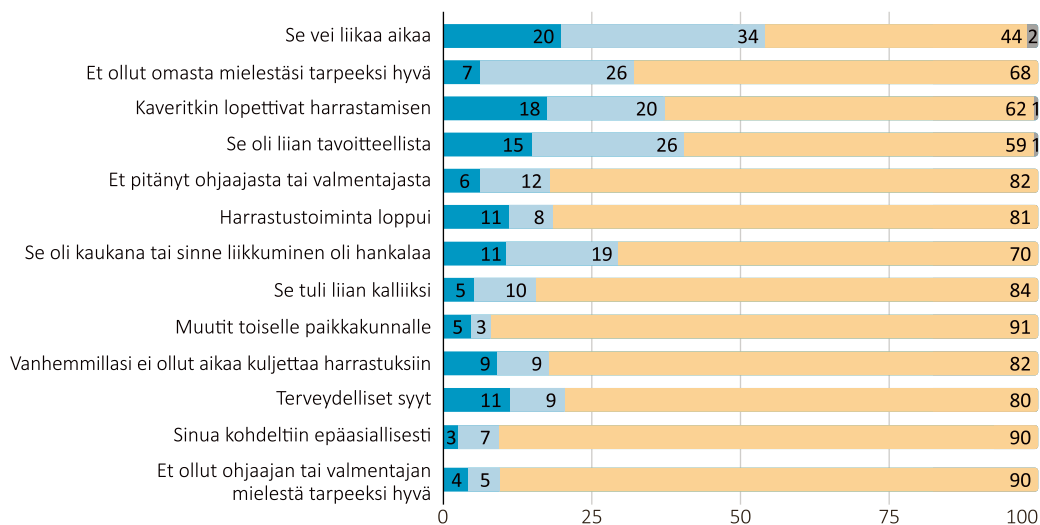
Kysymykseen harrastamisen lopettamisesta vastasi 18 sellaista lasta ja nuorta, joiden kotona puhutaan saamen kieltä. Heistä vain yksi kertoi kielen vaikuttaneen harrastamisen lopettamiseen. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella saamen kielen puuttuminen harrastustoiminnasta ei näytä olevan tyypillinen syy harrastuksen lopettamiseen.

Niistä kyselyyn vastanneista lapsista ja nuorista, joiden kotona puhutaan saamen kieltä, seitsemän prosenttia toivoo harrastamisen tahtuvan omalla kielellä. Tulos poikkeaa Lapin Liikunnan (2020) selvityksessä tehdyistä huomioista sikäli, että kyseisessä selvityksessä painottui nimenomaan kielen merkitys harrastamisessa. Selvitys kohdistui saamelaisalueella asuviin lapsiin ja nuoriin, ja lisäksi harrastamisen liittäminen esimerkiksi saamelaisen kulttuurin erityispiirteisiin voi selittää kieleen liittyviä tuloksia.

Koko pohjoisinta Lappia tarkastellessa on syytä huomioda alueen kansainvälisyys, kuten havainnot tutkijoiden kenttätyöjaksolta toukokuulta 2022 osoittavat:

Kuvio 12. ”Kuinka merkittäviä olivat seuraavat syyt lopettaa ohjattu harrastus?” (N=180).

Kuvio 13. ”Kuinka merkittäviä olivat seuraavat syyt lopettaa ohjattu harrastus?” Perusotos 10–19 v.

Lasten ja nuorten harrastuksissa kokema epäasiallinen kohtelu

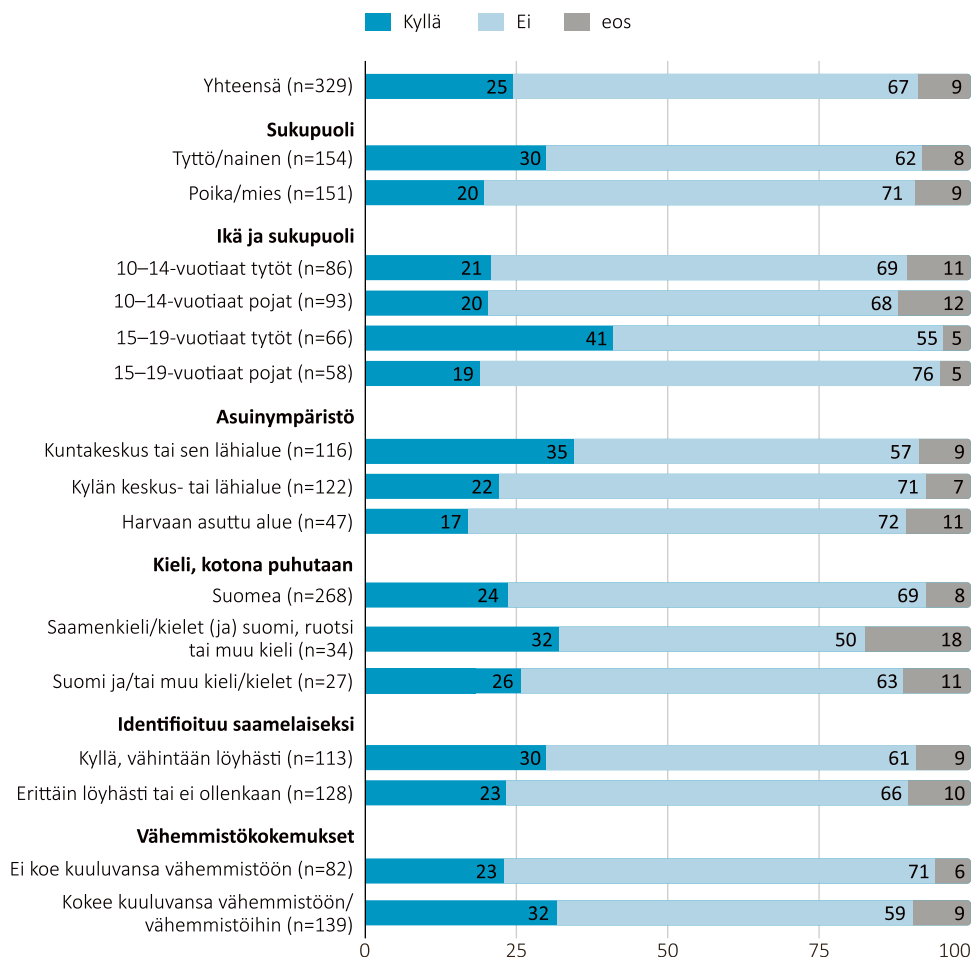
Aiheena epäasiallinen kohtelu, kiusaaminen ja syrjintä lasten ja nuorten vapaa-ajalla ja harrastuksissa on varsin tuore. Systemaattisempaa tutkimusta aiheesta on tehty vasta 2010-luvulta alkaen (mm. Laine, Salasuo & Matilainen 2016, Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a & b; Salasuo, Tarvainen & Myllyniemi 2021). Nyt kysymykset aiheesta ovat vakiintuneet osaksi *Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimusta*, ja siitä kysyttiin myös erillisnäytteessä.

Joka neljäs erillisnäytteen vastaaja kertoo kokeneensa harrastuksessa kiusaamista, syrjintää tai muuta epäasiallista käytöstä. Epäasiallisen kohtelun kokeminen on yleisyydeltään Pohjois-Lapin seutukunnan alueella suunnilleen samalla tasolla kuin aiemmissa *Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksissa* (esim. Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a) Liikuntaharrastuksissa kiusaamista, syrjintää tai muuta epäasiallista kohtelua kohdataan selvästi useammin kuin muissa harrastuksissa (31 %) (vrt. Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a). Vuoden 2020 tutkimuksessa (ks. Salasuo ym. 2021) noin joka viides vastaaja kertoo epäasiallisesta kohtelusta kulttuuri-, taidede- tai mediaharrastuksissa.

Pojat kertoivat vuonna 2019 julkaistussa tutkimuksessa tyypillisesti tyttöjä useammin kokemastaan kiusaamisesta (esim. Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a). Tässä tutkimuksessa tytöt raportoivat selvästi useammin epäasiallisesta kohtelusta. Peräti kolme kymmenestä tähän tutkimukseen vastanneesta työstä on kohdannut vapaa-ajan harrastuksissa kiusaamista, epäasiallista kohtelua tai syrjintää. Pojista näistä

asioista kertoo joka viides. Kokemukset epäasiallisesta kohtelusta ovat jonkin verran yleisempiä 15–19-vuotiaiden kuin 10–14-vuotiaiden ikäryhmässä (30 % / 21 %). Vanhemman ikäryhmän tytöistä jopa kaksi viidestä on kohdannut epäasiallista käytöstä vapaa-ajan harrastuksissa.

Aiempien tutkimusten tavoin myös tämän tutkimuksen tulokset osoittavat kiusaamisen kokemusten olevan yleisempiä vähemmistöryhmissä (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a/b; Salasuo, Tarvainen & Myllyniemi 2021). Tulokset osoittavat kiusaamisen kokemusten eroista kieliryhmien välillä, saamelaiseen yhteisöön identifioituvien keskuudessa ja ylipäättään vähemmistöön itsensä asemoivien vastaajien keskuudessa. Miltei kolmannes lapsista ja nuorista, joiden kotona puhutaan saamea, kertoo kokeneensa epäasiallista käytöstä vapaa-ajan harrastuksissa. Kiusaamisen kokemukset ovat niin ikään yleisempiä niiden lasten ja nuorten keskuudessa, jotka kokevat kuuluvansa saamelaiseen yhteisöön (30 %). Lähes mihin tahansa vähemmistöön identifioituvat lapset ja nuoret kertovat muita useammin (32 %) epäasiallisesta kohtelusta. Tähän tutkimukseen vastanneiden kohdalla ainoastaan uskonnollinen vakaumus ja seksuaalinen suuntautuminen eivät vähemmistöstatuksena vaikuttaneet kiusaamisen kokemuksen yleisyyteen. Tuloksia tulkitessa on syytä huomioda, että havaintomäärät ovat osin pieniä eikä niiden perusteella voi tehdä pitkälle meneviä johtopäätelmiä.

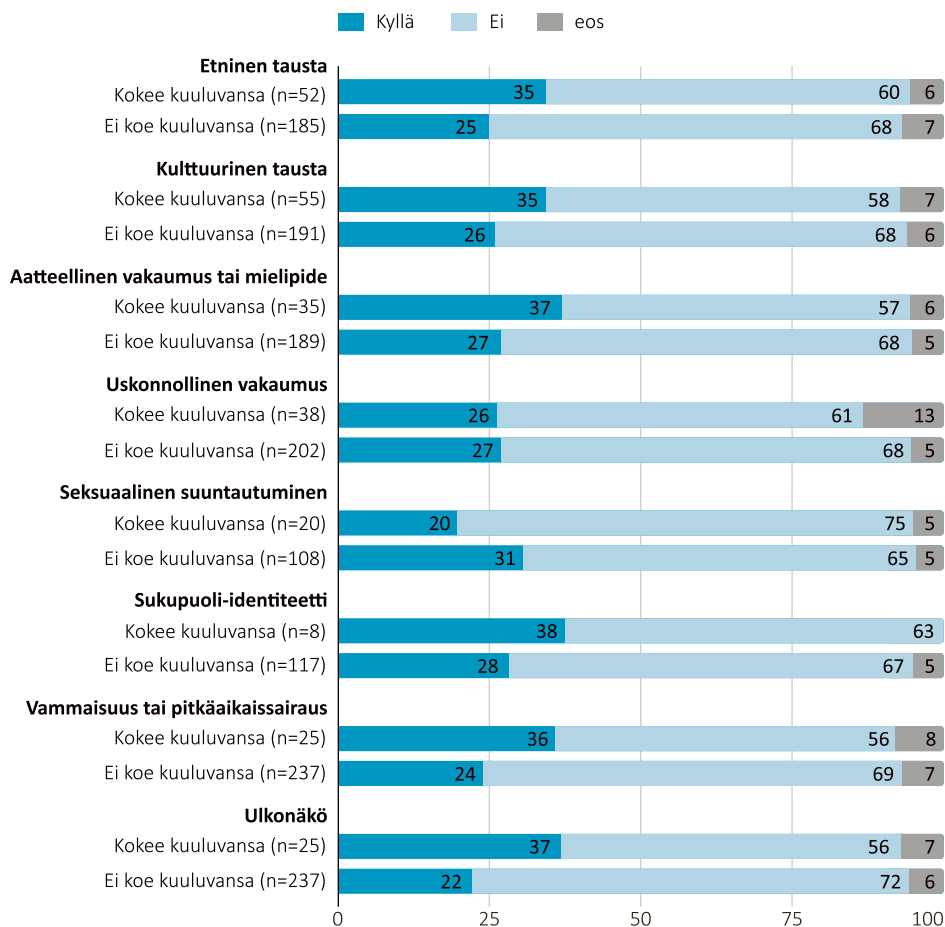

Kuvio 14. Kokenut vapaa-ajan harrastuksessa kiusaamista, syrjintää tai epäasiallista käytöstä (%).

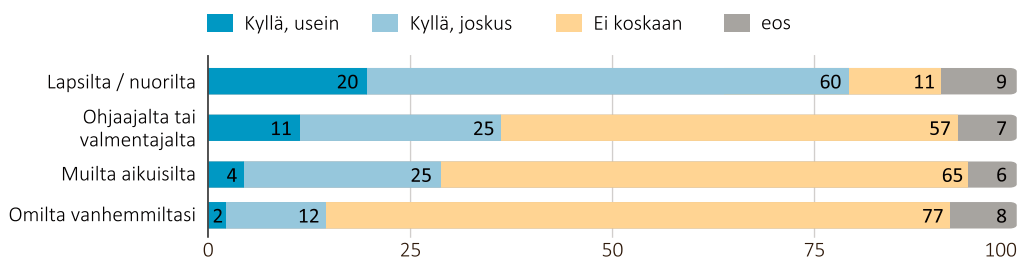
Epäasiallista kohtelua vapaa-ajan harrastuksissa kohdanneet lapset ja nuoret kertovat kokeneensa sitä useimmin muiden lasten ja nuorten taholta. Muilta tahoilta kohdattu epäasiallinen kohtelu on selvästi harvinaisempaa. Ohjaajan tai valmentajan taholta kohdatusta epäasiallisesta käytöksestä kertoo useampi kuin joka kolmas asiasta raportoinut vastaaja. Noin joka kymmenes (11 %) epäasiallista käytöstä harrastuksessa

kohdannut lapsi tai nuori kertoo sen tapahtuneen usein ohjaajan tai valmentajan toimesta.

Epäasiallista kohtelua vapaa-ajan harrastuksissa kokeneita pyydettiin kertomaan sen muodoista ja toistuvuudesta. Valmiista vastausvaihtoehtoista vain seksuaalisesta ahdistelusta ei kysytty kaikilta, sillä tämä vaihtoehto jätettiin tutkimuseettisistä syistä pois 10–14-vuotiaiden kysymyksistä (aiheesta ks. Fagerlund ym. 2014).

Kuvio 15. Kokemus kiusaamisesta, syrjinnästä tai muusta epäasiallisesta käytöksestä vapaa-ajan harrastuksessa vähemmistökokemusten mukaan (%).

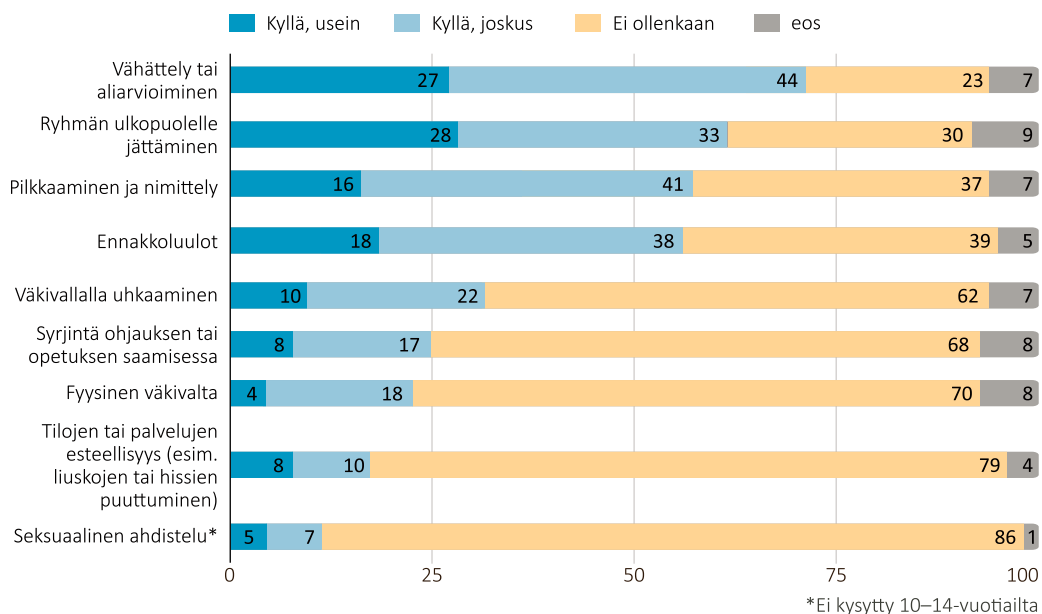

Kuvio 16. ”Kenen taholta koit tässä harrastuksessasi epäasiallista käytöstä?” (N=97) (%)

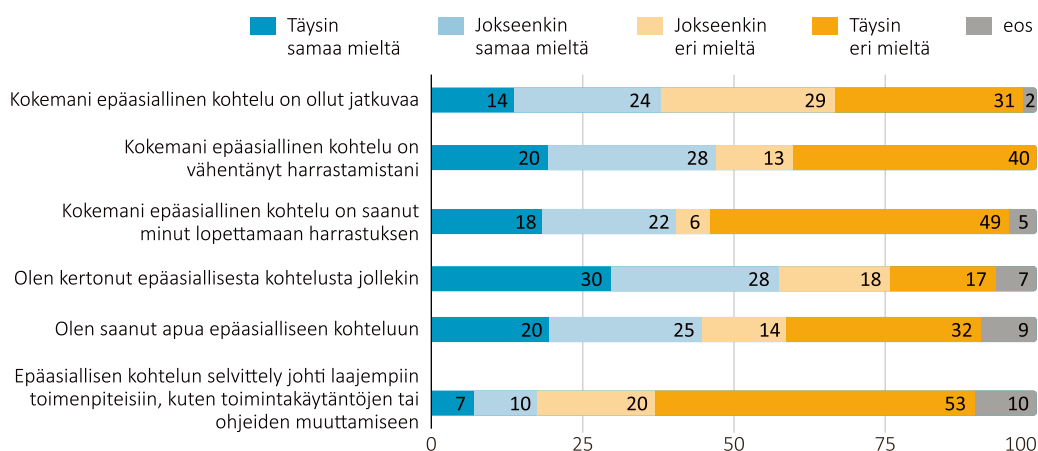
Epäasiallisen kohtelun muodoista yleisimmin raportoidaan vähättelystä ja aliarvioimisesta. Näin vastaa seitsemän kymmenestä epäasiallista kohtelua kokeneesta vastaajasta (71 %). Hieman harvemmin, joskin toistuvuudeltaan hieman useammin, lapset ja nuoret kertovat kokeneensa ryhmän ulkopuolelle jättämistä (61 %). Henkisen väkivallan monista muodoista, muun muassa pilkkaamisesta, nimittelystä ja ennakkoluuloista, raportoidaan vastauksissa varsin yleisesti. Karkeasti verraten voidaan arvioida tulosten olevan saman suuntaisia kuin vastaavat vuosi- en 2018 ja 2020 *Lasten ja nuorten vapaa-aika- tutkimuksissa* (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a & b; Salasuo, Tervainen & Myllyniemi 2021). Tämän tutkimuksen aineistossa hieman useampi vastaaja kertoo epäasiallisesta ja usein toistuvasta epäasiallisesta kohtelusta.

Epäasiallisen käytöksen, kiusaamisen ja syrjinnän kokemukset ovat sukupuolittuneita. Tytöt kertovat poikia useammin vähättelystä ja aliarvioimisesta, ryhmän ulkopuolelle jättämisestä, seksuaalisesta ahdistelusta sekä syrjinnästä valmennuksen tai ohjauksen saamisessa, pojat puolestaan väkivallalla uhkaamisesta ja fyysisestä väkivallasta.

Lopuksi epäasiallista käytöstä kokeneita pyydettiin arvioimaan sen toistuvuutta, vaikutuksia harrastamiseen, siitä eteenpäin kertomista ja mahdollisia jatkotoimenpiteitä. Liki pitäen kaksi viidestä vastaajasta kertoo koetun epäasiallisen kohtelun olleen jatkuvaa (38 %). Harrastamiseen se on vaikuttanut lähes puolella siten, että harrastaminen on vähentynyt (47 %) tai loppunut (40 %).

Kuvio 17. Epäasiallisen kohtelun muoto ja toistuvuus. (%) (N=44–93)

Kuvio 18. ”Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä?” (N=87) (%)

Tulosten mukaan lähes kolme viidestä on kertonut kokemastaan epäasiallisesta käytöksestä eteenpäin (58 %). Apua epäasiallisen kohtelun käsittelyyn on saanut 45 prosenttia. Yksin kokemustensa kanssa on jäänyt reilu kolmannes (36 %). Epäasiallinen käytös harrastuksissa voi olla näkyvää ja toistuvaa vallan väärinkäyttöä, eikä sen raportoiminen eteenpäin aina johda puuttumiseen tai avun saamiseen.

Kuitenkin tarkasteltaessa epäasiallisesta käytöksestä eteenpäin kertoneiden avun saantia havaitaan sen olevan keskimääräistä yleisempää. Epäasiallisesta käytöksestä eteenpäin kertovista apua asiaan raportoi saaneensa 62 prosenttia. Noin joka neljäs (24 %) raportoitu tapaus on johtanut jatkotoimenpiteisiin. On epäasiallisesta käytöksestä kerrottu eteenpäin tai ei, monien lasten ja nuorten kohdalla siihen ei ole puututtu millään tavoin.

Jatkokysymyksiä harrastamisesta

Tutkimuksessa selvitettiin väittämällä lasten ja nuorten näkemyksiä erilaisiin harrastamiseen liittyviin kysymyksiin. Kysymysten ajateltiin tukevan tutkimusalueen kuntatason nuoriso- ja liikuntapoliittista päätösten tekoa ja sitä kautta edistävän alueen lasten ja nuorten harrastamista. Kyselylomakkeessa kaikille haastatelluille esitettiin erilaisia väittämiä harrastamisesta ja vastaajia pyydettiin arvioimaan niiden merkittävyyttä.

Ensiksi vastaajilta kysyttiin valmiilla vastausvaihtoehdoilla, mikä harrastamisessa on tärkeää. Annetuista vastausvaihtoehdoista selvästi muita tärkeämpänä pidettiin kavereiden merkitystä. Valtaosa haastatelluista on väittämän kanssa samaa mieltä. Täysin samaa mieltä kavereiden merkityksestä on kolme viidestä vastaajasta.

Harrastamisen merkitystä sosiaalisuuden kenttänä kuvaa, että useampi kuin kolme viidestä lapsesta ja nuoresta pitää harrastamisessa tärkeänä perheen kanssa yhdessäoloa. Tärkeänä

harrastamisessa pidetään myös luonnossa liik-
kumista, rauhoittumista ja yksinoloa. Viimeksi
mainittujen väittämien kanssa samaa mieltä on
67 prosenttia vastaajista.

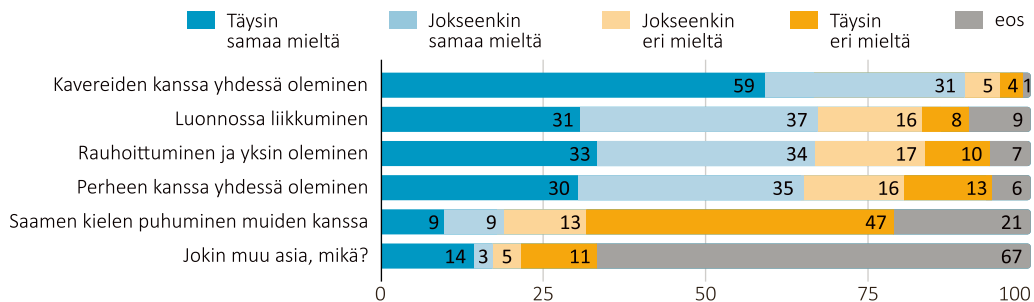
Kysymyssarjassa haluttiin erikseen selvittää
saamen kielen merkitystä harrastamisessa. Mil-
tei kaksi viidestä vastaajasta kokee tärkeäksi sen,
että harrastuksessa voi puhua muiden kanssa
saamen kieltä. Väittämän kanssa useimmin sa-
maa mieltä ovat ne, jotka kokevat kuuluvansa
saamelaiseen yhteisöön (30 %). Kielitaustan
mukaan tarkasteltuna kyseisen väittämän kanssa
samaa mieltä ovat lapset ja nuoret, joiden koto-
na puhutaan yhtä tai useampaa saamen kieltä
mahdollisten muiden kielten lisäksi (35 %).
Muihin kieliryhmiin kuuluvista vastaajista 15
prosenttia on väittämän kanssa samaa mieltä.

Lapsille ja nuorille annettiin mahdollisuus
kertoa jostain muusta harrastamisesta tärkeästä
seikasta. Avokysymykseen vastasi 39 vastaajaa.
Yleisimmin nämä vastaajat kertovat, että harras-
taminen on hauskaa ja kivaa. Lisäksi tärkeäksi
koetaan harrastamisen tuottama hyvä olo ja
rentoutuminen. Myös yhdessä harrastaminen
mainitaan muutamassa vastauksessa.

Monet lapset ja nuoret toivovat matalan

kynnyksen harrastustoimintaa. Peräti kolme vii-
destä vastaajasta kokee mukavaksi sellaisen har-
rastamisen, jossa ei tarvitse liittyä mihinkään jä-
seneksi. Noin neljännes pohjoisimman Suomen
lapsista ja nuorista kokee puolestaan jäsenyyden
harrastustoiminnassa mielekkääksi vaihtoehdok-
si. Kokemus matalan kynnyksen harrastamisen
mielekkyydestä on nuoremmassa ikäryhmässä
hieman yleisempää kuin 15–19-vuotiaiden kes-
kuudessa (63 % / 55 %).

Kulkuyhteyksillä on pitkien etäisyyksien
pohjoisimmassa Lapissa suuri vaikutus harrasta-
miseen. Hieman yli puolet Pohjois-Lapin seutu-
kunnan alueen vastaajista kokee asuvansa hyvien
kulkuyhteyksien päässä harrastuksista. Väit-
tämän kanssa eri mieltä ovat pääosin harvaan
asutulla alueella asuvat lapset ja nuoret (43 %).
Syrjäseuduilla julkisen liikenteen verkoston ra-
jallisuus voi aiheuttaa haasteita lasten ja nuorten
monipuoliselle harrastamiselle. Lapsilta ja nuo-
rilta tiedusteltiin vielä erikseen halukkuudesta
osallistua esimerkiksi lähimmässä kuntakeskuk-
sessa tai kylässä järjestettävään harrastustoimin-
taan säännöllisen kyydin järjestyessä. Harvaan
asutulla alueella kysymykseen vastattiin muita
alueita useammin myöntävästi.

Kuvio 19. ”Minusta harrastamisessa on tärkeää...” (N=307) (%)

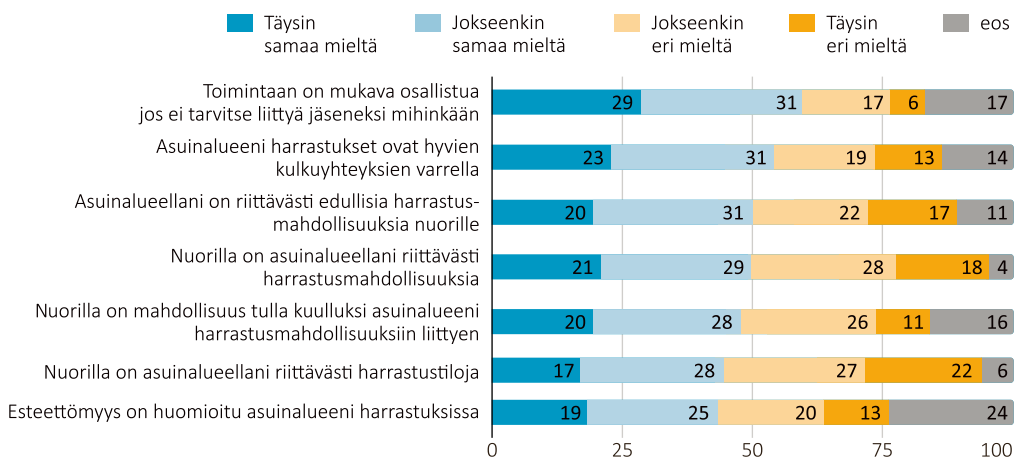
Vaikka etäisyyksistä johtuva epätasa-arvo on kansallisen nuoriso- ja liikuntapolitiikan näkökulmasta pulmallista, ei se lasten ja nuorten kokemana ole yksiselitteisesti ongelmallista. Päivi Armila (2016) kirjoittaa, etteivät kaikki syrjäseuduilla asuvat nuoret suinkaan koe ohjattujen harrastusmahdollisuuksien niukkuutta erityiseksi murheekseen. Hänen mukaansa ”saattaakin olla, että asia huolettaa enemmän sellaisia aikuistahoja, joiden näkemyksissä aktiivinen ’oikeiden asioiden’ harrastaminen on tärkeä nuoria kunnollisuuden teillä pitävä tekijä” (Armila 2016, 65).

Kaksi viidestä (39 %) vastaajasta pitää alueen edullisia harrastusmahdollisuuksia riittämättöminä. Harrastusmahdollisuudet ovat riittävän edullisia joka toisen vastaajan mielestä (51 %). Tulosten mukaan 10–14-vuotiaat vastaajat kokevat 15–19-vuotiaita vastaajia useammin tarjolla olevan edullisia harrastusmahdollisuuksia (70 % / 48 %). Pojat ovat jonkin verran tyttöjä

useammin samaa mieltä asuinalueen edullisten harrastusmahdollisuuksien riittävydestä (57 % / 44 %).

Noin puolet Pohjois-Lapin seutukunnan alueen vastaajista ei pidä oman asuinalueen harrastusmahdollisuuksia (46 %) ja harrastustiloja riittävinä (50 %). Tulos on sikäli mielenkiintoinen, että valtaosa näin vastaavista kertoo kuitenkin eniten aikaa vievän ja mieluisimman harrastuksen olevan sama. Tulos voikin kieliä siitä, että valtaosa vastaajista kokee omat harrastusmahdollisuutensa hyväksi, mutta toivoo alueelle ylipäätään parempia harrastusmahdollisuuksia.

Kokemus harrastusmahdollisuuksien riittämättömyydestä on selvästi yleisempää 15–19-vuotiaiden kuin 10–14-vuotiaiden ikäryhmässä (60 % / 36 %). Sama iän mukainen ero näkyy myös kokemuksessa harrastustilojen sopivuudesta (65 % / 40 %). Tulosten perusteella voi ajatella, että nuorten toiveita harrastusten suhteen olisi hyvä kuulla paremmin.

Kuvio 20. ”Oletko samaa vai eri mieltä seuraavien harrastamisen tavoitettavuuteen liittyvien väitteiden kanssa?” (N=295) (%)

Lähes puolet vastaajista (48 %) on samaa mieltä nuorten mahdollisuudesta tulla kuulluksi asuinalueen harrastusmahdollisuuksiin liittyen. Eri mieltä väittämän kanssa puolestaan on noin kolmannes (36 %) vastaajista. Vanhemmassa ikäryhmässä samaa mieltä olevia on keskimääräistä vähemmän ja eri mieltä olevia puolestaan enemmän: 15–19-vuotiaista vajaat kaksi viidesosaa (37 %) on samaa mieltä väittämän kanssa ja puolet eri mieltä.

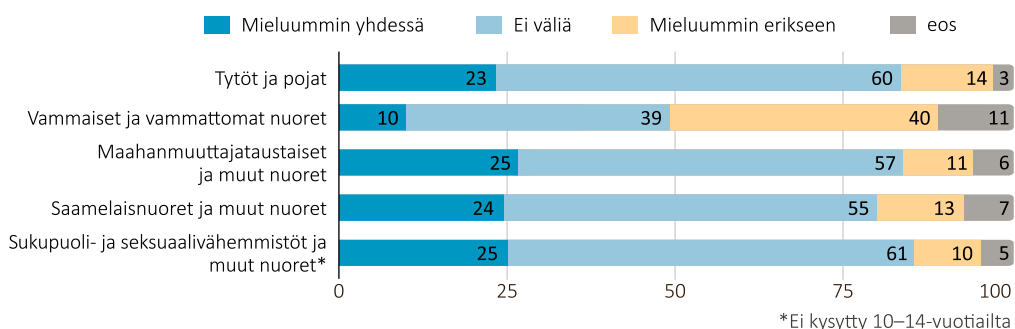
Kyselyssä selvitettiin myös, tulisiko vastaajien mielestä eri väestöryhmiin kuuluvien lasten ja nuorten harrastaa yhdessä vai erikseen. Tämän kysymyksen kohdalla sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin liittyvää kysymystä ei esitetty 10–14-vuotiaille.

Suurimmaksi osaksi vastaajat kokevat, että eri ryhmien harrastamisen tulisi tapahtua yhdessä tai ettei sillä ei ole harrastamisen kannalta väliä. Noin kolmelle vastaajalle kuudesta asialla ei ollut väliä. Vain vammaisten ja vammattomien nuorten yhdessä harrastamiseen suhtauduttiin epäilevästi. Vastanneista 40 prosenttia on sitä

mieltä, että vammaisten ja vammattomien nuorten tulisi harrastaa mieluummin eri ryhmissä.

Ikäryhmittäisiä eroja ei väittämien suhteen ilmennyt. Sen sijaan muutaman väittämän kohdalla ilmeni sukupuolittaisia eroja. Pojat suhtautuvat tyttöjä varauksellisemmin eri ryhmien yhdessä harrastamiseen. Pojat ovat tyttöjä harvemmin samaa mieltä maahanmuuttajataustaisten ja muiden nuorten yhdessä harrastamisesta (21 % / 32 %) sekä kertovat, että harrastamisen tulisi tapahtua mieluummin erikseen (15 % / 4 %). Myös saamelaisnuorten ja muiden nuorten yhdessä harrastamisen kohdalla pojat kokevat tyttöjä useammin, että näiden ryhmien harrastamisen tulisi tapahtua erikseen (16 % / 8 %).

Saamelaisnuorten ja muiden nuorten yhdessä harrastamista pitävät hieman toivottavampana ne, joiden kotona puhutaan saamen kieltä. Näistä lapsista ja nuorista 86 prosenttia toivoo harrastamisen tapahtuvan yhdessä tai ei näe asialla olevan merkitystä.

Kuvio 21. ”Pitäisikö sinun mielestäsi seuraavien ryhmien harrastamisen tapahtua mieluummin yhdessä vai erikseen?” (N=124–296) (%)

Pohjoisimman Suomen lasten ja nuorten tyytyväisyys elämän eri osa-alueilla

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa on perinteisesti kysytty kaikilta yli 10-vuotiailta tyytyväisyydestä vapaa-aikaan, ihmissuhteisiin, terveydentilaan ja elämään ylipäätään. Kysymykset esitettiin myös tämän tutkimuksen vastaajille.

Tyytyväisyyttä kysytään pyytämällä vastaajia antamaan eri elämän osa-alueille kouluarvosana asteikolla 4–10. Tyytyväisyys elämän eri osa-alueisiin on pysynyt läpi 2010-luvun vakaana, mutta korona-aikana tehdyt kyselyt osoittivat tyytyväisyyden laskeneen (Lahtinen & Salasuo 2020). Nuorten tyytyväisyys vapaa-aikaan laski vuoden 2020 koronarajoitusten aikana kouluarvosanasta 8,3 arvosanaan 7,9. Alkukesästä 2021 tehdyssä kyselyssä tyytyväisyys vapaa-aikaan oli kouluarvosanoin 7,8 eli ennätysellisen alhaalla (mt.).

Vuoden 2022 vapaa-aikatutkimuksessa eräs kiinnostava kysymys on se, onko lasten ja nuorten tyytyväisyys elämän eri osa-alueisiin palautunut koronaa edeltävälle tasolle. Perusotoksen tulosten mukaan tyytyväisyys vapaa-aikaan on palautunut, sillä kouluarvosanojen keskiarvo on sama 8,3 kuin juuri ennen korona-aikaa tehdys- sä vuoden 2020 kyselyssä (ks. Salasuo, Tärvinen & Myllyniemi 2021).

Erillisnäytteen kohderyhmästä ei ole vertailulukua, joten tulosta voidaan verrata ainoastaan koko maan keskiarvoon. Tulosten mukaan Pohjois-Lapin seutukunnassa lasten ja nuorten tyytyväisyys vapaa-aikaan on suunnilleen samalla tasolla (8,2) kuin kansallinen keskiarvo. Tulosta

voi tulkita siten, että korona-ajan heilahdus – mikäli sellainen oli myös tällä alueella – ei enää näy lasten ja nuorten kokemuksissa.

Sen sijaan tyytyväisyys ihmissuhteisiin on Pohjois-Lapin seutukunnan lasten ja nuorten keskuudessa alhaisempi (8,1) kuin kansallinen keskiarvo (8,8). Erillisnäytteen keskiarvo 8,1 on sama kuin kansallinen keskiarvo korona-aikana (ks. Salasuo & Lahtinen 2021). Syitä kansallista keskiarvoa alhaisempaan tyytyväisyyteen ihmismuhteiden osalta voi tässä tutkimuksessa lähinnä arvailla. Ero voi johtua esimerkiksi siitä, että maaseutumaisessa ympäristössä elävät nuoret kokevat kaupunkilaisia ikätovereitaan useammin, ettei heillä ole kavereita (ks. Hanifi 2019). Pitkät välimatkat voivat vaikuttaa siihen, että kavereiden tapaaminen on hankalaa ja kaverien kanssa vietetään aikaa vähemmän kuin haluttaisiin. Myös samoista asioista ja harrastuksista kiinnostuneiden kaverien löytäminen voi olla haastavampaa kuin esimerkiksi kaupungeissa.

Tyytyväisyys ihmissuhteisiin on erityisesti nuorille tärkeää ja merkityksellistä. Tyypillisesti ihmismuhteet ja terveydentila ovat nuorten haastattelututkimuksissa kaikkein voimakkaimmin yhteydessä yleiseen tyytyväisyyteen (ks. Salasuo ym. 2021).

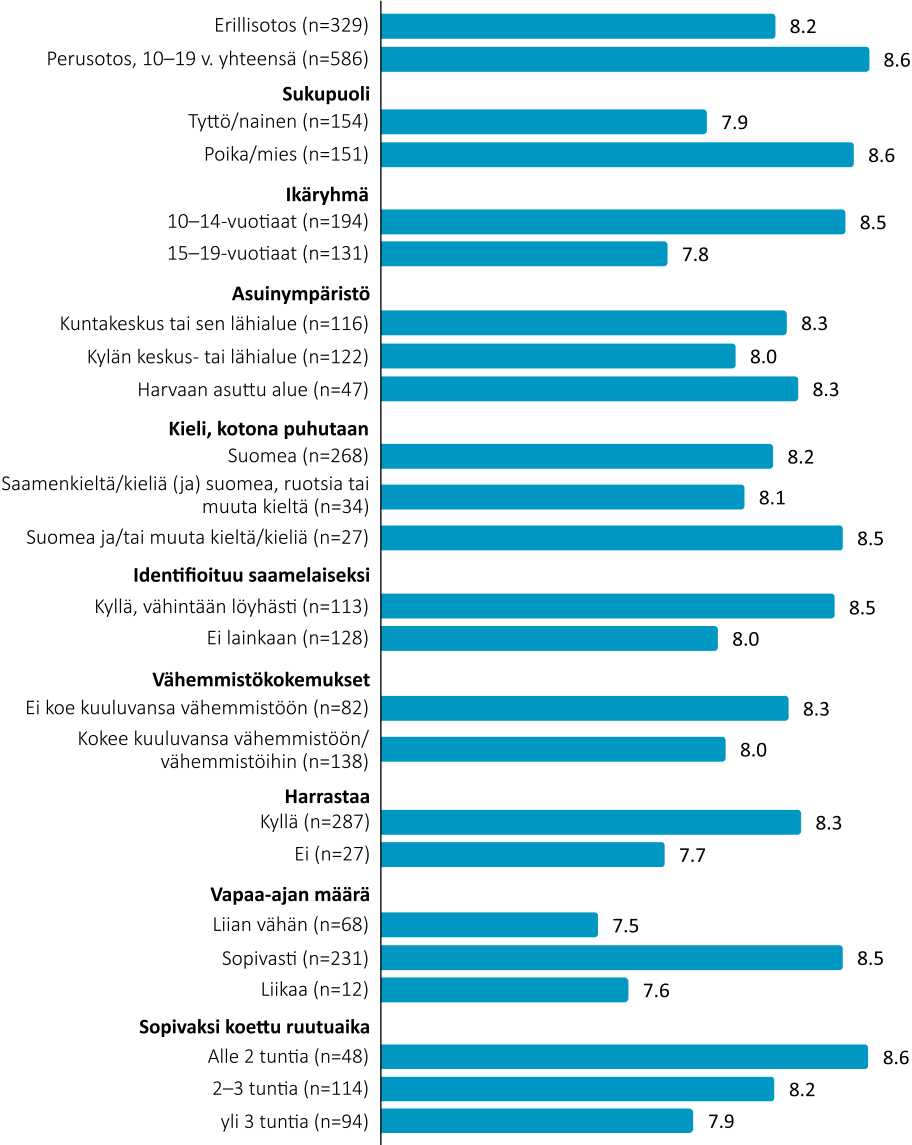
Tyytyväisyys vapaa-aikaan ja ihmismuhteisiin

Tyttöjen vapaa-ajan tyytyväisyys on Pohjois-Lapin seutukunnan alueella selvästi poikia alhaisempaa. Ero tyttöjen ja poikien vastausten välillä on hieman yli puolikkaan kouluarvosanan verran (0,6). Myös perusotoksen aineistossa 10–19-vuotiaiden poikien tyytyväisyys on

tyttöjä korkeampaa, mutta sukupuolten välinen ero on kuitenkin vähäisempi (8,7 / 8,5).

Tämän tutkimuksen aineistossa 10–14-vuotiaiden vapaa-ajan tyytyväisyys on selvästi korkeampaa kuin 15–19-vuotiaita. Ero ikäryhmien

välillä ei ole perusotosten valossa poikkeava (Tarvainen ym. 2023). Aiemmissakin tutkimuksissa nuorimmassa ikäryhmässä tyytyväisyys on ollut vanhempia ikäryhmiä korkeampaa (mm. Salasuo, Tarvainen & Myllyniemi 2021).

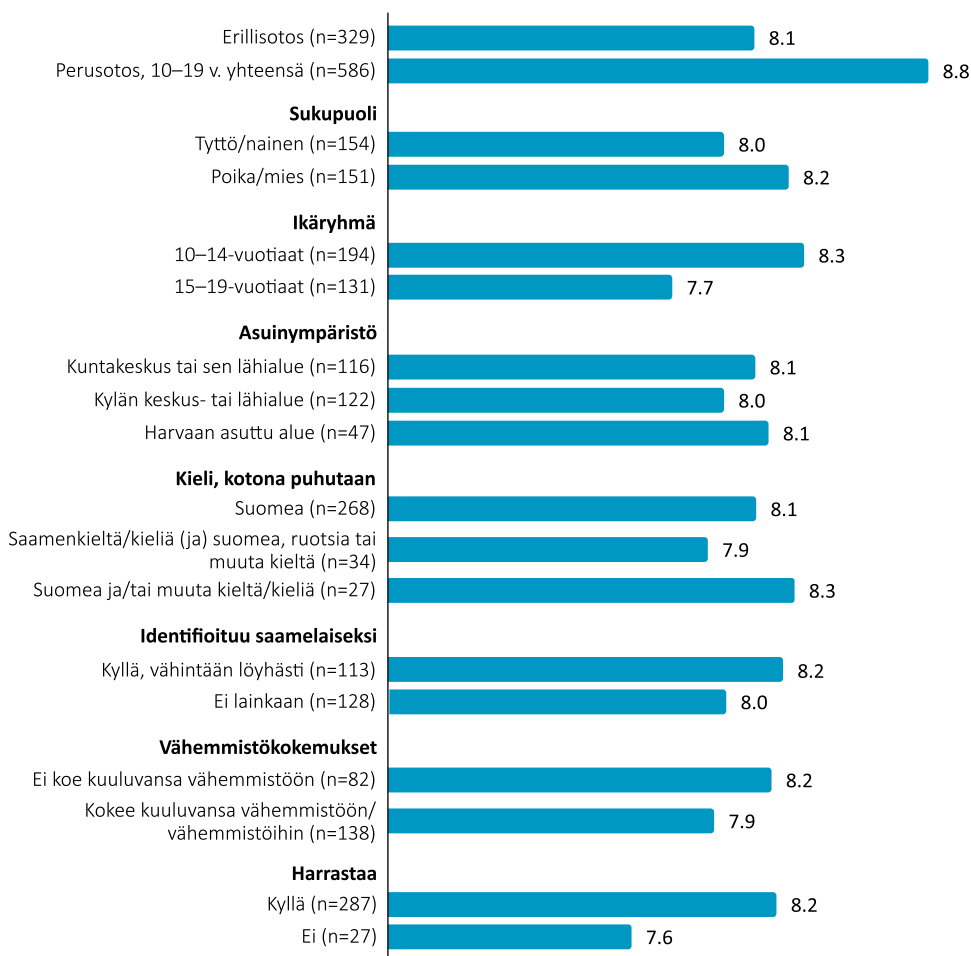
Kuvio 22. ”Kuinka tyytyväinen olet vapaa-aikaasi kouluarvosana-asteikolla 4–10?” (Keski-arvo.)

Tyytyväisyydessä vapaa-aikaan on havaittavissa eroja kotona puhutun kielen mukaan. Niiden vastaajien keskuudessa, joiden kotona puhutaan ainoastaan suomen kieltä, on vapaa-ajan tyytyväisyys aineiston keskiarvon mukainen. Sen sijaan muita kieliä kotona puhuvien keskuudessa kokemus vapaa-ajan tyytyväisyydestä on keskiarvoa korkeampi. Ne erillisnäytteeseen vastanneet, jotka identifioituvat saamelaiseen

yhteisöön, kertovat muita vastaajia useammin olevansa tyytyväisiä vapaa-aikaansa (8,5).

Yleisesti vapaa-ajan tyytyväisyys on tämän tutkimuksen aineistossa vähäisempää niiden lasten ja nuorten keskuudessa, jotka kokevat kuuluvansa johonkin vähemmistöön.

Vähemmistökokemus ei kuitenkaan ole kaikissa tapauksissa yhteydessä alhaisempaan vapaa-ajan tyytyväisyyteen.

Kuvio 23. ”Kuinka tyytyväinen olet ihmissuhteisiisi kouluarvosana-asteikolla 4–10?” (Keskiarvo.)

Yksittäisten vähemmistökokemusten, kuten saamelaiseen kulttuurin identifioituvien lasten ja nuorten tarkastelu osoittaa, että vapaa-ajan tyytyväisyys voi olla myös tietyn vähemmistön keskuudessa korkeampi. Vastaavia esimerkkejä tästä ovat etniseen (8,7), kulttuuriseen (8,6) ja aatteelliseen (8,8) vähemmistöön kuuluvat lapset ja nuoret. Sen sijaan vähäisemmästä vapaa-ajan tyytyväisyydestä raportoivat seksuaali- (6,8) ja sukupuolivähemmistöön (7,3) kuuluvat vastaajat. Tulkinnessa on huomioitava erot havaintomäärissä.

Koetun vapaa-ajan määrän yhteys vapaa-ajan tyytyväisyyteen näkyy aiempien tutkimustulosten tapaan myös tässä tutkimuksessa. Vapaa-ajan tyytyväisyys on alhaisempaa niillä, jotka kokevat vapaa-aikaa olevan liian vähän tai liikaa. Vapaa-ajan määrän sopivaksi kokevilla tyytyväisyys on korkeampaa. Yhteyttä on selitetty esimerkiksi sillä, että kokemus liiasta vapaa-ajasta tai sen vähäisyydestä viittaa vapaa-ajan epäsuhtaan. Vapaa-ajan määrän sopivaksi kokevilla vapaa-aika sisältää ”sopivassa” suhteessa harrastuksia, kavereita ja muita velvollisuuksia. Tulkintaa perustelee myös sopivaksi koetun ruutuajan yhteys vapaa-ajan tyytyväisyyteen. Tyytyväisyys vapaa-aikaan on sitä korkeampi, mitä alhaisempi on sopivaksi koettu ruutuaika. Tällöin voi ajatella ruutuajan joko korvaavan mielekkään vapaa-ajan tekemisen tai vievän siltä tilaa.

Tulosten mukaan harrastaminen lisää tyytyväisyyttä vapaa-aikaan sekä ihmissuhteisiin. Harrastamisesta kertovilla vastaajilla tyytyväisyys vapaa-aikaan on korkeampi kuin harrastamattomilla vastaajilla. Lisäksi ne ilman harrastusta olevat vastaajat, jotka halusivat harrastaa (n=13), ovat tyytymättömämpiä vapaa-aikaansa kuin ne

vastaajat, jotka eivät halua harrastaa (n=14) (6,7 / 8,1). Tämän voi ajatella kertovan siitä, että tyytymättömyys vapaa-aikaan lisää motivaatiota korjata sitä parempaan, ja harrastaminen nähdään keinona vapaa-ajan laadun parantamiseen. Jos taas vapaa-aika koetaan jo lähtökohtaisesti hyväksi ilman harrastusta, ei harrastamiselle koeta olevan tarvetta.

Tyytyväisyys terveydentilaan ja fyysiseen kuntoon

Keskimäärin Pohjois-Lapin seutukunnan alueen lapset ja nuoret kokevat terveydentilansa sekä fyysisen kuntonsa vähintäänkin hyväksi. Tyytyväisyydestä fyysiseen kuntoon ei kysytty vuoden 2022 perusotoksessa. Sen sijaan tyytyväisyydestä omaan terveydentilaan kysyttiin sekä perusotoksessa että erillisnäytteessä. Tulosten valossa Pohjois-Lapin seutukunnan alueen lapset ja nuoret eivät ole yhtä tyytyväisiä terveyteensä kuin heidän ikätoverinsa Suomessa keskimäärin.

Erillisnäytteessä omaa terveydentilaa kuvaavien vastausten keskiarvo on 8,3, kun perusotoksen 10–19-vuotiaat antavat omalle terveydentilalleen keskimäärin arvosanan 9. Saamelaiseen yhteisöön identifioituvat lapset ja nuoret ovat terveydentilaansa ja fyysiseen kuntoonsa keskimääräistä tyytyväisempiä (8,5/8,2).

Kokemus siitä, että kuuluu johonkin vähemmistöön, on tulosten mukaan yhteydessä tyytyväisyyteen omaan terveydentilaan. Vastaajat, jotka kokevat kuuluvansa johonkin vähemmistöön tai vähemmistöihin, ovat keskimääräistä tyytymättömämpiä terveydentilaansa. Tyytyväisyys on selvästi alhaisempi niillä vastaajilla, jotka kokevat kuuluvansa seksuaali- (7,1) tai

sukupuolivähemmistöön (6,8), kuten myös niillä lapsilla ja nuorilla, jotka kokevat kuuluvansa vähemmistöön vammaisuuden tai pitkäaikaisen sairauden vuoksi (7,9).

Move!-tulokset kuvaamassa lasten ja nuorten fyysistä toimintakykyä

Tämän tutkimuksen tuloksia täydentämään otettiin valtion liikuntaneuvoston aloitteesta mukaan tutkimuksen kohdealueen Move!-tuloksia. Fyysisen toimintakyvyn Move!-mittaukset ovat osa 5.- ja 8.-luokkalaisten liikunnan opetusta (OPH 2023). Mittaukset koostuvat kuudesta osiosta, jotka mittaavat kestävyys- ja lihaskuntoa, liikkuvuutta sekä motorisia taitoja (VLN 2023a). Koko Suomessa Move!-mittauksiin osallistui viimeisinä kahtena mittauskertana (2021 ja 2022) lähes 107 000 lasta ja nuorta.

Pohjoisimmasta Suomesta raportoitavia tuloksia on saatavilla Inarin ja Sodankylän kunnista. Move!-mittauksiin osallistuneiden lasten ja nuorten kokonaismäärä oli vuonna 2021 Sodankylässä yhteensä 145 ja vuotta myöhemmin 152. Vastaavasti Inarin osallistujamäärät olivat 129 (2021) ja 109 (2022).

Tässä tutkimuksessa Move!-mittaustuloksia esitellään niin sanotun fyysisen toimintakyvyn kokonaistuloksen mukaan. Se ilmaisee prosenttiosuuden oppilaista, joiden fyysinen toimintakyky on mahdollisesti terveystä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla. Kokonaistuloksessa on huomioitu kaikki fyysisen toimintakyvyn osa-alueet, jotka ovat 20 metrin viivajuoksu, vauhditon 5-loikka, heitto-kiinniottoyhdistelmä, ylävartalon kohotus, etunojapunnerrus ja liikkuvuus. Tässä tutkimuksessa

esitetyt tulokset on koottu Opetushallituksen julkaisuista (OPH 2021; 2022) sekä valtion liikuntaneuvoston tutkijoille toimittamista kunta-kohtaisista erillisanalyysistä (VLN 2023b).

Tulosten mukaan Inarin ja Sodankylän lasten ja nuorten kokonaistuloksessa on suurempaa vaihtelua kuin koko maan keskiarvotuloksissa. Kokonaistulos koko maahan (40 %) verrattuna huomioiden sekä 5.- että 8.-luokkalaisten on heikompi sekä Inarissa (42 %) että Sodankylässä (46 %) vuonna 2022.

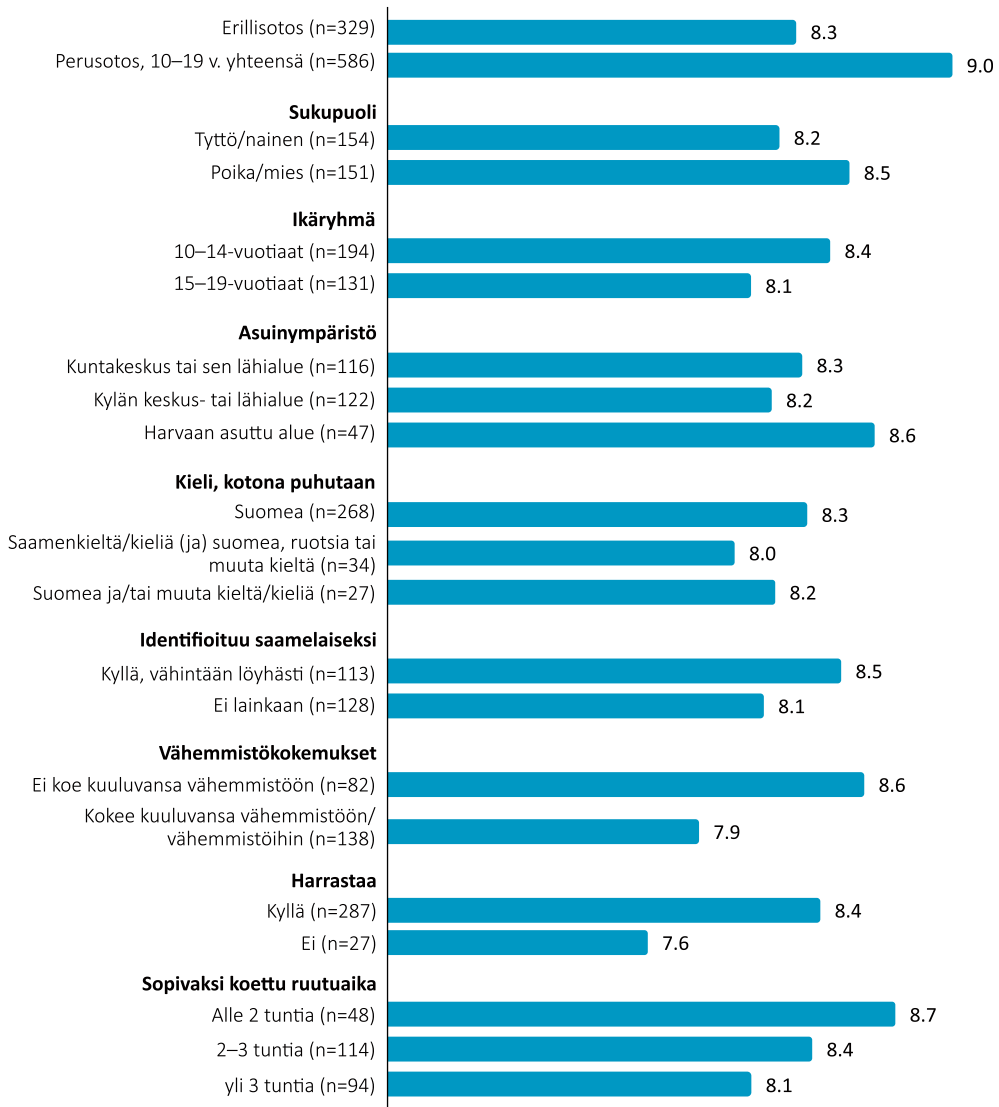
Taulukko 6. Fyysisen toimintakyvyn kokonaistulos (%)			
	5. lk (%)	8. lk (%)	Yhteensä (%)
Sodankylä 2021	35	50	-
Sodankylä 2022	47	45	46
Inari 2021	41	37	-
Inari 2022	38	48	42
Koko maa 2021	38	41	-
Koko maa 2022	38	41	40

Toisaalta luvut vaihtelevat luokka-asteittain, ja esimerkiksi vuonna 2021 Sodankylän viidesluokkalaisten kokonaistulos oli sekä Inaria että maan keskiarvoa parempi. Vastaavasti erityisesti 8.-luokkalaisten tulokset vuonna 2022 ovat maan keskiarvoa huonommat.

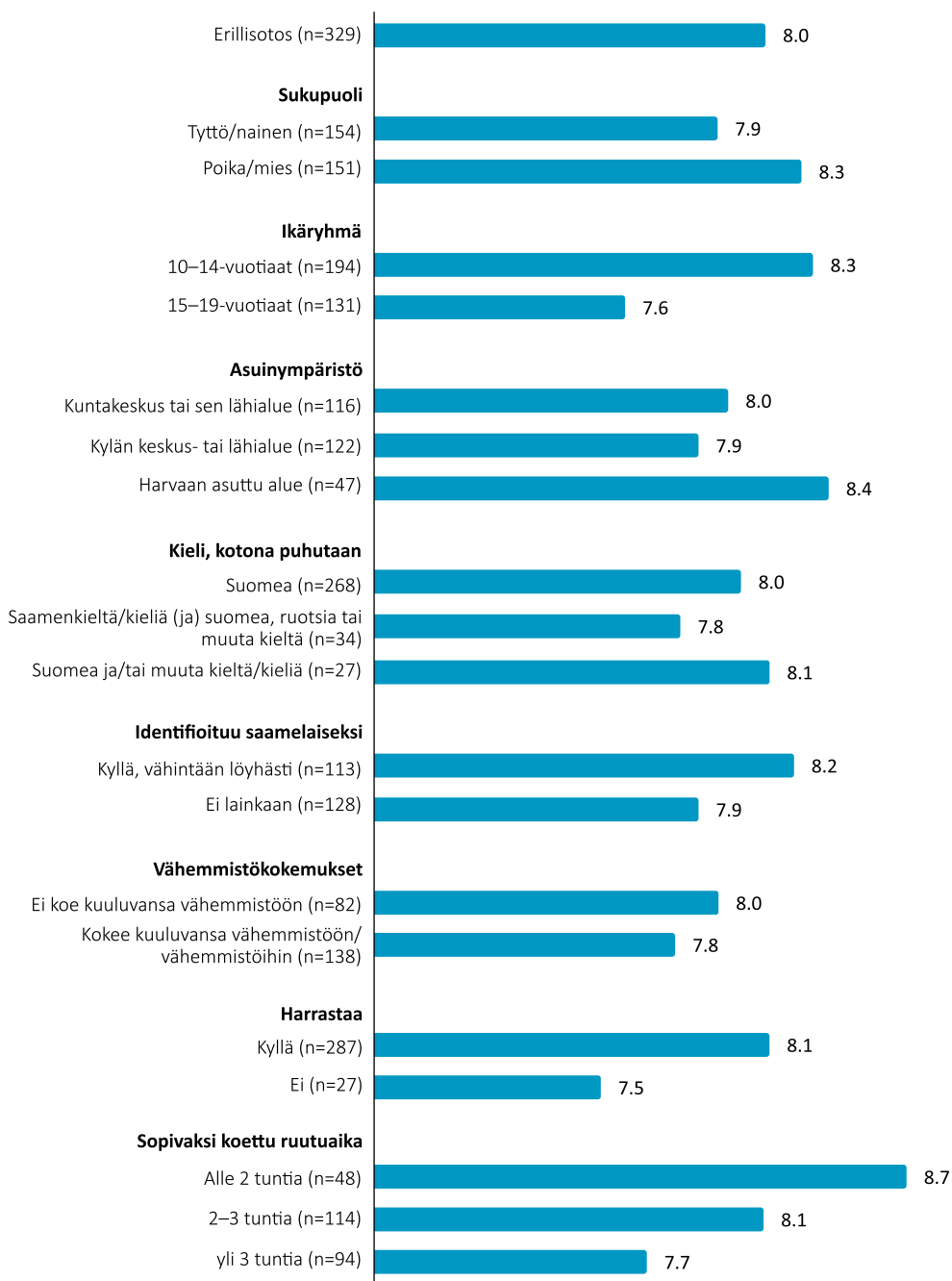
Tulosten voidaan kuitenkin kokonaisuutena nähdä tukevan erillisnäytteeseen vastanneiden lasten ja nuorten omaa kokemusta terveydentilasta ja sille annettua kouluarvosanaa. Erillisnäytteeseen vastanneet lapset ja nuoret antoivat kouluarvosanaksi omalle terveydentilalleen 8,3, kun se perusotokseen vastanneilla on 9,0. Kokemus fyysisestä kunnosta saa erillisnäytteeseen vastanneilla arvosanan 8,0. Pojat kokevat kuntonsa paremmaksi kuin tytöt (8,3 / 7,9).

Saamelaisiksi vähintään löyhästi identifioituvat kokevat fyysisen kuntonsa hieman paremmaksi kuin muut erillisnäytteeseen vastanneet (8,2 / 7,9). Merkittävästi muita paremmaksi fyysisen

kuntonsa kokevat ne, joiden mielestä sopiva päivittäinen ruutuaika on alle kaksi tuntia. Kouluarvosanojen välillä on yhden arvosanan välinen ero (8,7 / 7,7).

Kuvio 24. ”Kuinka tyytyväinen olet terveydentilaasi kouluarvosana-asteikolla 4–10?” (Keskiarvo.)

Kuvio 25. ”Kuinka tyytyväinen olet fyysiseen kuntoosi kouluarvosana-asteikolla 4–10?” (Keskiarvo.)

Tyytyväisyys elämään

Selvisi myös, että nuorisotyöntekijät vaihtuvat usein. Pohjoinen voi olla houkutteleva, mutta samalla vaikea. Nuoriso-ohjaajien omat kiinnostuksen kohteet voivat vaikuttaa siihen, mitä kuntatasolla painotetaan tai tehdään. Nuorten vapaa-aika voi olla siten aika monista asioista kiinni. Myös tässä kohtaa ihmisten ja heidän intressiensä merkitys on suuri. Kävi lisäksi ilmi, että seinien merkitys on suuri erityisesti silloin, kun tarjontaa on vähän. Jos vähäkin otetaan, jäljelle ei jää mitään. Käymissämme kunnissa nuorisotiloja oltiin muuttamassa, vaihtamassa tai purkamassa. Tiloissa tuoksui myös korjausvelka. (Lehtonen, kenttäpäiväkirja 2022.)

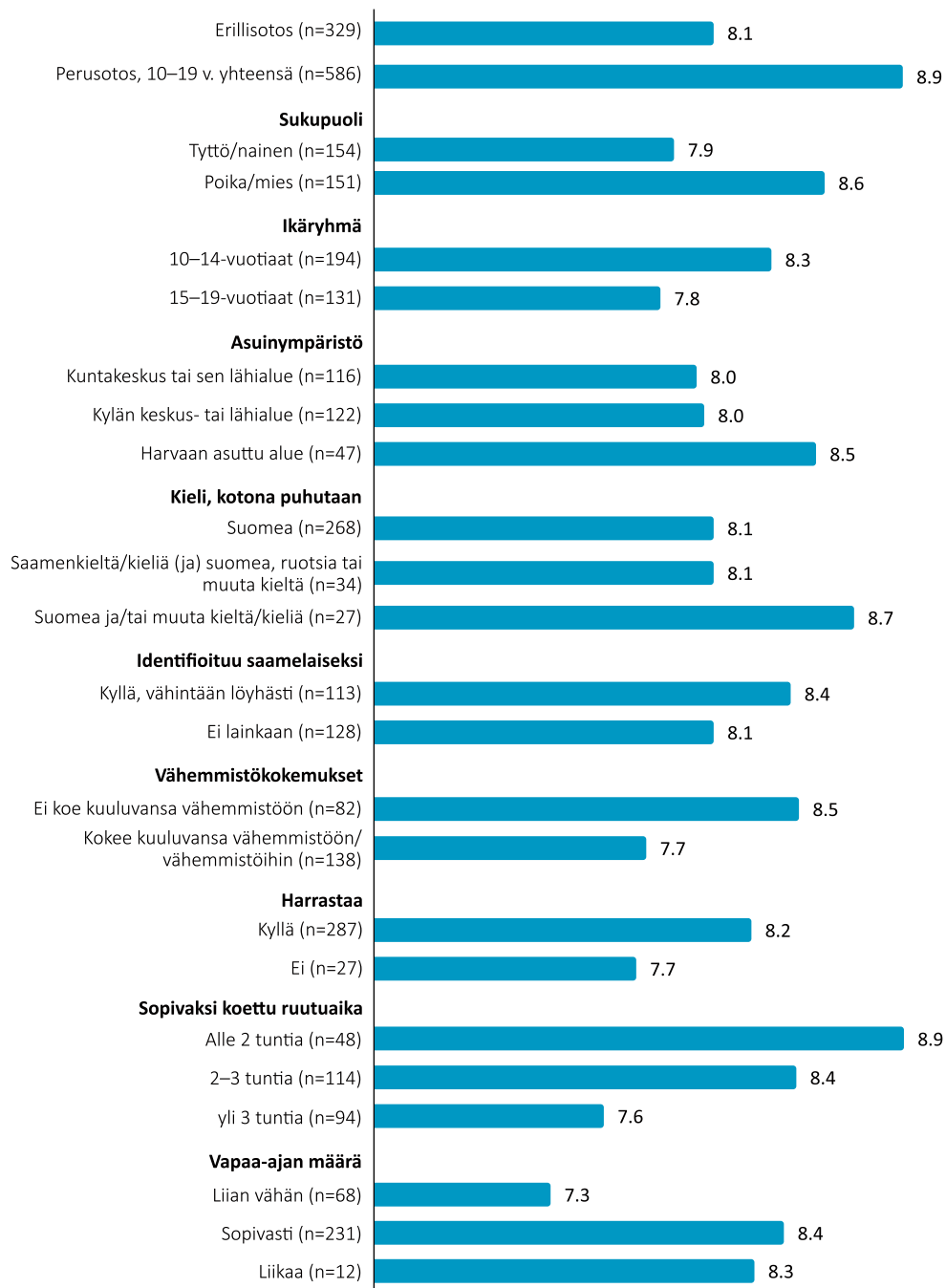
Elämään tyytyväisyydessä on merkittävä ero perusotoksen ja erillisenäytteen vastaajien välillä. Manner-Suomen lapset ja nuoret ovat selvästi Pohjois-Lapin seutukunnan alueen lapsia ja nuoria tyytyväisempiä elämäänsä. Eroa on lähes yhden kouluarvosanan verran (0,8). Perusotoksen aineisto mahdollistaa alueellisesti rajatun tarkastelun. Suuralueittain tarkasteltuna elämään tyytyväisyys on korkeimmillaan Pohjois- ja Itä-Suomen alueella (9,1).

Saamelaisiksi identifioituneet ovat hieman tyytyväisempiä elämäänsä kuin muut erillisotokseen vastanneet (8,5 / 8,1). Toisaalta vuoden 2021 Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan Saamelaisalueen lasten ja nuorten elämän tyytyväisyys on alhaisempaa kuin muualla Suomessa (Kouluterveyskysely 2021). Myös menetelmä voi vaikuttaa tulokseen, sillä vuoden 2018 (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019a) tutkimuksessa nettikyselyllä vastanneet olivat selvästi tyytymättömämpiä elämäänsä kuin puhelinhaastattelulla vastanneet (7,7 / 8,5).

Tämän aineiston perusteella ei voida arvioida sitä, mitkä tekijät selittävät tyttöjen ja poikien välisiä eroja tyytyväisyyden eri osa-alueilla. Poikien tyytyväisyys on kaikilla mittareilla tyttöjä korkeampaa. Erot ovat erityisen suuria

vapaa-ajan tyytyväisyydessä ja elämän tyytyväisyydessä.

Vapaa-ajan määrä ja sopivaksi koettu ruutu-aika ovat kiintoisalla tavalla yhteydessä elämän tyytyväisyyteen. Tulosten mukaan ne, jotka pitivät pienempää ruutuaikaa sopivana, ovat muita vastaajia tyytyväisempiä elämäänsä. Tulokset osoittavat liian niukan vapaa-ajan määrän heikentävän elämäntyytyväisyyttä, mutta toisaalta liiallinen vapaa-aika ei sinänsä heikennä elämäntyytyväisyyttä. Sopivaksi vapaa-ajan määrän korkeiden elämäntyytyväisyyks on muita korkeampi.

Kuvio 26. ”Kuinka tyytyväinen olet elämääsi kouluarvosana-asteikolla 4–10?” (Keskiarvo.)

Lopuksi

Tutkimuksen alkuperäisenä tavoitteena oli selvittää saamelaisen lasten ja nuorten vapaa-aikaa ja harrastamista. Johdannossa kerrotulla tavalla menetelmälliset haasteet pakottivat määrittämään tavoitteen ja kohteen uudelleen. Tutkimuksen kohteeksi tuli Pohjois-Lapin seutukunnan, pohjoisimman Suomen, lasten ja nuorten vapaa-aika ja harrastaminen. Alkuperäinen ajatus tutkia saamelaisia lapsia ja nuoria säilyi välillisesti mukana, sillä kyselyyn vastanneet lapset ja nuoret identifioivat vastauksissaan itse sen, kokevatko he kuuluvansa saamelaiseen yhteisöön. Näin syntynyt taustamuuttuja mahdollisti saamelaiseen yhteisöön identifioituvien lasten ja nuorten vastausten raportoinnin. Tutkimuksen kolmas ulottuvuus pohjoisimman Suomen ja saamelaiseen yhteisöön identifioituvien lasten ja nuorten lisäksi oli vertailu *Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen* perusotoksen tuloksiin. Perusotoksen tulokset vapaa-ajasta ja harrastamisesta antoivat mahdollisuuden vertailla rajatumpien kohderyhmien vastauksia kansallisiin keskiarvoihin. Tutkimuksen toteuttaneet tutkijat kokivat, että tämä kolmen rinnakkaisen ulottuvuuden kombinaatio oli toimiva kokonaisuus ja tuotti kiinnostavia tuloksia saamelaiselle yhteisölle ja Pohjois-Lapin seutukunnan kunnille sekä valtakunnalliseen nuoriso- ja liikuntapolitiikkaan.

Tämä raportti alkoi lainauksella, jossa todettiin lasten ja nuorten elämän näyttävän pohjoisimmassa Lapissa jokseenkin samanlaiselta kuin muualla. Myös tämän tutkimuksen tulokset ja vertailu perusotokseen osoittavat, että erot Pohjois-Lapin seutukunnan ja muun Suomen

lasten ja nuorten vapaa-ajan ja harrastamisen välillä ovat monilta osin vähäisiä. Alueelliset ja kulttuuriset erityispiirteet tulevat näkyviin yksittäisissä kysymyksissä ja painotuksissa. Lähes joka viidennen vastaajan kertoma vapaa-ajan vietto poronhoidossa on tästä konkreettinen esimerkki, samoin kokemus liian vähäisestä vapaa-ajan määrästä, kun pitkien etäisyyksien takia vapaa-aikaa kuluu siirryttäessä paikasta toiseen.

Tuloksista nousee kaksi havaintoa yli muiden. Niistä ensimmäinen on kielteinen ja toinen myönteinen. Pohjoisimman Lapin lapset ja nuoret eivät koe olevansa yhtä tyytyväisiä elämäänsä kuin lapset ja nuoret Suomessa keskimäärin. He ovat myös tyytymättömiä ihmissuhteisiinsa. Tyytymättömyyttä ei voi selittää ainakaan harrastamisella, sillä myönteisenä tuloksena peräti yhdeksän kymmenestä vastaajasta kertoo mieluisimman ja eniten aikaa vievän harrastuksen olevan yksi ja sama harrastus. Vastaava osuus muualla Suomessa on noin kaksi kolmasosaa. Pohjoisimmassa Lapissa harrastukset lopetetaan harvemmin ja myöhemmin kuin muualla Suomessa. Pohjois-Lapin seutukunnan lapset ja nuoret ovatkin keskimäärin tyytyväisiä harrastamiseen.

Tutkimuksessa oli mukana saamelaisnäkökulma, joka tarkoittaa saamelaiseen yhteisöön identifioituvien lasten ja nuorten vastauksia. Myös heidän vastauksensa vapaa-ajasta ja harrastamisesta olivat pääosin yhdenmukaisia muiden pohjoisimman Suomen lasten ja nuorten vastausten kanssa, samoin perusotokseen vastanneiden lasten ja nuorten vastausten kanssa. Tulosten perusteella saamelaiseen yhteisöön identifioituvat lapset ja nuoret kokivat olevansa muita alueen lapsia ja nuoria tyytyväisempiä

elämäänsä ja vapaa-aikaansa. He eivät pidä kieltä merkittävänä esteenä harrastamiselle mutta toivovat joitain harrastuksia järjestettävän äidinkielellään. Kielikysymykseen ei tässä tutkimuksessa päästä kovin syvälle, ja onkin mahdollista, että saamelaiset lapset eivät yksinkertaisesti osaa kaivata tai pyytää harrastuksia omalla kielellään. Aihe kaipaa lisätutkimusta. Oikeastaan ainoa tulos koko tutkimuksessa, joka näyttäytyy saamelaiseen yhteisöön identifioiduvien lasten ja nuorten osalta kielteisenä, on epäasiallisen kohtelun kokeminen. Noin joka kolmas saamelaiseen yhteisöön identifioituva vastaaja oli kokenut epäasiallista käytöstä vapaa-ajan harrastuksessaan.

Tämä tutkimus oli jatkoa kokeilevalle määrälliselle nuorisotutkimukselle, jossa etsitään tapoja tutkia erilaisiin vähemmistöihin identifioiduvien ja poikkeavissa sosiaalisissa asemissa olevien lasten ja nuorten kokemuksia. Tällaiseen tutkimusotteeseen ovat motivoineet sekä akateemiset että nuoriso- ja liikuntapoliittiset intressit. Taustalla on myös halu saada vähemmistöihin kuuluvien lasten ja nuorten ääni YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen hengessä paremmin kuuluviin. Erillisryhmiin kohdennettujen määrällisten tutkimusten toteuttaminen ei ole yksinkertaista tai helppoa, ja menetelmänä harinnanvaraista näytettä voi kritisoida kyseenalaisesta todistusvoimasta. Siitä huolimatta tämän tutkimuksen tehneet tutkijat kokevat, että raportti tuottaa tärkeää ja kiinnostavaa tietoa tutkittavasta kohteesta sekä relevanttia tietämystä ja ymmärrystä menetelmällisistä kysymyksistä.

Tämä tutkimus oli monin tavoin avaus ja kokeilu, jonka tarkoituksena oli tuottaa tutkittua määrällistä ja laadullista tietoa saamelaiden lasten ja nuorten elämästä, vapaa-ajasta

ja harrastamisesta. Tutkimus raapii aihepiirin pintaa ja luo pohjaa uusille tutkimusavauksille. Seuraava luonteva askel olisi katsoa aihetta lähempää ja kauemmin, osallistuen ja tarkkaillen, syvemmälle luodaten. Se on kuitenkin tutkimusrahoituksen niukkuuden aikakaudella pikemminkin tämän tutkimuksen tehneiden tutkijoiden haave kuin realistinen tavoite. Jos emme me, niin toivottavasti joku muu ottaa tästä joskus kopin.

Eräs tämän tutkimuksen keskeinen oppi ja tulos oli tutkijoiden kentälle jalkautumisen tuottamassa lisäarvossa. Digitaalinen teknologia houkuttaa tutkijoita tekemään työnsä etänä ja poistumatta näppäimistön takaa. Tämä tutkimus ei olisi onnistunut helsinkiläisestä toimistosta käsin tai ilman tutkijoiden kenttäjaksoa Lapissa, eikä myöskään ilman avointa ja inspiroivaa dialogia saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston kanssa. Tämä on digiaikana hyvä muistutus siitä, että tutkimuksen tekeminen on usein myös inhimillistä kanssakäymistä, kunnioitusta ja luottamusta tutkijoiden ja tutkittavien välillä. Ihmisten kohtaamista.

- Aseman Lapset ry (2023) Puhelimitse tehty selvitys Aseman Lapset ry:n Walkers-autotoiminnasta. [Aseman Lapset ry:n Walkers-autotoiminta](#) (Viitattu 1.2.2023.)
- Armila, Päivi (2016) Hylkysyrjäläisnuorten arjen rytmit ja piirit. Teoksessa Päivi Armila & Terhi Halonen & Mari Käyhkö (toim.) *Reunamerkintöjä Hylkysyrjästä: Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaan-asutulla maaseudulla*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 178. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 60–73.
- Berg, Päivi & Salasuo, Mikko (2019) Liikkuva luokka. Liikunnan harrastaminen kunnon kansalaisuutena. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (3), 251–261.
- Blomqvist, Minna & Mononen, Kaisu & Koski, Pasi & Kokko, Sami (2023) Urheilu ja seuraharrastaminen. Teoksessa Sami Kokko & Leena Martin (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia vuodelta 2018*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:1. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto, 83–99.
- Blomqvist, Minna & Mononen, Kaisu & Koski, Pasi & Kokko, Sami (2019) Urheilu ja seuraharrastaminen. Teoksessa Sami Kokko & Leena Martin (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto, 47–66.
- Fagerlund, Monica & Peltola, Marja & Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2014) *Lasten ja nuorten väkivalta-kokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia*. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Green, Ken & Sigurjónsson, Thorstein & Skille, Eivind Åsrum (2019) Introduction. Teoksessa Ken Green & Thorstein Sigurjónsson & Eivind Åsrum Skille (eds) *Sport in Scandinavia and The Nordic Countries*. New York & London: Routledge.
- Gretschel, Anu & Myllyniemi, Sami (2020) *Kuulummeko yhteiskuntaan? Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista*. Helsinki: KAKS – Kunnallistalouden kehittämissäätiö.
- Hakanen, Tiina & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (2019a) *Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura.
- Hakanen, Tiina & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (2019b) *Takuulla liikuntaa. Kyselytutkimus toimintarajoitteisten lasten ja nuorten liikunnan harrastamisesta ja vapaaajasta*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto.

- Hanifi, Riitta (2019) [*Yhteydenpito ystäviin lisääntynyt, vanhempiin vähentynyt*](#). Helsinki: Tilastokeskus. (Viitattu 12.2.2023.)
- Hanifi, Riitta & Haaramo, Juha & Saarenmaa, Kaisa (toim.) (2021) *Mitä kuuluu vapaa-kaan? Tutkimus, tieto ja tulkinnat*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Harkimo, Leena & Paajanen, Minna (2013) Valtion liikuntaneuvoston alkusanat. Teoksessa *Miksi murrosikäinen luopuu liikunnasta?* Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto, 7–9.
- Helanko, Rafael (1953) *Turun poikasakit. Sosiologinen tutkimus 9–16-vuotiaiden poikien spontaanisista ryhmistä vu. 1944–1951*. Turku: Turun yliopisto.
- Hoikkala, Tommi (1993) *Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit*. Helsinki: Gaudeamus.
- Huhta, Helena & Fransberg, Malin & Salasuo, Mikko (2021) Toisin näkeminen: etnografia kriminologisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen perinteessä. Teoksessa Kati Nieminen & Noora Lähteenmäki (toim.) *Empiirinen oikeustutkimus*. Helsinki: Gaudeamus, 181–199.
- Häkkinen, Antti & Salasuo, Mikko (2015) *Salattu, hävetty, vaiettu. Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 161. Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimusseura.
- Järvenpää, Heidi (2022) *Lasten mielipiteitä julkisten varojen käytöstä: Kysely 10–17-vuotiaille*. Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2022:72. Helsinki: Valtiovarainministeriö.
- Kallio-Peltoniemi, Merja (2016) *Vapaa-aikatutkimuksen yhdistelmälomakkeen testaus*. Helsinki: Tilastokeskus. (Julkaisematon työpaperi.)
- Kouluterveyskysely (2021) [*Saamelaisalueen ydintietosisällöt*](#). Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. (Viitattu 10.1.2023.)
- Lahtinen, Jenni & Salasuo, Mikko (2020) *”Harrastusten keskeytyminen harmitti”. Tutkimus nuorten kokemuksista korona-aikana: vapaa-aika ja harrastaminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. (Viitattu 2.10.2022.)
- Laine, Antti & Salasuo, Mikko & Matilainen, Pertti (2016) Arvot, syrjintä ja kiusaaminen. Teoksessa Sami Kokko & Anette Mettälä (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. Liitu-tutkimuksen tuloksia*. Valtion liikuntaneuvosto 2016:4. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto, 57–61.
- Lapin Liikunta (2020) *Saamelaisalueen liikunta ja liikunnan harrastaminen*. Selvitystyö. Rovaniemi: Lapin Liikunta & Opetus- ja kulttuuriministeriö & Saamelaiskäräjät & Lapin aluehallintovirasto & Likes.
- Lehtonen, Kati (2022) *Suomen saamelaisurheilun organisoituminen, toiminta ja yhteistyö pohjoisimman Lapin alueella*. Jyväskylä: Likes & Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

- Lehtonen, Kati & Laine, Kaarlo (2021) Liikunta ja urheilu saamelaiskulttuurissa. *Liikunta ja Tiede* 58 (3), 56–58.
- [Liikuntalaki 2015/390](#). (Viitattu 7.2.2023.)
- Marin, Sanna (2019) [Hallitusohjelma](#). (Viitattu 1.2.2023.)
- Merikivi, Jani & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (2016) *Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusseura.
- Myllyniemi, Sami & Berg, Päivi (2013) *Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto.
- Nipuli, Suvi (2011) *Askelmerkkejä lasten ja nuorten nykyaikaiseen kilpaurheiluun. Katsaus kansainvälisiin ja kotimaisiin urheilujärjestelmiin ja malleihin*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuori Suomi verkkojulkaisuja 40.
- [Nuorisolaki 2016/1285](#). (Viitattu 7.2.2023.)
- OKM (opetus- ja kulttuuriministeriö), Koululaiskysely (2019) *Koululaiskyselyn tulokset 2019*. Luettavissa PowerPoint Presentation ([okm.fi](#)) (Viitattu 1.2.2023.)
- OKM, Koululaiskysely (2020) *Koululaiskyselyn tulokset 2020*. Luettavissa Kulttuuri-, nuoris- ja liikunta-asiat ([okm.fi](#)) (Viitattu 1.2.2023.)
- OKM, Koululaiskysely (2022) *Koululaiskyselyn tulokset 2022*. Luettavissa Näin suunnittelet hyvän esityksen ([okm.fi](#))
- OPH (Opetushallitus) (2021) Fyysisen toimintakyvyn seurantajärjestelmä. Tulokset 2021. Luettavissa Koko maa / Hela landet ([oph.fi](#)) (Viitattu 20.3.2023.)
- OPH (2022) Fyysisen toimintakyvyn seurantajärjestelmä. Tulokset 2022. Luettavissa Koko maa / Hela landet ([oph.fi](#)) (Viitattu 20.3.2023.)
- OPH (2023) [Move!](#) (Viitattu 20.3.2023.)
- Pekkarinen, Elina (2020) Lapsen oikeudet ja harrastustoiminta. Teoksessa Päivi Berg & Kati Lehtonen & Mikko Salasuo (toim.) *Siitä on pikemminkin vaiettu. Kirjoituksia kiusaamisesta, syrjinnästä ja epäasiallisesta kohtelusta lasten ja nuorten liikunnassa ja urheilussa*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 151. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 30–36.
- Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto (2020) [Nuorisopoliittinen toiminta- ja kehittämisohjelma](#). (Viitattu 1.2.2023.)
- Salasuo, Mikko (2021a) Johdanto. Teoksessa Teoksessa Mikko Salasuo (toim.) *Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020*. Tilasto-osio. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura, 7–13.

- Salasuo, Mikko (2021b) Edellinen Suomen malli. Neuvottelua lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastamisen yhteiskunnallisesta perustelusta sotien jälkeen. Teoksessa Mikko Salasuo (toim.) *Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura, 17–28.
- Salasuo, Mikko & Lahtinen, Jenni (2021) [*"Edelleen harmittaa". Nuorten kokemus harrastusten keskeytymisestä korona-aikana ja sen yhteys vapaa-ajantyytyväisyyteen.*](#) Helsinki: Nuorisotutkimusseura, Näkökulma 79. (Viitattu 1.10.2022.)
- Salasuo, Mikko & Lehtonen, Kati (2022) Fo-kuksessa saamelaisalueen lapset ja nuoret. Havaintoja, huomiota ja kokemuksia vähemmistöjen tutkimisesta. *Nuorisotutkimus* 40 (2), 61–66.
- Salasuo, Mikko & Merikivi, Jani & Myllyniemi, Sami (2019) Nuoret sukupolvet älylaiteyhteiskunnan etujoukkona. Teoksessa Silja Kosola & Mona Moisala & Päivi Ruokoniemi (toim.) *Lapset, nuoret ja älylaitteet. Taiten tasapainoon*. Helsinki: Duo-decim, 134–156.
- Salasuo, Mikko & Tarvainen, Kai & Myllyniemi, Sami (2021) Tilasto-osio. Teoksessa Mikko Salasuo (toim.) *Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura, 31–136.
- Seuratietokanta (2022) Likes, Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Microsoft Power BI
- Sjöström, Mari & Lahtinen, Jarkko & Svartsjö, Mikko (2022) *Esi- ja perusopetuksen koulu-kuljetukset*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Skille, Eivind Åsrum & Lehtonen, Kati & Fahlen, Josef (2021) [*The politics of organizing indigenous sport – cross-border and cross-sectoral complexity.*](#) *European Sport Management Quarterly*. Published online 04 Mar 2021.
- Sodankylän seurakunta (2022) Seurakunnan verkkosivut Walkers-auton toiminnasta. Luettavissa [Walkers-auto - Sodankylän seurakunta](#). (Viitattu 2.1.2023.)
- Tarvainen, Kai & Manner, Joel & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (2023) Tilasto-osio. Teoksessa Sinikka Aapola-Kari (toim.) *Vaihteleva vapaa-aika. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2022*. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 74 & Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 244 & Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:8. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura.
- Tilastokeskus (2023) [Ajankäyttö](#). Helsinki: Tilastokeskus. (Viitattu 9.3.2023.)

- Tourangeau, Roger & Edwards, Brad & Johnson, Timothy & Wolter, Kirk & Bates, Nancy (2014) *Hard-to-survey populations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tuuva-Hongisto, Sari & Pöysä, Ville & Armila, Päivi (2016) *Syrjäkyläien nuoret – unohdetut kuntalaiset?* Kunnallissalan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 99. Helsinki: Kunnallissalan kehittämissäätiö.
- VLN (2023a) Lasten ja nuorten toimintakyvyssä merkittäviä alueellisia eroja. Valtion liikuntaneuvoston verkkouutinen. Luettavissa Lasten ja nuorten fyysisessä toimintakyvyssä merkittäviä alueellisia eroja (liikuntaneuvosto.fi) (Viitattu 20.3.2023.)
- VLN (2023b) Valtion liikuntaneuvoston erillisanalyysi Move!-mittauksista Inarin ja Sodankylän kunnissa. Saatu 20.3.2023.
- Weckström, Elina & Kekkonen, Karri & Kekkonen, Outi (2023) *”Kiva että juuri minä saan opiskella tätä kieltä ja se on osa kulttuuriani”. Saamelaislasten hyvinvointi ja oikeuksien toteutuminen*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2023:1. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutetun toimisto.
- Ylitalo, Petri (2023) Puhelinhaastattelu 2.1.2023. Sodankylän Pallo Ry:n jääkiekkojoukoston puheenjohtaja Petri Ylitalo.

NÄKÖKULMA

Pohjoisimmassa Suomessa asuvien lasten ja nuorten luonnossa virkistäytyminen ja luontoyhteys

Riikka Puhakka, Marjo Neuvonen, Ann Ojala & Seija Tuulentie

Luonnon myönteisistä vaikutuksista lasten ja nuorten hyvinvointiin ja terveyteen on yhä enemmän tutkimusnäyttöä. Luonnossa liikkumisen ja oleskelun on todettu parantavan itsetuntoa ja mielialaa sekä vähentävän kielteisiä tuntemuksia. Luonto voi myös lisätä tarkkaavaisuuden palautumista, vähentää henkistä uupumusta sekä vaikuttaa myönteisesti ongelmanratkaisu- ja keskittymiskykyyn. Yhteiset luontokokemukset voivat lisätä sosiaalista vuorovaikutusta ja vahvistaa siteitä perheiden ja yhteisöjen välillä. (Moll ym. 2022; Mygind ym. 2019; Tillman ym. 2018.) Erilaiset luontoympäristöt myös motivoivat liikkumaan (Ward ym. 2016). Kosketus luonnon monimuotoiseen mikrobistoon voi parantaa immuunijärjestelmän toimintaa sekä vähentää riskiä sairastua allergioihin ja autoimmuunisairauksiin (Haahtela 2019).

Samaan aikaan elämäntapamme ovat kaupunkilaistuneet ja muuttuneet fyysisesti passiivisemmiksi. Lasten ja nuorten itsenäinen liikkuminen on vähentynyt. Spontaani ja oma-aloitteinen ulkona liikkuminen on usein korvautunut aikuisten ohjaamalla, järjestetyllä toiminnalla, joka tapahtuu tarkoitusta varten rakennetussa ympäristössä (ks. Skår & Krogh 2009). Samalla lapset ja nuoret viettävät digitaalisten laitteiden parissa aikaa enemmän kuin suositellaan (Kokko ym. 2019). Uusimman LIITU-tutkimuksen (Martin ym. 2023)

mukaan vain 36 prosenttia 7–15-vuotiaista suomalaisista täyttää nykyisen liikkumissuosituksen. Move!-mittausten perusteella maaseutumaisissa kunnissa on kaupunkimaisia kuntia enemmän oppilaita, joiden fyysinen toimintakyky on tasolla, joka voi vaikeuttaa arjessa jaksamista (Valtion liikuntaneuvosto, Opetus- ja kulttuuriministeriö & Opetushallitus 2022). Esimerkiksi Pohjois-Suomessa pitkät autolla kuljettavat matkat kouluun ja harrastuksiin vähentävät vapaa-aikaa, joka on käytettävissä fyysisiin aktiviteetteihin. Puhakan ym. (2023) artikkeli valtakunnallisessa Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa puolestaan osoitti, että teini-ikä voi edustaa ”aikalisää”, jolloin kiinnostus luontoa kohtaan heikkenee mutta voi kuitenkin myöhemmin jälleen vahvistua (ks. Kaplan & Kaplan 2002).

Toistaiseksi pohjoisimmassa Suomessa asuvien lasten ja nuorten luonnossa virkistäytymistä ja yhteyttä luontoon ei ole tutkittu kattavasti. Esimerkiksi Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen otokseen sisältyi vain muutamia kymmeniä 7–29-vuotiaita vastaajia koko Lapin maakunnasta. Pohjoissuomalaisten lasten ja nuorten luonnossa virkistäytymistä on tarkasteltu lähinnä laadullisissa tutkimuksissa. Ristanien (2023) väitöskirjatutkimuksen perusteella luonto on saamelaisalueen teini-ikäisille tytöille tärkeä vapaa-ajan viettämisen ja harrastamisen ympäristö. Esimerkiksi kalastus, metsästys ja

marjastus ovat tyttöjen ja isien yhteistä ajanvietettä. Samalla luonto on hyvinvoinnin lähde, jossa voi rauhoittua ja koota ajatuksia arjen kii-reiden keskellä. Myös Kiilakosken (2016) tutkimus osoittaa luonnon merkityksen harrastus-ympäristönä Barentsin alueen nuorille. Wiensin (2018) väitöskirjatutkimuksen perusteella luonto ja eläimet vaikuttavat myönteisesti lappilais-ten teini-ikäisten tyttöjen hyvinvointiin, mutta talvella on myös negatiivisia vaikutuksia mieli-alaan ja aktiivisuuteen. Kuivilan ym. (2021) ja Rasin ym. (2017) tutkimusten mukaan Lapissa ja Pohjois-Pohjanmaalla asuvat lapset nauttivat talviaktiviteeteista, joskin ulkoilun kesto lyhe-nee kylmällä säällä. Rantala ja Puhakka (2020) kuvailivat etnografisen aineiston pohjalta, miten Pohjois-Suomen vaihtelevat vuodenaajat ja sääti-lat mahdollistavat erilaisten taitojen kehittämi-sen ja luontosuhteessa harjaantumisen.

Lapsiasiavaltuutetun toteuttaman kyselyn (Weckström, Kekkonen & Kekkonen 2023) mukaan luonto on saamelaislapsille ja -nuoril-le tärkeä vapaa-ajan vieton ympäristö. Lisäk-si luonto oli kodin jälkeen toiseksi useimmin mainittu hyvän olon paikka, jossa voi olla oma itsensä ja pystyy rentoutumaan. Jonssonin, Sar-rin ja Alerbyn (2012) tutkimuksessa Ruotsissa asuvat saamelaislapset kuvasivat perheen yhtei-siä luontoaktiviteetteja. Tutkimuksen perusteel-la lasten luontosuhde on sekä käytännöllinen (esimerkiksi elinkeinon harjoittamiseen liittyvä) että esteettinen ja emotionaalinen (esimerkiksi hyvinvointiin liittyvä).

Pohjoisessa eränkäynti on ollut olennainen osa kulttuuria ja elämäntapaa. Pohjois- ja Itä-Suomessa on perinteisesti harrastettu kalastus-ta ja metsästystä sekä kerätty luonnonmarjoja

muuta maata enemmän (esim. Sievänen & Neuvonen 2010). Poronhoito puolestaan on saamelaisten perinteinen elinkeino. Pohjoisim-massa Suomessa ja yleensäkin arktisella alueella asuvien alkuperäiskansojen ja muiden asukkai-den luontosuhde tuodaan usein esiin erityisen kiinteänä – ja muuttumattomana. Valkosen ja Valkosen (2014) mukaan tutkimuskirjallisuudessa kuvataan saamelaiskulttuurin luontosuhde harmonisena ja pysyvänä. He kuitenkin erotta-vat diskursiivisen ja käytännöllisen luontosuh-teen, joista diskursiivinen kuvaa luontoa yleensä ja liittyy identiteettipoliittiseen tasoon, kun taas käytännöllinen luontosuhde on konkreettinen ja kiinnittynyt paikallisiin olosuhteisiin. Esimer-kiksi Valtonen (2016) on kuvannut saamelaisten paikannimien avulla, miten luonto ja kulttuuri kietoutuvat tiiviisti yhteen, mutta hän korostaa Valkosten tavoin, ettei ole olemassa yhtä muut-tumatonta saamelaista luontokäsitystä. Norjan Finnmarkissa asuvien luonnonkäyttöä tarkastel-leet Ween ja Lien (2012) ovat todenneet, että luonnontuotteiden aktiivinen käyttö on monille olennainen osa elämää, eikä luonto ole erillinen muusta elämästä. Luonto ei ole heidän haastat-telemilleen ihmisille ”erämaata” vaan osa arki-elämää.

Tässä kirjoituksessa tarkastelemme pohjoi-simmassa Suomessa asuvien 10–19-vuotiaiden lasten ja nuorten luonnossa virkistäytymistä ja luontoyhteyttä. Vuonna 2022 Inarista, Sodan-kylästä ja Utsjoelta kerätty laaja kyselyaineisto (n=325) tarjoaa ainutlaatuisen mahdollisuuden tarkastella aihepiiriä (aineistosta ja sen keruus-ta tarkemmin, ks. tilasto-osio tässä teoksessa). Luonnon virkistyskäyttöä ja luontoyhteyttä tarkasteleva osio perustuu pitkälti samoihin

kysymyksiin, joita käytettiin Lasten ja nuorten vapaa-aikatuutkimuksessa (Puhakka ym. 2023). Pohjoisen tutkimuksessa myös kysyttiin, kuinka kiinteästi vastaajat tuntevat kuuluvansa saamelaiseen yhteisöön (yhteistyöstä saamelaiskäräjien kanssa, ks. tilasto-osio). Tässä kirjoituksessa tarkoitetaan saamelaiseen yhteisöön kiinteästi kuuluvilla niitä vastaajia, jotka tunsivat kuuluvansa yhteisöön ”erittäin kiinteästi” tai ”melko kiinteästi”. Löyhästi kuuluvilla tarkoitetaan niitä, jotka tunsivat kuuluvansa saamelaiseen yhteisöön ”ei kiinteästi eikä löyhästi”, ”melko löyhästi” tai ”erittäin löyhästi tai ei ollenkaan” (”en osaa sanoa” vastanneet, 27 %, on jätetty pois näistä tarkasteluista). Tuloksia tarkasteltaessa täytyy ottaa huomioon, että saamelaisyhteisöön kiinteästi kuuluvista valtaosa (71 %) oli nuoremmasta ikäryhmästä eli 10–14-vuotiaita.

Luonnossa virkistäytyminen

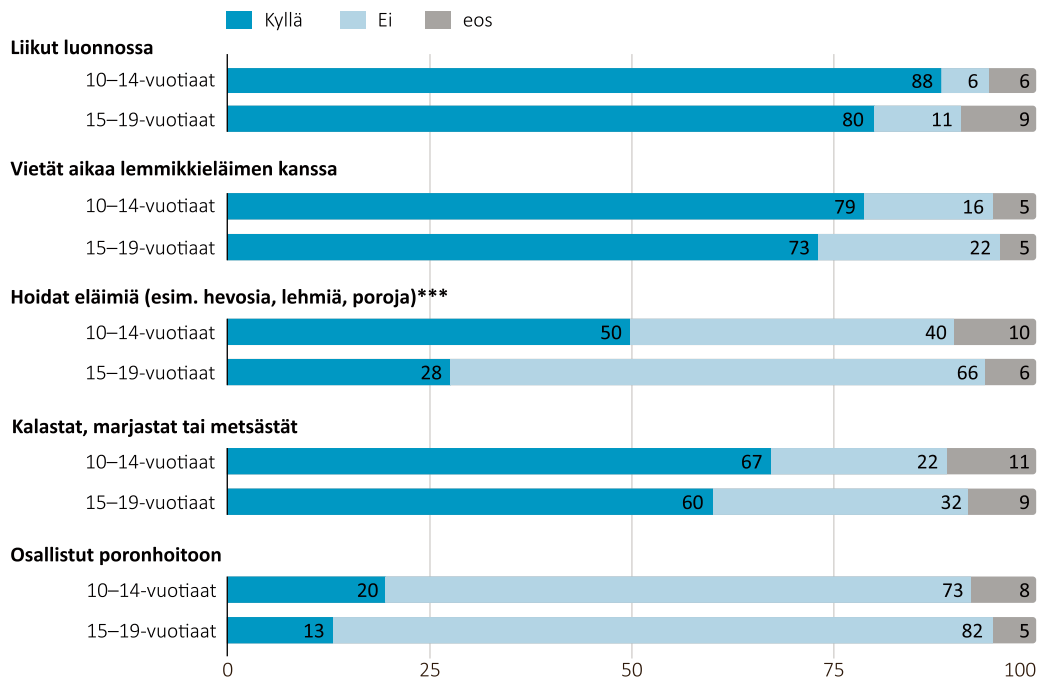
Tutkimuksessa selvitettiin luonnon virkistyskäytön yleisyyttä kysymällä vastaajilta, osallistuvatko he vapaa-ajallaan erilaisiin luontoaktiviteetteihin. Vaihtoehdot olivat osa laajempaa vapaa-ajan harrastamista koskevaa kysymystä, ja niihin vastattiin ”kyllä”, ”ei” tai ”en osaa sanoa” (ks. tilasto-osio). Tulosten perusteella luonnon virkistyskäyttö on yleistä pohjoisimmassa Suomessa asuvien lasten ja nuorten keskuudessa. Kaikista vastaajista 85 prosenttia kertoi liikkuvansa luonnossa (8 % vastasi ”ei” ja 7 % ”en osaa sanoa”). Lisäksi lapsista ja nuorista 64 prosenttia kalastaa, metsästää tai marjastaa, 41 prosenttia hoitaa eläimiä (esim. hevosia, lemmiä, poroja) ja 17 prosenttia osallistuu poronhoitoon tai perheen mukana poronhoitotöihin (”en osaa

sanoa” vastanneiden osuudet 7–10 %). Hyvin pieni osuus lapsista ja nuorista ei vastannut myöntävästi mihinkään edellä mainituista vaihtoehdoista.

Tulosten perusteella luonnon virkistyskäyttö vaihtelee sukupuolen ja iän mukaan (ks. ikäryhmien erot, kuvio 1). Tytöistä 90 prosenttia vastasi liikkuvansa luonnossa, kun taas poikien vastaava osuus on 80 prosenttia. Täytyy kuitenkin huomioda, että erityisesti pojat vastasivat kysymykseen ”en osaa sanoa” (10 % / tytöt 5 %). Varsinkin poikien osallistuminen luonnossa liikkumiseen näyttää vähenevän teini-iässä: 10–14-vuotiaista pojista 85 prosenttia vastasi liikkuvansa luonnossa, kun taas 15–19-vuotiaiden vastaava osuus on 72 prosenttia (”en osaa sanoa” vastanneiden osuus 7 % / 16 %). Saamelaiseen yhteisöön kiinteästi kuuluvista 94 prosenttia kertoi liikkuvansa luonnossa ja löyhästi kuuluvista 83 prosenttia; tämä ero ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä.

Kalastusta, marjastusta tai metsästystä puolestaan harrastaa suurempi osa pojista (73 %) kuin tytöistä (58 %). Osallistuminen näihin harrastuksiin vähenee teini-iässä erityisesti pojilla: 10–14-vuotiaista pojista 79 prosenttia kalastaa, metsästää tai marjastaa, kun taas 15–19-vuotiaiden vastaava osuus on 63 prosenttia. Lisäksi kalastusta, marjastusta tai metsästystä harrastaa suurempi osa (75 %) saamelaiseen yhteisöön kiinteästi kuuluvista lapsista ja nuorista kuin löyhästi kuuluvista (61 %). Saamelaisyhteisöön kiinteästi kuuluvien osallistuminen näihin harrastuksiin tai luonnossa liikkumiseen ei vähene teini-iässä, joskin on huomattava, että tarkastelu perustuu pienehköön määrään havaintoja.

”Teetkö jotain seuraavista asioista?” (10–14 v, n=189 & 15–19 v, n=130) (%)

Kuvio 1. Osallistuminen eri luontoaktiviteetteihin ikäryhmän mukaan tarkasteltuna (ikäryhmien ero merkitsevä *** $p < 0,001$).

Eläinten hoitamiseen osallistuu suurempi osa tytöistä (50 %) kuin pojista (32 %). Varsinkin tyttöjen osallistuminen eläinten hoitamiseen vähenee voimakkaasti teini-iässä: 10–14-vuotiaista tytöistä 64 prosenttia kertoi hoitavansa eläimiä, kun taas 15–19-vuotiaiden vastaava osuus on 32 prosenttia. Vastaavasti tyttöjen osallistuminen poronhoitoon vähenee teini-iässä: 10–14-vuotiaista tytöistä osallistuu poronhoitoon 22 prosenttia ja 15–19-vuotiaista 6 prosenttia. Poikien osallistuminen poronhoitoon sen sijaan on suunnilleen samalla tasolla nuoremmassa (16 %) ja vanhemmassa ikäryhmässä (18 %). Kiinteästi saamelaiseen yhteisöön kuuluvista lapsista ja nuorista osallistuu poronhoitoon suurempi osa

(40 %) kuin löyhästi kuuluvista (13 %). Myös eläinten hoitamiseen osallistuu suurempi osa (56 %) kiinteästi saamelaisyhteisöön kuuluvista kuin löyhästi kuuluvista (36 %).

Lisäksi lapsille ja nuorille esitettiin väittämiä eri tekijöiden tärkeydestä harrastamisessa (kavereiden/perheen kanssa yhdessä oleminen, rauhoittuminen ja yksin oleminen, saamen kielen puhuminen muiden kanssa, luonnossa liikkuminen, jokin muu asia; ks. tilasto-osio tässä teoksessa). Valtaosa vastaajista (67 %) on täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän ”Minusta harrastamisessa on tärkeää luonnossa liikkuminen” kanssa. Lähes neljännes (24 %) vastaajista on jokseenkin tai täysin eri mieltä väittämän

kanssa (9 % vastasi ”en osaa sanoa”). Luonnossa liikkuminen on tärkeää erityisesti nuoremmille vastaajille: 10–14-vuotiaista vastaajista 72 prosenttia on samaa mieltä väittämän kanssa, kun taas 15–19-vuotiaista samaa mieltä on 60 prosenttia. Saamelaiseen yhteisöön kiinteästi ja löyhästi kuuluvien vastausten välillä ei ole eroa.

Vapaa-ajan liikkumisen, oleskelun ja ulkoilun ympäristöt

Tutkimuksessa pyydettiin lapsia ja nuoria arvioimaan, kuinka usein he viettävät vapaa-aikaansa 14 eri ympäristössä (ks. kuvio 2). Erilaisten luontoympäristöjen lisäksi kysymyksessä oli mukana rakennettuja ympäristöjä, jotka voivat kuitenkin sijaita luonnonläheisessä ympäristössä. Ympäristöihin sisältyivät valtakunnallisessa Ulkoilututkimuksessa (Neuvonen ym. 2022) ja Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa (Puhakka ym. 2023) käytetyt vaihtoehdot sekä muutama Pohjois-Suomelle tyypillinen ympäristö (tunturi, erämaa; poroerotusaita ja sen lähiympäristö; siida/poronhoitokylä). Vastaajia pyydettiin ajattelemaan sitä vuodenaikaa, jolloin he viettävät useimmiten aikaa tässä ympäristössä. Tarkastelemme tässä luvussa eri ympäristöjen käyttöä sen perusteella, kuinka suuri osa lapsista ja nuorista vastasi viettävänsä aikaa kyseisessä ympäristössä vähintään kerran viikossa. Näitäkin tuloksia tarkasteltaessa täytyy huomioida ”en osaa sanoa” vastanneiden huomattava osuus (5–30 % vastaajista ympäristöstä riippuen, erityisesti nuoremmassa ikäryhmässä). Mittari ei myöskään kerro, kuinka kauan erilaisissa ympäristöissä vietetään aikaa.

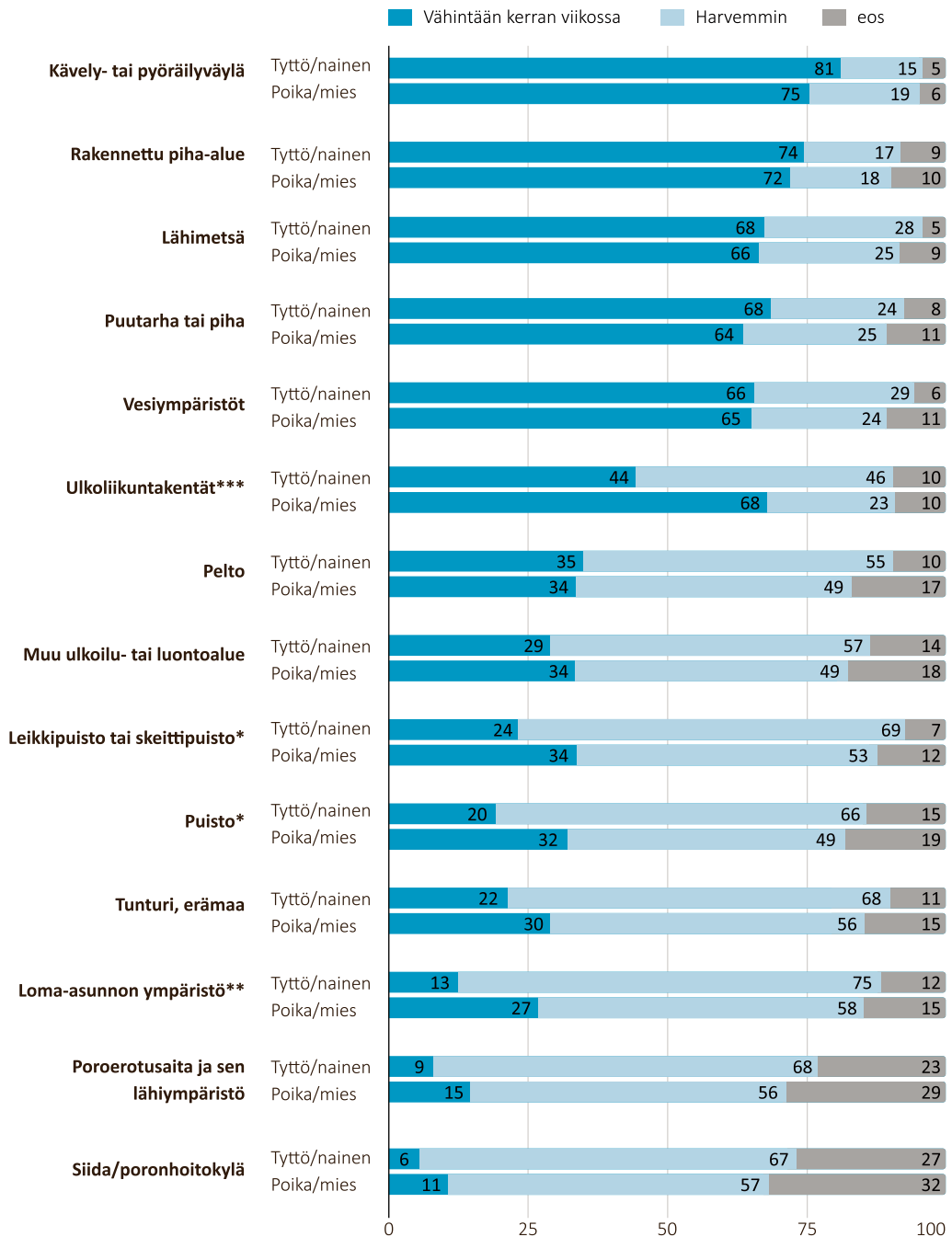
Tulosten perusteella kaikkein suosituimpia

ulkoiluympäristöjä pohjoisimmassa Suomessa ovat kävelyreitit ja -väylät tai pyöräilyväylät, joilla liikkuu viikoittain 78 prosenttia lapsista ja nuorista. Seuraavaksi suosituimpia ovat rakennetut piha-alueet kuten koulun, työpaikan tai kaupan pihat, lähimetsät, puutarhat tai pihat, missä on luontoa kuten nurmikkoa tai istutuksia sekä vesiympäristöt kuten rannat. Näissä ympäristöissä viettää viikoittain vapaa-aikaansa 65–73 prosenttia lapsista ja nuorista.

Eri ympäristöjen käyttö vaihtelee sukupuolen mukaan. Kävely- tai pyöräilyväylien jälkeen tyttöjen keskuudessa suosituimpia ympäristöjä ovat rakennetut piha-alueet, puutarhat tai pihat sekä lähimetsät, kun taas poikien keskuudessa seuraavaksi suosituimpia ovat rakennetut piha-alueet, ulkoliikuntakentät, pelikentät tai luistelukentät sekä lähimetsät. Pojista suurempi osa kuin tytöistä viettää viikoittain aikaa ulkoliikunta-, peli- tai luistelukentillä, leikkipuistoissa tai skeittipuistoissa, puistoissa sekä loma-asunnon tai mökin ympäristössä (ks. kuvio 2).

Ulkoiluympäristöjen käyttö vaihtelee myös iän mukaan. Kävely- tai pyöräilyväylien jälkeen 10–14-vuotiaiden lasten keskuudessa suosituimpia ympäristöjä ovat rakennetut piha-alueet, puutarhat tai pihat sekä lähimetsät, kun taas 15–19-vuotiaiden nuorten keskuudessa seuraavaksi suosituimpia ovat rakennetut piha-alueet, lähimetsät sekä vesiympäristöt. Verrattuna 15–19-vuotiaisiin suurempi osa 10–14-vuotiaista viettää viikoittain aikaa rakennetuilla piha-alueilla, leikkipuistoissa tai skeittipuistoissa, puistoissa, puutarhoissa tai pihoilla, pelloilla, muilla laajemmilla ulkoilu- tai luontoalueilla, poroerotusaidalla tai sen lähiympäristössä sekä siidassa/poronhoitokylässä.

”Kuinka usein vietät vapaa-aikaasi seuraavissa ympäristöissä?” (tytöt, n=151 & pojat, n=146) (%)

Kuvio 2. Vapaa-ajan vietto eri ympäristöissä vähintään kerran viikossa sukupuolen mukaan tarkasteltuna (sukupuolten ero merkitsevä *** $p < 0,001$, ** $p < 0,005$, * $p < 0,05$).

Löyhästi saamelaiseen yhteisöön kuuluviin verrattuna suurempi osa kiinteästi kuuluvista vastasi viettävänsä viikoittain aikaa tunturissa tai erämaassa, muilla laajemmilla ulkoilu- tai luontoalueilla kuten kansallispuistoissa tai retkeilyalueilla, loma-asunnon tai mökin ympäristössä, poroerotusaidalla tai sen lähiympäristössä, siidassa/poronhoitokylässä, puutarhoissa tai pihilla, leikkipuistoissa tai skeittipuistoissa sekä puistoissa. Tuloksia selittänee osittain se, että saamelaisyhteisöön kiinteästi kuuluvat vastaajat painoutuivat nuorempaan ikäryhmään.

Luontoyhteys ja huoli ympäristöongelmista

Tutkimuksessa tarkasteltiin lasten ja nuorten yhteyttä luontoon Isossa-Britanniassa kehitetyn luontoyhteysindeksin perusteella (Hunt ym. 2017; Richardson ym. 2019). Samaa mittaria käytettiin Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa (Puhakka ym. 2023). Indeksiksi perustuu kuuteen väittämään (”Luonnossa oleminen tekee minut hyvin onnelliseksi”; ”Minusta luonnossa oleminen on aina kiehtovaa”; ”Minusta luonto on aina kaunis”; ”Minulle on hyvin tärkeää viettää aikaa luonnossa”; ”Kunnioitan aina luontoa”; ”Tunnen olevani osa luontoa”).¹ Lapset ja nuoret vastasivat väittämiin asteikolla 1–7 (täysin eri mieltä – täysin samaa mieltä). Vastausten perusteella muodostettiin luontoyhteysindeksi, joka voi vaihdella 0–100 pisteen välillä korkeamman pistemäärän osoittaessa vahvempaa luontoyhteyttä. Indeksissä yksittäisten väittämien arvot on summattu vastaajakohtaisesti

yhdeksi indeksin arvoksi painottaen vastauksia, joissa on käytetty mittariston korkeimpia arvoja (Hunt ym. 2017).

Tulosten perusteella tyttöjen luontoyhteysindeksin keskiarvo (41,95) on korkeampi kuin poikien (29,34). Ikäryhmien välillä ei kuitenkaan ole eroa. Nuorempien eli 10–14-vuotiaiden vastaajien luontoyhteysindeksin keskiarvo (34,29) on suunnilleen yhtä suuri kuin 15–19-vuotiaiden vastaajien (35,60). Saamelaiseen yhteisöön löyhästi kuuluvien vastaajien luontoyhteysindeksin keskiarvo (37,47) on korkeampi kuin kiinteästi kuuluvien (26,23).

Lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin yhden väittämän (”Olen huolissani ympäristöongelmista”) perusteella, kuinka paljon lapset ja nuoret ovat huolissaan ympäristöongelmista. Väittämään vastattiin asteikolla 1–7 (täysin eri mieltä – täysin samaa mieltä). Sukupuolten välinen ero ei ole tilastollisesti merkitsevä (tytöt 4,35 / pojat 4,07). Vanhempaan eli 15–19-vuotiaiden ikäryhmään kuuluvat vastaajat ovat tämän mittarin perusteella keskimäärin enemmän huolissaan ympäristöongelmista (4,33) kuin nuorempaan eli 10–14-vuotiaiden ikäryhmään kuuluvat (3,89). Lisäksi saamelaiseen yhteisöön löyhästi kuuluvien vastaajien (4,34) huoli ympäristöongelmista on suurempi kuin kiinteästi kuuluvien (3,17).

1 Julkaisun lopussa olevissa saamenkielisissä lomakkeissa tämä mittari on suorakäännetty eikä sen validointia saamen kielille ole tehty.

Lopuksi

Tutkimuksen perusteella luonto on tärkeä osa pohjoisimmassa Suomessa asuvien lasten ja nuorten vapaa-ajan viettoa. Suurin osa 10–19-vuotiaista vastaajista liikkuu luonnossa, kalastaa, metsästää tai marjastaa sekä pitää luonnossa liikkumista tärkeänä harrastamisessa. Erityisesti saamelaiseen yhteisöön itsensä kiinteästi kuuluviksi kokevat lapset ja nuoret osallistuvat luontoaktiviteetteihin. Vain hyvin pieni osa kaikista lapsista ja nuorista ei vastannut osallistuvansa mihinkään tutkimukseen sisältyneistä luontoaktiviteeteista. Rakennettujen pihalueiden ohella erilaiset luontoympäristöt ovat suosittuja vapaa-ajan liikkumisen, oleskelun ja ulkoilun ympäristöjä pohjoisimman Suomen lapsille ja nuorille.

Luonnossa liikkumiseen osallistuvien osuus on samalla tasolla kuin Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen 10–19-vuotiailla vastaajilla (91 %; Puhakka ym. 2023), kun lasketaan yhteen ”kyllä” (85 %) ja ”en osaa sanoa” (7 %) vastanneet. ”En osaa sanoa” vastanneiden suurehko määrä pohjoisen aineistossa saattaa heijastella lasten ja nuorten vaikeuksia ymmärtää, mitä ”luonnolla” tarkoitetaan. Pohjoisimmassa Suomessa luontoympäristö ja ihmisen muovaava kulttuuriympäristö koetaan todennäköisesti yhtenä kokonaisuutena. Lisäksi liikkua-verbi viittaa aktiiviseen tekemiseen ja paikasta toiseen siirtymiseen eivätkä vastaajat ole välttämättä ajatelleet luontoa paikkana, jonne varta vasten mennään tai tienneet, sisältyykö esimerkiksi leikkiminen luonnossa liikkumiseen.

Pohjoisimmasta Suomesta kerätty aineisto heijastelee teini-iän ”aikalisää” luontokiinnos-

tuksessa kuten valtakunnallinenkin Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus (Puhakka ym. 2023; ks. Kaplan & Kaplan 2002). Osallistuminen luontoaktiviteetteihin näyttää hieman vähenevän teini-iässä, eikä luonnossa liikkumista pidetä yhtä tärkeänä harrastamisessa kuin nuorempana. Valtakunnallinen tutkimus kuitenkin osoitti, että nuorten luonnossa liikkuminen alkaa jälleen lisääntyä 25 ikävuoden jälkeen. Kalastuksen ja metsästyksen kaltaisilla eräharrastuksilla voi olla tärkeä merkitys erityisesti poikien ja nuorten miesten luontoyhteyden ylläpitäjänä pohjoisessa (ks. Mikkola & Yrjölä 2001; Pellikka & Forsman 2013). Valtakunnallisessa tutkimuksessa havaittiin varsinkin poikien luontokiinnostuksen notkahtavan nuoruusvuosina (Puhakka ym. 2023). LIITU-tutkimuksen perusteella kuitenkin erityisesti poikien viikoittainen liikkuminen luontoympäristössä on yleistynyt viime vuosina (Martin ym. 2023).

Eri ympäristöjen käyttöä koskevat tulokset osoittavat, etteivät lasten ja nuorten tärkeimmät vapaa-ajan liikkumisen, oleskelun ja ulkoilun ympäristöt suuresti eroa pohjoisimmassa Suomessa muusta maasta. Suosituimmat ympäristöt ovat samoja kuin valtakunnallisesti, ja ulkoilukunta-, peli- ja luistelukentät ovat erityisesti poikien suosimia ulkoiluympäristöjä (Puhakka ym. 2023). ”En osaa sanoa” vastanneiden suurehko määrä saattaa heijastella sitä, että ulkoiluympäristöjen nimitykset voivat olla erilaisia pohjoisen luonnonläheisissä ympäristöissä. Esimerkiksi puisto voi olla vieras ympäristö pohjoisen harvaan asutuilla seuduilla asuville, tai se voi jopa sekoittua kansallis- ja luonnonpuistojen käsitteisiin. Myös lähimetsän käsite on voinut hämmentää vastaajia. Termit voivat

olla vaikeita myös niille vastaajille, jotka puhuvat kotona muutakin kieltä kuin suomea (11 % saamen kieltä [ja muuta kieltä]; 8 % muuta kieltä, useimmiten englantia tai ruotsia). Lisäksi tutkimukseen sisältyneet ulkoiluympäristöt eivät välttämättä kokonaisuudessaan kata pohjoisessa asuvien arkista elinpiiriä. Jatkotutkimuksissa tulisikin paremmin huomioida pohjoisen ympäristön erityispiirteet. Tutkimukseen olisi myös hyvä sisällyttää määritelmä tai kuvaus siitä, mitä luontoympäristöillä tarkoitetaan. Toisaalta tieto siitä, miten lapset ja nuoret itse ymmärtävät ”luonnon” tukisi vastaavia lapsille ja nuorille suunnattuja kyselyitä (esim. Puhakka 2014; Puhakka & Hakoköngäs 2023).

Lasten ja nuorten huoli ympäristöongelmista näyttää kasvavan iän myötä (ks. Puhakka ym. 2023). Pohjoisimmassa Suomessa vastaajien ympäristöhuoli on kuitenkin vähäisempää kuin koko maan otoksessa. Myös valtakunnallisessa tutkimuksessa lasten ja nuorten ympäristöhuolen havaittiin olevan suurempaa kaupungissa kuin maaseudulla, jossa monen perhe saa elantonsa luonnosta suoraan tai välillisesti (Puhakka ym. 2023). Kuten muuallakin maassa, pohjoisimmassa Suomessa asuvien lasten ja nuorten luontoyhteys on kansainvälisen indeksin (Hunt ym. 2017; Richardson ym. 2019) mukaan mitattuna voimakkaampi tyttöjen kuin poikien keskuudessa. Pohjoisessa asuvien vastaajien luontoyhteysindeksin keskimääräinen pistemäärä on kuitenkin matalampi kuin valtakunnallisesti (Puhakka ym. 2023).

Tulokset heijastelevat vastaajien erilaista luontosuhdetta. Pohjoisen harvaan asutuilla seuduilla asuville luonto on osa arkielämää, ja yhteys luontoon on käytännöllisempi ja

toiminnallisempi kuin kaupungissa asuvilla (esim. Jonsson, Sarri & Alerby 2012; Valkonen & Valkonen 2014; Ween & Lien 2012). Luonto voi näyttäytyä ennen kaikkea työn ja taloudellisen hyvinvoinnin ehtona. Luontoyhteiden mittareita on kuitenkin kehitetty pääasiassa länsimaisissa, kaupungistuneissa yhteiskunnissa ja perustuen oletukseen, että lapset ja nuoret elävät yhä enemmän erillään luonnosta (Sedawi, Ben Zvi Assaraf & Reiss 2021). Tutkimuksessa käytetyn kansainvälisen luontoyhteysindeksin (Hunt ym. 2017) väittämät koskevat esimerkiksi luonnon kauneutta ja kiehtovuutta sekä luonnossa koettua onnellisuutta, eivätkä ne niinkään kuvasta luonnossa työskentelevien ja luonnosta elantonsa saavien ihmisten yhteyttä luontoon. Luontoyhteiden mittarit painottavat myönteisiä luontokokemuksia ja tunteita, jotka ovat erityisen tärkeitä luontoyhteiden rakentamisessa ja ylläpitämisessä. Luontosuhde laajempana käsitteenä sisältää paljon muitakin aspektejia ja voi olla käsitteenä paljon laajempi sisältäen esimerkiksi erilaisia kokemuksia ja tietämystä luonnosta.

Luontoyhteyteen vaikuttavat sosio-kulttuuriset tekijät ja luonnonkäyttötavat; lapset ja nuoret ymmärtävät luontoyhteyttä koskevat väittämät oman elämäkokemuksensa pohjalta. Esimerkiksi se, mikä tekee luonnossa onnelliseksi, voi tarkoittaa eri asioita erilaisissa ympäristöissä eläville ihmisille (Sedawi, Ben Zvi Assaraf & Reiss 2021; ks. Collado, Iníquez-Rueda & Corraliza 2016) ja johtaa eroihin mittarin vastausvaihtoehtojen käytössä vastaajien välillä. Luontoyhteiden mittareita tulisi jatkossa kehittää laadullisia tutkimusmenetelmiä hyödyntäen ja lasten ja nuorten omaa ääntä kuunnellen.

Esimerkiksi teema- tai kognitiiviset haastattelut tuottavat tärkeää tietoa siitä, miten lomakekysymykset ymmärretään, ja haastatteluja voidaan myös hyödyntää tilastoaineiston tulosten tukena.

Tuloksia tarkasteltaessa täytyy myös ottaa huomioon, ettei kyseessä ole satunnaisotos vaan pohjoisimmassa Suomessa asuvilta lapsilta ja nuorilta koulujen kautta kerätty näyte. Kyselyyn kuitenkin vastasi lähes neljännes (23 %) alueen 10–19-vuotiaista lapsista ja nuorista. Tuloksia ei voi myöskään suoraan yleistää koskemaan koko Lappia. Pohjois-Lapin seutukunta (Inari, Sodankylä ja Utsjoki) eroaa muusta Lapista paitsi saamenkielisten suuremman osuuden myös esimerkiksi maahanmuuttajien taustan perusteella. Pohjoisimpaan Suomeen tullaan ennemmin matkailutyön kuin kansainvälisen suojelun perusteella, mitä heijastelevat myös vastaajien kotona puhutut kielet (ks. myös Tilastokeskus 2023). Saamelaiseen yhteisöön kiinteästi kuuluvia koskevia tuloksia ei voi puolestaan yleistää kaikkiin saamelaislapsiin ja -nuoriin, joista suuri osa asuu tutkimusalueen ulkopuolella.

Kuten muuallakin maassa, myös pohjoisimmassa Suomessa moderni elämäntapa aiheuttaa haasteita lasten ja nuorten luontosuhteen säilymiselle. Esimerkiksi pelaamista harrastaa tutkimuksen perusteella yhtä suuri osa lapsista ja nuorista kuin valtakunnallisestikin (Tarvainen ym. 2023). Myös erilaiset hyvinvoinnin haasteet koskettavat pohjoisinta Suomea pandemian jälkeisinä aikoina (esim. THL 2021). Pohjoisesakin tulisi panostaa lasten ja nuorten luontoyhteyden tukemiseen sekä pohtia, miten luontoa voitaisiin hyödyntää entistä laajemmin hyvinvoinnin lisäämiseen. Kuntien ja valtion tärkeänä

tehtävänä on turvata lähivirkistyskohteet ja niiden saavutettavuus. Paitsi päiväkodit, koulut ja oppilaitokset, myös järjestöt ja muut toimijat voivat harrastustoiminnan kautta tukea lasten ja nuorten luonnossa liikkumista. Ohjatun toiminnan kautta lapset ja nuoret voivat harrastaa yhdessä, oppia uusia taitoja sekä syventää omaa osaamistaan.

Kiitokset

Kiitämme Kai Tarvaista ja Joel Mannerta tilastolaskennasta sekä kuvioden tekemisestä tätä artikkelia varten.

- Collado, Silvia & Iñiguez-Rueda, Lupicinio & Corraliza, José, A. (2016) Experiencing Nature and Children's Conceptualizations of the Natural World. *Children's Geographies* 14 (6), 716–730.
- Haahtela, Tari (2019) A Biodiversity Hypothesis. *Allergy* 74 (8), 1445–1456.
- Hunt, Anne & Stewart, Doug & Richardson, Miles & Hinds, Joe & Bragg, Rachel & White, Mathew P. & Burt, Jim (2017) *Monitor of Engagement with the Natural Environment: Developing a Method to Measure Nature Connection Across the English Population (Adults and Children)*. Natural England Commissioned Reports Number 233. York: Natural England.
- Jonsson, Gunnar & Sarri, Carina & Alerby, Eva (2012) “Too Hot for the Reindeer” – Voicing Sámi Children's Visions of the Future. *International Research in Geographical and Environmental Education* 21 (2), 95–107.
- Kaplan, Rachel & Kaplan, Stephen (2002) Adolescents and the Natural Environment: A Time Out. Teoksessa Peter H. Kahn, Jr. & Stephen R. Kellert (eds) *Children and Nature. Psychological, Sociocultural, and Evolutionary Investigations*. Cambridge: The MIT Press, 227–257.
- Kiilakoski, Tomi (2016) *I Am Fire but My Environment Is the Lighter. A Study on Locality, Mobility, and Youth Engagement in the Barents Region*. The Finnish Youth Research Society, Publications 179 & Internet Publications 98. Helsinki: Finnish Youth Research Society, Finnish Youth Research Network. (Viitattu 7.2.2023.)
- Kokko, Sami & Martin, Leena & Villberg, Jari & Ng, Kwok & Mehtälä, Anette (2019) Itsearvioitu liikunta-aktiivisuus, ruutu aika ja sosiaalinen media sekä liikkumisen seurantalaitteet ja sovellukset. Teoksessa Sami Kokko & Leena Martin (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa*. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019: 1. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto, 15–25.
- Kuivila, Heli & Tourula, Marjo & Rasi, Hanna & Pölkki, Tarja (2021) Children's Experiences of Winter Living in Northern Finland. *NERP* 11 (2), 5–14.
- Martin, Leena & Kokko, Sami & Villberg, Jari & Suomi, Kimmo & Ng, Kwok (2023) Itsearvioitu liikunta-aktiivisuus, liikuntatilanteet, liikkumisympäristöt ja liikkumisen seurantalaitteet. Teoksessa Sami Kokko & Leena Martin (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa*. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2022. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023: 1. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto, 15–25.
- Mikkola, Jukka & Yrjölä, Rauno (2001) *Nuoret ja kalastus*. Kala- ja riistaraportteja nro 235. Helsinki: Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos.

- Moll, Adrián & Collado, Silvia & Staats, Henk & Corraliza, José A. (2022) [Restorative Effects of Exposure to Nature on Children and Adolescents: A Systematic Review](#). *Journal of Environmental Psychology* 84, 101884. (Viitattu 24.1.2023.)
- Mygind, Lærke & Kjeldsted, Eva & Hartmeyer, Rikke & Mygind, Erik & Bølling, Mads & Bentsen, Peter (2019) [Mental, Physical and Social Health Benefits of Immersive Nature-Experience for Children and Adolescents: A Systematic Review and Quality Assessment of the Evidence](#). *Health & Place* 58, 102136. (Viitattu 24.1.2023.)
- Neuvonen, Marjo & Lankia, Tuija & Kangas, Katja & Koivula, Johanna & Nieminen, Markku & Sepponen, Anne-Mari & Store, Ron & Tyrväinen, Liisa (2022) *Luonnon virkistyskäyttö 2020*. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 41/2022. Helsinki: Luonnonvarakeskus.
- Pellikka, Jani & Forsman, Leena (2013) Metstäväien naisten määrä on kasvussa – miten tukea kehitystä? *Suomen Riista* 59, 34–51.
- Puhakka, Riikka (2014) Y-sukupolvi luonnossa. Luonnon merkitykset kaupungistuvassa yhteiskunnassa. *Alue ja Ympäristö* 43 (1), 34–48.
- Puhakka, Riikka & Hakoköngäs, Eemeli (2023) [Adolescents' Experiences in Nature: Sources of Everyday Well-Being](#). *Journal of Leisure Research*. (Viitattu 2.8.2023.)
- Puhakka, Riikka & Ojala, Ann & Neuvonen, Marjo & Manner, Joel (2023) Lasten ja nuorten luonnossa virkistäytyminen ja yhteys luontoon. Teoksessa Sinikka Aapola-Kari (toim.) *Vaihteleva vapaa-aika. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2022*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 244, verkkojulkaisuja 181. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto & Valtion liikuntaneuvosto & Nuorisotutkimusseura & Opetus- ja kulttuuriministeriö, 143–161.
- Rantala, Outi & Puhakka, Riikka (2020) Engaging with Nature: Nature Affords Well-Being for Families and Young People in Finland. *Children's Geographies* 18 (4), 490–503.
- Rasi, Hanna & Kuivila, Heli & Pölkki, Tarja & Bloigu, Risto & Rintamäki, Hannu & Tourula, Marjo (2017) [A Descriptive Quantitative Study of 7- and 8-Year-Old Children's Outdoor Recreation, Cold Exposure and Symptoms in Winter in Northern Finland](#). *International Journal of Circumpolar Health* 76 (1), 1298883. (Viitattu 24.1.2023.)
- Richardson, Miles & Hunt, Anne & Hinds, Joe & Bragg, Rachel & Fido, Dean & Petronzi, Dominic & Barbett, Lea & Clithrow, Theodore & White, Matthew (2019) [A Measure of Nature Connectedness for Children and Adolescents: Validation, Performance, and Insights](#). *Sustainability* 11 (12), 3250. (Viitattu 20.10.2022.)

- Ristaniemi, Helena (2023) ”Täällä on merkitys-
tä mihin sukuun synnyt, se vaikuttaa kaik-
keen.” *Historiatietoisuuden muotoutuminen
ja merkitykset Suomen saamelaisalueen tyttö-
jen elämässä*. Acta Universitatis Ouluensis B
Humaniora 203. Oulu: Oulun yliopisto.
- Sedawi, Wisam & Ben Zvi Assaraf, Orit &
Reiss, Michael J. (2021) Challenges in Me-
asuring “Connectedness to Nature” among
Indigenous Children: Lessons from the
Negev Bedouin. *Cultural Studies of Science
Education* 16, 193–229.
- Sievänen, Tuija & Neuvonen, Marjo (2010)
(toim.) *Luonnon virkistyskäyttö 2010*. Met-
lan Työraportteja / Working Papers of the
Finnish Forest Research Institute 212. Van-
taa: Metsäntutkimuslaitos.
- Skår, Margrete & Krogh, Erling (2009) Chan-
ges in Children’s Nature-Based Experien-
ce near Home: From Spontaneous Play to
Adult-Controlled, Planned and Organised
Activities. *Children’s Geographies* 7 (3), 339–
354.
- Tarvainen, Kai & Manner, Joel & Myllyniemi,
Sami & Salasuo, Mikko (2023) Tilasto-
osio. Teoksessa Sinikka Aapola-Kari (toim.)
*Vaihteleva vapaa-aika. Lasten ja nuorten
vapaa-aikatutkimus 2022*. Nuorisotutki-
musseuran/Nuorisotutkimusverkoston jul-
kaisuja 244, verkkojulkaisuja 181. Helsinki:
Valtion nuorisoneuvosto & Valtion liikun-
taneuvosto & Nuorisotutkimusseura &
Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–121.
- THL (2021) [Kouluterveyskyselyn ydintieto-
sisältö 2021: Saamelaisalue ja muu Suomi](#).
(Viitattu 21.3.2023.)
- Tilastokeskus (2023) StatFin / Väestörakenne /
11rm -- [Kieli sukupuolen mukaan kunnit-
tain, 1990–2021](#). (Viitattu 21.3.2023.)
- Tillmann, Suzanne & Tobin, Danielle & Avi-
son, William & Gilliland, Jason (2018)
Mental Health Benefits of Interactions with
Nature in Children and Teenagers: A System-
atic Review. *Journal of Epidemiology and
Community Health* 72 (10), 958–966.
- Valkonen, Jarno & Valkonen, Sanna (2014)
Contesting the Nature Relations of Sámi
Culture. *Acta Borealia* 31 (1), 25–40.
- Valtion liikuntaneuvosto & Opetus- ja kult-
tuuriministeriö & Opetushallitus (2022)
[Lasten ja nuorten fyysisessä toiminta-
kyvyssä merkittäviä alueellisia eroja](#).
Tiedote. (Viitattu 24.1.2023.)
- Valtonen, Taarna (2016) ”Báiki Báikki Manjis”
”Paikka Paikan Perään”. Paikannimet Kási-
varren Saamelaisessa Kulttuurimaisemassa.
Teoksessa Tapio Nykänen & Leena Valkea-
pää (toim.) *Kilpisjärven poliittinen luonto*.
Matkoja Käsivarren kulttuurimaisemassa.
Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimi-
tuksia 1422. Helsinki: Suomalaisen Kirjal-
lisuuden Seura, 41–80.

- Ward, Jonathan, S. & Duncan, J. Scott & Jarden, Aaron & Stewart, Tom (2016) The Impact of Children's Exposure to Greenspace on Physical Activity, Cognitive Development, Emotional Wellbeing, and Ability to Appraise Risk. *Health & Place* 40, 44–50.
- Weckström, Elina & Kekkonen, Karri & Kekkonen, Outi (2023) ”Kiva että juuri minä saan opiskella tätä kieltä ja se on osa kulttuuriani.” *Saamelaislasten hyvinvointi ja oikeuksien toteutuminen*. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 2023:1. Helsinki: Lapsiasiavaltuutetun toimisto & kansallinen lapsistrategia 2023.
- Ween, Gro B. & Lien, Marianne (2012) Decolonisation in the Arctic? Nature Practices and Land Rights in Sub-Arctic Norway. *Journal of Rural and Community Development* 7 (1), 93–109.
- Wiens, Varpu (2018) *Pohjoissuomalaisten nuorten tyttöjen hyvinvointi – hypoteettinen malli*. Acta Universitatis Ouluensis D Medica 1498. Oulu: Oulun yliopisto.

LIITE 1.

Vapaa-aikatutkimus 2022 kyselylomake, erillisotos

Hei,

Teemme valtion nuoriso- ja liikuntaneuvostojen toimeksiannosta tutkimusta, joka koskee lasten ja nuorten vapaa-aikaa. Kysymysten läpikäynti vie noin 20 minuuttia.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja analysoidaan tilastollisesti. Tutkimuksen tulokset julkaistaan tavalla, jossa yksittäisiä tutkittavia ei voi tunnistaa.

Taustakysymykset

1) Mikä on ikäryhmäsi?

- 10–14-vuotiaat
- 15–19-vuotiaat
- 20–29-vuotiaat

2) Mikä on sukupuolesi?

- Tyttö/nainen
- Poika/mies
- Muu
- En halua sanoa

3) Mikä seuraavista kuvaa parhaiten asuinpaikkaasi/-paikkaanne?

- Kuntakeskus (esim. Ivalo, Utsjoki tai Hetta)
- Kuntakeskuksen lähialue
- Kylän keskusalue
- Kylän lähialue
- Harvaan asuttu alue
- En osaa sanoa

4) Mitä kieltä puhutte kotona?

- Pohjoissaame
- Inarinsaame
- Koltansaame
- Suomi
- Ruotsi
- Muu, mikä?

5) **Kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi seuraaviin yhteisöihin?** (1 = Erittäin kiinteästi, 2 = Melko kiinteästi, 3 = Ei kiinteästi eikä löyhästi, 4 = Melko löyhästi, 5 = Erittäin löyhästi tai ei ollenkaan, 6 = eos)

- Perheeseen
- Sukuun
- Ystäväpiiriin
- Harrastusryhmään
- Koulu-/työyhteisöön
- Eniten käyttämäsi nettiyhteisöön
- Johonkin yhdistykseen, seuraan tai kansalaisjärjestöön
- Seurakuntaan / uskonnolliseen yhteisöön
- Saamelaiseen yhteisöön
- Suomalaiseen yhteiskuntaan

(10–29-VUOTIAILLE, PAITSI 5 ja 6 VAIN JOS IKÄ 15–29-V.)

6) **Koetko kuuluvasi vähemmistöön seuraavien asioiden suhteen?** (1 = Kyllä, 2 = Ei, 3 = eos)

- Etninen tausta
- Kulttuurinen tausta
- Aatteellinen vakaumus tai mielipide
- Uskonnollinen vakaumus
- Seksuaalinen suuntautuminen (kuten esim. homo, bi, lesbo)
- Sukupuoli-identiteetti (kuten esim. transihminen)
- Vammaisuus tai pitkäaikaissairaus
- Ulkonäkö
- Jokin muu vähemmistö

Vapaa-aika ja harrastukset

Olemme kiinnostuneita vapaa-ajastasi. Sillä tarkoitetaan sitä aikaa, kun et ole koulussa tai tekemässä läksyjä tai kotitöitä. Myös esimerkiksi harrastukset ja välitunnit sekä matkat kodin, koulun, ja harrastusten välillä kuuluvat vapaa-aikaan.

7) **Kuinka paljon vapaa-aikaa sinulla on?**

- Liian vähän
- Sopivasti
- Liikaa
- En osaa sanoa

8) Onko sinulla jokin harrastus, aivan mikä tahansa? Harrastuksella ei tarkoiteta vain ohjattua toimintaa vaan mitä tahansa sellaista, mitä pitää itse harrastuksenaan, vaikka sitä tekisi esim. yksin kotona. Eli lukeminen, musiikin kuuntelu, omatoiminen liikunta ovat myös harrastuksia.

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Harrastamattomuus

9) Haluaisitko harrastaa jotain?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

10) Mitä haluaisit harrastaa?

11) Sanoit, ettet harrasta mitään. Osaisitko kertoa, kuinka merkittäviä syitä olla harrastamatta seuraavat asiat ovat sinulle? (1 = Hyvin merkittävä, 2 = Jonkin verran merkittävä, 3 = Ei lainkaan merkittävä, 4 = eos)

- Ajanpuute
- Kyydin puute
- Taloudelliset syyt
- Välineiden puute
- Pelko siitä ettei pärjää
- Kiinnostuksen puute
- Kiellot (esim. vanhempien)
- Kiusaaminen, syrjintä tai epäasiallinen kohtelu
- Terveydelliset syyt
- Lähialueella ei ole tarjolla sopivaa ohjattua harrastustoimintaa tai harrastuspaikkaa
- Sinulla ei ole tietoa lähialueen harrastusmahdollisuuksista
- Harrastuskaverin puute
- Pelko siitä, että et tule hyväksytyksi porukassa
- Harrastustoimintaa ei järjestetä omalla kielelläni
- Harrastustoiminnassa ei ole huomioitu riittävästi kulttuuriini liittyviä perinteisiä taitoja/elämäntapaa
- Muu syy, mikä?

Eniten aikaa vievä ja mieluisin harrastus

12) Mihin harrastukseen käytät eniten aikaa?

13) Onko eniten aikaa vievä harrastuksesi myös mieluisin harrastuksesi?

- Kyllä
- Ei

14) Entä mikä harrastuksista on sinulle mieluisin?

Seuraavat kysymykset koskevat sitä harrastusta, johon käytät eniten aikaa ja joka on sinulle mieluisin

15) Kuka on eniten vaikuttanut siihen, että aloitit tämän harrastuksen?

- Vanhempi tai vanhemmat
- Kaverit
- Sisarukset
- Koulu tai opettajat
- Sinä itse
- Joku muu, kuka?

(10–14-VUOTIAILLE)

16) Mitkä seuraavista kuvauksista sopivat tähän harrastukseesi? Voit valita usean vaihtoehdon.

- Se on edullista
- Se on kivaa
- Se on tarpeeksi lähellä
- Se auttaa pysymään hyvässä kunnossa
- Ohjaus tai valmennus on laadukasta
- Siinä voi kehittyä
- Se on tavoitteellista
- Sitä voi tehdä ilman ohjausta
- Se on luovaa
- Siinä kilpaillaan
- Sen kautta saa kavereita
- Siinä ei ole suorituspainetta
- Siitä saa onnistumisen elämyksiä
- Vanhempasi maksavat harrastuksesi
- Vanhempasi osallistuvat itsekin harrastukseesi (esim. mukana tekemistä, ohjaajana toimimista tai kentän reunalla katselemista)
- Jokin muu mikä?

(15–29-VUOTIAILLE)

17) Miten hyvin seuraavat kuvaukset sopivat tähän harrastukseesi?

(1 = Täysin samaa mieltä, 2 = Jokseenkin samaa mieltä, 3 = Jokseenkin eri mieltä, 4 = Täysin eri mieltä, 5 = eos)

- Se on edullista
- Se on kivaa
- Se on tarpeeksi lähellä
- Se auttaa pysymään hyvässä kunnossa
- Ohjaus tai valmennus on laadukasta
- Siinä voi kehittyä
- Se on tavoitteellista
- Sitä voi tehdä ilman ohjausta
- Se on luovaa
- Siinä kilpaillaan
- Sen kautta saa kavereita
- Siinä ei ole suorituspaineita
- Siitä saa onnistumisen elämyksiä
- Vanhempasi maksavat harrastuksesi
- Vanhempasi osallistuvat itsekin harrastukseesi (esim. mukana tekemistä, ohjaajana toimimista tai kentän reunalla katselemista)
- Jokin muu, mikä?

18) Miten yleensä kuljet tähän harrastukseesi?

- Kävellessä tai juosten
- Pyörällä, potkulaudalla tai hiihtäen
- Julkisilla kulkuvälineillä, esimerkiksi linja-autolla tai koulutaksilla
- Autolla vanhempien, huoltajien tai muiden aikuisten kyydissä
- Sinun ei tarvitse erikseen kulkea harrastukseen (harrastus tapahtuu esim. kotona tai koulussa)
- Omalla tai kaverin kyydillä autolla/mopolla/mönkijällä/traktorilla/moottorikelkalla/tms.

19) Kuinka tyytyväinen olet tähän harrastukseesi kouluarvosana-asteikolla 4–10?

Eniten aikaa vievä harrastus

Seuraavat kysymykset koskevat sitä harrastusta, johon käytät eniten aikaa

20) Kuka on eniten vaikuttanut siihen, että aloitit tämän harrastuksen?

- Vanhempi tai vanhemmat

- Kaverit
- Sisarukset
- Koulu tai opettajat
- Sinä itse
- Joku muu, kuka?

(10–14-VUOTIAILLE)

21) Mitkä seuraavista kuvauksista sopivat tähän harrastukseesi? Voit valita usean vaihtoehdon.

- Se on edullista
- Se on kivaa
- Se on tarpeeksi lähellä
- Se auttaa pysymään hyvässä kunnossa
- Ohjaus tai valmennus on laadukasta
- Siinä voi kehittyä
- Se on tavoitteellista
- Sitä voi tehdä ilman ohjausta
- Se on luovaa
- Siinä kilpaillaan
- Sen kautta saa kavereita
- Siinä ei ole suorituspainetta
- Siitä saa onnistumisen elämyksiä
- Vanhempasi maksavat harrastuksesi
- Vanhempasi osallistuvat itsekin harrastukseesi (esim. mukana tekemistä, ohjaajana toimimista tai kentän reunalla katselemista)
- Jokin muu mikä?

(15–29-VUOTIAILLE)

22) Miten hyvin seuraavat kuvaukset sopivat tähän harrastukseesi? (1 = Täysin samaa mieltä,

2 = Jokseenkin samaa mieltä, 3 = Jokseenkin eri mieltä, 4 = Täysin eri mieltä, 5 = eos)

- Se on edullista
- Se on kivaa
- Se on tarpeeksi lähellä
- Se auttaa pysymään hyvässä kunnossa
- Ohjaus tai valmennus on laadukasta
- Siinä voi kehittyä
- Se on tavoitteellista
- Sitä voi tehdä ilman ohjausta

- Se on luovaa
- Siinä kilpaillaan
- Sen kautta saa kavereita
- Siinä ei ole suorituspaineita
- Siitä saa onnistumisen elämyksiä
- Vanhempasi maksavat harrastukseksi
- Vanhempasi osallistuvat itsekin harrastukseesi (esim. mukana tekemistä, ohjaajana toimimista tai kentän reunalla katselemista)
- Jokin muu, mikä?

23) Miten yleensä kuljet tähän harrastukseesi?

- Kävellessä tai juosten
- Pyörällä, potkulaudalla tai hiihtäen
- Julkisilla kulkuvälineillä, esimerkiksi linja-autolla tai koulutaksilla
- Autolla vanhempien, huoltajien tai muiden aikuisten kyydissä
- Sinun ei tarvitse erikseen kulkea harrastukseen (harrastus tapahtuu esim. kotona tai koulussa)
- Omalla tai kaverin kyydillä autolla/mopolla/mönkijällä/traktorilla/moottorikelkalla/tms.

24) Kuinka tyytyväinen olet tähän harrastukseesi kouluarvosana-asteikolla 4–10?

Mieluisin harrastus

Mainitsit edellä, että mieluisin harrastukseksi on eri kuin eniten aikaa vievä. Seuraavat kysymykset koskevat mieluisinta harrastustasi.

25) Kuka on eniten vaikuttanut siihen, että aloitit tämän harrastuksen?

- Vanhempi tai vanhemmat
- Kaverit
- Sisarukset
- Koulu tai opettajat
- Sinä itse
- Joku muu, kuka?

(10–14-VUOTIAILLE)

26) Mitkä seuraavista kuvauksista sopivat tähän harrastukseesi? Voit valita usean vaihtoehdon.

- Se on edullista
- Se on kivaa
- Se on tarpeeksi lähellä

- Se auttaa pysymään hyvässä kunnossa
- Ohjaus tai valmennus on laadukasta
- Siinä voi kehittyä
- Se on tavoitteellista
- Sitä voi tehdä ilman ohjausta
- Se on luovaa
- Siinä kilpaillaan
- Sen kautta saa kavereita
- Siinä ei ole suorituspainetta
- Siitä saa onnistumisen elämyksiä
- Vanhempasi maksavat harrastukseksi
- Vanhempasi osallistuvat itsekin harrastukseesi (esim. mukana tekemistä, ohjaajana toimimista tai kentän reunalla katselemista)
- Jokin muu mikä?

(15–29-VUOTIAILLE)

27) Miten hyvin seuraavat kuvaukset sopivat tähän harrastukseesi? (1 = Täysin samaa mieltä, 2 = Jokseenkin samaa mieltä, 3 = Jokseenkin eri mieltä, 4 = Täysin eri mieltä, 5 = eos)

- Se on edullista
- Se on kivaa
- Se on tarpeeksi lähellä
- Se auttaa pysymään hyvässä kunnossa
- Ohjaus tai valmennus on laadukasta
- Siinä voi kehittyä
- Se on tavoitteellista
- Sitä voi tehdä ilman ohjausta
- Se on luovaa
- Siinä kilpaillaan
- Sen kautta saa kavereita
- Siinä ei ole suorituspainetta
- Siitä saa onnistumisen elämyksiä
- Vanhempasi maksavat harrastukseksi
- Vanhempasi osallistuvat itsekin harrastukseesi (esim. mukana tekemistä, ohjaajana toimimista tai kentän reunalla katselemista)
- Jokin muu, mikä?

28) Kuinka tyytyväinen olet tähän harrastukseesi kouluarvosana-asteikolla 4–10?

Vapaa-ajan aktiviteetit

Seuraavaksi muutama kysymys siitä, mitä muuta teet vapaa-ajallasi

29) Minusta sopiva aika vapaa-ajalla ruudun parissa päivän aikana on...

- Alle 2 tuntia
- 2–3 tuntia
- yli 3 tuntia
- En osaa sanoa

30) Teetkö joskus seuraavia asioita netissä? (1 = Kyllä, 2 = Ei, 3 = eos)

- Pelaat
- Haet tietoa
- Seuraat ajankohtaisia asioita ja uutisia
- Välität edelleen muiden tekemiä sisältöjä (esim. uutisten tai blogikirjoitusten linkittäminen)
- Luet tai katselet muiden käyttäjien tuottamia sisältöjä (esim. YouTubessa, Instagrammissa, Tiktokissa, Facebookissa, blogikanavilla)
- Kommentoit tai tykkäät muiden käyttäjien tekemistä päivityksistä tai heidän jakamistaan sisällöistä netissä
- Osallistut julkisiin nettikeskusteluihin (esim. avoimet keskustelufoorumit, videoiden ja lehtijuttujen julkinen kommentointi)
- Osallistut yksityisiin nettikeskusteluihin (eli niin, että niihin osallistuu vain tietty porukka, esim. WhatsAppissa)
- Jaat itse ottamiasi kuvia tai videoita julkisesti (eli niin että kuka tahansa voi ne nähdä)
- Jaat itse ottamiasi kuvia tai videoita yksityisesti (esim. kavereille)
- Jaat itse tekemiäsi kuva- tai videomuokkauksia (esim. meemejä tai remixejä)

31) Kuinka usein teet seuraavia asioita netissä? (1 = Monta kertaa päivässä, 2 = Päivittäin tai melkein päivittäin, 3 = Muutaman kerran viikossa, 4 = Viikoittain, 5 = Harvemmin tai en ollenkaan, 6 = eos)

- Pelaat
- Haet tietoa
- Seuraat ajankohtaisia asioita ja uutisia
- Välität edelleen muiden tekemiä sisältöjä (esim. uutisten tai blogikirjoitusten linkittäminen)
- Luet tai katselet muiden käyttäjien tuottamia sisältöjä (esim. YouTubessa, Instagrammissa, Tiktokissa, Facebookissa, blogikanavilla)
- Kommentoit tai tykkäät muiden käyttäjien tekemistä päivityksistä tai heidän jakamistaan sisällöistä netissä

- Osallistut julkisiin nettikeskusteluihin (esim. avoimet keskustelufooromit, videoiden ja lehti- juttujen julkinen kommentointi)
- Osallistut yksityisiin nettikeskusteluihin (eli niin, että niihin osallistuu vain tietty porukka, esim. WhatsAppissa)
- Jaat itse ottamiasi kuvia tai videoita julkisesti (ELI NIIN ETTÄ KUKA TAHANSA VOI NE NÄHDÄ)
- Jaat itse ottamiasi kuvia tai videoita yksityisesti (esim. kavereille)
- Jaat itse tekemiäsi kuva- tai videomuokkauksia (esim. meemejä tai remixejä)

32) Teetkö jotain seuraavista asioista? (1 = Kyllä, 2 = Ei, 3 = eos)

- Omatoinen liikunta
- Ohjattu liikunta tai urheilu
- Teet musiikkia, esimerkiksi soitat tai laulat tai teet musiikkia tietokoneella
- Piirrät, maalaat tai harrastat jotain muuta kuvataidetta (myös tietokoneelle tehty huomioi- daan)
- Valokuvaus tai videokuvaus (esimerkiksi kännykällä)
- Käsityöt, sisältäen myös tuunaus, pienoismallit, virkkaaminen, nikkarointi, saamen käsityöt – duodji
- Pelaat tietokonepelejä, kännykkäpelejä tai konsolipelejä
- Liikut luonnossa
- Vietät aikaa lemmikkieläimen kanssa
- Hoidat eläimiä (esimerkiksi hevosia, lehmiiä, poroja)
- Kalastat, marjastat tai metsästät
- Osallistut poronhoitoon / osallistut perheen mukana poronhoitotöihin
- Jotain muuta, mitä?

33) Mikä harrastus kiinnostaisi sinua, jos se järjestettäisiin omassa koulussasi tai lähialueella heti koulupäivän jälkeen?

Liikkuminen ulkoympäristö ja luontosuhde

Seuraavat kysymykset koskevat liikkumista tai oleskelua ulkoympäristössä tai luonnossa.

- 34) Kuinka usein vietät vapaa-aikaasi seuraavissa ympäristöissä? Ajattele sitä vuodenaikaa, jolloin vietät useimmiten aikaa tässä ympäristössä. Voit siis miettiä joko kesää, syksyä, talvea tai kevättä.**
 (1 = Päivittäin, 2 = Lähes päivittäin, 3 = Viikoittain, 4 = Kuukausittain,
 5 = Harvemmin, 6 = eos)
- Kävelyreitti tai -väylä, pyöräilyväylä

- Rakennettu piha-alue kuten koulun, työpaikan tai kaupan piha
- Ulkoliikuntakentät, pelikentät, luistelukentät
- Leikkipuisto tai skeittipuisto (ulkona)
- Puisto
- Puutarha tai piha, missä on luontoa, kuten nurmikkoa tai istutuksia
- Lähimetsä
- Vesiympäristöt, kuten rannat, joki, puro, oja, lampi, järvi, meri
- Peltö
- Tunturi, erämaa
- Loma-asunnon tai mökin ympäristö
- Muu laajempi ulkoilu- tai luontoalue, kuten ulkoilureitit, ladut, kansallispuistot, retkeilyalueet, kaupunkien ulkoiluun varatut alueet
- Poroerotusaita ja sen lähiympäristö
- Siida/poronhoitokylä
- Muu, mikä?

Seuraavat kysymykset koskevat sinua ja luontoa. Luonnolla tarkoitetaan kaikenlaisia luonnonympäristöjä ja niissä eläviä kasveja ja eläimiä. Luonto voi sijaita lähelläsi kaupungissa, maaseudulla tai kauempana kylästä ja kaupungeista.

35) Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä asteikolla 1–7? (1 = Täysin samaa mieltä, 4 = Ei samaa eikä eri mieltä, 7 = Täysin eri mieltä, 99 = eos)

- Luonnossa oleminen tekee minut hyvin onnelliseksi.
- Minusta luonnossa oleminen on aina kiehtovaa.
- Minusta luonto on aina kaunis.
- Minulle on hyvin tärkeää viettää aikaa luonnossa.
- Kunnioitan aina luontoa.
- Tunnen olevani osa luontoa.
- Olen huolissani ympäristöongelmista.

Lopetettu mieluinen ohjattu harrastus

36) Onko sinulla aiemmin ollut jokin mieluinen ohjattu harrastus, jonka olet lopettanut?

- Kyllä
- Ei
- eos

37) Jos niin mikä?

38) Kuinka merkittäviä olivat seuraavat syyt lopettaa ohjattu harrastus?

(1 = Hyvin merkittävä, 2 = Jonkin verran merkittävä, 3 = Ei lainkaan merkittävä, 4 = eos)

- Se vei liikaa aikaa
- Vanhemmillasi ei ollut aikaa kuljettaa harrastuksiin
- Se tuli liian kalliiksi
- Se oli liian tavoitteellista
- Terveydelliset syyt
- Et ollut ohjaajan tai valmentajan mielestä tarpeeksi hyvä
- Et ollut omasta mielestäsi tarpeeksi hyvä
- Et pitänyt ohjaajasta tai valmentajasta
- Muutit toiselle paikkakunnalle
- Se oli kaukana tai sinne liikkuminen oli hankalaa
- Harrastustoiminta loppui
- Harrastustoimintaa ei järjestetty omalla kielelläni
- Harrastusta ei jatkettu liian pienen osallistujamäärän vuoksi
- Kaveritkin lopettivat harrastamisen
- Sinua kohdeltiin epäasiallisesti
- Muu syy, mikä?

39) Kuinka tyytyväinen olit lopettamaasi harrastukseen kouluarvosana-asteikolla 4–10?

Harrastuksissa koettu epäasiallinen kohtelu

40) Oletko joskus vapaa-ajan harrastuksessasi kokenut kiusaamista, syrjintää tai muuta epäasiallista käytöstä?

- Kyllä
- En
- eos

41) Kertoisitko hieman tarkemmin kohtaamastasi epäasiallisesta kohtelusta. Kenen taholta koit tässä harrastuksessasi epäasiallista käytöstä? (1 = Kyllä, usein / 2 = Kyllä, joskus / 3 = Ei koskaan / 4 = eos)

- Ohjaajalta tai valmentajalta
- Omilta vanhemmiltasi
- Muilta aikuisilta
- Lapsilta / nuorilta
- Joltain muulta taholta, miltä?

(JOS IKÄ<15 EI KYSYTÄ KOHTAA 4)

42) Kerrotko vielä millaista epäasiallista kohtelua olet tässä harrastuksessa kokenut? Kuinka usein olet kokenut seuraavia? (1 = Kyllä, usein / 2 = Kyllä, joskus / 3 = Ei koskaan / 4 = eos)

- Vähättely tai aliarvioiminen
- Ryhmän ulkopuolelle jättäminen
- Pilkkaaminen ja nimittely
- Seksuaalinen ahdistelu
- Fyysinen väkivalta
- Väkivallalla uhkaaminen
- Syrjintä ohjauksen tai opetuksen saamisessa
- Tilojen tai palvelujen esteellisyys (esimerkiksi liuskojen tai hissien puuttuminen)
- Ennakkoluulot

43) Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä? (1 = Täysin samaa mieltä, 2 = Jokseenkin samaa mieltä, 3 = Jokseenkin eri mieltä, 4 = Täysin eri mieltä, 5 = eos)

- Kokemani epäasiallinen kohtelu on ollut jatkuvaa
- Kokemani epäasiallinen kohtelu on vähentänyt harrastamistani
- Kokemani epäasiallinen kohtelu on saanut minut lopettamaan harrastuksen
- Olen kertonut epäasiallisesta kohtelusta jollekin
- Olen saanut apua epäasialliseen kohteluun
- Epäasiallisen kohtelun selvittely johti laajempiin toimenpiteisiin, kuten toimintakäytäntöjen tai ohjeiden muuttamiseen

Väittämiä harrastamisesta

Seuraavaksi sinulle esitetään joitain harrastamiseen liittyviä väitteitä. Kerro kuinka samaa mieltä olet niiden kanssa

44) Minusta harrastamisesta on tärkeää... (1 = Täysin samaa mieltä, 2 = Jokseenkin samaa mieltä, 3 = Jokseenkin eri mieltä, 4 = Täysin eri mieltä, 5 = eos)

- Kavereiden kanssa yhdessä oleminen
- Perheen kanssa yhdessä oleminen
- Rauhoittuminen ja yksin oleminen
- Saamen kielen puhuminen muiden kanssa
- Luonnossa liikkuminen
- Joku muu asia, mikä?

45) Oletko samaa vai eri mieltä seuraavien harrastamisen tavoitettavuuteen liittyvien väitteiden kanssa? (1 = Täysin samaa mieltä, 2 = Jokseenkin samaa mieltä, 3 = Jokseenkin eri mieltä, 4 = Täysin eri mieltä, 5 = eos)

- Nuorilla on asuinalueellani riittävästi harrastusmahdollisuuksia
- Nuorilla on asuinalueellani riittävästi harrastustiloja
- Esteettömyys on huomioitu asuinalueeni harrastuksissa
- Asuinalueellani on riittävästi edullisia harrastusmahdollisuuksia nuorille
- Asuinalueeni harrastukset ovat hyvien kulkuyhteyksien varrella
- Nuorilla on mahdollisuus tulla kuulluksi asuinalueeni harrastusmahdollisuuksiin liittyen
- Toimintaan on mukava osallistua, jos ei tarvitse liittyä jäseneksi mihinkään

(JOS IKÄ<15 EI KYSYTÄ KOHTAA 5)

46) Pitäisikö sinun mielestäsi seuraavien ryhmien harrastamisen tapahtua mieluummin yhdessä vai erikseen? (1 = Mieluummin yhdessä, 2 = Ei väliä, 3 = Mieluummin erikseen, 4 = eos)

- Tytöt ja pojat
- Vammaiset ja vammattomat nuoret
- Maahanmuuttajataustaiset ja muut nuoret
- Saamelaisnuoret ja muut nuoret
- Sukupuoli ja seksuaalivähemmistöt ja muut nuoret

47) Mikäli säännöllinen kuljetus kotoa tai koululta järjestyisi, olisin halukas/valmis osallistumaan esimerkiksi lähimmässä kylässä tai kuntakeskuksessa järjestettävään harrastustoimintaan?

- Kyllä
- Ei
- eos

48) Tuetaanko mielestäsi nuorten omaehtoista toimintaa riittävästi asuinalueellasi? Esimerkiksi liikuntasalin tai muun tilan varaaminen vapaa-ajan harrastustoiminnan puitteissa on mahdollista, omaehtoista toimintaa tuetaan kurssien avulla (opastus/neuvonta) tai välineitä ja pelejä on lainattavissa maksutta.

- Kyllä
- Ei
- eos

Tyytyväisyys elämän eri osa-alueisiin

Lopuksi muutama kysymys tyytyväisyydestä

- 49) Kuinka tyytyväinen olet vapaa-aikaasi kouluarvosana-asteikolla 4–10?
- 50) Kuinka tyytyväinen olet ihmissuhteisiisi kouluarvosana-asteikolla 4–10?
- 51) Kuinka tyytyväinen olet terveydentilaasi kouluarvosana-asteikolla 4–10?
- 52) Kuinka tyytyväinen olet elämääsi kouluarvosana-asteikolla 4–10?
- 53) Kuinka tyytyväinen olet fyysiseen kuntoosi kouluarvosana-asteikolla 4–10?

Kysely tuli nyt valmiiksi. Kiitos arvokkaasta avusta!

Astoäigitutkâmuš 2022 kojâdâllâmluámáttâh, sierânâsvááldus

Hei,

Mij porgâp Staatâ nuorâi- já lihâdemraadij toimânkoččomist tutkâmuš, mii kuáská párnái já nuorâi astoááigán. Koččâmušai čoodâtmân maneh suulân 20 minuttid.

Kojâdâlmân västidem lii iävtutâtuláš. Vástádâsah kiedâvuššojeh luáttâmušlâvt já analysisistojeh lovottâhlâvt. Tutkâmuš puátuseh almostittojeh vuovvijn, mast ij pyevti tubdâđ ovtâskâs tutkâmnáál ulmuid.

Tuávááškoččâmušah

1) Mii lii tuu ahejuávku?

- 10–14-ihásáš
- 15–19-ihásáš
- 20–29-ihásáš

2) Mii lii tuu suhâpeeli?

- Nieidâ/nissoon
- Kandâ/almai
- Eres
- Jiem haaliđ ettâđ

3) Mii čuávuváin valdâl pyeremusávt tuu/tunnuu/tii aassâmpäihi?

- Kieldâkuávdáš (om. Avveel, Ucjuuhâ tai Hetta)
- Kieldâkuávdáa aldakuávu
- Kylá kuávdáškuávu
- Kylá aldakuávu
- Hääarviht assum kuávu
- Jiem mäati ettâđ (jme)

4) Mon kielâ toi sárnuvettee / tij sárnuvetteđ päähist?

- Tavesämikielâ
- Anarâškielâ
- Nuorttâlâškielâ
- Suomâkielâ
- Ruotâkielâ
- Iärrás, mon?

5) **Mon čavosávt tun tuubdah ete kuulah čuávuváš siärvusáid?** (1 = Uáli čavosávt, 2 = Melgâd čavosávt, 3 = Jiem čavosávt tâi luáttásávt, 4 = Melgâd luáttásávt, 5 = Uáli luáttásávt tâi jiem ollágin, 6 = jiem määti ettâđ)

- Perrui
- Suuhân
- Ustevjuávkun
- Puđâldemjuávkun
- Škovlâ-/pargosiärvusân
- Tuu enâmus kevttim nettisiärvusân
- Monnii siärvân, juávkun tâi aalmuglâšsiärvân
- Servikoodân / oskoldâhlâš siärvusân
- Sämmlilâš siärvusân
- Syemmilâš siärvusân

6) **Feeriih-uv tun ete kuulah ucceeblohon čuávuvái aášij iähtun?** (1 = Juo, 2 = Jiem, 3 = jme)

- Etnisáš tuávááš
- Kulttuurlâš tuávááš
- Juurdâlâš vuáđu-uáinu tâi uáinu
- Oskoldâhlâš vuáđu-uáinu
- Seksuaallâš sundâšume (tegu om. homo, bi, lesbo)
- Suhâpeli-identiteet (tegu om. transolmooš)
- Vádulâšvuotâ tâi kuhesáigásâš puácuvuotâ
- Olgohäämi
- Mottoom eres ucceebloho

Astoäigi já puđâldâsah

Mij lep perustum tuu astoäägist. Tain uáivilduvvoo tot äigi, ko tun jieh lah škoovlâst tâi porgâmin liävsuid tâi päikkipargoid. Meiddei ovdâmerkkân astoäigipuudâldmeh já koskâtiijmeh sehe määdhlih pääihi, škoovlâ já astoäigipuudâldmij kooskâst kuleh astoáaigán.

7) **Mon ennuv astoäigi tust lii?**

- Liijkás uccáá
- Mudágávt
- Meendu ennuv
- Jiem määti ettâđ

8) **Lii-uv tust miinii astoäigipuđâldâsâid, aabâs mii peri?** Puđâldâsâin ij uáivilduu tuše läidejum

toimâm peic mii peri tagarijd, maid jieš ana astoägipudâldâssânis, veikâ tom porgâččij om. ohtuu pääihist. Adai luuhâm, muusik kuldâlem, jieštoimâlâš lihâdem láá meiddei astoägipudâldâsah.

- Juo
- Ij
- Jiem määti ettâđ

Puudâldhánnáávuotâ

9) Halijdiččih-uv tun mottoom äägiájánâs?

- Juo
- Ij
- Jiem määti ettâđ

10) Maid tun halijdiččih porgâđ äägiájánâssân?

11) Tun ettih, ete tust iä lah äägiájánâsah. Mátáččih-uv tun muštâlid, mon merhâšittee suujah puudâldhánnáávuotân čuávuváh ääših láá tunjin? (1 = Uáli merhâšittee, 2 = Viehâ merhâšittee, 3 = Ij ollágin merhâšittee, 4 = jme)

- Äigivääni
- Sáátu váilum
- Ekonomâliih suujah
- Piergâsij váilum
- Palo tast ete jieh piergii
- Perustume váilum
- Kiälduseh (om. vanhimij)
- Kivsedem, olgoštem tâi epiášálâš kohtâlem
- Tiervâsvuodâliih suujah
- Aldakuávlust iä lah vuovâs läidejum puđâldemtoomah tâi sajah
- Ij lah tiätu aldakuávlust puđâldemmáhđulâšvuodâin
- Puđâldemskippáár váilum
- Palo tast, ete jieh tuhhiittuu juávhust
- Puđâldemtoimâ ij läjidiu muu kielân
- Puđâldemtoomâst iä lah huámášâm tuárvi muu kulttuurân lahtojee ärbivuávlíjd tááiđuid/eellimvyevi
- Eres suujâ, mii?

Enâmus ääigi väldee já mielâsumos ääigiájánâs

12) Mon ääigiájánâsân tun kiävtáh enâmus ääigi?

13) Lii-uv tuu enâmus ääigi väldee ääigiájánâs meiddei tuu mielâsumos ääigiájánâs?

- Juo
- Ij

14) Nabai mii ääigiájánâsân lii tunjin mielâsumos?

Enâmus ääigi väldee já mielâsumos ääigiájánâs

Čuávuvááh koččamušah kyeskih ton ääigiájánâsân, moos tun kiävtáh enâmus ääigi já mii lii tunjin mielâsumos

15) Kii lii vaiguttâm enâmus toos, ete tun algáttih taam ääigiájánâs?

- Vaanhim tâi vanhimeh
- Skipáreh
- Uábih/viiljah
- Škovlá tâi máttáátteijeh
- Tun jieš
- Kiinii eres, kii?

16) Moh čuávuváin valdâlmijn heivejeh taan tuu puđâldâsân? Puávtáh valjid maŋgâ muulsáävtu.

- Ton hadde lii kuáhtuláš
- Tot lii suotâs
- Tot lii tuárvi alda
- Tot iššeed pissod pyere oornigist
- Laidim tâi valmim kvaliteet lii šiev
- Tast puáhtá ovdániđ
- Tast láá mittomereh
- Tom puáhtá porgâđ laidiiittâsttáá
- Tot lii kreatiivláš
- Tast kištottálloo
- Ton peht finnee skipárijd
- Tast iä lah čodâldittemtedduuh
- Tast uázžu luhostum feerimijd
- Vanhimeh máksiv tuu ääigiájánâs
- Vanhimeh uásálistev ääigiájánâsân jiejah (om. miel porgâm, läidejeijen toimâm tâi kieddi-roobdâst kejâdem)
- Miinii eres, mii?

17) Mon pyereest čuávuvááh valdálme heivejeh taan tuu puđáldásân? (1 = Aaibás siämmáá uáivilist, 2 = Viehânáál siämmáá uáivilist, 3 = Uásild sierâ uáivilist, 4 = Aaibás sierâ uáivilist, 5 = jme)

- Ton hadde lii kuáhtuláš
- Tot lii suotâs
- Tot lii tuárvi alda
- Tot iššeed pissood pyere oornigist
- Laidim tâi valmim kvaliteet lii šiev
- Tast puáhtá ovdániđ
- Tast láá mittomereh
- Tom puáhtá porgâđ laidiiittásttáá
- Tot lii kreatiivláš
- Tast kištottálloo
- Ton peht finnee skipárijd
- Tast iä lah čodálditemtedduuh
- Tast uážžu luhostum feerimijd
- Vanhimeh máksiv tuu ääigiájánâs
- Vanhimeh uásálistev ääigiájánâsân jiejah (om. miel porgâm, läidejeijen toimâm tâi kieddi-roobdâst kejâdem)
- Miinii eres, mii?

18) Maht tun táválávt jodáh taan puđáldásân?

- Vääzin tâi vievân
- Pyeráin, čiehčamluovdijn tâi čuoigân
- Almolijn jotteemfiävruguin, ovdâmerkkân linjáautoin, škovlâtakesijn
- Autoin vanhimij, aitardeijeji tâi eres rävisulmui sáátust
- Tun jieħ taarbâš jotteed puđáldásân sierâ (puđáldem tábáhtuvá om. pääihist tâi škoovlâst)
- Jiejâd tâi skippáar sáttuin autoin/mopoin/mecipehhein/traktoráin/moottorkiálhain/tes.

19) Mon tuđávâš tun lah taan tuu puđáldásân škovláárvusäniäkkáduvâst 4-10?

Enâmus ääigi väldee ääigiájánâs

Čuávuvááh koččamušah kyeskih ton ääigiájánâsân, moos tun kiävtáh enâmus ääigi

20) Kii lii vaiguttâm enâmus toos, ete tun algáttih taam ääigiájánâs?

- Vaanhim tâi vanhimeh
- Skipáreh
- Uábih/viiljah

- Škovlâ tâi máttáátteijeh
- Tun jieš
- Kiinii eres, kii?

21) **Moh čuávuváin valdálmiijn heivejeh taan tuu puđáldásân?** Puávtáh valjid maŋgâ muulsáävtu.

- Ton hadde lii kuáhtuláš
- Tot lii suotâs
- Tot lii tuárvi alda
- Tot iššeed pissood pyere oornigist
- Laidim tâi valmim kvaliteet lii šiev
- Tast puáhtá ovdániđ
- Tast láá mittomereh
- Tom puáhtá porgâđ laidiiittâsttáá
- Tot lii kreatiivláš
- Tast kištottálloo
- Ton peht finnee skipárijd
- Tast iä lah čodâldittemtedduuh
- Tast uážžu luhostum feerimijd
- Vanhimeh máksiv tuu ääigiájánâs
- Vanhimeh uásálistev ääigiájánâsân jiejah (om. mielđ porgâm, läidejeijen toimâm tâi kieddi-roobdâst kejâdem)
- Miinii eres, mii?

22) **Mon pyereest čuávuvááh valdálmehe heivejeh taan tuu puđáldásân?** (1 = Aaibâs siämmáá uáivilist, 2 = Viehânáál siämmáá uáivilist, 3 = Uásild sierâ uáivilist, 4 = Aaibâs sierâ uáivilist, 5 = jme)

- Ton hadde lii kuáhtuláš
- Tot lii suotâs
- Tot lii tuárvi alda
- Tot iššeed pissood pyere oornigist
- Laidim tâi valmim kvaliteet lii šiev
- Tast puáhtá ovdániđ
- Tast láá mittomereh
- Tom puáhtá porgâđ laidiiittâsttáá
- Tot lii kreatiivláš
- Tast kištottálloo
- Ton peht finnee skipárijd

- Tast iä lah čodâldittemtedduuh
- Tast uážžu luhostum feerimijd
- Vanhimeh mäsiv tuu ääigiájánâs
- Vanhimeh uásálistev ääigiájánâsân jiejah (om. mielđ porgâm, läidejeijen toimâm tâi kieddi-roobdâst kejâdem)
- Miinii eres, mii?

23) Maht tun táválávt jodáh taan puđâldásân?

- Vääzin tâi vievân
- Pyeráin, čiehčamluovdijn tâi čuoigân
- Almolijn jotteemfiävruguin, ovdâmerkkân linjáautoin, škovlâtaksijn
- Autoin vanhimij, aitardeijeji tâi eres rävisulmui sáátust
- Tun jieħ taarbâš jotteeđ puđâldásân sierâ (puđâldem tábáhtuvá om. pääihist tâi škoovlâst)
- Jiejâđ tâi skippáár sáttuin autoin/mopoin/meciipehhein/traktoráin/moottorkiálháin/tes.

24) Mon tuđávâš tun lah taan tuu puđâldásân škovlâárvusâniciäkkáduvâst 4-10?

Mielâsumos ääigiájánâs

Tun mainâših ovdil, ete tuu mielâsumos ääigiájánâs lii eres ko enâmus ääigi väldee ääigiájánâs. Čuávuvááh koččamušah kyeskih tuu mielâsumos puđâldásân.

25) Kii lii vaiguttâm enâmus toos, ete tun algáttih taam ääigiájánâs?

- Vaanhim tâi vanhimeh
- Skipáreh
- Uábih/viiljah
- Škovlâ tâi máttáátteijeh
- Tun jieš
- Kiinii eres, kii?

26) Moh čuávuváin valdâlmijn heivejeh taan tuu puđâldásân? Puávtáh valjid maŋgâ muulsâiävtu.

- Ton hadde lii kuáhtulâš
- Tot lii suotâs
- Tot lii tuárvi alda
- Tot iššeed pissood pyere oornigist
- Laiđim tâi valmim kvaliteet lii šiev
- Tast puáhtá ovdániđ
- Tast láá mittomereh

- Tom puáhtá porgâđ laidiittâsttáá
- Tot lii kreatiivláš
- Tast kištottálloo
- Ton peht finnee skipárijd
- Tast iä lah čodâlditemtedduuh
- Tast uázžu luhostum feerimijd
- Vanhimeh mäksiv tuu ääigiájánâs
- Vanhimeh uásálistev ääigiájánâsân jiejah (om. mielđ porgâm, läidejeijen toimâm tâi kieddi-roobdâst kejâdem)
- Miinii eres, mii?

27) Mon pyereest čuávuvááh valdâlmeh heivejeh taan tuu puđâldâsân? (1 = Aaibâs siämmáá uáivilist, 2 = Viehânáál siämmáá uáivilist, 3 = Uásild sierâ uáivilist, 4 = Aaibâs sierâ uáivilist, 5 = jme)

- Ton hadde lii kuáhtuláš
- Tot lii suotâs
- Tot lii tuárvi alda
- Tot iššeed pissood pyere oornigist
- Laidim tâi valmim kvaliteet lii šiev
- Tast puáhtá ovdániđ
- Tast láá mittomereh
- Tom puáhtá porgâđ laidiittâsttáá
- Tot lii kreatiivláš
- Tast kištottálloo
- Ton peht finnee skipárijd
- Tast iä lah čodâlditemtedduuh
- Tast uázžu luhostum feerimijd
- Vanhimeh mäksiv tuu ääigiájánâs
- Vanhimeh uásálistev ääigiájánâsân jiejah (om. mielđ porgâm, läidejeijen toimâm tâi kieddi-roobdâst kejâdem)
- Miinii eres, mii?

28) Mon tuđávâš tun lah taan tuu puđâldâsân škovlâárvusâniciäkkáduvâst 4-10?

Astoääigi aktiviteeteh

Čuávuvâžžân muáddi koččamuš tast, maid muide tun poorgah jieijâd astoääigi

29) Muu mielâst hiäivulâš äigi astoääigi ruuvdu oovdâst peeivi ääigi lii...

- Vuálá 2 tiijme
- 2–3 tiijme
- Paijeel 3 tiijme
- Jiem määti ettâđ

30) Poorgah-uv motomin čuávuváid aášijd neetist? (1 = Juo, 2 = Jiem, 3 = jme)

- Speelah
- Uusah tiäđu
- Čuávuh äigikyevdilis aášijd já uđđásijd
- Juáváh ovdâskulij iärásij ráhtim siskáldásâid (om. uđđásij tâi blogičallui liŋkkim)
- Luuvah tâi keĵadah eres kevttei pyevtittem siskáldásâid (om. YouTubest, Instagramist, Tiktokist, Facebookist, blogikanavain)
- Kommentistáh tâi lijkkuuh eres kevttei toohâm piäivádássâid tâi sii jyehim siskáldássâid neetist
- Uásálistáh almolâš nettisavástálmáid (om. ávus savástállâmfoorumeh, videoi já lostâsaavâi almolâš kommentistem)
- Uásálistáh priivaat nettisavástálmid (adai nuuvt, ete toid uásálist tuše tiätu juávkku, om. WhatsAppist)
- Juáváh jieijâd vâldim kuuvijd tâi videoid almolávt (ADAI NUUVT ETE KII PERI PUÁHTÁ UÁINIĐ TAID)
- Juáváh jieijâd vâldim kuuvijd tâi videoid priivaatlávt (om. skiparáid)
- Juáváh jieijâd vâldim kove- tâi videoeditistmijd (om. meemijd tâi remixijd)

31) Mon távjá tun poorgah čuávuváid aášijd neetist? (1 = Maŋgii peeivist, 2 = Piäiválávt tâi masa piäiválávt, 3 = Moddii ohhoost, 4 = Jyehi oho, 5 = Härvibeht tâi jiem ollágin, 6 = jme)

- Speelah
- Uusah tiäđu
- Čuávuh äigikyevdilis aášijd já uđđásijd
- Juáváh ovdâskulij iärásij ráhtim siskáldásâid (om. uđđásij tâi blogičallui liŋkkim)
- Luuvah tâi keĵadah eres kevttei pyevtittem siskáldásâid (om. YouTubest, Instagramist, Tiktokist, Facebookist, blogikanavain)
- Kommentistáh tâi lijkkuuh eres kevttei toohâm piäivádássâid tâi sii jyehim siskáldássâid neetist
- Uásálistáh almolâš nettisavástálmáid (om. ávus savástállâmfoorumeh, videoi já lostâsaavâi almolâš kommentistem)
- Uásálistáh priivaat nettisavástálmid (adai nuuvt, ete toid uásálist tuše tiätu juávkku, om. WhatsAppist)

- Juáváh jieijád vâldim kuuvijd tâi videoid almolávt (ADAI NUUVT ETE KII PERI PUÁHTÁ UÁINIÐ TAID)
- Juáváh jieijád vâldim kuuvijd tâi videoid priivaatlávt (om. skiparáid)
- Juáváh jieijád vâldim kove- tâi videoeditistmijd (om. meemijd tâi remixijd)

32) Poorgah-uv tun maidnii čuávuváin aašijn? (1 = Juo, 2 = Jiem, 3 = jme)

- Jieštoimáláš lihâdem
- Lâidejum lihâdem tâi valastállâm
- Rááhtáh muusik, ovdâmerkân čuojáttah tâi láávluh tâi rááhtáh muusik tiäturáin
- Sáárguh, máálááh tâi puđâldah maidnii muide kovetaiduid (meiddei tiäturáin rahtum huámášuvvoo)
- Čuovâkuvvim tâi videokuvvim (ovdâmerkân puhelimáin)
- Kietâtyejeh, meiddei valmáš tävirij muttem, miniatyurmaalih, virkkam, šnikkáruššâm, säämi kietâtyejeh
- Speelah tiätturspeelâid, puhelinspeelâid tâi konsolspeelâid
- Lihâdah luándust
- Viätáh ääigi jiellâhellein
- Tipšoh elleid (ovdâmerkân hiäppušijđ, kuusâid, poccuid)
- Kuálástah, muorjiijh tâi miäcástah
- Uásálistáh puásuitalun / uásálistáh perruu mielđ puásuipargoid
- Maidnii muide, maid?

33) Mii ääigiájânâs kiäsuttičij tuu, jis tot lâjiduuččij tuu jieijád škoovlâst tâi aldakuávlust tállân škovlâpeeivi maŋa?

Lihâdem, olgopiirâs já luándukoskâvuotâ

Čuávuvááh koččamušah kyeskih olgopirrâsist tâi luándust liihâdmân tâi ooroodmân.

34) Mon távjá tun kuláttah astoääigi čuávuváin pirrâsijn? Juurdâš tom iveääigi, kuás tun viätáh enâmus ääigi taan pirrâsist. Adai puávtáh smiettâđ jo-uv keesi, čuovčâ, täälvi tâi kiidâ. (1 = Piäi-válávt, 2 = Masa piäiválávt, 3 = Ohosávt, 4 = Mánuppajasávt, 5 = Härvibeht, 6 = jme)

- Vâzzimkiäinu tâi -luoddâ, pyerákiäinu
- Huksejum šiljokuávlv tegu škoovlá, pargosaje tâi käävpi šiljo
- Olgolihâdemkiedih, spellâmkiedih, luistelemkiedih
- Sierâdemšiljo tâi skeittampäikki (olgon)
- Muorâstâh
- Muorâkardi tâi šiljo, kost lii luándu, tegu sinoh tâi šadoh

- Aldavyevdi
- Čäcipirrâseh tegu ridoh, juuhâ, juuvâš, aajâ, láddu, jävri, meerâ
- Piäldu
- Tuodâr, meccikuávlv
- Luámupääihi tai tuve piirâs
- Eres vijdâsub olgonlihâdem- tai luándukuávlv, tegu olgonlihâdemkiäinuh, čuoigâmlätteeh, aalmuglâšmeecih, vandârdemkuávlvuh, kaavpugij olgonliihâdmân väridum kuávlvuh
- Pygâlysäidi já ton aldapiirâs
- Puásuisijdâ
- Eres, mii?

Čuávuvááh koččamušah kyeskih tunjin já luándun. Luándoin uáivilduvvojeh puohlágán luándupirrâseh já tobbeen ellee šadoh já elleeh. Luándu puáhtá leđe tuu alda kaavpugist, táálunkuávlvust tai olgoláá kyláin já kaavpugijn.

35) Mon uáivilist tun lah čuávuváin celkkuin ciäkkáduvâst 1–7? (1 = Aaibâs siämmáá uáivilist / 4 = Jiem siämmáá tai sierâ uáivilist / 7 = Aaibâs sierâ uáivilist / 99 = jme)

- Luándust orodem taha muu uáli luholâžžân.
- Muu mielâst luándust orodem lii ain kiäsutteijee.
- Muu mielâst luándu lii ain muččâd.
- Muu mielâst lii eromâš tehâlâš viettid ääigi luándust.
- Mun kunnijâđám ain luándu.
- Mun tuubdâm jieččân luándu uáassin.
- Mun lam huolâst pirâsvädisvuodâin.

Lopâttum mielâ mielâ läidejum ääigiájánâs

36) Lii-uv tust ovdil lamaš miinii mielâ mielâ läidejum ääigiájánâsâid, mon tun lah joskâm?

- Juo
- Ij
- jme

37) Jis lii, te mii?

38) Mon merhâšitteh čuávuvááh suujah lijji luáptid läidejum ääigiájánâs? (1 = Uáli merhâšittee, 2 = Viehâ merhâšittee, 3 = Ij ollágin merhâšittee, 4 = jme)

- Tot vaaldij meendu ennuv ääigi
- Tuu vanhimijn ij lam asto fievridid tuu ääigiájánâsâid
- Tot lâi meendu tiivrâs

- Tot lâi liijkás ulmáláš.
- Tiervâsvuodâliih suujah
- Jieh lamaš läidejeijee tâi välmejeijee mielâst tuárvi čeppi
- Jieh lamaš jieijâd mielâst tuárvi čeppi
- Jieh liikkum läidejeiei tâi välmejeiei
- Värrejih nube päikkikoodán
- Tot lâi kukken tâi toho lâi väädis jotteed
- Puđáldemtoimâ nuuvâi
- Puđáldemtoimâ ij läjídum muu kielân
- Puđáldemtoimâ ij jotkum liijkás uccâ uásálisteemere tiet
- Skipáreh-uv joskii taan puudáldmist
- Tuin lättejii epiášálávt
- Eres suujâ, mii?

39) Mon tuđâvâš tun lijijih taan tuu luáptim puđáldâsân škovlâárvusänicíäkkáduvâst 4-10?

Ääigiájánâsâin feerejum epiášáláš kohtâlem

40) Lah-uv tun kuásnii feerim astoääigi ääigiájánâsâin kivsedem, olgoštem
tâi eres epiášálii lattim?

- Juo
- Jiem
- jme

41) Muštáliččih-uv tärhibeht tuu feerim epiášálii kohtâlmist? Kiäst tun feerejih taan ääigiájánâsâst
epiášálii lattim?(1 = Juo, távjá / 2 = Juo, motomin / 3 = Jiem kuáassin / 4 = jme)

- Läidejeijest tâi välmejeijest
- Jieijâd vaanhimijn
- Eres rävisulmuin
- Párnáin / nuoráin
- Kiästhii iärásist, kiäst?

42) Muštáliččih-uv vala maggaar epiášálii kohtâlem tun lah feerim taan ääigiájánâsâst? Mon távjá
tun lah feerim čuávuváid? (1 = Juo, távjá / 2 = Juo, motomin / 3 = Jiem kuáassin / 4 = jme)

- Ucášem tâi vyeliárvuštállám
- Juávhu ulguubel kyedđim
- Huánnum já pilkkedem
- Seksuaalláš uávuttállám

- Rumášláš viehävälđi
- Viehävälđijn äštim
- Olgoštem stivrim tai máttáattem uázžumist
- Viistij tai palvulusai estálášvuotâ (ovdâmerkkân njuáidusij tai hisij váilum)
- Munejurduuh

43) **Mon uáivilist tun lah čuávuváin celkkuin?** (1 = Aaibâs siämmáa uáivilist, 2 = Viehânáál siämmáa uáivilist, 3 = Uásild sierâ uáivilist, 4 = Aaibâs sierâ uáivilist, 5 = jme)

- Muu feerim epiášláš kohtâlem lii lamaš oovtmanoláš
- Muu feerim epiášláš kohtâlem lii kepidâm muu puđâldem
- Muu feerim epiášláš kohtâlem lii uázžum muu joskâđ puuđâldmist
- Mun lam muštâlâm epiášálii kohtâlmist kiäsnii
- Mun lam uázžum epiášláš kohtâlmân
- Epiášálii kohtâlem čielgâdem tovtattij vijđâsub tooimâid, tegu toimâmvuáválášvuodâi tai ravvui nubástuttem

Nabdoseh ääigiájánâsâin

Čuávuvázžân láá motomeh nabdoseh ääigiájánâsâi pirrâ. Muštâl mon siämmáa uáivilist tun lah toiguin.

44) **Muu mielâst ääigiájánâsâin lii teháláš...** (1 = Aaibâs siämmáa uáivilist, 2 = Viehânáál siämmáa uáivilist, 3 = Uásild sierâ uáivilist, 4 = Aaibâs sierâ uáivilist, 5 = jme)

- Oovtâst orroom skipárijguin
- Oovtâst orroom perruin
- Rávhudem já ohtuu orroom
- Sämikielâ sárnum iäräsijguin
- Luándust lihâdem
- Miinii eres aášijd, mii?

45) **Lah-uv tun siämmáa tai sierâ uáivilist čuávuváiguin ääigiájánâsâi juksâmvuotân lahtojejee nabdosiiguin?** (1 = Aaibâs siämmáa uáivilist, 2 = Viehânáál siämmáa uáivilist, 3 = Uásild sierâ uáivilist, 4 = Aaibâs sierâ uáivilist, 5 = jme)

- Nuorâin láá tuárvi puđâldemmáhđulášvuodâh muu aassâmkuávlust
- Nuorâin láá tuárvi puđâldemsajeh muu aassâmkuávlust
- Estâttesvuotâ lii huámmášum muu aassâmkuávlust ääigiájánâsâin
- Muu aassâmkuávlust láá tuárvi kuáhtulášhaddasiih ääigiájánâsmáhđulášvuodâh nuoráid
- Muu aassâmkuávlust ääigiájánâsah láá puorij jotteemohtâvuodâi keččin
- Nuorâin lii máhđulášvuotâ kullud muu aassâmkuávlust ääigiájánâsmáhđulášvuodâi ohtâvuodâst

- Toimâmân lii suotâs uásálistid̄ jis ij taarbáš servâd̄ jesânin moossân

46) Kolgâččij-uv tuu mielâst čuávuvái juávhui puđâldem tábáhtuđ pyerebeht oovtâst vâi sierâ?

(1 = Pyerebeht oovtâst, 2 = Ij merhášume, 3 = Pyerebeht sierâ, 4 = jme)

- Nieidah já kaandah
- Váduliuh já vâduttess nuorah
- Enâmânvärreijeetuáváást puáttee nuorah já eres nuorah
- Sâminuorah já eres nuorah
- Suhâpeli- já seksuaalucceeblovoh já eres nuorah

47) Jis merikoskâsâš fievidem pääihist tâi skoovlâst ornâšuuččij, mun uásálistáččim aainâs ovdâmerkkân aldemu kylâst tâi kieldâkuávdáást ornimnáál äägiájânâstoimâmân?

- Juo
- Ij
- jme

48) Tuárjoeh-uv tuu mielâst nuorâi jiešráđálâš tooimah tuárvi tuu aassâmkuávlust? Ovdâmerkkân lihâdemsali tâi eres saje vâridem astoäägi puđâldemtoimâm ooleest lii máhdulâš, jiešráđálâš toimâm tuárjoo kursâiguin (uápišem/ravvim) tâi piergâseh já speelah láá mávsuttáá luoihâtmist.

- Juo
- Ij
- jme

Tuđâvâšvuotâ eellim sierâ uásikuávlod

Loopâst muáddi koččamuš tuu tuđâvâšvuodâst

49) Mon tuđâvâš tun lah astoáigásâd škovláárvusâniciäkkáduvâst 4-10?

50) Mon tuđâvâš tun lah olmooškoskâvuodâidâd škovláárvusâniciäkkáduvâst 4-10?

51) Mon tuđâvâš tun lah tiervâsvuotâtilâsâd škovláárvusâniciäkkáduvâst 4-10?

52) Mon tuđâvâš tun lah eellimsâd škovláárvusâniciäkkáduvâst 4-10?

53) Mon tuđâvâš tun lah fyysisâš oornigsâd škovláárvusâniciäkkáduvâst 4-10?

Koijáđállâm lii tääl vaalmâš. Takkâ tehálii iššeest!

Âsttai'gġtu'tkġummuš 2022 kōjldōslomakk, pāāđvālddōs

Tiōrv,

Tue'jjeep Riikk nuōri- da liikkeemsuāvtōōzzi tuājjanouddmōššān tu'tkġummuž pāārnai da nuōri āsttāāi'jest. Kōōčmōōžzi čōōđ mōōnnmōōžžāst māānn āi'gġ nu'tt 20 minuttād.

Kōjldō'sse va'sttummuš lij pāākktem. Va'sttōōzzid kīōtt'tōōlāt na'ddjemnalla da analysāā'stet statistiikklānji. Tu'tkġummuž puāđōōzzid ōlmstāā'ttet nu'tt, što o'dinakai tu'tkġuum oummid jie vuei't tobddād.

Tuāggōskōōčmōōžž

1) Mii lij āā'kġjooukad?

- 10–14-ekksa
- 15–19-ekksa
- 20–29-ekksa

2) Mii lij sooggpeāllad?

- Nijdd/neežzan
- Pā'rnn/āāum
- Jee'res
- Jiōm haa'led sārnnad

3) Mii puō'tti aa'sšin kovvad pue'rmōsān jālstempāāikad?

- Kā'ddkōōskōs (ouddm. Ā'vvel, U'ccjokk le'be Hetta)
- Kā'ddkōōskōōzz ā'lddvu'vdd
- Siid kōōskōsvu'vdd
- Siid ā'lddvu'vdd
- Pāāđjālstemvu'vdd
- Jiōm silttād sārnnad

4) Mōōn kīōl mainste'ped pāāi'kēst?

- Tā'vvsāā'mkīōll
- Aanarsāā'mkīōll
- Nuōrttsāā'mkīōll
- Lāā'dd
- Ruōcc
- Jee'res, mii?

5) Mõõn nâân õhttvuõđ toobdak puó'tti õutstõõzzid? (1 = Samai nâânas, 2 = Eežža nâânas, 3 = Ij nâânas ij ni pãđđai, 4 = Eežža pãđđai, 5 = Samai pãđđai le'be ij ni voo'ps, 6 = jss)

- Piãrrja
- So'kķe
- Na'zvanjou'kķe
- Staarjõsjoukk
- Škooul-/tuãjjõutstõ'sse
- Ne'ttõutstõ'sse, koon jãänmõsân âânak
- Koon-ne õhttõ'sse, seãbrra le'be meerlažorganisaatioo'je
- Sie'brkãdda / åaskvaž õutstõ'sse
- Sää'mõutstõ'sse
- Lää'dd õhttsažkãdda

6) Toobdak-a što leäk vue'ssen uu'ccbõs jooukãst puó'tti aa'šši peã'lest? (1 = Leãm, 2 = Jiõm, 3 = jss)

- Eetnlaž tuãggõs
- Kulttuurlaž tuãggõs
- Väimmjuurd le'be juurd
- Åaskvaž väimmjuurd
- Seksuaal'laž kärņņummuš (mã'te ouddm. homo, bi, lesbo)
- Sooggpie'llidentite'tt (mã'te ouddm. transooumaž)
- Lää'mesvuõtt le'be ku'ķes äã'i'j puóccmõš
- Ålggvue'kķ
- Kãã'tt-ne jee'res uu'ccbõs joukk

Åsttã'i'ğğ da staarjõõzz

Haa'leep tie'tted åsttãã'i'jstad. Tõt miãrkkšããv tõn äã'i'j, ko jiõk leãkku škooulãst le'be lee'ksid le'be dommtuãjaid tue'jje'mmen. Ouddmiãrkkân staarjõõzz da čiãsskõõut di mãã'tķ pãã'i'ķ, škooul, da staarjõõzzi kõõskãst še ko'lle åsttãigga.

7) Mõõn jiãnnai tu'st lij åsttã'i'ğğ?

- Leeigas occanj
- Nokk
- Leeigas jiãnnai
- Jiõm silttãd sãrnnad

8) Lij-a tu'st mii-ne staarjõs, aivv mii täättas? Staarjõs ij miârkkšõov tã'lk jãã'dtum toi'mmjummuž, pe'ce mii täättas nõkam, koon jiõčč âân jii'jjes staarjõssân, hã't tõn tue'jječi ouddm. õhttu pääi'kest. Le'be lookkmõš, musiikk kuvddlummuš, jiõččtäätlaž liikkummuš še lie staarjõõzz.

- Lij
- Ij
- Jiõm silttãd sãrnnad

Staarjõõdte'mesvuõtt

9) Haa'le'čik-a staarjõõttãd mãi'd-ne?

- Naa
- Jiõm
- Jiõm silttãd sãrnnad

10) Mãi'd haa'le'čik staarjõõttãd?

11) Sarnnuk, što jiõk staarjõõd ni mii. Siltte'čik-a sãrnnad, mõõn miârkteei mãäin lee'd staarjõõdķãni puõ'tti äã'sš tu'nne lie? (1 = Samai miârkteei, 2 = Siõmmna miârkteei, 3 = Ij ni voo'ps miârkteei, 4 = jss)

- Ij leãkku äi'ğğ
- Ij leãkku sãtt
- Tãllõõzzlaž mãäin
- Jie leãkku neãvv
- Pããll tõ'st što ij pi'rğğad
- Ij ķie'zz miõl
- Ķiõlddi (ouddm. puãrrsi)
- Ķeeu'summuš, čãrstummuš le'be pannvue'ķķšõs âãnnmõš
- Tiõrvãsvuõdlaž mãäin
- Â'lddvuu'dest ij leãkku ta'rjjeemnalla šiõttlõs ohjjuum staarjõstoi'mmjummuš le'be staarjõspãäi'ķ
- Tu'st ij leãkku teãtt â'lddvuu'd staarjõsvuãittmõõžžin
- Ij leãkku staarjõstaurõš
- Pããll tõ'st, što jiõk priimmjõõv jooukãst
- Staarjõstoi'mmjummuž jeã't jã'rjstuku jiijjãn ķiõ'lle
- Staarjõstoi'mmjummuš jie leãkku ri'jttjeeinalla vãlddam lokku jee'res kulttuu're õhttnee
- ä'rbvuõdlaž tãäidaid/jie'llemvue'jj
- Jee'res mãinn, mii?

Jäänmõsân ääi'j viiggi da miõllsumõs staarjõs

12) Koon staarjõ'sse âanak jäänmõsân ääi'j?

13) Lij-a jäänmõsân ääi'j viiggi staarjõõzzad miõllsumõs staarjõõzzad še?

- Lij
- Ij

14) A mii staarjõõzzin lij tu'nne miõllsumõs?

Jäänmõsân ääi'j viiggi da miõllsumõs staarjõs

Puõ'tti kóõččmõõžž lie tón staarjõõzzâst, koozz âanak jäänmõsân ääi'j da kää'tt lij tu'nne miõllsumõs

15) Kii lij jäänmõsân vaaiktam tóõzz, što alttiik tñn staarjõõzz?

- E'čč, jeä'nn le'be puärraz
- Tauróõžž
- Vi'llj le'be vuä'bb
- Škooul le'be u'čtee'l
- Ton jiõčč
- Kii-ne jee'res, kii?

16) Mõók puõ'tti kovvõõzzin suä'ppe tñn staarjõõzzad? Vuäitak va'lljeed mäñgid vaajtõsmääinid.

- Tõt lij vuõggâs
- Tõt lij hää'sk
- Tõt lij nokk âalda
- Tõt veä'kkat põõssâd friskkân
- Ohjjummuš le'be ha'rjttâttmõš lij vue'kkeš
- Tõ'st vuäitt ouddned
- Tõt lij täävtõõzzlaž
- Tõn vuäitt tue'jjeed ohjjummužtää
- Tõt lij kreevai
- Tõ'st keäšt'tóólât
- Tõõig vuäžž tauróõžžid
- Tõ'st jie leäkku spraavdõsteädd
- Tõ'st vuäžž o'nnstummuž jeä'lstõõzzid
- Puärrsad mä'hsse staarjõõzzad
- Puärrsad vuässä'tte jiõčč še staarjõõzzad (ouddm. mie'ldd tue'jjummuš, ohjje'e'jen toi'mmummuš le'be kee'dd reeu'nest kiiččummuš)
- Kää'tt-ne jee'res mii?

17) Mõõn puârast puõ'tti kovvõõzz suâ'ppe tän staarjõõzzad? (1 = Samai seämma miõlâst, 2 = Siõmmna seämma miõlâst, 3 = Siõmmna jee'res miõlâst, 4 = Samai jee'res miõlâst, 5 = jss)

- Tõt lij vuõggâs
- Tõt lij hää'sk
- Tõt lij nokk âalda
- Tõt veä'kkat põõssâd friskkân
- Ohjjummuš le'be ha'rjtâttmõš lij vue'kkeš
- Tõ'st vuäitt ouddned
- Tõt lij täävtõõzzlaž
- Tõn vuäitt tue'jjeed ohjjummužtää
- Tõt lij kreevai
- Tõ'st keâšt'tõõlât
- Tõõig vuäžž taurõõžžid
- Tõ'st jie leäkku spraavdõsteädd
- Tõ'st vuäžž o'nnstummuž jeä'lstõõžžid
- Puärrsad mä'hsse staarjõõzzad
- Puärrsad vuässâ'tte jiõčč še staarjõõzzad (ouddm. mie'ldd tue'jjummuš, ohjee'jen toi'mmummuš le'be kee'dd reeu'nest kiiččummuš)
- Kää'tt-ne jee'res, mii?

18) Mä'htt takainalla jáädak tän staarjõ'sse?

- Vää'zjee'l le'be uu'rcee'l
- Tancâmkaâ'lzin, čiohččâmluu'din le'be čuoigee'l
- Óõmlaž jáä'ttemneävvaivui'm, ouddmiârkkân linjjautin le'be škooultakssautin
- Aautin puärrsi, peâmmji le'be jee'res vuõrásoummi säättast
- Tu'st ij taarbâž jeä'rben jáä'tted staarjõ'sse (staarjõs lij ouddm. pääi'kest le'be škooulâst)
- Jii'jjes le'be taurõõžž säättast aautin/mopoin/motorpie'jjin/traktoorin/motorkeâlkain/ljn.

19) Mõõn täädvâž leäk tän staarjõõzzad škooulärvvsää'nncäkkóõggâst 4-10?

Jäänmõsân ääi'j viiggi staarjõs

Puõ'tti kõõččmõõžž lie tõn staarjõõzzâst, koozz âanak jäänmõsân ääi'j

20) Kii lij jäänmõsân vaaiktam tõõzz, što alttiik tän staarjõõzz?

- E'čč, jeä'nn le'be puärraz
- Taurõõžž
- Vi'llj le'be vuä'bb

- Škooul le'be u'čtee'l
- Ton jiōčč
- Kii-ne jee'res, kii?

21) Mōók puó'tti kovvóózzin suä'ppe tän staarjōózzad? Vuäitak va'lljeed määngid vaajtōsmääinaid.

- Tōt lij vuōggâs
- Tōt lij hää'sk
- Tōt lij nokk ââlda
- Tōt veä'kkat pōóssâd friskkân
- Ohjjummuš le'be ha'rjttâtmōš lij vue'kkeš
- Tō'st vuäitt ouddned
- Tōt lij täävtōózzlaž
- Tōn vuäitt tue'jjeed ohjjummužtää
- Tōt lij kreevai
- Tō'st keäšt'tōólât
- Tōóig vuäžž taurōóžžid
- Tō'st jie leäkku spraavdōsteadd
- Tō'st vuäžž o'nnstummuž jeä'lstōózzid
- Puärrsad mä'hsse staarjōózzad
- Puärrsad vuässä'tte jiōčč še staarjōózzad (ouddm. mie'ldd tue'jjummuš, ohjje'e'jen toi'mmummuš le'be kee'dd reeu'nest kiiččummuš)
- Kää'tt-ne jee'res mii?

22) Mōón puârast puó'tti kovvóózz suä'ppe tän staarjōózzad? (1 = Samai seämma miólâst, 2 = Siómmna seämma miólâst, 3 = Siómmna jee'res miólâst, 4 = Samai jee'res miólâst, 5 = jss)

- Tōt lij vuōggâs
- Tōt lij hää'sk
- Tōt lij nokk ââlda
- Tōt veä'kkat pōóssâd friskkân
- Ohjjummuš le'be ha'rjttâtmōš lij vue'kkeš
- Tō'st vuäitt ouddned
- Tōt lij täävtōózzlaž
- Tōn vuäitt tue'jjeed ohjjummužtää
- Tōt lij kreevai
- Tō'st keäšt'tōólât
- Tōóig vuäžž taurōóžžid
- Tō'st jie leäkku spraavdōsteadd

- Tõ'st vuäžž o'nnstummuž jeä'lstõõzzid
- Puärrsad mä'hsse staarjõõzzad
- Puärrsad vuässä'tte jiõčč še staarjõõzzad (ouddm. mie'ldd tue'jjummuš, ohjee'jen toi'mmjummuš le'be ķee'dd reeu'nest ķiiččummuš)
- Kää'tt-ne jee'res, mii?

23) Mä'htt takainalla jāāđak tän staarjõ'sse?

- Vää'žžee'l le'be uu'rcee'l
- Tanccâmkaā'lzin, čiohččâmluu'din le'be čuoigee'l
- Ōõlmraž jāā'ttemneävvaivui'm, ouddmiârkkân linjjaautin le'be škooultakssaautin
- Aautin puärrsi, peämmji le'be jee'res vuõrâsoummi säättast
- Tu'st ij taarbâž jeä'rben jāā'tted staarjõ'sse (staarjõs lij ouddm. pääi'ķest le'be škooulâst)
- Jii'jjes le'be taurõõžž säättast aautin/mopoin/motorpie'jjin/traktoorin/motorķealkain/ljn.

24) Mõõn tääđvaž leäk tän staarjõ'sse škooulärvvsää'nnceäkkõõggâst 4-10?

Miõllsumõs staarjõs

Sarnnuk oudpeä'lnn, što miõllsumõs staarjõõzzad lij jee'res ko jāānmõsân ääi'j viiggi. Puõ'tti kõõččmõõžž lie tu'nne miõllsumõs staarjõõzzâst.

25) Ķii lij jāānmõsân vaaiktam tõõzz, što alttiik tän staarjõõzz?

- E'čč, jeä'nn le'be puärraz
- Taurõõžž
- Vi'llj le'be vuä'bb
- Škooul le'be u'čtee'l
- Ton jiõčč
- Ķii-ne jee'res, ķii?

26) Mõók puõ'tti kovvõõzzin suä'ppe tän staarjõ'sse? Vuäitak va'lljeed määngid vaajtõsmääinaid.

- Tõt lij vuõggâs
- Tõt lij hää'sķ
- Tõt lij nokk âalda
- Tõt veä'ķķat põõssâd friskkân
- Ohjjummuš le'be ha'rjttâtmõš lij vue'ķķeš
- Tõ'st vuäitt ouddned
- Tõt lij täävtõõzzlaž
- Tõn vuäitt tue'jjeed ohjjummužtää

- Tõt lij kreevai
- Tõ'st ķeāšt'tōlât
- Tõõig vuāžž tauróōžžid
- Tõ'st jie leäkku spraavdōsteādd
- Tõ'st vuāžž o'nnstummuž jeā'lstōōzzid
- Puārřsad mā'hsse staarjōōzzad
- Puārřsad vuāssā'tte jiočč še staarjōōzzad (ouddm. mie'ldd tue'jjummuš, ohjee'jen toi'mmjummuš le'be ķee'dd reeu'nest ķiiččummuš)
- Kāā'tt-ne jee'res, mii?

27) Mōōn puārast puó'tti kovvōōzz suā'ppe tän staarjō'sse? (1 = Samai seāmma miólâst, 2 = Siōmmna seāmma miólâst, 3 = Siōmmna jee'res miólâst, 4 = Samai jee'res miólâst, 5 = jss)

- Tõt lij vuōggâs
- Tõt lij hää'sķ
- Tõt lij nokk āâlda
- Tõt veā'ķķat pōōssād friskkân
- Ohjjummuš le'be ha'rjttâtmōš lij vue'ķķeš
- Tõ'st vuāitt ouddned
- Tõt lij täävtōōzzlaž
- Tõn vuāitt tue'jjeed ohjjummužtää
- Tõt lij kreevai
- Tõ'st ķeāšt'tōlât
- Tõõig vuāžž tauróōžžid
- Tõ'st jie leäkku spraavdōsteādd
- Tõ'st vuāžž o'nnstummuž jeā'lstōōzzid
- Puārřsad mā'hsse staarjōōzzad
- Puārřsad vuāssā'tte jiočč še staarjōōzzad (ouddm. mie'ldd tue'jjummuš, ohjee'jen toi'mmjummuš le'be ķee'dd reeu'nest ķiiččummuš)
- Kāā'tt-ne jee'res, mii?

28) Mōōn tāādvaž leäk tän staarjō'sse škooulärvvsää'nncēäkkōōggâst 4-10?

Āsttāāi'j aktivitee'tt

Puó'tti āššen mātam kōōččmōōžž tō'st, m'ai'd jee'res tue'jjāäk āsttāāi'jest

29) Muu miólâst šiōttlōs āi'gğ āsttāāi'jest screen oudâst lij...

- Uu'ccab ko 2 čiâss

- 2–3 čiäss
- pã'jjel 3 čiäss
- Jiôm silttãd sãrnnad

30) Tue'jjãak-a mãttmešt puó'tti aa'sšid nee'ttest? (1 = Naa, 2 = Jiôm, 3 = jss)

- Speálak
- Oozzak teãđ
- Seu'rrjak ääi'jpoddsaz aa'sšid da odđsid
- Juãggak ooudãrra jãrssi tue'jjeem siiskóózzid (ouddm. odđsi le'be bloggķee'rjtummši liŋkkummuš)
- Looggak le'be ķiõččak jee'res óó'nn'ji tue'jjeem siiskóózzid (ouddm. YouTube-, Instagram-, Tiktok-, Facebook -kãäzzkóózzin, bloggkanaalin)
- Kommentãastak le'be tu'ķķãäk jee'res óó'nn'ji tue'jjeem peei'vtummšin le'be si'jji jue'ķķem siiskóózzin nee'ttest
- Vuãssóóđak óólmlaz ne'ttsaggstóóllmóóžžid (ouddm. äãvai saggstóóllãmfoorum, videoi da lósttainnsi óólmlaz kommentãastmōš)
- Vuãssóóđak privatt ne'ttsaggstóóllmóóžžid (nu'tt što tóid vuãssããtt tã'lķ tióttum joukk, ouddm. WhatsApp-kãäzzkóózzãst)
- Juãggak jiõčč vã'lddem videoid ólmmsest (LE'BE NU'TT ŠTO ĶII TÃÄTTAS VUÄITT TÓID VUE'NNED)
- Juãggak jiõčč vã'lddem snimldóóggid le'be videoid ólmmsest (ouddm. taaurožžid)
- Juãggak jiõčč tue'jjeem muttum snimldóóggid le'be videoid (ouddm. mee'mid le'be remixid)

31) Móón täuija tue'jjãak puó'tti aa'sšid nee'ttest? (1 = Määng vuãra peei'vest, 2 = Juó'ķķ peei'v le'be sörġg juó'ķķ peei'v, 3 = Mãtam vuãra neã'ttlest, 4 = Juó'ķķ neã'ttel, 5 = Hãã'rvben le'be jiôm ni voo'ps, 6 = jss)

- Speálak
- Oozzak teãđ
- Seu'rrjak ääi'jpoddsaz aa'sšid da odđsid
- Juãggak ooudãrra jãrssi tue'jjeem siiskóózzid (ouddm. odđsi le'be bloggķee'rjtummši liŋkkummuš)
- Looggak le'be ķiõččak jee'res óó'nn'ji tue'jjeem siiskóózzid (ouddm. YouTube-, Instagram-, Tiktok-, Facebook -kãäzzkóózzin, bloggkanaalin)
- Kommentãastak le'be tu'ķķãäk jee'res óó'nn'ji tue'jjeem peei'vtummšin le'be si'jji jue'ķķem siiskóózzin nee'ttest
- Vuãssóóđak óólmlaz ne'ttsaggstóóllmóóžžid (ouddm. äãvai saggstóóllãmfoorum, videoi da lósttainnsi óólmlaz kommentãastmōš)

- Vuässóðak privatt ne'ttsaggstöóllmóðžžid (nu'tt, što tōid vuässáatt tǎ'lk tióttum joukk, ouddm. WhatsApp-kääzzkóózzâst)
- Juâggak jiôčč vǎ'lddem videoid ólmmsest (LE'BE NU'TT ŠTO ĶII TǎĀTTAS VUĀITT TÓID VUE'NNED)
- Juâggak jiôčč vǎ'lddem snimldóóggid le'be videoid ólmmsest (ouddm. taaurožžid)
- Juâggak jiôčč tue'jjeem muttum snimldóóggid le'be videoid (ouddm. mee'mid le'be remixid)

32) Tue'jjääk-a mâi'd-ne puó'tti aa'sšin? (1 = Naa, 2 = Jióm, 3 = jss)

- Jiôččtǎáimlaž liikkummuš
- Ohjjuum liikkummuš le'be vióusóóttmōš
- Tue'jjääk musiikk, ouddmiárkkân soi'ttjak le'be láäulak le'be tue'jjääk musiikk teáttmašinain
- Pirstak, kálkkáak le'be tue'jjääk koon-ne jee'res karttčēäppóózz (teáttmašinain tuejjuum še vǎǎ'ldet lokku)
- Sniimm'mōš le'be videokovvummuš (ouddmiárkkân te'lfoonin)
- Ķiôtt-tuâj, áánn se'st še tuun'jummuš, u'ccvuákksa, kǎǎ'ddemǎ'gǧlin kǎǎ'ddummuš, muórr-tuâj, sǎǎ'mkiôtt-tuâj
- Speálak teáttmašinaspeálaid, te'lfonspeálaid le'be konsoolspeálaid
- Jááðak luâðast
- Áânak ääi'j trǎ'ckǧjie'll'jin
- Ho'i'ddjak jie'll'jid (ouddmiárkkân heäppšid, kuuzzid, puóccid)
- Šeelak kuó'lid, uuzzak muó'rjid le'be mie'cstak
- Vuässóðak puǎžzhoiddu / vuässóðak piárrjin puǎžzháiddtuájaid
- Mâi'd-ne jee'res, mii?

33) Mii staarjós ķēāzzči tuu miól, jós tón jā'rjste'če jiijjad škooulâst le'be á'lddvuu'dest tǎ'lles škooulpeei'v mâŋŋa?

Liikkummuš, âlggpirrōs da luâttōhttvuōtt

Puó'tti kōóččmōóžž lie liikkummšest le'be âlggpirrōózzâst le'be luâðast áármōóžžâst.

34) Mōón tāujja leāk ásttāi'jest puó'tti pirrōózzin? Smiótt tón ee'jjpoodd, ko leāk jäänmōsân tǎn

pirrōózzâst. Vuáitak de'be smióttâd ju'n-a ķie'zz, čóouč, tǎǎ'lv le'be ķiíd. (1 = Juó'ķķ peei'v, 2 = Sórġg juó'ķķ peei'v, 3 = Juó'ķķ neǎ'ttel, 4 = Juó'ķķ mǎānpǎǎ'j, 5 = Hǎǎ'rvben, 6 = jss)

- Vǎ'žzemķēäinn, tanccámkǎǎ'lzin jáǎ'ttemķēäinn
- Rajjum ķē'ddmǎ'rķķ má'te škooul, tuájjpǎǎi'ķ le'be kaaup šellj
- Âlggliikkeemķē'dd, siórrâmķē'dd, lui'sttlemķē'dd
- Siórrâmpǎi'ķķ le'be skei'ttjempǎi'ķķ (âlggan)

- Muórrkē'dd
- Muórrkaardâs le'be sellj, ko'st lij luât, mâtē kē'dd le'be ištummuž
- Â'ldmeä'cc
- Čää'ccpirrōōzz, mâtē ree'dd, jukk, vuäjj, vuājuž, lädd, jäu'rr, miâr
- Peäldd
- Tuóddâr, poostjânnam
- Ķēâmp pirrōs
- Jee'res veiddsab âlgganâarram- le'be luâttvu'vdd, mâtē âlgganâarramķēäin, laad, meermie'cc, luâdastjää'ttemvuu'd, gâardi âlgganâarrma va'rrjum vuu'd
- Pikalōsâi'tt da tōn â'lddvu'vdd
- Sijdd/puäzzhoi'ddjemvu'vdd
- Jee'res, mii?

Puó'tti kōōččmōōžž lie tu'st da luâdast. Luâdain juu'rdeť puknallšem luâttpirrōōzzid da tōin jie'lli raa'zzid da jie'll'jid. Luât vuäitt lee'd tuu ââlda gâardeť, mädđvuu'dest le'be kuu'ķķben siidin da gâardin.

35) Mōōn miōlâst leäk puó'tti nâggtōōzzin ceäkkōōggâst 1–7? (1 = Samai seämma miōlâst / 4 = Ij seämma ij-ga jee'res miōlâst / 7 = Samai jee'res miōlâst / 99 = jss)

- Luâdast âârmōš tue'jjad muu samai leklvi'žžen.
- Muu miōlâst luâdast âârmōš lij pâi miōlķie'ssi.
- Muu miōlâst luât lij pâi mooččâd.
- Mu'nne lij samai vääžnai jââ'tted luâdast.
- Âânam pâi luâđ ciistâť.
- Toobdam što leäm vue'ssen luâdast.
- Leäm pe'cclest pirrōsvaiggâdvuōđin.

Jōskkum miōllsaž ohjjuum staarjōs

36) Lij-a tu'st ouddâl leämmaž mii-ne miōllsaž ohjjuum staarjōs, koon leäk jōskkâm?

- Lij
- Ij
- jss

37) Jōs lij, de mii?

38) Mōōn miârkteei le'je puó'tti määin jōskkâd ohjjuum staarjōōzz? (1 = Samai miârkteei, 2 = Siōmmna miârkteei, 3 = Ij ni voo'ps miârkteei, 4 = jss)

- Tōť vaa'ldi leeigas jiânnai ääi'

- Tuu puärrsin ij leämmaž äi'gğ jaa'dted staarjöözzid
- Töt šóóddi leeigas kallšen
- Töt leäi leeigas täävtöözzlaž
- Tiórvâsvuódlaž määin
- Jiók leämmaž ohjeei le'be ha'rjito'tti miólâst nokk pue'rr
- Jiók leämmaž jiijjad miólâst nokk pue'rr
- Jiók tu'kkääm ohjee'jest le'be ha'rjito'ttjest
- Siirdčo'ttik jee'res päi'kk-kâdda
- Töt leäi ku'kken le'be tok liikkummuš leäi vaiggâd
- Staarjôstoi'mmjummuš puu'di
- Staarjôstoi'mmjummuž jeä't jä'rjstam jiijjan kió'lle
- Staarjôžž jeä't juätkkam leeigas uu'cces vuässóottimeä'r diótt
- Tauróžž še jós'kke staarjôottmóžž
- Tuu ó'nneš pannvue'kkšanja
- Jee'res mäinn, mii?

39) Móón tääđvaž le'jjič staarjô'sse, koon leäk jóskkâm škooulärvvsää'nnceäkkóoggâst 4-10?

Staarjöözzin kiöččlösttum pannvue'kkšôs âannmõš

40) Leäk-a måttmešt ästtäi'j staarjöözzâst kiöččlâsttam keeu'summuž, čårstummuž
le'be jee'res pannvue'kkšôs âannmóžž?

- Leäm
- Jióm
- jss

41) Mainstak-a siómmna tää'rķben pannvue'kkšôs âannmóžžâst, koon leäk kiöččlâsttam. **Ķeän**
peä'lest kiöččló'stik tån staarjöözzâst pannvue'kkšôs âannmóžž? (1 = Naa, täujja / 2 = Naa,
måttmešt / 3 = Ij ni kuä'ss / 4 = jss)

- Ohjee'jest le'be ha'rjito'ttjest
- Jiijjad puärrsin
- Jee'res vuórâsoummin
- Päärnain / nuórin
- Ķeän-ne jee'res peä'lest, keä'st?

42) Mainstak-a siõmmna mākam pannvue'kkšõs āānnmōōžž leāk tãn staarjōōzzāst ķiōččlāsttam?

Mōõn täujja leāk ķiōččlāsttam puõ'tti aa'sšid? (1 = Naa, täujja / 2 = Naa, måttmešt / 3 = Ij ni kuä'ss / 4 = jss)

- Occnjōōššmōš le'be vānnšummuš
- Joouk āālgpeālla kuāđđmōš
- Viggummuš da nōõmtōõllmōš
- Seksuaal'laž mue'kkummuš
- Fyyslaž viōkkvā'ldd
- Viōkkvāā'ldin akkōõllmōš
- Čārstummuš ohjjummšest le'be māt'tummšest
- Sōõ'ji le'be kääzzkōōzzi cōggnemvuõtt (ouddmiārkkān jie leāmmaž jāā'ttemraamp le'be hiiss)
- Ouddkāddmōōžž

43) Mōõn miōlāst leāk puõ'tti aa'sšin? (1 = Samai seāmma miōlāst, 2 = Siõmmna seāmma miōlāst,

3 = Siõmmna jee'res miōlāst, 4 = Samai jee'res miōlāst, 5 = jss)

- Muu ķiōččlāsttam pannvue'kkšõs āānnmōš lij leāmmaž juātkkjeei
- Muu ķiōččlāsttam pannvue'kkšõs āānnmōš lij occnam muu staarjōōttmōōžž
- Muu ķiōččlāsttam pannvue'kkšõs āānnmōš lij vuāžžam muu jōskkād staarjōōzz
- Leām mainstam pannvue'kkšõs āānnmōōžžāst ķeāzz-ne
- Leām vuāžžam vie'kk pannvue'kkšõs āānnmō'sše
- Pannvue'kkšõs āānnmōōžž se'lvvtōõllmōš jāā'dti veiddsab tuāimid, mā'te toi'mmjemnaa'li le'be vuāppōōzzi muttmō'sše

Nāggtoōžž staarjōōttmōōžžāst

Puõ'tti ā'sšen tu'nne čuā'jtet måtam nāggtoōžžid staarjōōttmōōžžāst. Maainast mōõn jiānnai leāk seāmma miōlāst tōivui'm.

44) Muu miōlāst staarjōōttmōōžžāst lij vāāžnai... (1 = Samai seāmma miōlāst, 2 = Siõmmna seāmma miōlāst, 3 = Siõmmna jee'res miōlāst, 4 = Samai jee'res miōlāst, 5 = jss)

- Taurōōžživui'm oōutsāā'jest āārmōš
- Piārrjin oōutsāā'jest āārmōš
- Rāāuhtōōvmmōš da ohttu āārmōš
- Sāā'mķiōl mainstummuš jārsivui'm
- Luāđast liikkummuš
- Mii-ne jee'res ā'sš, mii?

45) Leäk-a seämma avi jee' res miölâst puó'tti staarjõõttmõõžž ósttâmvuó'tte õhttneei nãggtõõzzivui'm? (1 = Samai seämma miölâst, 2 = Siõmmna seämma miölâst, 3 = Siõmmna jee' res miölâst, 4 = Samai jee' res miölâst, 5 = jss)

- Nuõrin lie muu jãlstemvuu'dest nokk staarjõsvuäittmõõžž
- Nuõrin lie muu jãlstemvuu'dest nokk staarjõs-sää'j
- Cõõggte' mesvuõđ lij valddum lokku muu jãlstemvuu'd staarjõõzzin
- Jãlstemvuu'dest lie nokk vuõkksõs staarjõsvuäittmõõžž nuõrid
- Muu jãlstemvuu'd staarjõõžž lie šioġg jã'ttemõhttvuõđi ķee'jjest
- Nuõrin lij vuäittmõš šõddãd kuullãmnalla muu jãlstemvuu'd staarjõsvuäittmõõžžin
- Toi'mmjumša lij hãã'sķ vuässõõttãd jõs ij taarbãž ä'lġged vuãzzli'žžen ni koozz

46) Óõlġči-a tuu miölâst puó'tti joouki staarjõõttmõõžž šõddãd ouddãl õõutsãã'jest avi jeä'rben?

(1 = Ouddãl õõutsãã'jest, 2 = Ij perstummuš, 3 = Ouddãl jeä'rben, 4 = jss)

- Niõđ da pää'rn
- Lãã'mes da ij-lãã'mes nuõr
- Jãnnmasi'rddituãġgõs da jee' res nuõr
- Sãã'mnuõr da jee' res nuõr
- Soogġpie'll- da seksuaaluu'ccbõsjoouk da jee' res nuõr

47) Jõs mie'rrkõõksaž jãã'đtummuš pääi'ķest le'be škooulãst le'čči, haa'le'čem/le'ččem vaalmãš vuässõõttãd ouddmiãrkkãn âãldmõs siidãst le'be kã'ddkõõskõõžžãst jã'rjstum staarjõstoi'mmjumša?

- Naa
- Jiõm
- jss

48) Tue'rjjeet-a tuu miölâst nuõri jiõččtããttlaž toi'mmjummuž nokk tuu jãlstemvuu'dest?

Ouddmiãrkkãn liikkeempããi'ķ le'be jee' res sãã'j vuäitt va'rrjed âsttããi'j staarjõstoi'mmjumša, jiõččtããttlaž toi'mmjummuž tue'rjjeet kuursivui'm (vuã'pstummuš) le'be neãvvaid da speãlaid vuäitt lai'nn'jed mããustaa.

- Naa
- Ij
- jss

Tååđvažvuõtt jie'llem jee'res vue'ssvuu'did

Looppâst mâtam kôõččmõš tååđvažvuõđâst

- 49) Mõõn tååđvaž leäk tuu âsttäigga škooulärvvsää'nnceäkkóóggâst 4-10?
- 50) Mõõn tååđvaž leäk tuu ooumažkóskkvuõđid škooulärvvsää'nnceäkkóóggâst 4-10?
- 51) Mõõn tååđvaž leäk tuu tiõrvâsvuó'tte škooulärvvsää'nnceäkkóóggâst 4-10?
- 52) Mõõn tååđvaž leäk tuu jie'llma škooulärvvsää'nnceäkkóóggâst 4-10?
- 53) Mõõn tååđvaž leäk tuu fyyslaž friskkvuó'tte škooulärvvsää'nnceäkkóóggâst 4-10?

Kójdõs šóõddi ââ'n valmmšen. Spä'sseb ärvvsaž vie'kkest!

Friddjaáigedutkamuš 2022 jearahallanskovvi, sierračoakkus

Hei,

Dahkat Stáhta nuoraid- ja lihkadanráđiid bargogohččosa mielde dutkamuša, mii guoská mánáid ja nuoraid friddjaáiggi. Gažaldagaid čadamannan váldá sulaid 20 minuhta áiggi.

Jearahallamii vástideapmi lea eaktodáhtolaš. Vástádusat gieđahallojuvvojit luhtolaččat ja analyserejuvvojit statistihkalaččat. Dutkanbohtosat almmustuhttojuvvojit vugiin, mas ovttaskas dutkanvuložat eai sáhte identifiserejuvvot.

Duogášgažaldagat

1) Mii lea du ahkejoavku?

- 10–14-jahkásaččat
- 15–19-jahkásaččat
- 20–29-jahkásaččat

2) Mii du sohkabealli lea?

- Nieida/nisson
- Bárdni/dievdu
- Eará
- In hálit dadjat

3) Mii čuovvovaččain govvida buoremusat orrunbáikkát/-báikkádet?

- Geldaguovddáš (omd. Avvil, Ohcejohka dehe Heahtta)
- Geldaguovddáša lagasguovlu
- Gili guovddášguovlu
- Gili lagasguovlu
- Hárvvit orrojuvvon guovlu
- In máhte dadjat

4) Man giela don humat ruovttus?

- Davvisámegiela
- Anárašgiela
- Nuortalašgiela
- Suomagiela
- Ruotagiela
- Eará, man?

5) Man fásta dovddat iežat gullat čuovvovaš servošiidda? (1 = Hui fásta, 2 = Oalle fásta, 3 = Ii fásta iige levet, 4 = Oalle levet, 5 = Hui levet dehe ii ollenget, 6 = in máhte dadjat)

- Bearrašii
- Sohki
- Ustitrieggái
- Ájanasjovkui
- Skuvla-/bargoservošii
- Iežat eanemus geavahan neahttaservošii
- Man nu ovtastussii, searvá dehe álbmotorganisašuvdnii
- Searvegoddái / oskkoldatlaš servošii
- Sámi servošii
- Suopmelaš servodahkii

6) Vásihatgo iežat gullat unnitlohkui čuovvovaš áššiid hárrái? (1 = Juo, 2 = In, 3 = in máhte dadjat)

- Etnihkalaš duogáš
- Kultuvrralaš duogáš
- Jurddalaš vuodđooaidnu dehe oaivil
- Oskkoldatlaš vuodđooaidnu
- Seksuálalaš sodju (dego omd. homo, bi, lesbo)
- Sohkaabealleidentitehta (dego omd. transolmmoš)
- Lámisvuohta dehe guhkesáigge buozalmas
- Neahku
- Mii nu eará unnitlohku

Friddjaáigi ja ájanasat

Mas don beroštat iežat friddjaáigis? Dainna dárkkuhuvvo dat áigi, go don it leat skuvllas dehe dahkame leavssuid dehe ruovttubargguid. Maiddái ovdamearkka dihte ájanasat ja diibmogaskkat sihke mátkkit ruovttu, skuvlla, ja ájanasaid gaskkas gullet friddjaáigái.

7) Man olu dus lea friddjaáigi?

- Liiggás unnán
- Muttágit
- Liiggi
- In máhte dadjat

8) **Leago dus juoga ájanas, aivve mii fal?** Ájanasain ii dárkkuhuvvo dušše bagadalloyuvvon doaibma muhto mii beare dakkáriid, man ieš atná ájanassan, vaikko barggalii dan omd. okto ruovttus. Dehege lohkan, musihka guldaleapmi, iešdoaimmalaš lihkadeapmi leat maid ájanasat.

- Juo
- Ii
- In máhte dadjat

Eai ájanasat

9) **Háliidivččetgo, ahte dus livčče ájanasat?**

- Juo
- In
- In máhte dadjat

10) **Maid háliidivččet buđaldit?**

11) **Lohket, ahte dus eai leat ájanasat. Máhtálitgo dadjat, man mearkkašahhti sivat dus leat čuovvovaš áššiid buohta, ahte dus eai leat ájanasat?** (1 = Hui mearkkašahhti, 2 = Muhtin muddui mearkkašahhti, 3 = Ii obanassiige mearkkašahhti, 4 = in máhte dadjat)

- Ii leat áigi
- Ii leat sáhtu
- Ruđalaš sivat
- Eai leat biergasat
- Ballu das ahte ii birge
- Ii leat beroštupmi
- Gielddut (omd. váhnemiid)
- Givssideapmi, vealaheapmi dehe eahpeáššálaš meannudeapmi
- Dearvvašvuođa ákkat
- Lagasguovllus ii leat fállun heivvolaš bagadalloyuvvon ájanasdoaibma dehe ájanasbáiki
- Dus ii leat diehtu lagasguovllu ájanasvejolašvuodain
- Ii leat skihpár ájanasa várás
- Ballu das, ahte du eai dohkket gázzái
- Ájanasdoaibma ii ordnejuvvo iežan gillii
- Ájanasdoaimmas eai leat váldojuvvon doarvái bures vuhtii árbevirolaš eallinvuohki/máhtut, mat gullet mu kultuvrii
- Eará ágga, mii?

Eanemus mielamiel ájanas, mii doalvu eanemus áiggi

12) Man ájanassii geavahat eanemus áiggi?

13) Leago eanemus áiggi doalvu ájanas maid eanemus miela miel ájanas?

- Juo
- Ii

14) Nabe mii ájanasain lea dutnje eanemus miela mielde?

Eanemus áiggi doalvu ja miela miel ájanas

Čuovvovaš gažaldagat gusket dan ájanasa, masa geavahat eanemus áiggi ja mii lea dutnje eanemus miela mielde.

15) Gii lea eanemus váikkuhan dasa, ahte álggahit dán ájanasa?

- Váhnen dehe váhnemat
- Olbmát/skihpárat
- Oappázat
- Skuvla dehe oahpaheaddjit
- Don ieš
- Soames eará, gii?

16) Mat čuovvovaš govvádusain heivejit dán ájanassii? Don sáhtát válljet mánaga molssaeavttu.

- Dat lea hálbi
- Dat lea suohtas
- Dat lea doarvái lahka
- Dat veahkeha bissut buriid álššaid nalde
- Bagadallan dehe hárjehus lea buorrešlájat
- Das sáhtta ovdánit
- Dat lea mearrediđolaš
- Dan sáhtta bargat bagadallama haga
- Dat lea duddjojeaddji
- Das gilvaluvvo
- Dan bakte oažžu olbmáid/skihpáriid
- Das eai leat olahusbalut
- Das oažžu lihkostuvvama vásáhusaid
- Du váhnemat mákset ájanasat
- Du váhnemat oassálastiiba iežanai ájanassásat (omd. mielde dahkame, bagadallin doaibmame dehe gietti ravddas geahččame)
- Juoga eará, mii?

17) Man bures čuoovovaš govvádusat heivejit dán ájanassásat? (1 = Ollásit seamma oaivilis, 2 = Measta seamma oaivilis 3 = Measta sierraoaivilis, 4 = Ollásit sierraoaivilis, 5 = in máhte dadjat)

- Dat lea hálbi
- Dat lea suohtas
- Dat lea doarvái lahka
- Dat veahkeha bissut buriid álššaid nalde
- Bagadallan dehe hárjehus lea buorrešlájat
- Das sáhhtá ovdánit
- Dat lea mearredidolaš
- Dan sáhhtá bargat bagadallama haga
- Dat lea duddjojeaddji
- Das gilvaluvvo
- Dan bakte oažžu olbmáid/skihpáriid
- Das eai leat olahusbalut
- Das oažžu lihkostuvvama vásáhusaid
- Du váhnemat mákset ájanasat
- Du váhnemat oassálastiiba iežanai ájanassásat (omd. mielde dahkame, bagadallin doaibmame dehe gietti ravddas geahččame)
- Juoga eará, mii?

18) Mot dábálaččat jođát dán ájanassásat?

- Vácci dehe viega
- Sihkkeliiguin, čiekčanlávddiin dehe čuoigga
- Almmolaš fievrriuguin, ovdamearkka dihte linnjabiillain dehe skuvladáksiin
- Biillain váhnemiid, fuolaheddjiid dehe eará ráves olbmuid givttas
- Don it dárbbas sierra johtit ájanassii (ájanas dáhphuvvá omd. ruovttus dehe skuvllas)
- Iežas dehe olbmá givttain biillain/mopedain/tráktoriin/mohtorgielkkáin/ded.

19) Man duhtavaš don leat dán ájanassásat skuvlaárvosátneceahkkálasain 4-10?

Eanemus áiggi doalvu ájanas

Čuoovovaš gažaldagat gusket dan ájanasa, masa geavahat eanemus áiggi

20) Gii lea eanemus váikkuhan dasa, ahte don álggahit dán ájanasa?

- Váhnem dehe váhnemat
- Olbmát/skihpárat
- Oappázat

- Skuvla dehe oahpaheaddjit
- Don ieš
- Soames eará, gii?

21) Mat čuovvovaš govvdusain heivejit dán ájanassásat? Don sáhtát válljet mánge molssaeavttu.

- Dat lea hálbi
- Dat lea suohtas
- Dat lea doarvái lahka
- Dat veahkeha bissut buriid álššaid nalde
- Bagadallan dehe hárjehus lea buorrešlájat
- Das sáhtta ovdánit
- Dat lea mearredidolaš
- Dan sáhtta bargat bagadallama haga
- Dat lea duddjojeaddji
- Das gilvaluvvo
- Dan bakte oázžu olbmáid/skihpáriid
- Das eai leat olahusbalut
- Das oázžu lihkostuvvama vásáhusaid
- Du váhnemat mákset ájanasat
- Du váhnemat oassálastiiba iežanai ájanassásat (omd. mielde dahkame, bagadallin doaibmame dehe gietti ravddas geahččame)
- Juoga eará, mii?

22) Man bures čuovvovaš govvdusain heivejit dán ájanassásat? (1 = Ollásit seamma oaivilis, 2 = Measta seamma oaivilis 3 = Measta sierraoaivilis, 4 = Ollásit sierraoaivilis, 5 = in máhte dadjat)

- Dat lea hálbi
- Dat lea suohtas
- Dat lea doarvái lahka
- Dat veahkeha bissut buriid álššaid nalde
- Bagadallan dehe hárjehus lea buorrešlájat
- Das sáhtta ovdánit
- Dat lea mearredidolaš
- Dan sáhtta bargat bagadallama haga
- Dat lea duddjojeaddji
- Das gilvaluvvo
- Dan bakte oázžu olbmáid/skihpáriid
- Das eai leat olahusbalut

- Das oažžu lihkostuvvama vásáhusaid
- Du váhnemat mákset ájanasat
- Du váhnemat oassálastiiba iežanai ájanassásat (omd. mielde dahkame, bagadallin doaibmame dehe gietti ravddas geahččame)
- Juoga eará mii?

23) Mot dábálaččat jođát dán ájanassásat?

- Vácci dehe viega
- Sihkkeliiguin, čiekčanlávddiin dehe čuoigga
- Almmolaš fievrriiguin, ovdamearkka dihte linnjabiillain dehe skuvladáksiin
- Biillain váhnemiid, fuolaheddjiid dehe eará ráves olbmuid givttas
- Don it dárbbáš sierra johtit ájanassii (ájanas dáhpáhuvvá omd. ruovttus dehe skuvllas)
- Iežas dehe olbmá givttain biillain/mopedain/tráktoriin/mohtorgielkkáin/ded.

24) Man duhtavaš don leat dán ájanassásat skuvlaárvosátneceahkkálasain 4-10?

Eanemus miela miel ájanas

Namuhit ovddabealde, ahte du eanemus miela miel ájanas lea eará go eanemusat áiggi doalvu. Čuovvovaš gáždaldagat gusket du eanemus miela miel ájanasa.

25) Gii lea eanemusat váikkuhan dasa, ahte álggahit dán ájanasa?

- Váhnen dehe váhnemat
- Olbmát/skihpárat
- Oappázat
- Skuvla dehe oahpaheaddjit
- Don ieš
- Soames eará, gii?

26) Mat čuovvovaš govvádusain heivejit dán ájanassásat? Don sáhtát välljet mánja molssaeavttu.

- Dat lea hálbi
- Dat lea suohtas
- Dat lea doarvái lahka
- Dat veahkeha bissut buriid álššaid nalde
- Bagadallan dehe hárjehus lea buorrešlájat
- Das sáhtta ovdánit
- Dat lea mearredidolaš
- Dan sáhtta bargat bagadallama haga

- Dat lea duddjojeaddji
- Das gilvaluvvo
- Dan bakte oažžu olbmáid/skihpariid
- Das eai leat olahusbalut
- Das oažžu lihkostuvvama vásáhusaid
- Du váhnemat mákset ájanasat
- Du váhnemat oassálastiiba iežanai ájanassásat (omd. mielde dahkame, bagadallin doaibmame dehe gietti ravddas geahččame)
- Juoga eará mii?

27) Man bures čuovvovaš govvádusain heivejit dán ájanassásat? (1 = Ollásit seamma oaivilis, 2 = Measta seamma oaivilis 3 = Measta sierraoaivilis, 4 = Ollásit sierraoaivilis, 5 = in máhte dadjat)

- Dat lea hálbi
- Dat lea suohtas
- Dat lea doarvái lahka
- Dat veahkeha bissut buriid álššaid nalde
- Bagadallan dehe hárjehus lea buorrešlájat
- Das sáhhtá ovdánit
- Dat lea mearredidolaš
- Dan sáhhtá bargat bagadallama haga
- Dat lea duddjojeaddji
- Das gilvaluvvo
- Dan bakte oažžu olbmáid/skihpariid
- Das eai leat olahusbalut
- Das oažžu lihkostuvvama vásáhusaid
- Du váhnemat mákset ájanasat
- Du váhnemat oassálastiiba iežanai ájanassásat (omd. mielde dahkame, bagadallin doaibmame dehe gietti ravddas geahččame)
- Juoga eará mii?

28) Man duhtavaš don leat dán ájanassásat skuvlaárvosátneceahkkálasain 4-10?

Friddjaáigge aktiviteahat

Čuovvovaččat muhtin gažaldat dan birra, maid eará barggat iežat friddjaáiggis

29) Mu mielas vuogas áigi friddjaáiggis šearpma báras beaivvi áigge lea...

- Vuollái 2 diimmu

- 2–3 diimmu
- badjel 3 diimmu
- In máhte dadjat

30) Barggatgo muhtimin čuovvovaš áššiid neahtas? (1 = Juo, 2 = In, 3 = in máhte dadjat)

- Spealat
- Ozat diedu
- Čuovut áigeguovdilis áššiid ja ođđasiid
- Gaskkustat viidáseappot earáid bargan sisdoaluid (omd. ođđasiid dehe bloggacállosiid liŋken)
- Logat dehe geahčat eará geavaheddjiid buvttadan sisdoaluid (omd. YouTubes, Instagrammas, Tiktokis, Facebookas, bloggakanálain)
- Kommenteret dehe liikot eará geavaheddjiid bargan beaiváдемиin dehe sin juohkin sisdoaluin neahtas
- Oassálasttát almmolaš neahttaságastallamiidda (omd. rabas ságastallanforumat, videoid ja aviisačállosiid almmolaš kommenteren)
- Oassálasttát priváhta neahttaságastallamiidda (dehege nu, ahte daidda oassálastá dušše dihto joavku, omd. WhatsApps)
- Juogát iežat govven govaid dehe videoid almmolaččat (DEHEGE NU AHTE GII FAL SÁHTTÁ DAID O AidNIT)
- Juogát iežat govven govaid dehe videoid priváhta (omd. skihpáriidda)
- Juogát iežat govven govva- dehe videohámuhemiid (omd. memaid dehe remixat)

31) Man dávjá barggat čuovvovaš áššiid neahtas? (1 = Mánŋga háve beaivvis, 2 = beaivválaččat dehe measta beaivválaččat, 3 = Muhtin háve vahkus, 4 = vahkkosaččat, 5 = Hárvvit dehe in ollenŋe, 6 = in máhte dadjat)

- Spealat
- Ozat diedu
- Čuovut áigeguovdilis áššiid ja ođđasiid
- Gaskkustat viidáseappot earáid bargan sisdoaluid (omd. ođđasiid dehe bloggacállosiid liŋken)
- Logat dehe geahčat eará geavaheddjiid buvttadan sisdoaluid (omd. YouTubes, Instagrammas, Tiktokis, Facebookas, bloggakanálain)
- Kommenteret dehe liikot eará geavaheddjiid bargan beaiváдемиin dehe sin juohkin sisdoaluin neahtas
- Oassálasttát almmolaš neahttaságastallamiidda (omd. rabas ságastallanforumat, videoid ja aviisačállosiid almmolaš kommenteren)
- Oassálasttát priváhta neahttaságastallamiidda (dehege nu, ahte daidda oassálastá dušše dihto joavku, omd. WhatsApps)

- Juogát iežat govven govaid dehe videoid almmolaččat (DEHEGE NU AHTE GII FAL SÁHTTÁ DAID OADNIT)
- Juogát iežat govven govaid dehe videoid priváhta (omd. skihpáriidda)
- Juogát iežat govven govva- dehe videohámuheimiid (omd. memaid dehe remixat)

32) Barggatgo juoidá čuovvovaš áššiin? (1 = Juo, 2 = In, 3 = in máhte dadjat)

- Iešdoaibmi lihkadeapmi
- Bagadallojuvvon lihkadeapmi dehe falástallan
- Barggat musihkain, ovdamearkka dihte čuojahat dehe lávllut dehe ráhkadat musihka dihtoriin
- Sárggut, molet dehe buđaldat juoidá eará govvaáidaga (maid dihtoriin ráhkaduvvon váldojuvvo vuhtii)
- Govven dehe videogovven (ovdamearkka dihte giehtatelefovnain)
- Duožit, dasa gullá maid buorideapmi, smávvamállet, heahkkalastin, snihkkáruššan, sámí duodji
- Spealat dihtorspealuid, giehtatelefonspealuid dehe konsolaspealuid
- Jođát luonddus
- Ádjánat jiellatelliin
- Divššut elliid (ovdamearkka dihte heastraid, gusaid, bohccuid)
- Guolástat, murjet dehe bivddát meahcielliid
- Leat mielde boazobargguin / leat mielde ovttas bearraša mielde boazobargguin
- Juoidá eará, maid?

33) Mii ájanasaid beroštahtálii du, juos dat ordnejuvvolii iežat skuvllas dehe lagasguovllus dakkaviđe dalán skuvlabeaivvi manjel?

Lihkadeapmi olgobirrasis ja luonddugaskavuohta

Čuovvovaš gažaldagat gusket lihkadeami dehe orodeami olgobirrasis dehe luonddus.

34) Man dávjá vásihat friddjaáiggát čuovvovaš birrasiin? Jurddaš dan jagiáiggi, goas vásihat dávjjimusat áiggi dán birrasis. Sáhtát nappo jurddašit juogo geasi, čavčča, dálvvi dehe giđa. (1 = Beaivválaččat, 2 = Measta beaivválaččat, 3 = Vahkkosaččat, 4 = Mánnosaččat, 5 = Hárvvit, 6 = in máhte dadjat)

- Vázzinjohtolat dehe -bálggis, sihkkelastingeinnodat
- Huksejuvvon šilljobiras dego skuvlla, bargosaji dehe gávppi šillju
- Olgolihkadangiettit, speallangiettit, luistengiettit
- Stoahkanšillju dehe skeaitapárka (olgun)
- Párka

- Gilvvagárdi dehe šillju, gos lea luondu, dego sitnu dehe gilvagat
- Lagasvuovdi
- Čáhcebirrasat, dego gáttit, johka, jogaš, rávaroggi, láddu, jávri, mearra
- Bealdu
- Duottar, meahcci
- Luopmovistti dehe bartta biras
- Eará viiddit olgolihkadan- dehe luondduviidodat, dego olgolihkadanjohtolagat, láhtut, álbmotmeahcit, vánddardanguovllut, gávpogiid olgolihkadeapmái várrejuvvon guovllut
- Rátkingárdi ja dan lagasbiras
- Siida
- Eará, mii?

Čuovvovaš gažaldagat gusket du ja luonddu. Luondduin dárkkuhuvvo juohkelágán luonddubirrasat ja daid šattut ja eallit. Luondu sáhtta leat du lahka gávpogis, dálanguovllus dehe guhkkelis giliin ja gávpogiin.

35) Maid oaivvildat čuovvovaš čuoččuhusain ceahkkálasain 1–7? (1 = Ollásit seamma oaivilis / 4 =

Ii ovttá- iige sierraoaivilis / 7 = Ollásit sierraoaivilis / 99 = in máhte dadjat)

- Luonddus orrun dahká mu hui lihkolažžan.
- Mu mielas luonddus orrun lea álohii geasuheaddji.
- Mu mielas luondu lea álohii čáppat.
- Munnje lea hui dehálaš orrut luonddus.
- Gudnejáhtán álohii luonddu.
- Mun dovddan iežan leat luonddu oassi.
- Mun lean fuolastuvvan birasválttisvuodain.

Miela miel, bagadallojuvvon ájanas, mii lea heitojuvvon

36) Leago dus ovdal leamaš muhtin eanemus miela miel bagadallojuvvon ájanas, man leat heaitán?

- Juo
- Ii
- In máhte dadjat

37) Juos nu mii?

38) Man mearkkašahttit ledje heaitima ákkat heaitit bagadallojuvvon ájanasa? (1 = Hui mearkkašahtti, 2 = Muhtin veardde mearkkašahtti, 3 = Ii ollenge mearkkašahtti, 4 = in máhte dadjat)

- Dat doalvvui áiggi liiggás
- Du váhnemiin ii lean áigi fievrridit du ájanasaide
- Dat šattai ilá divrrasin
- Dat lei ilá dihtomielalaš
- Dearvvašvuoda ákkat
- Don it leat bagadalli dehe hárjeheaddji mielas doarvái buorre
- Don it lean iežat mielas doarvái buorre
- Don it liikon bagadallái dehe hárjeheaddjái
- Fárrejit nuppi báikegoddái
- Dat lei guhkkin ja johtin dohko livččii leamaš váttis
- Ájanasdoaibma nogai
- Ájanasdoaibma ii ordnejuvvon mu iežan gillii
- Ájanas ii jotkojuvvon ilá unna oasseváldimearáža dihte
- Olbmát/skihpáratge heite ájanasa
- Duinna meannuduvvui eahpeáššálaččat
- Eará ágga, mii?

39) Man duhtavaš ledjet iežat heaitán ájanassii skuvlaárvosátneceahkkálasain 4-10?

Ájanasain vásihuvvon eahpeáššálaš láhtten

40) Leatgo muhtimin iežat friddjaáigge ájanasain vásihan givssideami, vealaheami dehe eará eahpeáššálaš láhttema?

- Juo
- In
- in máhte dadjat

41) Muijalivččetgo veaháš dárkileappot iežat deaividan eahpeáššálaš láhttemis. **Gean bealis vásihit dán ájanasas eahpeáššálaš láhttema?** (1 = Juo, dávjá / 2 = Juo, muhtimin / 3 = Ii goassige / 4 = in máhte dadjat)

- Bagadallis dehe hárjeheaddjis
- Iežat váhnemiin
- Eará ráves olbmui
- Mánáin / nuorain
- Muhtin eará bealis, man?

42) Mitalatgo vel makkár eahpeáššálaš láhttema don leat dán ájanasas vásihan? Man dávjá don leat vásihan čuovvovaččaid? (1 = Juo, dávjá / 2 = Juo, muhtimin / 3 = Ii goassige / 4 = in máhte dadjat)

- Badjelgeahččan dehe hejošeapmi
- Joavkku olggobeallái guodđin
- Bilkideapmi ja namahallan
- Seksuálalaš oaguheapmi
- Fysalaš veahkaváldi
- Veahkaválddiin uhkideapmi
- Vealaheapmi bagadallama dehe oahpahusa oažžumis
- Sajjiin dehe bálvalusain easttalašvuohta (ovdamearkka dihte vázzinstiellasiid dehe heaissaid váilun)
- Ovdagáttut

43) Maid oaivildat čuovvovaš čuoččuhusain? (1 = Ollásit seamma oaivilis, 2 = Measta seamma oaivilis 3 = Measta sierraoaivilis, 4 = Ollásit sierraoaivilis, 5 = in máhte dadjat)

- Mu vásihan eahpeáššálaš láhtten lea leamaš bissovaš
- Mu vásihan eahpeáššálaš láhtten lea unnidan ájanasain buđaldeami
- Mu vásihan eahpeáššálaš láhtten lea ožžon mu heaitit ájanasa
- Mun lean mitalan eahpeáššálaš láhttemis soapmásii
- Mun lean ožžon veahki eahpeáššálaš láhttemii
- Eahpeáššálaš láhttema čielggadeapmi doalvvui viidasit doaibmabijuide, dego doaibmageava-diid dehe rávvagiid rievdadeapmái

Čuoččuhusat ájanasaiguin buđaldeamis

Čuovvovaččat dutnje buktojuvvojit ovdan muhtin čuoččuhusat, mat laktásit ájanasaid buđaldeapmái. Mital man muddui leat seamma oaivilis daiguin

44) Mu mielas ájanasaiguin buđaldeamis lea dehálaš... (1 = Ollásit seamma oaivilis, 2 = Measta seamma oaivilis 3 = Measta sierraoaivilis, 4 = Ollásit sierraoaivilis, 5 = in máhte dadjat)

- Ovttas orrun skihpáriiguin
- Ovttas orrun bearrašiin
- Ráfun ja okto orrun
- Sámegiela hupman earáiguin
- Luond dus johtin
- Muhtin eará ášši, mii?

- 45) **Leatgo ovttá- vai sierraoaivilis čuovvovaš čuoččuhusaiguin, mat laktásit ájanasaiguin buđaldeami olaheapmái?** (1 = Ollásit seamma oaivilis, 2 = Measta seamma oaivilis 3 = Measta sierraoaivilis, 4 = Ollásit sierraoaivilis, 5 = in máhte dadjat)
- Nuorain leat orrunguovllustan doarvái olu vejolašvuodát ájanasaide
 - Nuorain leat orrunguovllustan doarvái olu ájanassajit
 - Easttahisvuohta lea válđojuvvon vuhtii mu orrunguovllu ájanasain
 - Orrunguovllustan leat nohkka olu hálbbes ájanasvejolašvuodát nuoraide
 - Orrunguovlon ájanasat leat buriid johtinoktavuodaid guoras
 - Nuorain lea vejolašvuohta šaddat gullojuvvot orrunguovlon áššiin, mat laktásit ájanasvejolašvuodaide
 - Doibmii lea somá oassálastit, juos ii dárbbas searvat lahttun masage
- 46) **Galggalego du mielas čuovvovaš joavkkuid ájanasaiguin buđaldeapmi dáhpáhuvvat milloseappot ovttas vai sierra?** (1 = Milloseappot ovttas, 2 = Ii vealla, 3 = Milloseappot sierra, 4 = in máhte dadjat)
- Nieiddat ja bártnit
 - Lámis ja ii-lámis nuorat
 - Nuorat, geain lea sisafárrejeaddji duogáš ja eará nuorat
 - Sámi nuorat ja eará nuorat
 - Sohkaheallii ja seksuálaveahádagat ja eará nuorat
- 47) **Juos jeavddalaš givttaheapmi ruovttus dehe skuvllas ordnahuvalii, livččen hálolaš/geargus oassálastit ájanasdoibmii, mii ordnejuvvo ovdamearkka dihte lagamus gilis dehe gielldaguovddážiis?**
- Juo
 - Ii
 - in máhte dadjat
- 48) **Dorjojuvvogo du mielas nuoraid iešoaivválaš doaibma nohkka olu orrunguovllustat?** Ovdamearkka dihte lihkadansále dehe eará sáji várren friddjaáigge ájanasdoaimma olis lea vejolaš, iešoaivválaš doaibma dorjojuvvo gurssaiguin (oahpisteapmi/neavvun) dehe biergasiid ja spealuid oázžu luoikkas nuvttá.
- Juo
 - Ii
 - in máhte dadjat

Duhtavašvuohta eallima sierra oassesurggiide

Loahpas muhtin gažaldat duhtavašvuodas

- 49) Man duhtavaš don leat iežat friddjaáigái skuvlaárvosátneceahkkálasain 4-10?
- 50) Man duhtavaš don leat iežat olmmošgaskavuodaide skuvlaárvosátneceahkkálasain 4-10?
- 51) Man duhtavaš don leat iežat dearvvašvuoda dillái skuvlaárvosátneceahkkálasain 4-10?
- 52) Man duhtavaš don leat iežat eallimii skuvlaárvosátneceahkkálasain 4-10?
- 53) Man duhtavaš don leat iežat fysalaš álššaide skuvlaárvosátneceahkkálasain 4-10?

Jearahallan šattai dál válmmasin. Giitu divrras veahki ovddas!

Kati Lehtonen työskentelee Jyväskylän ammattikorkeakoulussa johtavana tutkijana. Hänellä on liikuntahallinnon ja -johtamisen dosenttuuri Tampereen yliopiston johtamisen ja talouden tiedekunnasta. Lehtosen tutkimuskohteita ovat muun muassa liikunnan kansalaistoiminta, liikuntahallinto, -johtaminen ja -politiikka. Tällä hetkellä hän johtaa Be a Sport -tutkimushanketta (2023–2026), jossa tarkastellaan suomalaisen liikuntapolitiikan systemisen muutoksen edellytyksiä.

Marjo Neuvonen, YTM, työskentelee tutkijana Luonnonvarakeskuksessa. Hän vastasi Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi (LVVI) -seurantatutkimuksen tiedonkeruun ja ulkoilutilastoinnin toteuttamisesta vuosina 2019–2022. Neuvosen tutkimusaiheita ovat mm. luonnon virkistyskäyttö, ulkoilu, luontoliikunta ja luonnon terveyshyödyt. Ulkoilumahdollisuuksien tasa-arvoinen saavutettavuus ja luonnosta saatavien aineettomien hyötyjen, kuten virkistyshyötyjen taloudellinen arvottaminen ovat olleet myös vahvasti mukana erilaisissa tutkimushankkeissa.

Ann Ojala, VTT, työskentelee erikoistutkijana Luonnonvarakeskuksessa. Hänen kiinnostuksen kohteensa on ympäristöpsykologia, ja hän on tehnyt siihen liittyvää tutkimusta jo yli 20 vuotta. Ojalan tutkimusaiheita ovat muun muassa luonnon terveys- ja hyvinvointivaikutukset ihmisiin, esimerkiksi erilaisten luontoympäristö-

jen tai virtuaalisesti esitettyjen luontomaisemien vaikutus elpymiseen ja stressistä palautumiseen, yksilölliset erot luonnon kokemisessa ja yhteys luontoon sekä ympäristöhuoli ja ympäristöystävällinen käyttäytyminen.

Mikko Salasuo, talous- ja sosiaalhistorian dosentti, toimi vuodesta 2005 vuoteen 2022 Nuorisotutkimusverkostossa vastaavana tutkijana. Hän oli mukana vuosien 2016 ja 2022 Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimusten toteutuksessa ja tekemisessä ja vastasi tutkimuksesta vuosina 2018 ja 2020. Syksystä 2022 alkaen Salasuo on tehnyt tutkimustyötä Helsingin yliopiston talous- ja sosiaalhistorian tieteenalalla ja toiminut erityisasiantuntijana Suomen Icehearts ry:ssä.

Riikka Puhakka, dosentti, FT, työskentelee akatemiatutkijana Helsingin yliopistossa Bio- ja ympäristötieteellisessä tiedekunnassa Lahden yliopistokampuksella. Puhakan vetämässä Suomen Akatemian rahoittamassa NATURE-WELL-hankkeessa (2019–2025) tutkitaan, miten luonto vaikuttaa kaupunkilaisnuorten hyvinvointiin ja terveyteen. Puhakka on tehnyt luonnon virkistys- ja matkailukäyttöön liittyvää tutkimusta yli 20 vuoden ajan.

Kai Tarvainen, VTM, toimi Nuorisotutkimusverkostossa tutkimusavustajan sekä tutkijan tehtävissä yli kolmen vuoden ajan. Nuorisotutkimusverkostossa ollessaan hän työskenteli monissa eri hankkeissa. Hän on ollut mukana

muun muassa kirjoittamassa vuoden 2020 Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen tilastosiota sekä työskennellyt demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta kasvatuksen ja opetuksen kentällä tutkineessa hankkeessa. Nykyään Tarvainen työskentelee Suomen Icehearts ry:ssä hankevastaavana maaliskuusta 2023. Hän toimii hankkeessa, jossa EU-komission Iceheartsille myöntämän tunnustuksen myötä pyritään juurruttamaan Iceheartsin lasten ja nuorten terveyttä ja hyvinvointia edistäviä hyviä käytäntöjä useisiin Euroopan maihin.

Seija Tuulentie YTT, työskentelee tutkimusprofessorina Luonnonvarakeskuksessa alanaan arktisten elinkeinojen kestävyys. Hän on taustaltaan yhteiskuntatieteilijä ja tehnyt paljon tutkimusta arktisten alueiden maankäyttöön ja erityisesti luontomatkailuun liittyvistä asioista. Tällä hetkellä häntä työllistää erityisesti EU:n H2020 hanke ArcticHubs, jossa järjestetään muun muassa tulevaisuustyöpaja arktisen alueen nuorille.

Mikko Salasuo, Kati Lehtonen & Kai Tarvainen (toim.)

Nuoruuden pohjoisin ulottuvuus

Tutkimus Pohjois-Lapin seutukunnan ja saamelaiseen yhteisöön identifioituvien lasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen erillisläytteen aiheena on 10–19-vuotiaiden lasten ja nuorten vapaa-aika ja harrastaminen Pohjois-Lapin seutukunnan alueella (Sodankylä, Inari ja Utsjoki). Tutkimuksessa on mukana saamelaisnäkökulma: kaikilta tutkimuskyselyyn keväällä 2022 vastanneelta 329 lapselta ja nuorelta tiedusteltiin heidän kokemustaan saamelaisyhteisöön kuulumisesta, mikä mahdollisti saamelaiseen yhteisöön identifioituvien lasten ja nuorten vastausten erillisen analyysin. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen erillisläyte toteutettiin yhteistyössä saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston kanssa. Sodankylän, Inarin ja Utsjoen koulut olivat merkittävässä roolissa Webropol-kyselyn toteutuksessa. Tutkimuksen rahoittivat valtion nuorisoneuvosto ja valtion liikuntaneuvosto.

Tulosten analyysissa pohjoisimman Suomen lasten ja nuorten vastauksia verrataan samaan aikaan toteutetun Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen perusotoksen tuloksiin. Asetelma tarjoaa otollisen lähtökohdan tunnistaa Pohjois-Lapin seutukunnan alueella asuvien ja saamelaiseen yhteisöön identifioituvien lasten ja nuorten vapaa-ajan ja harrastamisen erityispiirteitä. Samalla voidaan vertailla paikallisesti saatuja tuloksia kansalliseen keskiarvoon sekä tunnistaa samankaltaisuuksia ja eroja.

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen erillisläytteen tarkoituksena on tuottaa nuoriso- ja liikuntapolitiikan käyttöön tutkittua tietoa rajatuista kohderyhmistä ja vähemmistöihin kuuluvien lasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta. Tiedon avulla voidaan edistää yhdenvertaisen nuoriso- ja liikuntapolitiikan toteutumista kaikkialla Suomessa ja kaikkien väestöryhmien keskuudessa. Samalla saadaan näkyväksi sellaisten lasten ja nuorten kokemuksia ja näkemyksiä, joista on muutoin saatavilla hyvin vähän tutkimustietoa.

Tutkimuksessa ei ole yhtä tutkimusongelmaa, vaan aihepiirit käsittelevät laajasti lasten ja nuorten harrastamista ja vapaa-aikaa. Kysymykset ja teemat ovat rakentuneet osana nuoriso- ja liikuntapolitiikkaa tiedontarvetta, nuoriso- ja liikuntatutkimuksellisia intressejä sekä aiempien tutkimusten aikasarjoja. Vuoden 2022 kyselyyn tutkijat laativat yhdessä saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston kanssa nimenomaisesti saamelaiskulttuuria koskevia erityiskysymyksiä.

Vaikka tutkimuksen runkona on määrällinen kysely, hyödynnetään siinä myös laadullista tutkimusotetta. Tutkijat viettivät viikon tutustuen pohjoisimman Suomen lasten ja nuorten vapaa-aikaan ja harrastusympäristöihin. Tulosten raportoinnissa yhdistyvät määrälliselle

analyysille tyypillinen numeraalisempi ote sekä etnografiselle lähestymistavalle tyypillinen tiheämpi laadullinen kuvaus.

Eräs tutkimuksen keskeinen juonne on menetelmällinen ja tutkimuseettinen. Lasten ja nuorten, rajattujen ryhmien ja vähemmistöjen tutkiminen määrällisin menetelmin on haastavaa. Tutkimuksen toteutus vaatii sen suunnittelusta lähtien sensitiivistä otetta, dialogista työtapaa ja yhteistyötä tutkittavan ryhmän kanssa sekä innovatiivisuutta ja kokeilevaa otetta. Eräs tämän tutkimuksen tarkoituksista onkin kuvata sitä vaativaa, herkkää ja monisäikeistä prosessia, jota rajattujen ryhmien ja vähemmistöjen tutkiminen vaatii. Tutkimus edustaa kokeilevaa nuoriso- ja liikuntatutkimusta.

Tutkimusraportin lopussa on erillinen näkökulmateksti. Siinä käsitellään tutkimuskyselyn tulosten pohjalta pohjoisimman Suomen lasten ja nuorten luontosuhdetta. Näkökulmatekstin on kirjoittanut Helsingin yliopiston apulaisprofessori Riikka Puhakka työryhmineen.

Tuloksista

Tuloksista nousee kaksi havaintoa yli muiden. Pohjoisimman Suomen lapset ja nuoret eivät koe olevansa yhtä tyytyväisiä elämäänsä kuin lapset ja nuoret Suomessa keskimäärin. He ovat myös tyytymättömämpiä ihmissuhteisiinsa. Tyytymättömyyttä ei voi selittää ainakaan harrastamisella, sillä myönteisenä tuloksena peräti yhdeksän kymmenestä vastaajasta kertoo mieluisimman ja eniten aikaa vievän harrastuksen olevan yksi ja sama harrastus. Vastaava osuus muualla Suomessa on noin kaksi kolmasosaa. Pohjoisimmassa Lapissa harrastukset lopete-

taan harvemmin ja myöhemmin kuin muualla Suomessa. Pohjois-Lapin seutukunnan lapset ja nuoret ovat keskimäärin tyytyväisiä harrastamiseen.

Saamelaiseen yhteisöön identifioituvien lasten ja nuorten vastaukset vapaa-ajasta ja harrastamisesta olivat pääosin yhdenmukaisia muiden pohjoisimman Suomen lasten ja nuorten vastausten kanssa, samoin perusotokseen vastanneiden lasten ja nuorten vastausten kanssa. Tulosten perusteella saamelaiseen yhteisöön identifioituvat lapset ja nuoret kokivat olevansa muita alueen lapsia ja nuoria tyytyväisempiä elämäänsä ja vapaa-aikaansa. He eivät pidä kieltä merkittävänä esteenä harrastamiselle, mutta toivovat joitain harrastuksia järjestettävän äidinkiellään. Kielikysymykseen ei tässä tutkimuksessa päästy kovin syvälle, ja onkin mahdollista, että saamelaiset lapset eivät yksinkertaisesti osaa kaivata tai pyytää harrastuksia omalla kielellään. Aihe kaipaa lisätutkimusta.

Oikeastaan ainoa tulos koko tutkimuksessa, joka näyttäytyy saamelaiseen yhteisöön identifioituvien lasten ja nuorten osalta kielteisenä, on epäasiallisen kohtelun kokeminen. Noin joka kolmas saamelaiseen yhteisöön identifioituva vastaaja oli kokenut epäasiallista kohtelua vapaa-ajan harrastuksessaan. Tulos on yhdenmukainen aiempien lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimusten tulosten kanssa: Mihin tahansa vähemmistöön kuuluvat lapset ja nuoret raportoivat selvästi muita useammin epäasiallisesta kohtelusta.

Nuoruuden pohjoisin ulottuvuus – Tutkimus Pohjois-Lapin seutukunnan ja saamelaiseen yhteisöön identifioituvien lasten ja nuorten vapaa-ajasta ja harrastamisesta on ensimmäinen suomalaisessa nuoriso- ja liikuntatutkimuksessa tehty

kokonaisuus pohjoisimman Suomen lapsista ja nuorista, heidän vapaa-ajastaan ja harrastamisestaan. Tutkimus on myös ensimmäinen suomalaisen nuoriso- ja liikuntatutkimuksen piirissä tehty määrällinen tarkastelu saamelaiseksi itsensä identifioivista lapsista ja nuorista. Se avaa näköaloja aiemmin näkymättömäksi jääneiden lasten ja nuorten elämään.

Asiasanat: lapset, nuoret, saamelaiset, harrastukset, vapaa-aika, media, vähemmistöt, kyselytutkimus

Mikko Salasuo, Kati Lehtonen & Kai Tarvainen (red.)

Ungdomens nordligaste dimension

Undersökning kring fritid och hobbyer hos barn och unga i Norra Lapplands ekonomiska region och barn och unga som identifierar sig med det samiska samhället

I samband med en undersökning om barns och ungas fritid gjordes en särskild undersökning om 10-19-åriga barns och ungdomars fritid och hobbyer i Norra Lapplands ekonomiska region (Sodankylä, Enare och Utsjoki). Den särskilda undersökningen beaktade också sameperspektivet: alla 329 barn och unga som svarade på undersökningsenkäten våren 2022 tillfrågades om de upplever sig höra till det samiska samhället, vilket möjliggjorde en separat analys av svaren hos dem som identifierade sig med det samiska samhället. Denna särskilda del av fritidsundersökningen genomfördes i samarbete med sametingets ungdomsråd. Skolorna i Sodankylä, Enare och Utsjoki gjorde en viktig insats i genomförandet av Webropol-enkäten. Undersökningen finansierades av statens ungdomsråd och statens idrottsråd.

I analysen jämförs svaren från barn och unga i nordligaste Finland med svaren från den samtidigt genomförda fritidsundersökningen i sin helhet. Det här gör det möjligt att se särdrag i fritiden och hobbyerna hos barn och unga som bor i Norra Lapplands ekonomiska region och barn och unga som identifierar sig med det samiska samhället. Man kan jämföra de lokala resultaten med det nationella medeltalet och se likheter och skillnader.

Syftet med en sådan här särskild undersökning är att ge ungdoms- och idrottspolitiken information om målgruppen samt om fritiden och hobbyerna hos barn och unga som hör till en minoritet. Med hjälp av informationen kan man främja likvärdig ungdoms- och idrottspolitik i hela Finland och i alla befolkningsgrupper. Samtidigt kan man synliggöra erfarenheter och åsikter hos barn och unga som det finns väldigt lite forskningsdata om.

Undersökningen har inte bara ett forskningsproblem, utan behandlar barns och ungas hobbyer och fritid på bred bas. Frågorna och temana bygger på ungdoms- och idrottspolitikens informationsbehov, ungdoms- och idrottsforskningens intressen samt tidigare undersökningar. Till enkäten 2022 utarbetade forskarna tillsammans med sametingets ungdomsråd speciella frågor som berörde just samekulturen.

Även om undersökningens stomme är en kvantitativ enkät tillämpas också ett kvalitativt forskningsgrepp. Forskarna vistades en vecka i det nordligaste Finland för att bekanta sig med barnens och ungdomarnas fritid och hobbymiljöer. I rapporteringen kombineras den kvantitativa analysens siffror med den kvalitativa beskrivning som är typisk för ett etnografiskt närmandesätt.

Ett viktigt inslag i undersökningen gäller metodologi och forskningsetik. Det är inte så lätt att undersöka barn och unga, begränsade grupper och minoriteter med kvantitativa metoder. Det kräver ända från planeringsskedet sensitivitet, ett dialogiskt arbetssätt och samarbete med gruppen som ska undersökas samt uppfinningsrikedom och ett experimentellt grepp. En avsikt med den här undersökningen var därför att beskriva den krävande, känsliga och mångfasetterade process som behövs för att undersöka begränsade grupper och minoriteter. Undersökningen representerar experimentell ungdoms- och idrottsforskning.

I slutet av rapporten finns en perspektivtext. Där behandlas naturrelationen hos barn och unga i nordligaste Finland, utgående från enkätresultaten. Perspektivtexten är skriven av biträdande professor Riikka Puhakka vid Helsingfors universitet med arbetsgrupp.

Om resultaten

Två observationer framträder över alla andra i resultaten. Barnen och ungdomarna i nordligaste Finland känner sig inte lika nöjda med sitt liv som barn och unga i Finland i genomsnitt. De är också mindre nöjda med sina människorelationer. Missnöjet kan åtminstone inte förklaras med hobbyerna eftersom ett positivt resultat var att så många som nio av tio svarare sade att den hobby de tycker mest om också är den som tar mest tid. Motsvarande andel i övriga Finland var cirka två tredjedelar. I nordligaste Lappland slutar barn och unga mer sällan och senare med en hobby än i resten av Finland. Barn och unga i Norra Lapplands ekonomiska region är i ge-

nomsnitt nöjda med sina hobbyer.

Svaren om fritid och hobbyer från barn och unga som identifierade sig med det samiska samhället var till största delen samstämmiga med svaren från andra barn och unga i nordligaste Lappland, liksom med svaren från resten av barnen och ungdomarna i den allmänna undersökningen. Enligt resultaten upplevde sig dock barnen och ungdomarna som identifierade sig med det samiska samhället nöjdare med sitt liv och sin fritid än andra barn och unga i området. De tycker inte att språket är ett betydande hinder för hobbyer, men önskade att en del hobbyer skulle ordnas på deras modersmål. Man gick inte särskilt djupt in på språkfrågan i den här undersökningen och det är möjligt att samiska barn helt enkelt inte vet att sakna eller be om hobbyer på sitt eget språk. Här behövs ytterligare forskning.

Det enda resultatet i hela undersökningen som var negativt med tanke på barnen och ungdomarna som identifierade sig med det samiska samhället var egentligen erfarenheterna av osakligt bemötande. Ungefär var tredje svarare som identifierade sig med det samiska samhället hade upplevt osakligt bemötande i sin hobby. Resultatet överensstämmer med resultaten från tidigare undersökningar om barns och ungas fritid: barn och unga som hör till vilken som helst minoritet rapporterar osakligt bemötande klart oftare än andra.

Ungdomens nordligaste dimension – Undersökning kring fritid och hobbyer hos barn och unga i Norra Lapplands ekonomiska region och barn och unga som identifierar sig med det samiska samhället är den första heltäckande framställning som gjorts om barn och unga

i nordligaste Finland, deras fritid och hobbyer, i en finsk ungdoms- och idrottsundersökning. Undersökningen är också den första kvantitativa granskningen som gjorts inom finsk ungdoms- och idrottsforskning om barn och unga som identifierar sig med det samiska samhället. Den ger en inblick i livet hos barn och unga som tidigare förblivit osynliga.

Referensord: barn, unga, samer, hobbyer, fritid, medier, minoriteter, enkät

Mikko Salasuo, Kati Lehtonen & Kai Tarvainen (eds.)

Northernmost Dimension of Youth

A study on the hobbies and leisure activities of children and young people in Northern Lapland and identifying with the Sámi community

The topic of this special sample of the Study of Children's and Young People's Leisure Activities is the hobbies and leisure activities of children and young people aged 10–19 in the sub-region of Northern Lapland (municipalities of Sodankylä, Inari and Utsjoki). The study includes a Sámi perspective: all the 329 children and young people who answered the survey in spring 2022 were asked about their experience of belonging to the Sámi community, which enabled the separate analysis of the responses of children and young people who identify with the Sámi community. This special sample of the Study of Children's and Young People's Leisure Activities was conducted in cooperation with the Youth Council of the Sámi Parliament. The schools of Sodankylä, Inari and Utsjoki played an important role in organizing the Webropol survey. The study was funded by the State Youth Council and the National Sports Council.

In the analysis of the results, the responses from children and young people from the northernmost parts of Finland are compared with the results of the master sample of the Study of Children's and Young People's Leisure Activities, which was conducted at the same time. The setup offers a convenient opportunity to identify the special characteristics of the

hobbies and leisure activities of children and young people living in the sub-region of Northern Lapland and the ones identifying with the Sámi community. Locally obtained results can also be compared with the national average to identify similarities and differences.

The purpose of this special sample of the Study of Children's and Young People's Leisure Activities is to produce evidence-based knowledge for youth and sport policy concerning specific target groups and the hobbies and leisure activities of minority children and young people. This knowledge can help promote the implementation of an equal youth and sport policy everywhere in Finland and across all population groups. At the same time, the study highlights the experiences and views of a group of children and young people about whom very little research exists.

The study does not have a single research question, but broadly explores various topics concerning the hobbies and leisure activities of children and young people. The questions and themes have been built on the basis of the need for knowledge for youth and sport policy, the interests of youth and sports research and the time series of previous studies. For the 2022 survey, the researchers prepared special questions

specifically concerning the Sámi culture together with the Youth Council of the Sámi Parliament.

Although the framework of the study is a quantitative survey, it also applies a qualitative approach. The researchers spent one week getting to know the leisure activities and recreational environments of children and young people in the northernmost parts of Finland. The reporting of the results features a combination of a more numerical approach, typical of quantitative analysis, and thicker qualitative description, which is typical of an ethnographic approach.

One of the key aspects of the study is methodological and research ethical. Studying children and young people, specific groups and minorities using quantitative methods is challenging. Conducting the study requires, right from the planning stages, a sensitive approach, a dialogical method and cooperation with the group under study, in addition to an innovative and experimental approach. One of the purposes of this study is, in fact, to describe the demanding, sensitive and complex process that is required when studying specific groups and minorities. The study represents experimental youth and sports research.

A separate written perspective is included at the end of the research report. It discusses the nature relationship of children and young people from the northernmost parts of Finland based on the results of the survey. The perspective has been written by Associate Professor at the University of Helsinki Riikka Puhakka and her team.

About the results

Two main observations can be made regarding the results. The children and young people in the northernmost parts of Finland do not feel as satisfied with their lives as the children and young people in Finland on average. They are also less satisfied with their relationships with other people. This dissatisfaction cannot be explained by their hobbies at any rate, because one of the positive results of the study was that up to nine out of ten respondents stated that the hobby they enjoyed the most and the one they spent the most time on was the same one. The corresponding share in other parts of Finland is about two thirds. In northernmost Lapland, children and young people quit their hobbies less often and at a later age than elsewhere in Finland. The children and young people in Northern Lapland are, on average, satisfied with their hobbies.

The responses of children and young people who identify with the Sámi community regarding hobbies and leisure activities were mainly consistent with the responses of other children and young people from the northernmost parts of Finland, as well as with the responses of children and young people in the master sample. Based on the results, children and young people who identify with the Sámi community felt more satisfied with their life and leisure activities than other children and young people in the region. They do not consider language a significant obstacle to enjoying a hobby, but they do wish that some hobbies were organized in their mother tongue. This study did not delve very deeply into the language question, and it is also

possible that Sámi children have simply never felt a need for or asked for hobbies in their own language. This topic requires more research.

As a matter of fact, the only result in the entire study that appears negative in terms of children and young people identifying with the Sámi community is the experiences of mistreatment. About one in three respondents who identify with the Sámi community had experienced mistreatment in their leisure activities. This result is consistent with the results of previous studies of children's and young people's leisure activities: children and young people belonging to a minority reported mistreatment much more frequently than others.

Northernmost Dimension of Youth – A study on the hobbies and leisure activities of children and young people in Northern Lapland and identifying with the Sámi community is the first comprehensive presentation in Finnish youth and sports research of the children and young people living in the northernmost parts of Finland and their hobbies and leisure activities. The study is also the first quantitative survey in Finnish youth and sports research of children and young people who identify as Sámi. It offers insights into the life of children and young people who have previously remained invisible.

Keywords: children, young people, Sámi people, hobbies, leisure activities, media, minorities, survey

Mikko Salasuo, Kati Lehtonen & Kai Tarvainen (toim.)

Nuorâvuodâ tavemus olleem

Tutkâmuš Tave-Laapi kuávlukielâ já sâmmilii siärvádâhân identifisistee párnái já nuorâi rijjääigist já puudâldmist

Párnái já nuorâi rijjääigitutkâmuš sierânâščáittus fáddán lii 10–19-ihásij párnái já nuorâi rijjääigi já puđâldem Tave-Laapi kuávlukielâ vijdoduvâst (Suádigil, Aanaar já Ucjuhâ). Tutkâmušast lii fáarust sâmiuáinu: puoh tutkâmuškoijádâlmân kiđđuv 2022 västidâm 329 párnást já nuorâst koijádui, maggaar lii sii vuáttámuš sâmmilii siärvádâhân kulâmist, mon keezild lâi máhđuláš analysistid sâmmilii siärvádâhân identifisistee párnái já nuorâi vâstádâšaid sierâ. Párnái já nuorâi rijjääigitutkâmuš sierânâščááitus olášuttui oovtâstpargoost sâmitige nuorâiraadijn. Suádigil, Aanaar já Ucjuv škoovlah lijii merhâšittee roolâst Webropol-koijádâllâm olášutmist. Tutkâmuš ruttádáin staatâ nuorâiräädâi já staatâ lihâdemrädâi.

Puátusij analysist tavemus Suomâ párnái já nuorâi vâstádâšah viärdádâllojeh siämmáá ääigi olášuttum Párnái já nuorâi rijjâitutkâmuš vuáduvâldus puátusáid. Stelliittâs fáálá šiev vuolgâsaje tubdâđ Tave-Laapi kuávlukielâ vijdoduvâst ässee já sâmmilii siärvádâhân identifisistee párnái já nuorâi rijjääigist já puđâldem sierânâšjiešvuodâid. Siämmást puáhtá viärdádâllâđ páihálávt šoddâm puátusijd aalmuglii koskáárvun já aiccâđ ohtsijd jiešvuodâid já iäruid.

Párnái já nuorâi rijjääigitutkâmuš sierânâščáittus ulmen lii pyevtittid nuorâi- já lihâdempolitik kiävtun tutkum tiäđu räijejum čuosáttâhjuávhoiin já ucceeblovvoid kullee párnái já nuorâi rijjääigist já puudâldmist. Tiädoin puáhtá ovdedit oovtâviärdásii nuorâi- já lihâdempolitik olášume jyehi saajeest Suomâst já puoh aalmugjuávhui ohtâvuodâst. Siämmást puáhtá pyehtid uáinusân tagarij párnái já nuorâi vuáttámušâid já uáinuid, main lii mudoi finnimnáál uccáá tutkâmuštiätu.

Tutkâmušast ij lah tuše ohtâ tutkâmuščuolmâ, pic fáádâh kiedâvušeh vijdâht párnái já nuorâi puđâldem já rijjääigist. Koččâmušah já teemah láá ráhtášum uáassin nuorâi- já lihâdempoolitlii táarbust finniđ tiäđu, nuorâi- já lihâdemtutkâmušân lohtâseijee intresijn sehe oovdeb tutkâmušâi äigirááiduoin. Ive 2022 koijádâlmân totkeeh hâmmejii oovtâst sâmitige nuorâiraadijn eromâšávt sâmikulttuurân kyeskee sierânâškoččâmušâid.

Veikkâ tutkâmuš rungon lii kvantitativláš koijádâllâm, te tast kiävttoo meid kvalitativiláš tutkâmušuáinu. Totkeeh viettii oho uápâsmuumáin tavemus Suomâ párnái já nuorâi rijjääigán já puđâldempirrâsáid. Puátusij raportistmist ovtâstuveh kvantitativlii analysân tijpâláš numerallub uáinu sehe etnografisii

aldanemvuáhán tippáláš suohádub kvalitativláš kuvvim.

Ohtâ tutkâmuš kuávdáš teema lii meetooldláš já tutkâmeettisáš. Párnái já nuorâi, räijejum juávhui já ucceblovo tutkâm kvantitativlij metodijguin lii hástuláš. Tutkâmuš olášuttem váátá kidâ ton vuáváamist räi sensitivlii uáinu, dialogisii pargovyevi já oovtâstpargo tutkum juávhoin sehe innovativlášvuodâ já keččáleddee uáinu. Mottoom taan tutkâmuš uulmijn lii-uv kuvviđ tom vátáváá, herkis já maangásááigug proosees, maggaar räijejum juávhui já ucceblovoi tutkâm váátá. Tutkâmuš oovdâst keččáleddee nuorâi- já lihâdemtutkâmuš.

Tutkâmušraapoort loopâst lii sierânâs uáinutekstâ. Tot kiedâvuš tutkâmuškoijâdállâm puátusij vuáđuld tavemus Suomâ párnái já nuorâi luándukoskâvuodâ. Uáinuteevstâ lii čáállám Helsig ollâopâttuv iše professor Riikka Puhakka pargojuávhuinis.

Puátusijn

Puátusijn pajaneh kyehti aiccâmuš čielgâsumosávt uáinusân. Tavemus Suomâ párnááh já nuorah iä ane, et liččii siämmáá tuđávááh jieijâs elimân ko párnááh já nuorah Suomâst koskamiärálávt. Sij láá meid tutâmettumebeh jieijâs olmooškoskâvuodâid. Tutâmettumvuodâ ij pyevti čielgiđ aainâskin puđáldem, tondiet ko positivlâžžân puátusin joba oovce vástideijed lovvest muštâl, et mielâsumos já enâmustáá ääigi vâldee puđáldâs lii ohtâ já siämmáš puđáldâs. Vástideijee uási eres saajeest Suomâst lii suullân kyehti kuálmádâs. Tavemus Laapist párnááh já nuorah jaskeh puđáldâsâid härvibeht já maŋeláá ko eres saajeest Suomâst. Tave-Laapi kuávlus

kielâ párnááh já nuorah láá koskamiärálávt tuđávááh jieijâs puđáldmân.

Sämmilii siärvádâhân identifisistee párnái já nuorâi vástádâsah rijjääigist já puđáldmist lijjii iäñääžin oovtâhámásiih tavemus Suomâ eres párnái já nuorâi vástádâsâiguin, siämmáánáál vuáđuváldusân vástidâm párnái já nuorâi vástádâsâiguin. Puátusij vuáđuld sämmilii siärvádâhân identifisistee párnááh já nuorah arválii, et láá tuđávuboh jieijâs elimân já rijjääigán ko eres párnááh já nuorah ton kuávlust. Sij iä ane kielâ merhâšittee iästun puđáldmân, mut tuáivuh, et motomeh puđáldâsah uárnejuuččii sii eenikielân. Kielâkoččâmušân taat tutkâmuš ij peesâ meendu jienjâlâsân, já tot lii-uv máhđuláš, et sämmiliih párnááh iä oovtâkiärdánávt määti aibâšid tâi pivdeđ puđáldâsâid jieijâs kielân. Fáddá váátá lasetutkâmušâid.

Iäigád áinoo puáđus ubâ tutkâmušâst, mii lii negatívlaš sämmilii siärvádâhân identifisistee párnái já nuorâi peeleeest, lii epiášálii lattim keezild kierdâm. Suullân jyehi kuálmád sämmilii siärvádâhân identifisistee vástideijee lâi kuáhtâm epiášálii lattim rijjäääigi puđáldâsâst. Puáđus lii oovtâhámásáš oovdeb párnái já nuorâi rijjääigitutkâmušâi puátusijguin: Mon peri ucceblohon kullee párnááh já nuorah raportisteh čielgâsávt eenâb epiášálii lattim ko iäráseh.

Nuorâvuodâ tavemus olleem– Tutkâmuš Tave-Laapi kuávlukielâ já sämmilii siärvádâhân identifisistee párnái já nuorâi rijjäääigist já puđáldmist lii vuossâmuš syemmilii nuorâi- já lihâdemtutkâmušâst tohhum ubâlâškuvvim tavemus Suomâ párnáin já nuoráin já sii rijjäääigist já puđáldmist. Tutkâmuš lii meid vuossâmuš syemmilii nuorâi- já lihâdemtutkâmuš siste tohhum kvantitativláš tarkkum sämmilâžžân jieijâs

identifisistee párnáin já nuorâin. Tot liäkká uáinuid ovdeláá uáinimettumin pááccám párnái já nuorâi elimân.

Äššisäänih: párnááh, nuorah, sämmiliih, puđáldásah, rijjáäigi, media, ucceeblovoh, koiđádállámtutkâmuš

Mikko Salasuo, Kati Lehtonen & Kai Tarvainen (täim.)

Nuõrrpoodd tâä'vmõs vuälvuõtt

Tu'tkkummuš Tâ'vv-Lappi vu'vddkää'dd da sää'm õutstõ'sse identifia'stti päärnai di nuõri friijääi'jest da staarjummšest

Päärnai da nuõri friijäi'ggtu'tkkummuš pääđ-čuäjtõõzz tee'mmen lij 10–19-ekksai päärnai di nuõri friijäi'ggt da staarjõõttmõš Tâ'vv-Lappi vu'vddkää'dd vuu'dest (Suä'djel, Aanar da Uccjokk). Tu'tkkummušest lij mie'ldd sä'mmlaž kiõččâmvue'kk: pukin tu'tkkummuškõjldõ'sse keäđda 2022 va'sttääm 329 päärnast da nuõrâst kó'ččeš sij kiõččlâ'sttmõõžžast sää'mõhtsažkâdda kuullmõõžžast, miiraaji vuei'tlvi'žžen sää'mõutstõ'sse identifia'stti päärnai di nuõri vasttõõzzi jee'rab analysâ'sttmõõžž. Päärnai di nuõri friijäi'ggtu'tkkummuš pääđčuäjtõs vi'kkeš čõõđ õhttsažtuâjast sää'mtee'ggt nuõrisuävtõõzzin. Suä'djel, Aanar da Uccjoogg škoolul le'jje miärkteei roolâst Webropol-kõjldõõzz raajjmõõžžast. Tu'tkkummuš teäggte valdia nuõrisuävtõs da valdia liikkeesuävtõs.

Puäđõõzzi analyysâst tâä'vmõs Lää'ddjân-nampäärnai da nuõri va'sttõõzzid ve'rddeet seämma ääi'j rajjum Päärnai da nuõri friijäi'ggtu'tkkummuš vuäđdvälddõõzz puäđõõzzid. Tât oudd šioogg vue'lggemsâaj tobđskue'tted Tâ'vv-Lappi vu'vddkää'dd vuu'dest jälsteei da sä'mmlaž õutstõ'sse identifia'stti päärnai da nuõri friijääi'j da staarjummuš jii'jjesnallšemvuõdid. Seämmast vuei'tet ve'rddõõllâd pääiklânji vuäžžum puäđõõzzid meerlaž kóskkärva da tobđskue'tted

seämmannallšemvuõdid da jeä'rdõõzzid.

Päärnai di nuõri friijääi'jtu'tkkummuš pääđ-čuäjtõõzz mie'rren lij puu't'ted nuõrr- da liik-keempolitiik äännmõ'sše tu'tkkuum teäđ rajjuum spesiaaljooukin da minoritee'ttid kuulli päärnai da nuõri friijääi'jest da staarjummušest. Teäđ veäkka vuei'tet oou'deed õõutverddsaz nuõrr- da liikkeempolitiik teäuddjummuš juõ'kksâajest Lää'ddjännmest da puki narodjoouki kóõskâst. Seämmast vuäžžat vuõinnsa nákkam päärnai da nuõri kiõččlâ'sttmõõžžid da vuäinlmid, koin lij mudoi vuäžžamnalla samai occanj teätt.

Tu'tkkummušest ij leäkku õhtt tu'tkkummuš-problee'm, pe'ce teem kiõtt'tä'lle veiddsânji päärnai da nuõri staarjummuš da friijääi'j: Kóõččmõõžž da teem lie šõddâm vue'ssen nuõrr- da liikkeempoliittlaž teäđtaarb, nuõrr- da liikkeemtu'tkkummušnallšem intree'ssid da ääi'jab tu'tkkummuši äi'ggtjooukid. Ee'jj 2022 kõjldõ'sse tu'tkkeei ra'jje õõutveäkka sää'mtee'ggt nuõrisuävtõõzzin samai sää'mkulttuur kuõskki spesiaalkóõččmõõžžid.

Hä't tu'tkkummuš vuäđđan lij meärlaž kõjldõs, äü'kkeet tó'st kvaliteetlaž tu'tkkummuš še. Tu'tkkeei vie'ttje neä'ttel vee'rd vuä'psmõõvvmen tâä'vmõõzz Lää'ddjännam päärnai da nuõri friijäigga da staarjõõttâm-

pirrõõzzid. Puäðõõzzi raportâsttmõõžžâst õhttõ'vve meärlaž analy'se šlaajjnallšem numeraal'lab nää'll da etnograaflaž nälla šlaajjnallšem suõkkääb kvaliteettlaž kovvõs.

Õhtt tu'tkķkummuž kõskksaž ä'sš lij mõõntõõllmõšnallšem da tu'tkķkummušeettlaž. Päärnai da nuõri, rajjuum joouki da minoritee'tti tu'tkķkummuš meärlaž mõõntõõllmõõžživui'm lij vä'žžel. Tu'tkķkummuž raajjmõš óólgat tón plaanummšest ää'ljee'l sensitiivlaž nää'l, dialooglaž tuäjvue'jj da õhtsažtuäj tu'tkķkummuž tävtõssân áarrai jooukin da innovatiivlaž da kulddlóõddi nää'l. Õhtt tän tu'tkķkummuž meä'rin lij-i kovveed tón vä'žžel, láä'des da määngšäiggsaž prosee'ss, koon rajjuum joouki da minoritee'tti tu'tkķkummuš óólgat. Tu'tkķkummuš ee'tkâstt ķiĉĉlõddi nuõrr-da liikkeemtu'tkķkummuž.

Tu'tkķkummušrapoort looppâst lij pããðai ķiõĉĉâmvue'ķķtee'kstt. Tõ'st ķiõtt'tóólât tu'tkķkummušķõjldõõzz puäðõõzzi vuãððald tãã'vmõõzz Lää'ddjânnam päärnai da nuõri luãttkõskkvuõð. Ķiõĉĉâmvue'ķķtee'kst lij ķee'rjtam He'lsen universitee'tt veä'ķķprofessor Riikka Puhakka tuäj-jooukines.

Puäðõõzzin

Puäðõõzzin kaggã'tte kue'htt vuãmmšõõzz pâ'jjel jeãrrsid. Tãã'vmõõzz Lää'ddjânnam pää'rn da nuõr jie tu'mme, što sij le'ĉĉe nu't tããðvaž jie'llmes diõtt ko pää'rn da nuõr Lää'ddjânnmest kõskkmie'rin. Sij lie še jāānab tããðte'm ooumažkõskkvuõðeez diõtt. Tããðte'mesvuõð ij vuei't ĉiõ'lğgeed ama staarjõõttmõõžžin, gu jo miõttlõs puäðõssân joba áau'c láāi va'stee'jest peãggat, što miõllsummus da jāānmõsân äāi'j

va'lddi staarjõs lie õhtt da seãmma staarjõs. Va'steei vuãssõs jee'resä'rnn Lää'ddjânnmest lij nu't kue'htt kuãlmadvue'zz. Tãã'vmõs Lappist staarjõõzzid loopptet hãä'rvben da mã'ηηlubun ko jee'resä'rnn Lää'ddjânnmest. Tã'vv-Lappi vu'vddkãã'dd pää'rn da nuõr lie kõskkmie'rin tããðva staarjummša.

Sã'mmlaž õutstõ'sse identifã'sti päärnai da nuõri vasttõõzz frijjãāi'jest da staarjummšest lie vuei'vv-vue'zzest seãmmanallšem jee'res tãã'vmõs Lää'ddjânnam päärnai da nuõri vasttõõzzivui'm, seãmmanalla go vuãððvãlddõ'sse va'stãām päärnai da nuõri vasttõõzzivui'm. Puäðõõzzi vuãððald sã'mmlaž õutstõ'sse identifã'sti pää'rn da nuõr vuei'nne, što lie tããðvab jie'llmes da frijjãāi'jes diõtt ko jeãrraz vuu'd päärna da nuõr. Sij jie juu'rd, što ķiõll lij miãrkteei cõgldõs staarjummša, leãša tuãivva, što koid-ne staarjummšid riãššĉe sij jie'nnķiõlin. Ķiõllkõõĉĉmõ'sse jeãt tän tu'tkķkummušest piãssâm nu't ĉiηηlõ'sse, da vuãitt-i lee'd, što sã'mmlaž päärna tã'lk jie silttãd kai'bbjed le'be raukkãd staarjõõzzid jiijjãz ķiõlin. Teemm kai'bbai láã'sstu'tkķkummuž.

Jiõĉĉ äã'sšest o'dinakai puãðõs obb tu'tkķkummušest, kãã'tt kuãsttai ķiõldli'žžen tõi päärnai da nuõri vue'ssen, kook identifã'ste sã'mmlaž õutstõ'sse, lij pannãã'sšlaž âānnmõõžž ķiõĉĉlãsttmõš. Nu'tt juõ'ķķ kuãlmad sã'mmlaž õutstõ'sse identifã'sti va'steei leāi ķiõĉĉlãsttam pannãã'sšlaž âānnmõõžž frijjãāi'j staarjõõzzs-tes. Puãðõs lij õõutmeãldlaž äāi'jab päärnai da nuõri frijjãi'ğġtu'tkķkummuž puäðõõzzivui'm. Koon tããttas minoritetta kuulli päärna da nuõr raportã'ste ĉiõlggsãnji tãāu'jben pannãã'sšlaž âānnmõõžžâst ko jeãrraz.

Nuõrpoodd tãã'vmõs vuãlvuõtt – Tu'tkķkummuš

Tä'vv-Lappi vu'vddkää'dd da sää'm outstõ'sse identifia'stti päärnai da nuõri frijjääi'jest lij vuõssmõs lä'ddlaž nuõrr- da liikkeemtu'tkõkummšest rajjum obbvuoõttõuäjtõs tää'vmõs Lää'ddjânnam päärnain da nuõrin, sij frijjääi'jest da staarjummšest. Tu'tkõkummuš lij še vuõssmõs lä'ddlaž nuõrr- da liikkeemtu'tkõkummšest rajjum meärlaž tä'rkstõõllmõš sä'mmli'žžen jii-jjâz identifia'stti päärnain da nuõrin. Tõt äävad kue'stlmid ääi'jab kuest'temmsen pääccam päärnai da nuõri jie'llma.

Ä'sš-sää'n: päärna, nuõr, sä'mmla, staarjõõzz, frijjäi'gğ, media, minoritee'tt, kõjldõstu'tkõkummuš

Mikko Salasuo, Kati Lehtonen & Kai Tarvainen (toim.)

Nuorravuodá davimus olli

Dutkamuš Davvi-Sámi guovlogieldda (su. seutukunta) ja sámi servošii identifiserejeaddji mánáid ja nuoraid astoáiggis ja áiggeájiin

Mánáid ja nuoraid astoáigedutkamuša sierračájánasa fáddán leat 10–19-jahkásaš mánáid ja nuoraid astoáigi ja áiggeájit Davvi-Sámi guovlogielddas (Soađegilli, Anár ja Ohcejohka). Dutkamušas lea mielde sámi geahččanguovlu: buot 329 mánáin ja nuorain, geat vásttidedje dutkamušgažadeapmái gidđat 2022, jerrojuvvui sin vásáhus sámeservošii gullamis, mii dagai vejolažžan analyseret sierra daid mánáid ja nuoraid vástádusaid, geat identifiserejit iežaset sámi servošii. Mánáid ja nuoraid astoáigedutkamuša sierračájánas ollašuttui ovttasbarggus Sámedikki nuoraidráđiin. Soađegili, Anára ja Ohcejoga skuvllat ledje mearkkašahhti rollas Webropolgažadeami ollašuttimis. Dutkamuša ruhtadedje stáhta nuoraidráđdi ja stáhta lihkadanráđdi.

Bohtosiid analysas davimus Suoma mánáid ja nuoraid vástádusat veardádallojit seamma áigge ollašuttton Mánáid ja nuoraid astoáigedutkamuša vuodđováldosa bohtosiidda. Stelledapmi fállá vuogas vuolggasaji dovdát erenomášiešvuodaid sámi servošii identifiserejeaddji mánáid ja nuoraidáiggeájiin Davvi-Sámi guovlogielddas. Seammás sáhtta veardádallat báikkálaš bohtosiid našuvnnalaš gaskaárvui ja dovdát seammásullasašvuodaid ja erohusaid.

Mánáid ja nuoraid astoáigedutkamuša sierračájánasa ulbmilin lea buvttadit nuoraid- ja

lihkadanpolitihka atnui dutkojuvvon dieđuid ráddjejuvvon čuozáhatjoavkkuin ja unnitloguid mánáid ja nuoraid astoáiggis ja áiggeájiin. Dieđuid vuodul sáhttit ovddidit ovtaveardásaš nuoraid- ja lihkadanpolitihka ollašuvvama miehtá Suoma ja buot álbmotjoavkkuid siste. Seammás oažžut oinnolažžan dakkár mánáid ja nuoraid vásáhusaid ja oainnuid, main lea muđui oažžun láhkai hui unnán dutkojuvvon diehtu.

Dutkamušas ii leat okta dutkančuolbma, muhto baicca fáttat giedahallet viidát mánáid ja nuoraid áiggeájiid ja astoáiggi. Gažaldagat ja temát leat hápmašuvvan oassin nuoraid ja lihkadanpolitihkalaš diehtodárbbus, nuoraid- ja lihkadanutkamušlaš intreasain ja ovddit dutkamušaid jeavddalaččat čohkkejuvvon dieđuid ráidduin. Jagi 2022 gažadeapmái dutkit ráhkadedje ovtta Sámedikki nuoraidráđiin namalassii sámekultuvrii guoski erenomášgažaldagaid.

Vaikke dutkamuša rungun lea kvantitatiiva gažadeapmi, ávkkástallo das maiddá kvalitatiiva dutkanváldosiin. Dutkit ledje vahku oahpásmuvvamin davimus Suoma mánáid ja nuoraid astoáigái ja áiggeádjebirrasiid. Boh-tosiid raporteremis ovtastuvvet kvantitatiiva analysii mihtilmas, eanet numerála válddus, ja etnográfalaš lahkonaanvuohká mihtilmas

suohkadabbo kvalitatiiva govvádus.

Dutkamuša okta guovddáš juotna lea metodalaš ja dutkanehtalaš. Mánáid ja nuoraid ráddjejuvvon joavkkuid ja unnitloguid dutkan kvantitatiiva metodaiguin lea hástaleaddji. Dutkamuša ollašuhttin gáibida gitta plánema rájes sensitiivvalaš vuogi, dialogalaš bargovuogi ja ovttasbarggu dutkanvuloš joavkkuin ja maiddá innovatiivvalašvuoda ja geahččaladdi bargovuogi. Okta dán dutkamuša mihttomeariin leage govvidit dan gáibideaddji, hearkkes ja girjás proseassa, man ráddjejuvvon joavkkuid ja unnitloguid dutkan gáibida. Dutkamuš ovddasta geahččaladdi nuoraid- ja lihkadandutkamuša. Dutkamušraportta loahpas lea sierra geahččanguovloteaksta. Das giedáhallojuvvo dutkangažadeami bohtosiid vuođul davimus Suoma mánáid ja nuoraid luonddugaskavuoh-ta. Geahččanguovloteavstta lea čállán Helssega universitehta veahkkeprofessor Riikka Puhakka oktan bargujoavkkuinis.

Bohtosat

Bohtosiin bohciidit guokte fuomášumi eanet go earát. Davimus Suoma mánát ja nuorat eai vásit sii leat seammá duhtavaččat eallimasaset go mánát ja nuorat Suomas gaskamearálaččat. Sii leat maiddá eanet duhtameahttumat olmmošgaskavuodáidasaset. Duhtameahttunvuoda ii sáhte čilget ankkre áiggeájiid bokte, daningo positiivvalaš boadusin juobe ovcci logi vástideaddjis mitalit, ahte suohttasamos áiggeádjji ja áiggeádjji, mii váldá buot eanemus áiggi, lea okta ja seammá áiggeádjji. Seammá ossodat eará báikkiin Suomas lea sullii guokte goalmádasa. Davimus Suomas

áiggeájiid heitet hárvvibut ja manjelabbos go eará báikkiin Suomas. Davvi-Sámi guovlogieldda mánát ja nuorat leat gaskamearálaččat duhtavaččat áiggeájiide.

Sámi servošii identifiserejeaddji mánáid ja nuoraid vástádusat astoáiggis ja áiggeájiin ledje eanaš oktilaččat davimus Suoma eará mánáid ja nuoraid vástádusaiguin, nu maiddá vuođđováldosii vástidan mánáid ja nuoraid vástádusaiguin. Bohtosiid vuođul sámi servošii identifiserejeaddji mánát ja nuorat vásihedje sii leat eanet duhtavaččat eallimasaset ja astoáigáseaset go guovllu eará mánát ja nuorat. Sin oainnu mielde giella ii leat mearkkašahtti eastta áiggeájiide, muhto sávvet ahte muhtin áiggeájit lágiduvvošedje iežaset eatnigillii. Giellagažaldahkii eat dán dutkamušas beassan nu čiekŋalii, ja leage vejolaš, ahte sámi mánát eai oktageardánit máhte váillahit dahje bivdit áiggeájiid iežaset gillii. Fáddá váilla lassedutkamuša.

Rievtti mielde áidna boadus olles dutkamušas, mii vuhtto sámi servošii identifiserejeaddji mánáid ja nuoraid oasis negatiivvalažžan, lea eahpeáššalaš meannudeami vásihepmi. Sullii juohke goalmmat sámi servošii identifiserejeaddji vástideaddji lei vásihan eahpeáššalaš meannudeami astoáigge áiggeájistis. Boadus lea oktilaš mánáid ja nuoraid ovddit astoáigedutkamuša bohtosiiguin: Man beare unnitlogu mánát ja nuorat raporte-rejit eahpeáššalaš meannudeamis čielgasit dávjjibut go earát.

Nuorravuoda davimus olli – Dutkamuš Davvi-Sámi guovlogieldda ja sámi servošii identifiserejeaddji mánáid ja nuoraid astoáiggis ja áiggeájiin lea davimus Suoma mánáin ja

nuorain, sin astoáiggis ja áiggeájiin vuosttamuš oppalašovdanbuktin, mii lea dahkkon suopmelaš nuoraid- ja lihkadandutkamušas. Dutkamuš lea maiddái vuosttamuš suopmelaš nuoraid- ja lihkadandutkamuša olis dahkkojuvvon kvantitatiiva dárkkodeapmi mánáin ja nuorain, geat identifiserejit iežaset sápmelažžan. Dat rahpá geahččanguovlluid ovdal oaidne-meahttumin báhcán mánáid ja nuoraid eallimii.

Čoavddasánit: mánát, nuorat, sápmelaččat, áiggeájit, astoáigi, media, unnitlogut, gažadandutkamuš

NUORUUDEN POHJOISIN ULOTTUVUUS

Nuoruuden pohjoisin ulottuvuus -teoksen aiheena on 10–19-vuotiaiden vapaa-aika ja harrastaminen Pohjois-Lapin seutukunnan alueella. Tutkimuksessa on mukana saamelaisnäkökulma: Tutkimuskyselyyn vastanneilta 329 lapselta ja nuorelta tiedusteltiin kokemusta saamelaisyhteisöön kuulumisesta. Tämä mahdollisti saamelaiseen yhteisöön identifioituvien lasten ja nuorten vastausten analyysin.

Analyysissa pohjoisimman Suomen lasten ja nuorten vastauksia verrataan Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen 2022 perusotoksen tuloksiin. Tutkijoiden kenttäjaksolla tekemät laadulliset havainnot syventävät määrällisiä tuloksia. Tutkimuksessa on mukana menetelmällinen juonne. Vähemmistöjä tutkittaessa tutkijoilta vaaditaan erityistä sensitiivisyyttä ja yhteistyötä tutkittavan ryhmän kanssa. Tutkimuksessa kuvataan tätä herkkää ja monisäikeistä prosessia. Erillisnäytteen tarkoituksena on tuottaa nuoriso- ja liikuntapolitiikan käyttöön tietoa, jonka avulla voidaan edistää yhdenvertaisen nuoriso- ja liikuntapolitiikan toteutumista.

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ
VALTION NUORISONEUVOSTO
VALTION LIIKUNTANEUVOSTO
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO